

2013. XLI. évf. 3. sz.

2013. július - szeptember

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára: 1.200,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc



Úrlaky János: Menekülő Betyárok (Internet)

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Bubcsó Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
Adószám: 19071332-1-05
3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.

Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.

Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2013. XLI. évf. 3. sz.

Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cikkeket csak rövidített formában közlünk.

Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kérnénk kéziratot is)**

Belföldi előfizetés (évente négy szám): 4000 Ft/év.
Egy szám ára 800 Ft.

Az előfizetés történhet a MBE címére (3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u.9.)
– Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 80 USD/év.
Az összeg a BB bank miskolci fiókjában vezetett
10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
(SZKITIA) Bp., Andrássy út 124.
ANIMA Könyvhálózat
Bp., Széll Kálmán téri (régen Moszkva téri)
Pavilonban

Az Ősi Gyökér számai megtekinthetők a nemzeti hírhálón, az Országos Széchenyi Könyvtár szerkesztésében:
<http://www.epa.hu>

Ugyancsak feldolgozza, de csak a tartalomjegyzéket közli a „materka”
<http://www.matarka.hu>

Az adójuk 1%-át várjuk a MBE SIKERESEK A TEHETSÉGESEKÉRT Alapítványára
Adószám: 18410868-1-05

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423



Füzeri református templom kassettás mennyezete (Berényi László fotója)

ÖSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2013. XLI. évf. 3. sz.

TARTALOM

MAGYAR NYELV, GEOMETRIA

Borbola János

A Rhind Matematikai Papirusz piramispéldáinak hetes egységű modellje 2

Nagy Károly

A sakkjáték eredetének története (Részlet a Bibliai számok örök üzenete c. könyvéből) 9

RÁKÓCZI-ZRÍNYI CSALÁD

Eisner Gábor Rudolf

Zrínyi Ilona személyisége és politikája 14

MAGYAR SZENT KORONA

Végh Tibor

Fülöp és András képe a Szent Koronán 17

MAGYAR ŐSTÖRTÉNET ÉS TÖRTÉNELEM

Kiszely István

Honnan jöttek a honfoglalók? Eredetkutatás, biokémiai módszerekkel 21

Bakk István

Miért apostoli királyság Magyarország? 24

MAGYAR NÉPKÖLTÉSZET, NÉPI VILÁG

Gyárfás Ágnes

Békamesék

Béka királykisasszony. A teremtés legendája 45

Béka király . A fennmaradás feltétele 50

Béka királykisasszony (Benedek Elek összes meséi) 51

Béka király (Grimm legszebb meséi) 54

MAGYAR SORSOK

Siklósi András

Rózsa Sándor, a leghíresebb betyár.

Születésének 200. évfordulójára 57

KÖRISTEN

Berényi László

MaG, SziK, SzáR = eGY 75

ESEMÉNYEK

Emlékezés a színészkirályra

37 éve hunyt el Latinovits Zoltán (Záhonyi András) 82

KÖNYVEK

Borbola János

Egyiptomi ősmagyar geometria

A Rhind matematikai papirusz 48-60. példái (Szerk.) 85

Somos Zsuzsanna

Magyar szentek és hősök a nagyvilágban (Szerk.) 86

Költőt avattunk

Túróczi Péter: Pilács. Magánkiadás 2013. (Szerk.) 87

MBE HÍREI

XVIII. Magyar Őskutatási Fórum (szerk.) 88

Új képzés 2013 őszétől 94

Dr. Fekete György életrajza 95

SZABINA ROVATA

Tibold Szabina

...Ha a halál árnyékában járnék is... 96

VERSEK

Túróczi Péter versei

Reménytelen remény 100

Egy zsák dió 100

Dióhéjban

Az egyetem

KÉPEK

Berényi László, Internet



Füzéri emlékkő Berényi László fotója

Borbola János

A Rhind Matematikai Papyrusz piramispéldáinak hetes egységű modellje

A matematikai papyruszok szöveges példáinak hatalmas előnye, hogy az olvasott szöveg mellett a matematikai megoldások menetét is leírták. Ezáltal mind az olvasás, mind a számolás ellenőrzi, kiegészíti egymást! Csak a számolást alapul véve sajnos találkozunk a valóságtól eltérő szövegekkel is, a példák feldolgozásában követhető a hieratikus jelek jóhiszemű félreolvasása, esetleg szándékos elferdítése, ill. nagyívű fantáziadús megközelítése is. Ez helyettesíti a pontos hangzósítás hiányát. Idegen ajkú egyiptológusok, nem ismerve az *egyiptomi ősmagyar nyelvet*, számos esetben a fent jelzett módszert alkalmazták a példák vélt tartalmának leírásakor.


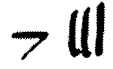


A *Rhind Matematikai Papyrusz* 56-59.B piramisok geometriájával foglalkozó példáiban hasonló jelenséggel állunk szemben.

56. példa:

A piramis adatai: 250 egység magas
360 egység oldalszélességű

Ha a magasságot egy hét részből álló egységnek tekintjük, akkor mennyi a piramis oldallapjának dőlése, azaz mekkora a derékszögű háromszög rövidebb befogója a *hetes egységben*? Mint láttuk az alap 360 egységét elfelezte, az így kapott 180-ban megnézte, hogy hányszor fér el a magasság 250 egysége. Az eredmény $1/2 + 1/5 + 1/50$ lett. Mai ismereteink szerint a kapott derékszögű háromszögben kiszámolta a kotangens α értékét. Ezt az értéket vetítette az ún. *matematikai modelljére*, azaz a derékszögű háromszög *hetes egységből* álló magasságára. Ekkor $7x(1/2 + 1/5 + 1/50)$ eredményeként $5 + 1/20$ kapott. Ez a távolság a *modell hetes egységében* kifejezett rövidebb befogó mérete.

A fentiekből egyenesen következik, hogy *Ahmesz* nem a mai értelemben vett szögívekkel számolt, hanem a keresett dőlésszöget két hossz mérettel, a jelzett derékszögű háromszög befogóinak hosszúságával határozta meg.

	•	1	x	7	
	>	0,5	x	3,5	
	>	1/5	x	$1 + 1/3 + 1/15$	
	>	1/50	x	$1/10 + 1/25$	Eredmény: $5 + 1/25$

A példák megfejtésekor két úton haladtunk:
– a jelek *ősmagyar hangzósítását* és ezáltal pontos értelmezését végeztük
– ellenőrzésképpen a mellékelt számpárokat tettük nagyítónk alá.

Az eredmény egyszerűen elképesztő!

Munkánk a piramisok építésének és az ősi geometriai ismereteknek mindmáig feltételezett érdekében teremt tisztaságot. Valós, csaknem 4000 éves matematikai/geometriai adatokat olvasunk (ős)magyarul.

I. Kezdjük *vizsgálódásunkat* a fent tárgyalt példák sokak számára könnyebben követhető adataival, a számokkal:

A számolás eredménye

	s-ka-d	→ Szö-KeD
	d	→ -Dól
	md3-f	→ magyar íve
		→ 10-es csapóban 5+1/25
$\dot{S}sp-p 1 \rightarrow 5+1/25$		→ a csapóban 5,04

A dólés viszonyyszáma: $0,72 \rightarrow 1/2+1/5+1/50$

A dólés nagysága: $5,04 = 5+1/25$

57. példa:

A piramis adatai: az alap 140 egység

A dólés viszonyyszáma $5+1/4 = 5,25$

Mennyi a piramis magassága?

A számolás csak a szövegben olvasható...

A dólés mértékét, azaz a derékszögű háromszög rövidebb befogóját, az alap fél hosszát megkétszerezi, eredmény 10,5 egység. Ezt a teljes alapot, azaz a 10,5 egységet viszonyítja a 7-virtuális egységhez. Az eredmény $2/3$. Következésképpen a 140 egységű alaphoz tehát $140 \times 2/3 = 93+1/3$ magasság tartozik.

Az eredmény: $m = 93+1/3$

A dólés megadott viszonyyszáma: 5,25

58. példa:

A piramis adatai: az alap: 140 egység
 magassága: $93+1/3$ egység
 mennyi a dólése?

A 140 egységű alapot elfelezi, kap 70 egységet. Megkeresi, hogy mennyi a $70:93+1/3$ viszonyyszáma (osztása).

A $93+1/3 \rightarrow$ „Felezve $46+2/3$, negyedelve $23+1/3$. Számolok: fél+negyeden megad 1-et (azaz hetet). Szükséges a magyar feje: ami 7 felezve 3 és fél, negyedelve 1 + fél + negyed, egyenlő $5+1/4$.”

A dólés szöge (azaz a virtuális alapon fekvő, hét egységben mért távolság) $5+1/4$

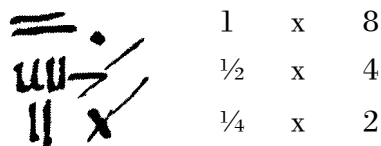
	1	x	7	
	$1/2$	x	$3+1/2$	
	$1/4$	x	$1+1/4 (+1/2 \text{ sic})$	
	=			az 1 össze-csapóban az $5+1/4$, ez...
				A szög dólése, a magyar szerint

A dőlés számított viszonyzáma: 5,25

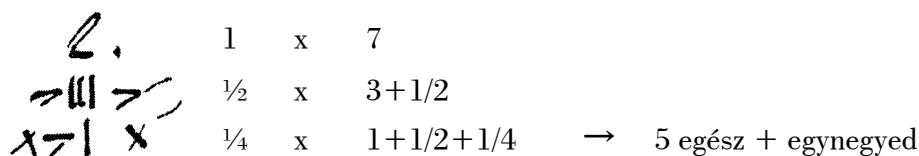
59.A példa

Piramis adatai: az alap 12 egység
 magasság 8 egység
 mekkora a dőlése?

Keresi mennyi az alap fele és a magasság viszonyzáma $\rightarrow 6:8 = 0,75$



A kapott háromnegyeddal megszorozza a virtuális magasságot, a *hetet*:



A dőlés számított viszonyzáma: 5,25

59.B példa

Piramis adatai: az alap 12 egység
 a dőlése $5+1/4$
 mekkora a magassága?

A „dőlés méretét” kétszerezi és megkapja az alapot $\rightarrow 10+1/2$ egység, majd megvizsgálja, hogy mennyi a viszonyzáma a héttel? Ez $2/3!$

Ezzel a viszonyzámmal kell szorozza az alapot, hogy a magasságot megkapja: $2/3 \times 12 = 8$

A magasság tehát 8

II. A példák közös vonásai

– A példák kivétel nélkül a mai értelemben vett aránypárokat tartalmazzák. Az aránypár egyik oldalán a valóságos, esetleg tanmértetű piramisok adatai álltak. Az aránypár másik oldalán az ún. *hét-egység* magasságú *piramis-modell* adatai sorakoztak.

– A dőlést/dőlésszöget mindig két mérettel fejezte ki, az egyik méret, a magasság *állandó* volt, ez a derékszögű háromszög hosszabbik befogója. Nagysága mindig HÉT egység volt. A másik méret ebben a *hetedhét egységben* kifejezett rövidebb befogó volt, mely nagysága az alapnégyzet méretének függvényében kis határok között változott. Lásd az 56. példában 5,04, a többi példában 5,25 *hetedhét egység* volt.

– Mindegyik példában a piramisba írt derékszögű háromszög három jellemzőjét számolta, a *valós piramisnál* csakúgy, mint az összehasonlí-

tásként használt *matematikai-modell* esetében is, az *alap-hossza* mellett a piramis *magasságát* és az *oldallapok dőlését* (a befogók hányadosát) határozta meg.

– A példákban csak az oldalfelzőkre helyezhető derékszögű háromszög dőlését számolta, ez az oldallapok dőlésszöge. A piramis sarokéleinek dőléséről nem tett említést.

– Minden példában a *piramis-modell* magassága egyöntetűen pontosan *hét!* Miért? A szakirodalom szerint ez csupán a *könyök* és a *tenyér* hosszmeretek közötti váltószám. A valóságban pedig a *piramis-modell* egyik alapszáma. De ennek megértéséhez az *ősmagyar olvasat* is szükséges.

III. A példák hieratikus írása

Csak a helyes olvasása esetén válik értelmessé a feladat, s vele a számolási menetek és eredményeik értelmezése. Ehhez az *ősmagyar nyelv* szük-

séges!

– Az első feltűnő eltérés a $\leftarrow s-kd-d \rightarrow$ SzöKeD, mélyhangzós változatában SzaKaD hangzósítása. Kiegészítve a $d \rightarrow dolni, -dólni$ szavunkkal, közös értelmük: *dőlés-szöged*.

– Meghatározó az eredményt *hetedhét értékben* jelző hieratikus jelcsoport is:

$\overset{||}{\text{||}} \text{ III } \underline{\text{z}} . \rightsquigarrow \text{ IIII } \overset{\square}{\text{I}} \quad md\} s\dot{s}p-p-\underline{1} \rightarrow \text{MaGyAR}$
 (öSze) CSaPó-Ban $\underline{1}$.

Az ún. *összezap* jeléről már korábbi munkáinkban részletesen is megemlékeztünk, a *p/b* hangok a -ban/-ben értelműek. Összességében valamilyen szögmérőre emlékeztet, melynek két szára, nyílásszöge, dőlése csukódik/csapódik, esetleg mérhető.

– A perdöntő mégis a következő jel: $\overset{\curvearrowright}{\text{I}}$ Ez az *egy* szám jele, vonallal a tetején. A példák tárgyalásakor már elmondtuk, hogy ez *kalap* eredetileg a helyiérték meghatározására használt, *itt* a tízes számok egyes számban írt megkülönböztető jele, azaz akár a vonallal a tetején a hétrészre osztott *1 egységet* írja, akár a *tíz egységet* jelöl, mindkét esetben ugyanazt az *ősi modellt* képviseli!

Ezzel a hieratikus jellel írta le *Ahmesz* a piramis-példák *matematikai modelljének* a nevét.

– A példákból következtetve: 10 *hetedhét* egység oldalú négyzet átlója $\sqrt{200}$, azaz 14,142135623731... valójában irracionális szám. Kerekítve 14 *hetedhét* egység. Ennek a fél hossza, azaz a középponttól a sarokig 7 *hetedhét* egység! Ez az egység a *piramis-modell* alapja. A modell magassága – a példák tanúsága szerint – ugyannyi: 7. Ez szerepelt a magasság állandójaként, valamint a hetes felosztásából származó *hetedhét egységben* készült *matematikai modellen* is. Nevezetesen ez *TÍZ hetedhét* egység széles, *HÉT hetedhét* egység magas szabályos gúla *matematikai modellje*. Részletes bemutatását lásd a következő fejezetben.

– A csak magyarul érthető *hetedhét* kifejezés, virtuális egység $\rightarrow 7$ osztva 7-tel = 1 egység. Tekintve, hogy a modell magassága minden példában ugyanez a *hét* egység, törvénytzerűen az ősi modell többi hossz mérete is ezt az egységet követi, azaz az ősi *gúla/piramis matematikai modelljének* alapegysége a népmeséinkben is sze-

replő *hetedhét* kifejezés volt. A megdőbbentő

mégis az, hogy ez a virtuális méret a csaknem 4000 éves tekercs adataiban szerepel, azaz a *hetedhét egység* szemben korunk feltevéseinek tucatjaival NEM MESE, hanem ránk maradt ősi valóság!

– Az ősi *matematikai modellt* joggal nevezhetjük a *hetedhét egység modelljének* is.

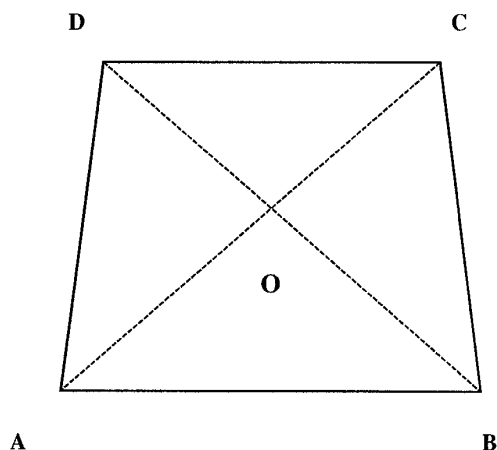
IV. A *hetedhét egységű modell* jellemzői

Az ősi Egyiptomban a *tízes számrendszerben* számoltak. Következésképpen... a *Rhind Matematikai Papyrusz* 56-59.B terjedő – a piramisok dőlésszögével foglalkozó – példák közös vonásai alapján megállapíthatjuk, hogy a nagy piramisok építésének alapját az ősi geometria ún. *tízes-hetedhét-modellje* képezte! Megismételjük: az *alapmodellben* szereplő piramis/gúla magassága *hét egység* volt. A négyzet alakú, *tíz egység* oldal szélességű alapterület sarkait összekötő átlók pedig mai számításunk szerint $\sqrt{200}$, azaz 14,1421 nagyságúak voltak¹. Pontos kiszámításához viszont Pitagorasz tétele, a gyökvonás művelete, és az irracionális számok ismerete is szükséges. Hiányában a piramisépitők az átlók hosszát valószínűleg csak mérni tudták, így a példák követésénél ezt a távolságot mi is kerekén = 14 egységűnek tekintjük. A saroktól a középpontig ekkor 7 egység a távolság, lásd 1. ábrát.² Az AB/BC/CD/DA oldalak 10 egysége esetében a DB átló = 14 egységnek felel meg. Az átlók metszéspontját O-val jelöltük. A szabályos gúla, azaz piramis kialakításához csak ezt az O pontot kellett „felemelni” a T pontba, mégpedig pontosan az alapot képező átló felének méretével, azaz 7 egységgel, lásd a 2. ábrát. Ekkor a piramis magassága és alapjának félátlója azonos méretű.

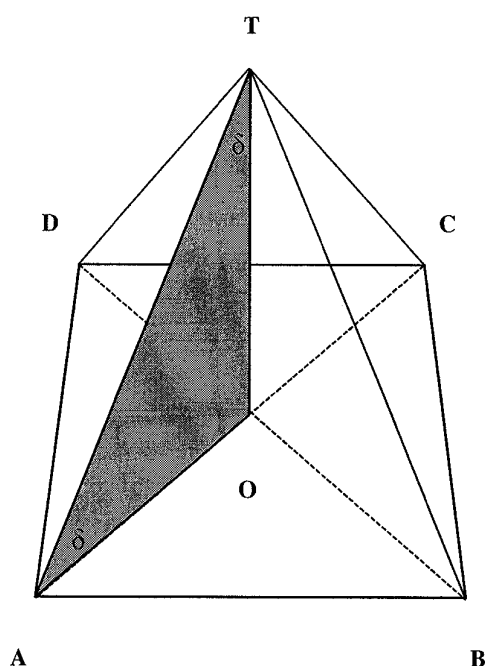
Ha ezt a piramist az AC átló mentén függőlegesen elvágjuk, akkor a függőleges síkban keletkezett háromszög további két derékszögű háromszögre osztható. Ezeknek mindkét befogója 7-7 egységből áll, lásd 2. ábra. OT = OA = OC = 7.

¹ Felfoghatjuk ezt az ún. *matematikai modellt* egy egység oldalszélességűnek is, ekkor az átló $\sqrt{2}$.

² Pontosabban a félátló 7,07 egység volt. Ha csak a kerek héttel számolunk, akkor az eltérés százszoros nagyításban, azaz 700 egységnél is csak 7 egység volt.



1. ábra



2. ábra

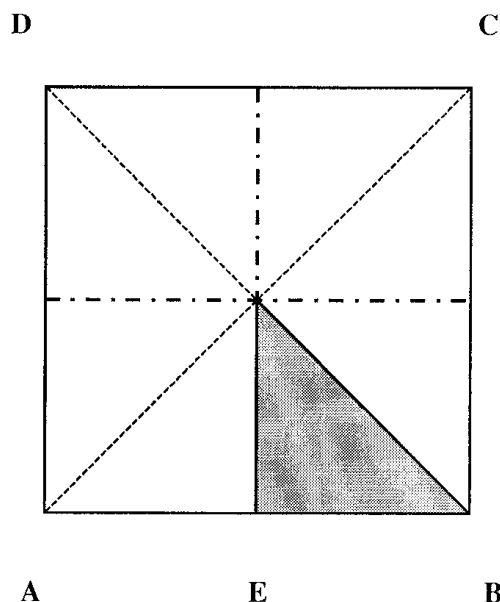
Ebben az esetben a piramis sarokéleinek hajlásszöge 45° lett – a 2. ábrán δ -val jelöltük –, de ezt ma csak akkor észleljük, ha valamelyik átló meghosszabbításában állunk. Valószínűleg a sarkok felől nem is tudták építeni a piramisokat, lásd *Ahmesz* 56-59.B példáiban szereplő derékszögű háromszögek helyzetét.

Ezeket az oldalfelezőkre helyezte, és az így adódó, ugyancsak hét egység magasságú, derékszögű háromszögeknek az alapon mérhető dőlését számolta. Következésképpen meghúzta az ehhez szükséges oldalfelezőket összekötő keresztátlókat is. Ekkor 8 derékszögű háromszöget kapott, melyeknek az átfogója az előbb jelzett 7 egység volt, befogói pedig 5-5 egység nagyságúak. Lásd a 3.

ábrát.

„Matematikailag lehetetlen olyan négyzet alapú, szabályos gúlát szerkeszteni úgy, hogy az oldallap emelkedése és az oldalél emelkedése is természetes számok hányadosának feleljen meg; – legalább az egyik törtben meg kell jelenni az irracionális számnak.”³

A $\sqrt{2}$ irracionális szám = 1,41421356237...

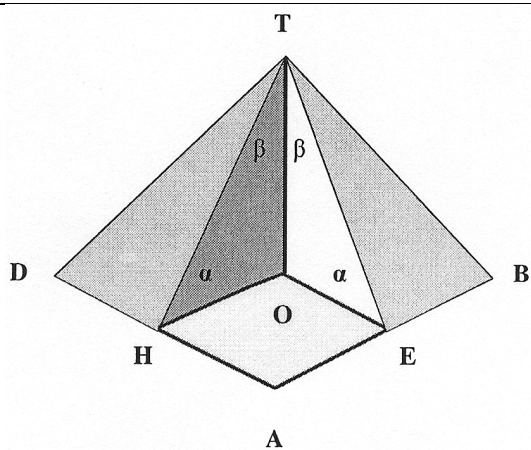


3. ábra

Ha az OE távolságra helyezett függőleges síkban álló derékszöget vizsgáljuk, lásd 4. ábra OET, akkor az alapon ismét új hajlásszöget kapunk. Ez adja a piramis ma is ismert formáját. Ez az oldalfelezőkön mérhető dőlésszög az $\alpha 52^\circ$, melynek a kiegészítő szöge, a csúcs-szög fele $\beta = 38^\circ$ lesz. A magasság tehát mindkét esetben a 10-es oldalegységű négyzet átfogójának a fele, azaz a 7 egység marad!

Mindez természetesen elmélet, hiszen eddig gondolatban végeztük a lépéseket. A gyakorlatban a piramis-gúla előzetes szerkesztését, számítását, azaz pontos geometriáját kell feltételeznünk, melyhez megítélésünk szerint körző és vonalzó is feltétlenül szükséges volt. Ez idáig még nem találtak kifejezetten szögmérő eszközöket a sivatag homokjában. Számunkra ugyanakkor szinte elképzelhetetlen, hogy az építés folyamatában a dőlésszöget csak trigonometriai úton állították volna be.

³ Kóta Béla: *A piramisok tanulsága*. 2004 január 22. P6sz.#56



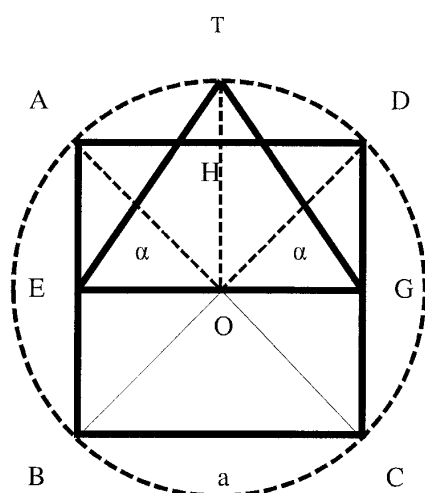
4. ábra

OD	=	7 egység
HT	=	2 egység
OH	=	5 egység
OE	=	5 egység
EG	=	10 egység = a
AB	=	10 egység = a
BD	=	14 egység
AC	=	14 egység
α	\approx	52°
a	=	10 egység
OA	=	r gömb
OT	=	r gömb
r gömb	=	7 egység

Hiányzik az optikai szögmérő, a *szektáns* elődje, pl. az ún. *Jákob vesszeje*.

Egyébként a kör csak körző és vonalzó segítségével végzett geometriai felosztásáról a következőket: „bizonyos számú részre felosztható a kör, bizonyos számú részre nem. Felosztható többek között: 2,3,4,5,6,8,10,12,15,17... részre. Nem osztható fel például 7,9,11,13,14,18... részre.” A kör tehát sem hét sem kilenc egyenlő részre szerkesztéssel **NEM OSZTHATÓ** fel!⁴

Az ún. *matematikai modell* alapján tervezett gúla méreteit az 5. ábrán követhetik. Itt már a piramis oldalszélességéhez képest a magasságának szerkesztését is:



5. ábra

TO	=	7 egység = m
OA	=	7 egység

Ezen az ábrán könnyen követhető a 10-es, az 5-ös szám, valamint az átlóból származó 14-es és **hetes** szám viszonya, azaz a nagy piramisok alakjának geometriája.

Ha ezt a modellt mai szemünkkel vizsgáljuk, tehát a piramis oldallapjának az alapon mért hosszát EG a -nak jelöljük, valamint az OT távolságot m -nek jelölve azt állandónak tekintjük, akkor a nagy piramisok oldallapjainak dőlésszöge $\text{ctg } \alpha = a/2 : m \approx 0,72 - 0,75$. Az $m = 7$ állandó mellett, az $a/2$ értékeinek esetenkénti csekély változása okozza az $51^\circ - 54^\circ$ szögek közötti eltérést.

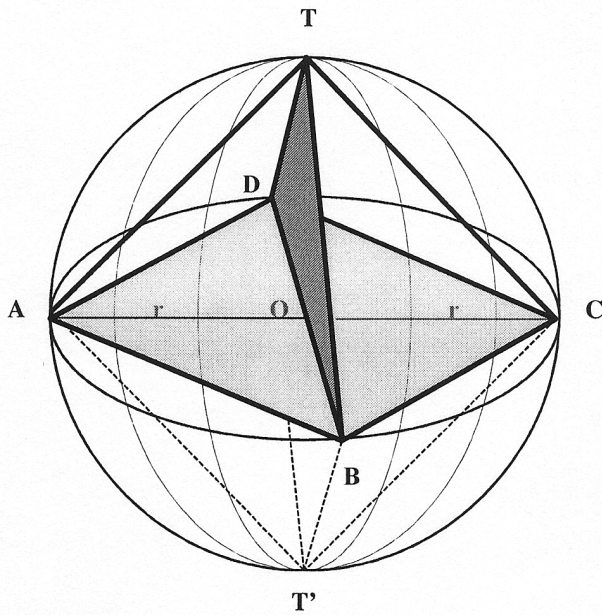
Megjegyezzük, hogy a nagy piramisok építői ezzel a modellel a kör – egyébként valóban pontos értékeiben körzővel és vonalzóval mindmáig nem szerkeszthető – *hetes osztását* is, az elfogadható hibahatárok között, megoldották. NB.: 360° osztva 7-tel = $51,4286^\circ$, mely a nagy piramisok oldallapjainak mindmáig a megközelítő hajlásszöge. A meghosszabbított OT keresztátló és a kör metszéspontja a T, valamint a rá merőleges másik keresztátló EG, E pontját összekötő egyenesek adják a kívánt $\alpha \approx 52^\circ$ -os hajlásszög szarait, 5. ábra. Ennek a hajlásszögnek nagyságát a modellen az $a/2 = 5$, $m = 7$ egységek hányadosa határozza meg.

De lépünk tovább. Ha az 5. ábrán látható AC tengely mentén az O középpontú r sugarú kört megforgatjuk, akkor a gúla körül egy gömböt kapunk. Erre az *adj kelő kört olvasat* jogosít 56. példa 39-42. jelei. Ennek a félgömbnek a héján nyugszanak az TABCD piramis/gúla sarokpontjai. Lásd a 6. ábrát.

És itt álljunk meg a *hetedhét egységű gúla modell* jellemzőinek felsorolásával! Ne essen fél-

⁴ Perelman J. I.: *Szórakoztató geometria*. Budapest, 1953. Művelt Nép Könyvkiadó, 248

reértés, a sort természetesen akár a csillagos égig is folytathatnánk, hiszen a geometria csaknem minden tételét ezekből az adatokból le lehetne vezetni! De ehhez a *Rhind Matematikai Papirusz* 56-59.B példái nem nyújtanak további támpontot. Kétkedőknek kiemeljük a fentebb tárgyalt 48. és 50. példa lényegét, azaz a kör területének ősi meghatározását a számukra ismeretlen π és $\sqrt{2}$ nélkül!



6. ábra

Röviden összefoglalva: az ősi nagy *piramisok matematikai modellje* egy 10 egység oldalszélességű és 7 egység magasságú szabályos gúla volt. Ehhez az *ősi alapegységhez* arányosan viszonyították a valóságos, illetve tan-méretek.

Mai rendszerező igyekezetünk alapján a szabályos négyzet alapú nagy piramisok arányainak általános képlete: $m_{\text{pir}} = \frac{\sqrt{2}a^2}{2}$, ahol m a piramis magassága, az a , az alap oldalszélessége. Hangsúlyozzuk, hogy az ősi kőépítők így sohasem számoltak!

Ha az $a=1$, akkor $m_{\text{pir}} = \frac{\sqrt{2}}{2}$. Tekintve, hogy így mindig egy irracionális számot kapunk, a *hetes-modell* tehát nem lehet századokra is lebontva hajszálpontos.

A *hetedhét-egység* a magasság virtuális *hete-de* $\rightarrow \frac{m}{7} = 1_{7/7}$

Ebben az $1_{7/7}$ méretben számolva $a \approx 2(\frac{m}{7} \times 5)$ ez a keresztátló, azaz az alapnégyzet oldalszélességének virtuális nagysága.

A következő számmenetekben, az 56-os példában szereplő $5 \frac{1}{25} \rightarrow 5,04 \approx 5,00$ kerekítettük, vala mint a hetes *modell* 10-es oldalszélességéből származó $\sqrt{200} = 14,14 \approx 14,00$ kerekítettük (irracionális szám, melyeket akkortájt csak mérni tudtak)!

A fenti képletbe helyettesítve ha $m = 1$ egység,

akkor az $\frac{m}{7} \approx \frac{\sqrt{2[\frac{5m}{7}]^2}}{14}$ bonyolult egyenlő-

séget kapjuk, mely egyszerűsítve $m \approx \frac{\sqrt{2(\frac{10m}{7})^2}}{2}$

$\approx \frac{\sqrt{4,08m^2}}{2} \approx \frac{2,01m}{2} \approx 1,009 m \approx 1,0 m$. El-

lenőrzésként Pitagorasz tételét használtuk. Végül is az egyenlőség a kerekített *hetes-modell* értékeivel számolva is fennáll.

Sőt! Az elmondottak ismeretében javítanunk kell a szakirodalom mindmáig helytelen értelmezésén is, nevezetesen *nem* a *könyök* és a *tenyér* méret közötti közismert *hetes váltószám* az oka a piramisok *hetes* magasság egységének! *Ahmesz* nem számolta feleslegesen, más-más mértékegységben ugyanazon az alapon fekvő szögnek, az ún. kotangens α -nak nagyságát – lásd pl. az 56. példában, hanem az ún. *hetedhét-gúla-modelljéhez* hasonlította, mai fogalmazásban *aránypárba állította* a valóságos, illetve tan-méretek az általa szerkesztett 10-egység oldalú, 7-egység magasságú *matematikai modelljével*.

A piramis *magasságának hetes* egysége tehát a szerkesztéséből levezethető, a tíz egység alapszélességű szabályos gúla átlójából adódó érték!

Összevetve a *Rhind Matematikai Papirusz* 48-59.B terjedő példáival elmondhatjuk, hogy az ősi geometria a π és $\sqrt{2}$, pontosabban az irracionális számok ismeretének hiányában a 9-es és a 7-es modellt használta a kör és a piramis jellemzőinek kiszámításához, építéséhez.

Nagy Károly

A sakkjáték eredetének története

(Részlet a Bibliai számok örök üzenete c. könyvéből)

A sakkjáték eredete abban a történelmi múltat idéző ősi istentiszteletben rejlik, amelyet ötezer évvel ezelőtt Hórusz papjai tartottak Egyiptomban, Nehen városában.

Az istentiszteleten felidéztek azokat a véres ütközetekben bővelkedő hadjáratok csatajelenségeit, amelyek végbementek az egységes állam kialakulásáig.

A csatákat Felső- és Alsó-Egyiptom királyai vívták hadrendbe állított magas rangú katonai vagy tisztviselői segédlettel.

A küzdelemben résztvevő személyeket mágiikus módon magas rangfokozatot viselő szolgaszobrok vagy bábok, a mai elnevezés szerint sakkfigurák jelenítették meg. A sakkjáték az örökélet megszerzését szolgálta.

A sakkjáték a két állam egyesítési folyamatának befejező szakaszát ábrázolja: a végső küzdelemben Felső-Egyiptom földművelő népe győz Alsó-Egyiptom pásztornépe felett. E győzelem kapcsán létrejön a világ első egységes állama: Egyiptom.

A SAKKJÁTÉK EREDETÉNEK TÖRTÉNELMI ALAPJA

A történelemtudomány szerint az ősi Egyiptom két testvérállam egyesítéséből Kr.e. 3100 körül jött létre. Délen terült el Felső-Egyiptom, míg Északon Alsó-Egyiptom. Az ősi egyiptomiak a déli tájegységet KEMET (Fekete Föld)-nek, az északi tájegységet pedig DESERET (Vörös Föld)-nek nevezték.¹

A déli országrész termékeny fekete földjén, a Nílus völgyében helyezkedett el a földművelő nép. Az északi országrész dombos vidékén, a Nílus deltájában létrejött az állattenyésztésből élő pásztornép.

A történelemtudomány szerint a predinasztikus korban e két nép között elkezdődik a katonai

konfrontáció.

Felső-Egyiptom központja NEHEN (Hierakonpolis) város volt, a Nílus nyugati partján. Nehen városban volt az állam fő kultuszhelye, a Hórusz-templom. E templomból származik a Skorpió-buzogány, a Narmer-paletta és a Narmer-buzogány. Ezek történelmi dokumentumok voltak az akkori korszak kifejezései, ábrázolásai szerint.

Alsó-Egyiptom fővárosa Butó volt, a Közép-Delta észak-nyugati részében. Ebben a városban tisztelték Uadzset istennőt, a Delta védőistennőjét. Ebből a korszakból származnak azok a bábok, szolgaszobrok, valamint a paletták (rajzolt lapos kőtáblák), amelyeken vallási szertartásokat, emberi tevékenységeket és konkrét történelmi eseményeket faragtak kőbe.²

A predinasztikus korban Kr.e. 3100 körül befejeződik a Felső-Egyiptom földművelő népe és Alsó-Egyiptom pásztornépe között a hosszan tartó katonai konfrontáció.

Ez a gondolat fejeződik ki a Bibliában is, miszerint a kezdetben ÁDÁM két fia: Kain (a földművelő) és Ábel (a pásztor) között létrejön a konfliktus: a földművelő ember győz a pásztoreMBER felett (Genesis Könyve 4. rész). Egyiptomban is ez történt: Felső-Egyiptom földművelő népe győzedelmeskedik Alsó-Egyiptom pásztornépe fölött. Végül, az egyik minden csatát eldöntő küzdelem eredményezi Alsó- és Felső-Egyiptom egyesítését.

Ezt a történelmi eseményt tükrözi a sakkjáték: Két egyenlő erő között, két szín megjelenítése: Felső-Egyiptom a fehér szín, a sakkfiguráknál a világos szín és Alsó-Egyiptom a vörös szín, a sakkfiguráknál a sötét szín.

Tehát a sakkjáték eredete azokat a véres ütközetekben bővelkedő egyesítési hadjáratokat és azt a megsemmisítő döntő csatát idézi fel, amelyet Felső-Egyiptom királya és serege mért Alsó-

¹ Manfred Lurker: An Illustrated Dictionary, The Gods and Symbols of Ancient Egypt, London, 1984, 13. old.

² Manfred Lurker: i.m. 132. old.
Kákósy László: Ré fiai. Az ókori Egyiptom története és kultúrája, Budapest, 1979, 39.

Egyiptom királyára és seregére, és ezzel létrejött a világ első állama: az egységes Egyiptom.

A sakkjáték történelmi múltat idéző dokumentum: Felső-Egyiptom földművelő népének küzdelmét és győzelmét ábrázolja Alsó-Egyiptom pásztornépe felett.

A sakkjáték abból a történelmi múltat idéző mágikus szertartásból (istentiszteletből) ered, amelyet Hórusz papjai tartottak Egyiptomban ez előtt ötezer évvel, Felső- és Alsó-Egyiptom egyesítésének emlékére. ...

A Narmer-palettán az összecsavarodott hosszú nyakú szörnyek Felső- és Alsó-Egyiptom egyesítését jelképezik (1. kép). A saktábla is ezt jelképezi békésebb ábrázolással. Az egyiptomi nyelvben a SZEMA „egyesíteni” hieroglifa az ország egységére utal. Az óegyiptomi írásban Felső-Egyiptomot a SÁS, míg Alsó-Egyiptomot a MÉH jelképezi (3. kép). Az egyiptomi nyelvben a szobrok mágikus funkciójával kapcsolatos megelevenítő szót SZANH-nak nevezik. Az óegyiptomiak a hieroglifáknak mágikus erőt tulajdonítottak, mely által megjelenítették a leírt tárgyakat.



1. kép. Narmer-paletta 2. oldala. Nehen városból, Kr.e. 3100 körül. Egyiptomi Múzeum, Kairó. Az összecsavarodott hosszú nyakú szörnyek Felső- és Alsó-Egyiptom egyesítését jelképezik



2. kép. Az óegyiptomi írásban Felső-Egyiptomot a sás, míg Alsó-Egyiptomot a méh jelképezi.

A SAKKJÁTÉK EREDETÉNEK VALLÁSI ALAPJA

Hórusz papjai minden bizonnyal részt vettek a Felső- és Alsó-Egyiptom egyesítését szolgáló véres küzdelmekben.

A papok – látván a harcosok halála előtti testi-leki fájdalmaik és szenvedéseik nagyságát – nem tudták elviselni azt a tudatot, hogy az ember teljesen megsemmisül. Megfogalmazták az ember halhatatlanságának gondolatát. Így lett a sakkjáték a fájdalmak enyhítésére szolgáló istentisztelet, ahol az ember lelke feloldódik a fájdalmak súlyától.

A haldokló ember vére segítségért kiált fel a földről a teremtő Istenhez. (Biblia, Genesis könyve, 4. része, 10. verse.)

A csatában elesettek lelkét megjelenítették, tovább éltették. Ilyen lelkeket megelevenítő, megjelenítő istentisztelet (mágikus szertartás) volt az a kultikus mozdulat, amelyből a sakkjáték megszületett.

Isten előtt állva, áldásra felemelt kezekkel Nehen (Hierakonpolis) városban Hórusz papjai éjjel a szentélyben megjelenítették a csatában elhunyt halottnak a lelkét.

Istentiszteleti jelenetet tár elének a 134. Zsoltár 1-2. verse:

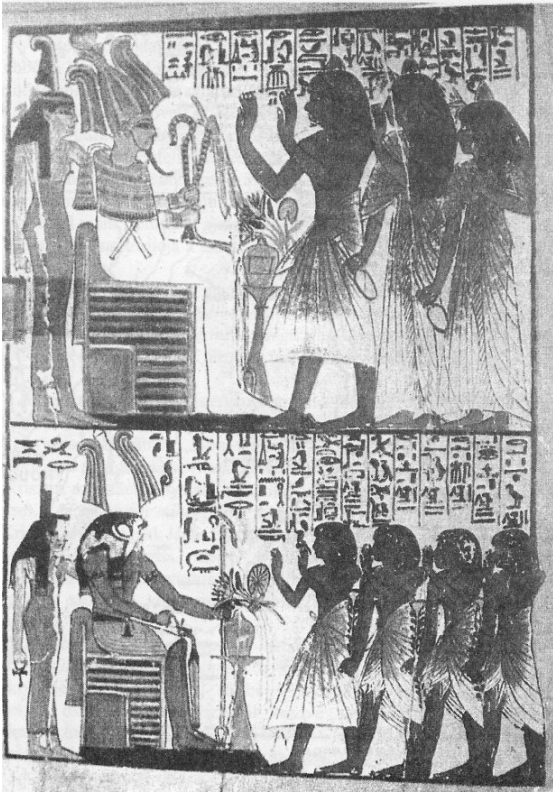
„Áldjátok az Urat mind, ti szolgái az Úrnak,
Akik az Úr házában álltok éjjelente!
Emeljétek fel kezeiteket a szenthelyen,
És áldjátok az Urat!”

Isten előtt csak áldásra felemelt kezekkel lehetett megjeleníteni! (3. kép) az áldásra felemelt kéz egy 5000 éves múltra visszatekintő istentiszteleti cselekedet. A református egyház átvette, és megőrizte. Minden istentisztelet befejezése előtt a szolgálatot végző lelkipásztor áldásra felemelt kezekkel megáldja a szolgálattelévő gyülekezetet.

A református egyházi Énekeskönyvben szerepel az *Úrnak szolgái, mindnyájan* című ének, amely a 134. Zsoltár alapján íródott. Íme:

„Úrnak szolgálai mindnyájan!
Áldjátok az Urat vígan,
Kik az ő házában éjjel,
Vigyázzván vagytok hűséggel.

Felemelvén kezeteiket,
Dicsérjétek Instenteket,
Szívből neki hálát adván,
Őtet minduntalan áldván.”



3. kép. Isten előtt csak áldásra felemelt kezekkel lehetett megjelenni.
Szennedzsem halotti terméből. III. Ramszesz kora

A sötétség birodalmában lévőknek éjjel tartottak istentiszteletet. Valószínű, hogy ebből a korszakból származik a "halottak világítása" szertartás. A mában élő ember november elsején este megemlékezik a halottakról.

Ezek alapján kikövetkeztethetjük, hogy a felalálásának idején, a kezdetkor a sakkjáték a halál legyőzését és az örök élet megszerzését szolgálta.

Az óegyiptomi hitfelfogás szerint a földi élettel nem ér véget a sokféle emberi tevékenység, mert amit az emberek a földön végeztek, a túlvilágon is azt folytatják. Az óegyiptomi sírfeliratok feltüntetik a halott földi funkcióját és rangfokozatát, amelyet a halál utáni életben is gyakorolni, illetve birtokolni fog. A Halottak Könyve 110. fe-

jezetének illusztrációja a szántó, arató halottakat mutatja. Tehát a földi élethez hasonló életet élnek.

Az ősi Egyiptomban a munka mindenki számára kötelező volt. „Sőt, egyes időszakokban még a király sem élvez e téren kiváltságokat.” A fáraó felelős volt az ország termékenységeért. „A termékenységi rítus legrégebbi ábrázolása a Skorpíobuzogány domborműve, ahol a fáraó a vetés megkezdése előtt az első kapavágást végzi.”³

Jézus Krisztus korában is érvényben van a földi élet utáni tevékenységbe vetett hit gondolata: „Boldog, aki eszik kenyeret Isten országában.” (Lukács evangéliuma 14. része, 15. verse). Továbbá: „Nem iszom mostantól fogva a szőlőtől ebből a terméséből ama napig, amelyen majd újat iszom veletek Atyám országában.” – mondja Jézus Krisztus az ő tanítványainak az utolsó vacsorán (Máté evangéliuma 26. része, 29. verse). „Az én atyám mindezidáig munkálkodik, én is munkálkodom.” – mondja Jézus Krisztus a sokaságnak János evangéliuma 5. része 17. versében.

Az I-II. dinasztia idején a királyi sírok mellett megjelentek a szolgatemetkezések. Óegyiptomi hitfelfogás szerint a halott uralkodót a túlvilágon is szolgálni kell, ezért a háznép egy részének is követnie kellett a túlvilágra.

„Az óbirodalmi arisztokratikus ideológia, mely a síron túl se tudta az életet szolgálk nélkül elképzelni, létrehozta a szolgaszobrok alkalmazását.” A király halálakor nem áldozzák fel többé a szolgákat, hanem szolgaszobrokkal helyettesítik őket. A II. dinasztiatól kezdve a sírfelszerelés nélkülözhetetlen tartozékai lesznek a mindennapi élet jeleneit felidéző, különféle munkát végző arasznyi figurák vagy szolgaszobrok. (A szolgaszobor anyaga: fa, üveg, csempe)

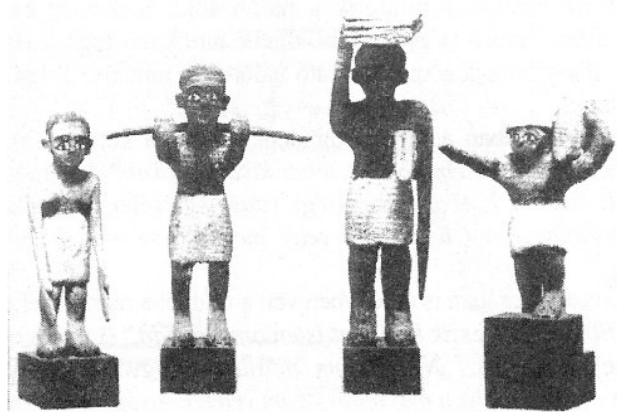
A király és az előkelő úr számára a túlvilágon is biztosítani kell a szolgaszobrok mágikus erejébe vetett hit által a jövő élet jólétét, örömét és kényelmét. „A halott nem vonja ki magát a kötelező munkából, de ezeket nem saját személyében végzi, hanem sok-sok kis szobor dolgozik helyette, amelyek valamennyien az ő egyéniségét hordozzák.” A szolgaszobor a halott szolgája, aki ura helyett és ura nevében dolgozik, a szobrok mágikus megelevenedésébe vetett hit által.⁴

³ Kákósy: i.m. 356. old., 354. old., 224. old.

⁴ Kákósy: i.m.354-355. old.

Az Óbirodalom (III-IV. dinasztia) korából fennmaradtak olyan emberi tevékenységet vagy történelmi eseményeket ábrázoló jelenetek, ahol a túlvilági életben a munkát végző személyeket szolgaszobrok helyettesítik. (4. kép)

A szolgaszobrok mágikusan megjelenítették a Felső- és Alsó-Egyiptom tisztviselőinek harci küzdelmét a túlvilágon. Ezek a mágikus szertartások az ellenséges küzdő felek legyőzését voltak hivatva elősegíteni. A predinasztikus kor szolgaszobrai valószínűleg kapcsolatban voltak a harcosok mágikus szertartásaival.



4. kép. Az ősi sakkfigurák: A SZOLGASZOBROK I. Átmeneti kor. Szépművészeti Múzeum, Budapest

A Bibliában Salamon király történetírói leírják azt az esetet, miszerint Saul király a hadakozás megkezdése előtt igénybeveszi az elhunyt lelkének megjelenítését, hogy javára döntse el a küzdelem kimenetelét.

Az elhunytak lelkének megjelenítését a Biblia halottidézésnek nevezi. Íme egy halottidéző történet:

„És történt abban az időben, hogy a filiszteusok összegyűjtötték seregeiket a hadra, hogy harcoljanak Izrael ellen. ...egybegyűjté Saul is az egész Izráelt. Amint azonban Saul meglátta a filiszteusok táborát, megfélemlék, és az ő szíve nagyon megrémüle. És megkérdezé Saul az Urat, de az Úr nem felelt néki sem álolmlátás, sem az Urim (kockavetés), sem a próféták által. Akkor monda Saul az ő szolgáinak: keressetek nékem egy halottidéző asszonyt, hogy elmenjek hozzá, és megkérdezzem őt. Másnap Saul és vele két férfi elmenének éjjel az endori asszonyhoz, és monda: Mondj jövendőt nékem halottidézés által, és idézd fel nékem Sámuel. Az asszony pedig monda Saulnak: istenfélét látok feljönni a földből. Sámuel

pedig monda Saulnak: Miért háborgattál, hogy felidézttél engemet? És felele Saul: Igen nagy szorultságban vagyok, a filiszteusok hadakoznak ellenem, az Isten pedig eltávozék tőlem, és nem felel már nékem sem próféták által, sem álolmlátás által; ezért hívtalak téged, hogy megmondjad nékem, mit kelljen cselekednem. És monda Sámuel: elvette az Úr a királyságodat a te kezedből, és adta azt a te társadnak, Dávidnak.” (Biblia, Sámuel I. könyve 28. része).

Az ókori egyiptomiak hitfelfogása szerint mindenkinek joga volt a halál utáni életre. Ezért szinte minden óegyiptomi műemlék vallásos jellegű, és a túlvilági élettel áll kapcsolatban, mert minden óegyiptomi származású műemlék a halál legyőzésére irányul.

Az óegyiptomiak, ha valamit földi életükben cselekedtek, azt is rávetítették a túlvilági élet idejére. Noha a Felső- és az Alsó-Egyiptom egyesítésére irányuló hadjáratokat a földi életben cselekedték meg, az óegyiptomi történetírók azokat úgy ábrázolták, mintha a túlvilágon mentek volna végbe.

Az ősi sakkjátékban a bábok vagy sakkfigurák kiütése az ellenfél teljes megsemmisítését jelentette. A sakkjátékban a játszma vége győzelem esetén ma is az egyik fél megsemmisítését jelenti. Az egyik szellemi erő győzelmét egy másik szellemi erő felett. Ez a győzedelmeskedő félnek elégtételt, míg a legyőzött félnek többé-kevésbé szenvedést okoz. **Óegyiptomi hitfelfogás szerint az embert nem győzheti le sem bánat, sem szenvedés, sem fájdalom. Mindenki számára van helyreállítás, megdicsőülés és örök élet. Ezt hirdeti ma minden istentisztelet. Eredeti célja szerint ezt hirdette a sakkjáték is.**

Ez a gondolat kifejeződik Verdi *Aida* című operájában is, ahol az ókori ember képében a dalmű megjeleníti a mindenkori ember „égig érő örömének” és „a föld mélységéig érő bánatának” nagyságát. Rádámesz hadi győzelmé Aida lelki fájdalmát okozza. Rádámesz elbukása Aida lelki örömét jelenti. Mindkettőjük találkozása az örök életbe vetett hit győzelmét hirdeti, amit férfi és nő együtt harcolhat ki lelki szerelemmel, önfeláldozó szeretettel, melynek mélységét és magasságát, ki mondhatatlan szépségét és méltóságát csak a zene tudja igazán visszaadni. Az élettől búcsúzó szerelmespár boldogan megy az örök élet felé. Érvényesül az a gondolat, amely a Bibliában így hangzik:

„Boldogok, a halottak, akik az Úrban halnak meg...” (Jelenések könyve, 14. rész, 13. vers). Az óegyiptomi ember boldog volt földi életében. Nem félt a haláltól. Elkeseredett öngyilkos egyiptomit nem jegyzett fel a történetírás. Az emberiség az óegyiptomiaktól örökölte a 10-es számrendszert, a 365 naphból álló év naptárát és a sakkjátékot. Az életöröm, az emberi méltóság és a halhatatlanság, valamint az örök életbe vetett hit gondolatát. Háromezer év múlva elhangzik a világ végezetéig érvényes bizonyoságtétel: „ISTEN KEGYELMI AJÁNDÉKA AZ ÖRÖK ÉLET KRISZTUS JÉZUSBAN” (Biblia, Római levél, 6. rész, 23. vers).

A SAKKJÁTÉK ALAPGONDOLATA

A szolgaszobrok mágikus meglevevítő erejébe vetett hit elősegíti a halottat a túlvilági életnek boldogulásában. A szolgaszobrok az örökélet szolgálatában álltak, amelyek mágikus módon a sírban gazdájuk helyett dolgoztak, és elmondták gazdájuk helyett az áldozati imát.⁵

Az ókori egyiptomiak sokkal többet foglalkoztak az örökélet kérdésével, mint földi életük akkori jelenével. A legtöbb emberi tevékenység az örökélet előkészítését szolgálta. Erre a legjobb bizonyíték a következő bibliai szöveg:

„Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egy-szülött fiát adta, hogy valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (János evangéliuma 3. része, 16. verse). Tehát azért hiszünk Isten egyszülött Fiában a földön, hogy Isten országában örök életünk legyen.

Az óegyiptomi műemlékek nagy része azzal a céllal készült, hogy ezek a művek a halott ember boldogságát a túlvilágon elősegítsék és szolgálják.

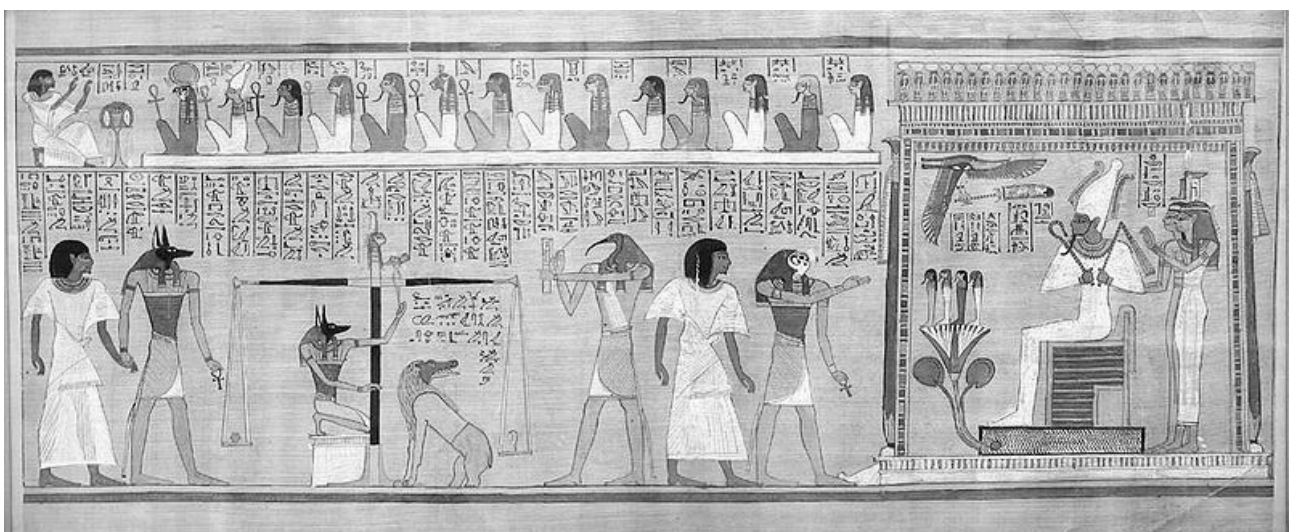
Az óegyiptomi ember nagyon boldog volt földi életében, amely hitfelfogása szerint a jövő életben még fokozódni fog.

A 104. zsoltár, amely Ehnaton (1364-1347) fáraó himnuszának egyik szakasza, a természet szépségét, a munka örömét és az élet dicsőségét hirdeti. (Biblia. Zsoltárok könyve 104. zsoltár). Óegyiptomi felfogás szerint a túlvilágon a legnagyobb örömben lesz része az embernek.

A sakkjáték segíti az elhunytat a túlvilági élet küzdelmeiben, harcaiban a szolgaszobrok által, amelyek helyette küzdenek, harcolnak. A sakkjáték egy harci küzdelem, ahol a bábok végzik el az élők küzdelmét.

A szolgaszobor emberi tevékenységet jelenít meg. A sakkfigura gyakorlatilag az a báb vagy szolgaszobor, „aki a túlvilágon ura helyett és ura nevében harcol, hogy legyőzze a halált, és megszerezze az örök életet.”

* * *



A szív mérlegelése. Hunofer írnok könyvéből (XIX. dinasztia)

⁵ Manfred Lurker: i.m. 125-126. old.
Kákósy: i.m. 287. old., 354-355. old.

Eisner Gábor Rudolf

Zrínyi Ilona személyisége és politikája
Zrínyi Ilona születésének és halálának évfordulójára (1643-1703)

„Veni Sancte Spiritus.”¹

„Jöjj el Szentlélek!” Ezek voltak Zrínyi Ilona utolsó szavai mikor Törökországban Nikomediában életének 60. évében meghalt 1703. évben. A Miskolci Bölcsész Egyesület elutazott Zrínyi Ilona és fia II. Rákóczi Ferenc kassai sírjához, hogy fejet hajtson előtte, és elutazott Borsiba is, ahol Zrínyi Ilona 1676. évben megszülte fiát II. Rákóczi Ferencet a Rákóczi-szabadságharc névadóját. Férjéhez Törökországba utazó Zrínyi Ilona a fiához szóló 1692. évben Bécsben írt búcsúlevelét szeretném idézni mindenekelőtt, hiszen az híven mutatja be számunkra Zrínyi Ilona erkölcsi nagyságát, fia irányában megmutakozó szeretetét:

„Rettentő nagy út áll előttem, de azért sietve sietek uramhoz és hűséges férjemhez! Kötelességem hozza ezt magával. Semmi nem esik nekem oly súlyosan, mint téled, legkedvesebb fiamtól elszakadnom.

Mikoron idejöttem, téged nővéreddel együtt elszakítottak tőlem, s én szerencsétlen, búcsút sem vehettem tőled, de anyai áldásomban azért részed volt, s ez anyai áldásomnak most is osztályosa vagy s az is maradsz, mert te nékem bánatot sohasem okoztál, s ezért méltán várhatod az Isten áldását. Én a jó Istenemre bízom magam s a gyermekeim szeretetére édesanyjuk iránt. Isten áldjon meg benneteket!

Ne búsulj azon, édes fiam, hogy javaid idegen kézen vannak, s hogy pusztán állnak. Újra helyrehozhatod azokat. A hadak lerontották váraidat, adja Isten, hogy te ismét felépíthesd azokat. Csak tanulj szorgalmasan. Ne feledd: nincs e világon szebb és dicsőbb dolog, mint a becsületes név és jóhír. Ez soha meg nem hal, hanem örökké él.

A földi javak elveszhetnek – az nem nagy baj –, de aki a becsületét elvesztette, mindenét elvesztette. Ezért, édes fiam, tebenned minden gyönyörűségem, ne szerezz nekem keserűséget, mint a nővéred, aki miatt sokat szenvedtem. Istennek és a

boldogságos Szűznek ajánlottam őt. Ő legyen édesanyátok és gondviselőtök minden bajotokon. Ő soha el nem hagy titeket. Becsüld meg az embereket, szívesen társalogj az idegenekkel, és így véled is jól bánnak és szeretni fognak. Aki másokat megbecsül, maga magát becsüli. Egyébként a hatalmas Istentől anyai áldással egyetemben minden jót kívánok néked. Bárhova vet a sors, maradok mindenütt és mindenkor A TE SZERETŐ anyád. Zrínyi Ilona.”²

Zrínyi Ilona hősiességének, bátorságának, hűségének, vakmerőségének, kitartásának és lelki erejének a bemutatására hadd idézzem I. Lipót, – a Szent Római császárnak, Magyarország-, Csehország-, Horvátország- és Szlavónia királyának, – egyik tábornokához 1685. évben címzett levelét, ami egyet jelentett a biztos kudarcra ítélt fegyveres önvédelmi harcával az óriási császári törökverő hadsereg túl-erejével szemben:

„Én mint I. Rákóczi Ferenc fejedelem árváinak anyja, gyermekeimmel magamat ezeknek várában vontam meg. Köteles vagyok megvédelmezni számukra, ha megtámadtatik. Én és kiskorú ártatlan gyermekeim nem vétettünk soha, semmit a császárnak! Miért foglalják el mégis egymásután várainkat? Én nem ellenségeskedem senkivel, de a bántóknak ellentállok. Ha a császár fegyvereit egy nő s gyöngye árvák ellen akarja fordítani, nem hiszem, hogy az ilyen harc akár ő felségének, akár generálisainak becsületére válnék!” „...szűnjenek meg háborgatni Munkácsot! Ha pedig kérésemre nem hallgatnak, hát tudják meg, hogy éngem, gyöngye asszonyt, sem többi várainknak elveszte, sem az ostrom félelme nem képes arra kényszeríteni, hogy megfélejtkezsem arról, amivel gyermekeimnek tartozom.”³

Zrínyi Ilona a horvátországi, a magyarországi és a német-római császárság legfelsőbb köreiből nőtt fel, köszönhetően a horvátországi főnemesi

¹ Szentmihályiné Szabó Mária: Zrínyi Ilona

² Pakó Ferenc: II. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona (<http://naput.hu/g-mainmenu-30/328--ii-rczi-ferenc-zri-ilona>)

³ Szentmihályiné Szabó Mária: Zrínyi Ilona

származásának, apjának Zrínyi Péternek és nagybátyjának Zrínyi Miklósnak magas politikai és katonai beosztásának. Sorsa összefonódott Magyarország sorsával. Körülötte születtek a fontos politikai, gazdasági és társadalmi döntések, amelyek meghatározták a körülötte élő magyarok sorsát. Már 150 éve a Török-birodalom uralkodott Magyarországon nagy részén, és az Ő idejében történt meg az, amit ősei már sokkal korábban szerettek volna, hogy Magyarország végre megszabaduljon a török megszállástól. Bár a Török-Birodalom viszonylagosan már gyengébb volt a nyugati nagyhatalmaktól, de még mindig igen nagy politikai és katonai hatalomnak számított, és a végletekig elszánt a Német-Római császárság meghódítására. A törökök első nyílt hadszíntéren elszenvedett veresége a Német-Római császár, Franciaország és szövetséges csapataitól Szentgotthárd mellett 1664-ben zajlott le, amit a Vasvári béke zárt le, amelyben a Királyi-Magyarország részére egy igen kedvezőtlen döntést hoztak, azaz a Török hódítást a szentgotthárdi győztes csata ellenére elfogadták a felek. Az 1664. évi Vasvári Béke következményeként létrejött Habsburg ellenes Wesselényi-összeesküvés, amelyben a Zrínyi és Frangepán családok is részt vettek, ami Zrínyi Ilona sorsát is alapvetően meghatározta. Édesapját Zrínyi Pétert és nagybátyját Frangepán Ferencet 1671. évben fej- és jószágvesztésre ítélték.

Édesanyját elzárták, ahol néhány év múlva 1673. évben meghalt, a birtokokat ahol pedig korábban felnőtt, azokat mind elveszték. Családjának katasztrófája előtt 1666. évben férjhez ment I. Rákóczi Ferenc Erdélyi Fejedelemehez, aki szintén részese volt a Wesselényi összeesküvésnek, de férje Édesanyja Báthori Zsófia megmentette Zrínyi Ilona férjét a halálos ítélettől. Mivel férje a második gyerekének, azaz II. Rákóczi Ferencnek a születése után nem sokkal 1676. évben meghalt, Zrínyi Ilonának özvegyen, egyedül és árván kellett nevelnie gyermekeit. 1680. évben anyósát Báthori Zsófiát is elvesztette. Két évre rá 1682. évben férjhez ment Thököly Imréhez, Felső-Magyarország Fejedelméhez, a kuruc fővezérhez. A kuruc szabadságharc Zrínyi Ilona apjának Zrínyi Péter Horvát-Bánnak a kivégzése óta, azaz 1671. év óta folyamatosan tartott, a labancok azaz a Német-Római Császárhoz hű seregek ellenében. Thököly Imre külpolitikájában a Török-Birodalomra tá-

maszkodott, a vele ellenséges Habsburg császárral szemben, ami alapvetően meghatározta Zrínyi Ilona további sorsát. Zrínyi Ilona a török nagyvezírnek a későbbiekben írt levelében így hivatkozott férjére és saját magára:

„Isten és világ előtt vagyok, hogy az én uram a maga országában magát királynak tartotta, s én is királyné voltam. Munkács várát az ellenség ellen három esztendeig, mint egy basa oltalmaztam s tartottam”, „...Isten akaratából, és a török nemzet hűsége mellett mindenünket elvesztettük...”⁴

Munkács várának 1685-től 1688-ig tartó Habsburg császári ostroma Zrínyi Ilonának Munkács várának feladásával zárult, ő maga pedig Bécsbe házi őrizetbe került, ami 1692-ig tartott. Férje Thököly Imre, – aki 1690-ben kb. egy hónap időtartamra az Erdélyi Fejedelmi címet is megszerzte, – I. Lipót Habsburg császárral egyezsége jutott, hogy Zrínyi Ilona szabadon eltávozhat Bécsből férjéhez, a Török-Birodalomba. A Magyarország határaitól délre lévő területeken nélkülözésnek és állandó veszélynek kitéve folyamatosan kitartott férje mellett, aki folyamatosan háborúzott a Habsburg császár ellenében, mint a Török-Birodalom szövetségese. Magyarországnak a Török uralomtól való megszabadítását az 1699. évi Karlócai béke zárta le, amelyben szentesítették a háborúban megszerzett területeket, s ez által a Habsburg császár Közép-Európa legfőbb hatalmává vált. A Török-Birodalom a magyarországi területeinek döntő többségét elvesztette, aminek következtében Zrínyi Ilona és férje Thököly Imre száműzetésben a Török-Birodalomban éltek le a hátralévő életüket.

Zrínyi Ilona száműzetéséről is szóló 1699. évi Karlócai békében a Habsburg császár és a Török szultán döntött Magyarországról és a magyarokról, anélkül, hogy a magyaroknak bárminemű beleszólásuk lett volna a saját sorsukba, és a saját országuk idegenek általi újbóli feldarabolásába. A X-es pontban tértek ki azokra a Magyar és Erdélyi emberekre, akik a Török-Birodalom határára kerültek:

Zrínyi Ilona férjéhez élete utolsó pillanatáig hűséges, szeretetteljes volt, amit egy korábbi férjéhez írt levelével szeretném bemutatni:

„...vagy élet vagy halál! Semminemű félelem, sem nyomorúság éngemet kigyelmedtől el nem re-

⁴ Szentmihályiné Szabó Mária: Zrínyi Ilona

*keszt. Csak éppen kigyelmed el ne hagyjon. Én, ha gyalog is, kész vagyok elmenni, valahun hallom kigyelmedet lenni. Vajmi nagy dolog volt minden időben az igaz szeretet!*⁵

A korábbi törökországi galatai sírboltján az alábbi gondolattal emlékeztek meg róla:

„Itt nyugszik hősi munkái után a férfias lelkű asszony, nemének és századának dicsősége, méltóságos *Zrínyi Ilona*, a *Zrínyi* és *Frangepán* nemzetségek utolsó díszje, *Tököli* és néhai *Rákóczy* fejedelemnek mindkettőjükhöz méltó hitvese; rangjára kitűnő, magyarok, székelyek, horvátok és erdélyiek között nagy tettei által még híresebb az egész világon. A forgandó sorsot erős lélekkel viselő: nagy a jó szerencsében, még nagyobb a balszerencse között. Hadi dicsőségét keresztyéni kegyességgel tetézve, erős lelkét visszaadta az Úrnak. Meghalt virágmezei birtokán, Bithyniának nicomediai öble mellett, a megváltás 1703-ik, életének 60-ik esztendejében, február 18-án. *Nyugodjék békében. Amen.*”⁶

A Kiegyezés utáni években, 144 évvel ezelőtt *Zrínyi Ilona* életrajzát bemutató könyv bevezetőjében néhány gondolatban megírt összefoglalóval szeretném zárni előadásomat:

„*Egy nő életképét akarom vázolni, kinek tragikai viszontagságai szintúgy mint a jó és balszerencsében nyilvánított személyes tulajdonságai iránta keblünkben meleg érdekltséget ébreszthetnek; kinek lelke oly nagy, kedélye oly szép vala, hogy nemének díszje lett volna, ha nemzetségének fénye s testi szépségének varázsa nem járul vala is egyénisége dicsőségének emeléséhez. Egy nő életét szándékozom leírni, ki iránt szintannyi szánezítést fakaszthat bennünk a mostoha sors, melynek csapásai által sujtaték, mint amennyi rokonszenvre s tiszteletre ragad a lelki erő s nagyság, melylyel ama csapásokat tűrte, sőt felettök uralkodott. A magas társadalmi helyzet szerint, melybe születése s házasi viszonyai által jutott, zavartalan életboldogságra látszék hivatva lenni; de épen e magas helyzet lón szerencsétlenségeinek legfőbb oka, kora fiatalágától sírjáiglan. Életében a társadalmi viszonyok két szélsősége ölelkezett. A feje-*

delmi rangot, a csillogó fényt, a pazar bőséget és kényelmeket a száműzöttség sanyarai, a szegénység nélkülözése, s mi ezeknél sokkal fájóbb sebet vert, az elvesztett hon, a letiport haza, a kiirtott nemzetség, a keblétől elszakasztott család, szülék, gyermekek, testvérek utáni sóvárgás keservei váltották fel. És mégis a szánezítésem érzelménél, melyet ennyi balszerencse kelthet, sokkal erősebb bennünk a csodálás, a tisztelet és szeretet, melyre e dícső asszony ragad bennünket lelkének nagysága, kedélyének gazdagsága és szépsége által nemkülönben mint az irány és törekvések magasztossága, erényei által, melyeket a viszontagságokkal folytatott küzdelmeiben nyilvánított.”⁷

Zrínyi Ilona, fia *II. Rákóczi Ferenc* és második férje *Thököly Imre* koporsóit Törökországból Magyarországra ünnepélyes keretek között szállították haza több más száműzött társukéval együtt 1906-ban. *Zrínyi Ilonát* és fiát *II. Rákóczi Ferencet* 1906. október 29-én temették újra Kassán a Szent Erzsébet-főszékesegyházban, 203 évvel *Zrínyi Ilona* halála után. *Thököly Imrét* 1906. október 30-án temették újra a készmárki evangélikus templomban.



**II. Rákóczi Ferenc szarkofágja
a Kassai Dóm altemplomában**

(http://www.archivnet.hu/politika/ii._rakoczi_ferenc_es_tarsai_ujratemetese.html)

⁵ Szentmihályiné Szabó Mária: *Zrínyi Ilona*

⁶ Jókai Mór: *A Magyar Nemzet története regényes rajzokban*
<http://mek.oszk.hu/00800/00840/html/index.htm>

⁷ Horváth Mihály: *Zrínyi Ilona életrajza*, Kiadja Ráth Mór, Pest, 1869

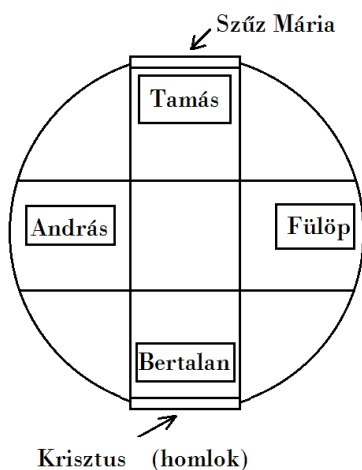
<http://mek.oszk.hu/10900/10948/10948.pdf>

Végh Tibor

Fülöp és András képe a Szent Koronán

A történészek és kutatók majdnem kivétel nélkül egyetértenek abban, hogy a magyarság ősei már jóval a honfoglalás előtt megismerkedtek a kereszténység legősibb formájával, mégpedig Fülöp és András apostol térítő útjai során. Ezért nevezhetjük ezt az apostolpárost Szkíta-térítőknak. A Szent Koronán mindkét apostolnak van képe, mégpedig az oldalirányú keresztpánt alsó helyzetű képeiként az abroncs fölött: Andrásnak (szemből nézve) baloldalon, Fülöpnek jobboldalon. (Lásd a Szent Korona sematikus felülnézeti képét az 1. sz. ábrán).

A Szent Korona sematikus felülnézeti képe



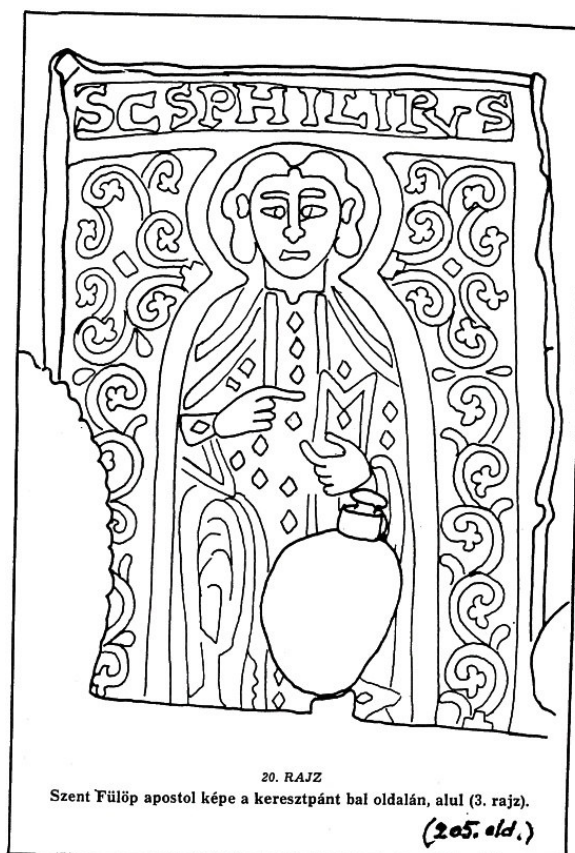
1. sz. ábra

Megnéztem Fülöp apostol kinagyított, részletesen megrajzolt képét Csomor Lajos könyvében, és legnagyobb megdöbbenésemre azt láttam, hogy

jobb keze mutatóujjával a jobb melle előtt balra, a bal mellén levő hatalmas méretű, dupla vonallal megrajzolt nagy M betűre mutat. (Lásd a 2. sz. ábrát)

Egyes kutatók szerint az általam félreérthetetlennek tartott nagy M betű nem az, hanem „nyitott könyv”, szemben más apostolok (Pál, János, András) képén látható csukott könyvvel.

Tudjuk azonban, hogy a Szent Korona készítői nagyon pontosan ki tudták fejezni, ha valamit ábrázolni akartak. Tizedmilliméteres méretekben is meg tudták rajzolni a fontos részleteket. Ha nyitott könyvet akartak volna ábrázolni, akkor meg tudták volna adni annak is a jellegzetességeit, hogy jól fel lehessen ismerni. A nyitott könyv rajzának lényeges eleme a gerinc függőleges vonala középen a 2 oldal között. Fülöp képén ilyen vonal nincs. A feltételezett nyitott könyv gerince helyén cseppalakú rajzolat van, ami egyrészt kizárja, hogy ott gerinc legyen, másrészt megegyezik a ruhán látható többi cseppalakkal, vagyis a betű a ruhán van. A valóban könyvet tartó apostolok képén a könyv színe (a színes képeken jól láthatóan) egészen más, mint a mögötte levő ruháé. Fülöp képén az M-betű által közrefogott felület ugyanolyan színű, mint a ruha!



20. RAJZ

Szent Fülöp apostol képe a keresztpánt bal oldalán, alul (3. rajz).

(205. old.)

2. sz. ábra

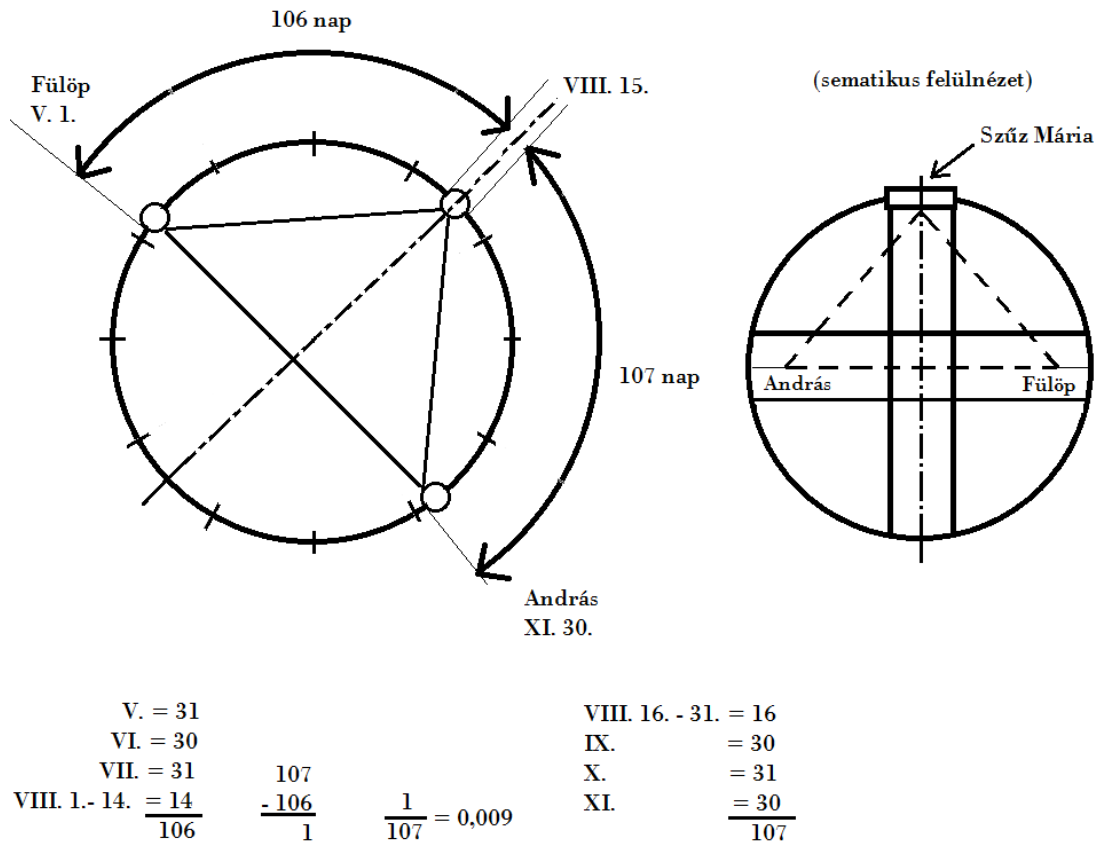
A nyitott könyv V-alakú felső szélének alul szintén V-alakban meg kéne ismétlődnie, mint ahogy a nyitott könyvet tartó többi apostol képén a könyv a karjuk alatt folytatódik. Fülöp képén azonban az M-betűnek alul nincs semmiféle lezárása, a dupla vonal köze is nyitott marad, és az M-betű nem is érintkezik a karral. Tehát szó se lehet róla, hogy az M-betű nyitott könyv lehetne!

Mi tehát ez az M betű, ha nem a legtisztább iránymutatás arra nézve, hogy „arra van Mária”?

Mert Fülöp képének a Szent Koronán elfoglalt helye szerint a Szűz Mária-kép éppen balra van tőle. (Lásd újból az 1. sz. ábrát.)

Ezek után megnéztem Fülöp ünnepének (V. 1.) az aug. 15.-étől való távolságát az évkörön, és ámulva láttam, hogy a körív túldoldalán András (1%-on, belüli „pontatlansággal”) ugyanolyan távolságra van VIII. 15.-étől, mint Fülöp! És éppen ez a 2 apostol az, akiket szkíta-térítőknak nevezünk. (Lásd a 3. sz. ábrát)

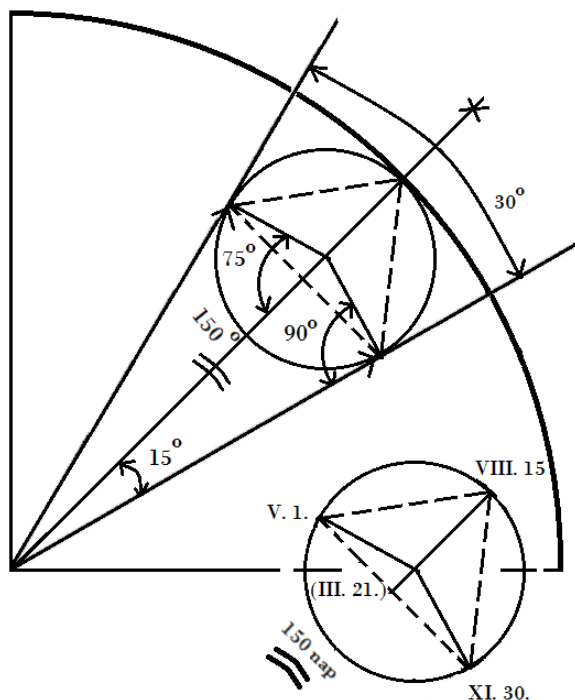
Fülöp és András szimmetriája az évkörben és a Szent koronán



3. sz. ábra

Az évkört szemlélve rögtön az is szembeszökő, hogy ez a 3 ünnep (V. 1. – VIII. 15. – XI. 30.) egyenlőszárú háromszöget alkot, de a hozzájuk tartozó képekről meg jól tudjuk, hogy a Szent Korona felülnézetében szintén egyenlőszárú háromszöget alkotnak. És az évkörben is, meg a Szent Koronán is a háromszög magassági vonala a Boldogasszony-központúság tengelyében van! (Lásd újból a 3. sz. ábrát.) Az évköri háromszög arányait szemlélve egy

másik – a geometriában jártasabbak előtt jól ismert – háromszög arányaihoz való hasonlóság gyanúja merült fel bennem szemérmék alapján. A gyanú beigazolódt: az évköri háromszög arányai megegyeznek a kör 1/12-ed résznyi cikkébe rajzolható legnagyobb méretű körnek a kiinduló (nagy) kör ívével és sugaraival érintkező 3 pontja által alkotott háromszög arányaival! (Lásd a 4. sz. ábrát.) És a háromszög szögeinek aránya napokban és fokokban mérve is ugyanaz!



$$150^\circ : 360^\circ = 0,416$$

$$151 \text{ nap} : 365 \text{ nap} = 0,414$$

$$\frac{0,416}{-0,414} \quad \frac{0,002}{0,416} = 0,005$$

V. 1. → VIII. 15. = 107 nap	XII. = 31	
VIII. 16 → XI. 30. = 107 nap	I. = 31	
	II. = 28	
	III. = 31	151
	IV. = 30	214
		365

4. sz. ábra

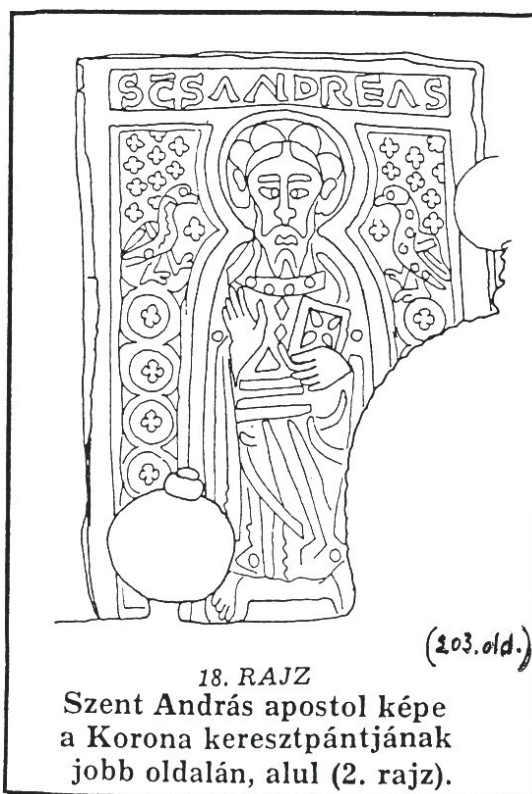
Ha Fülöp zománcképen ilyen világos utalás szól hozzánk, akkor vajon András képén is van-e valamilyen nyoma az összetartozásuknak? Fülöp képe után gyorsan megnéztem András képét is. Az alaposan kinagyított rajzon félreérthetetlenül látszik, hogy András alakján az övmagasság felett (mert öv nincs!), a környezetétől teljesen elkülönült egyenlőszárú háromszög ékeskedik, amit semmiképp nem lehet összetéveszteni a ruhadetajlással, annak vonalaival. De egyúttal ellenőriztem a többi apostol képét is, azonban sehol még csak hasonló vonalkombinációt sem találtam. (Lásd az 5. sz. ábrát).

Ezeknek a fizikai tényeknek (: az M-betűnek és a háromszögnek a zománcképeken), mint elégséges bizonyítékoknak a jelentősége abban van, hogy

- megegyeznek Révay Péter koronaőr tanúságtételével Szűz Mária képét illetően,
- és nem melleleg az is megállapítható, hogy teljesen függetlenek az abroncon

hátul kicserélt 2 képre vonatkozó bármelyik – már meglevő vagy ezután felállítható – hipotézistól!

Mindebből látszik, hogy Fülöpnek és Andrásnak különleges szerepe van, hiszen ők közvetítették a kereszténységet a magyarságnak. Born Gergely (a „Dobogó” 2006. okt.-i számában a 16. oldalon) ezt úgy fejezi ki, hogy ennél a 2 képnél tevődik át a hatás a pántokról az abroncsra.



18. RAJZ
Szent András apostol képe a Korona keresztpántjának jobb oldalán, alul (2. rajz).

5. sz. ábra

Intuitív „meggondolásból” a szentek névünnepeinek napjáról 2 jegyzéket is készítettem. (Lásd a 6. sz. mellékletet). A baloldalin a Szent Koronán ábrázolt szentek névünnepeit aszerint állítottam emelkedő sorba, hogy a naptári hónap hányadik napján vannak. A jobboldali jegyzéket pedig aszerint rendeztem szintén emelkedő sorba, hogy a szentek névünnepe hány nap távolságra van annak a csillagászati hónapnak a kezdőnapjától, amelybe a névünnepe a csillagászati hónapathárok szerint tartozik. A 2 jegyzéket összehasonlítva az a megdöbbentő, hogy

- a 2 jegyzék első és utolsó tagja megfelel a keresztpántok 4 alsó szentjének, (Lásd újból az 1. sz. ábrát)

MAGYAR SZENT KORONA

– és ugyanaz a 3 szent – méghozzá ugyanabban a sorrendben is! – áll az egyik jegyzék legelején és a másiknak a legvégén!

A baloldali jegyzék első és utolsó tagja (Fülöp és András) az oldalsó keresztpánt 2 alsó szentje, a jobboldali jegyzék első és utolsó tagja (Bertalan és Tamás) a hosszanti (a homloktól induló) keresztpánt 2 alsó szentje. És a dátum szerint „legkorábbi” 3 szent – az 1.-ei Fülöp, a 19.-i József és a 21.-i Tamás) van a legtávolabb a csillagászati hó-

napjuk kezdőnapjától (Fülöp 11 napra, József 28 napra, Tamás 29 napra). Ha nem léteznék az a – szinte felsorolhatatlanul – sok szabályszerűség a Szent Koronában, mint amelyek közül néhányat már korábban bemutattem, csak ezek, amelyeket Fülöppel és Andrással kapcsolatban itt ismertettem, már akkor is el kell gondolkodnunk azon, hogy 2 helyről származó részek utólagos egyesítésével vajon előállhattak volna ezek a szabályszerűségek?

NAPTÁRI				CSILLAGÁSZATI					
Sorsz.	NÉV	hó	nap	Sorsz.	NÉV	hónap	kezdő	ünnep	Táv.
							nap		
1.	Fülöp	máj.	1.	1.	Bertalan	Szűz	23.	24.	1
2.	József	márc.	19.	2.	Jakab	Oroszlán	23.	25.	2
3.	Tamás	dec.	21.	3.	Gábor	Kos	21.	24.	3
4.	Gábor	márc.	24.	4.	Keresztelő János	Rák	21.	24.	3
5.	György	ápr.	24.	5.	Demeter	Skorpió	23.	26.	3
6.	Keresztelő János	jún.	24.	6.	György	Bika	20.	24.	4
7.	Bertalan	aug.	24.	7.	Kozma-Damján	Mérleg	23.	27.	4
8.	Jakab	júl.	25.	8.	János	Bak	22.	27.	5
9.	Demeter	okt.	26.	9.	Mihály	Mérleg	23.	29.	6
10.	Kozma-Damján	szept.	27.	10.	Péter-Pál	Rák	21.	29.	8
11.	János	dec.	27.	11.	András	Nyilas	22	30.	8
12.	Péter-Pál	jún.	29.	12.	Fülöp	Bika	IV. 20.	V. 1.	11
13.	Mihály	szept.	29.	13.	József	Halak	II. 19.	III. 19.	28
14.	András	nov.	30.	14.	Tamás	Nyilas	XI. 22.	XII. 21	29

6. sz. melléklet



Fülöp és András (Internet)

Kiszely István

HONNAN JÖTTEK A HONFOGLALÓK?

Eredetkutatás, biokémiai módszerekkel

Egy etnikumot nyelve, kultúrája és főbb testi adottságai határoznak meg. Az utóbbival foglalkozik a biológia egyik ága, az antropológia. A különböző népek eredetét, vándorlását, kapcsolatait és keveredését más népekkel több tudomány vizsgálja. Meghatározó szerepe van a történeti antropológiának, amennyiben leglassabban a testi adottságok változnak meg. A biológia úgy tanítja, hogy mintegy negyven (40) generáció alatt „kódolódik” át egy népcsoport génállománya, ha új környezetben más hatások érik. Ez időben kb. 1200 évet jelent. Ennyi idő alatt az eredeti külső típusjegyek letompulnak, de vannak olyan biológiai ismérvek, amit az embertan még sokáig regisztrálni tud.

Miután Karl Landsteiner, 1901-ben felfedezte – a róla elnevezett – ÁBO-ás vércsoportrendszert, a Hirsfeld testvérek – Mendel nyomán – megállapították, hogy az allélok (génpárok, amelyek ugyanazt a tulajdonságot határozzák meg) gyakorisága népcsoportok szerint rendszeresen és döntően különbözik. Landsteiner az orvostudomány új korszakát indította el. Sorra fedezték fel az újabb vércsoportrendszereket, ami a humán-genetika nagy fellendülését eredményezte.

Az antropológiai kutatásban mérföldkövet jelentett a Boyd testvérek felfedezése, 1934-ben, miszerint sok ezer éves múmiák beszáradt testrészeiből is lehetséges a vércsoport-meghatározás. Az ő felfedezésüket Candela és mások kutatásai követték, akik olyan módszereket dolgoztak ki, amelyekkel csontból is megállapítható a vércsoport. Így alakult ki a paleoserológia (történeti szérumtan) tudománya. A módszer alkalmazását az tette lehetővé, hogy a csontban, a vércsoport-tulajdonságok olyan szerves anyagokhoz kötődnek, amelyek csak igen lassan bomlanak le, vagy oldódnak ki a talajvíz hatására. Gyakorlatilag 5000-6000 éves csontból is meghatározható a „vércsoport”.

A nagy lehetőségek láttán az angol Mourant szerkesztésében elkészítették a Föld lakóinak

vércsoport-térképét, majd a vércsoportok időbeli megoszlásának regisztrálására is több kísérletet tettek. E nagy felbuzdulást azonban letörte az a megfigyelés, hogy a vércsoport-térképek egyes területein az „elvártól” nagyon különböző a megoszlás. Az elsők között, az indiai Guha ismerte fel, hogy bizonyos fertőző betegségek meghatározott egyénekre szelektíven hatnak. Így pl. a pestis főleg az A és a B vércsoportú embereket, míg a sarlósejtes vérszegénység a 0-ás vércsoport-hoz tartozó egyéneket pusztította elsősorban.

A fenti felismerés után az antropológia ismét visszatért az alaki jegyek vizsgálatára, amelyek közül a legmegbízhatóbbnak az ujj, a tenyér és a talp „bőrlecrendszerének” kutatása bizonyult.

A fizikai antropológiában – és egyúttal a vércsoport kutatásban, valamint az immunológiában – újabb mérföldkövet jelentett az 1956-os esztendő. Grubb és Lawell felfedezték az „első” emberi immunglobulint (ellenanyag-tulajdonságokkal rendelkező, kémiai szerkezetüket tekintve egymással rokon fehérjék). Mai ismereteink szerint öt vérfehérje tartozik az immunglobulinokhoz. Ezek egyike a gamma G-globulin (IgG), amelynek a molekulásúlya 160,000 körüli.

Az osakai Japán Orvostudományi Egyetem Igazságügyi Orvosszakértői Intézetének munkatársai, Hideo Matsumoto professzor vezetésével tisztázták az immunglobulinok további szerkezetét. Tizenkilenc évi kitartó és pontos munkával és nem utolsósorban óriási anyagi ráfordítással az IgG molekulában olyan öröklődő tulajdonságokat is hordozó kromoszóma-részecskéket (marker-géneket) találtak, amelyek a három emberi nagyrasszra külön-külön jellemzőek és az egyikben előforduló „markerek” nincsenek jelen a másokban.

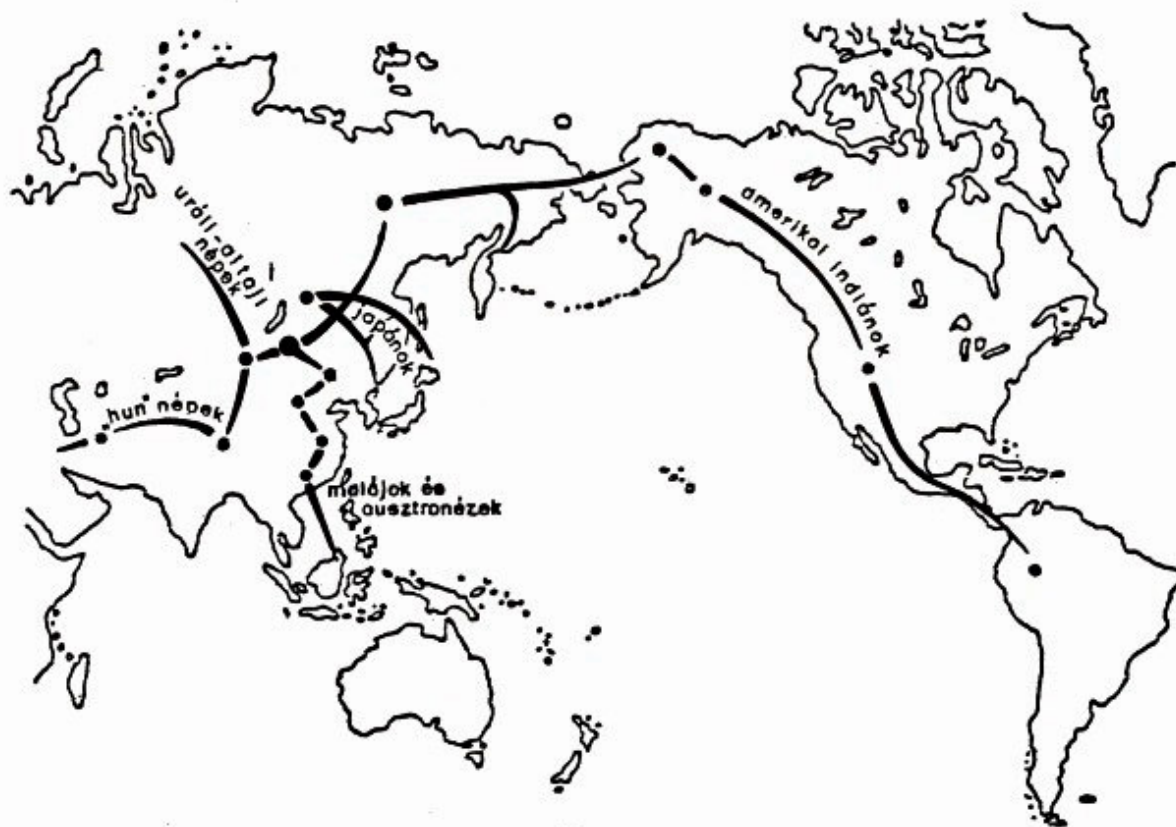
Kutatásaikat ezután az IgG egyik olyan változatára terjesztették ki, amely csak a mongolid népekre jellemző. Huszonkét (22), mongolid nagyrasszba tartozó népcsoport 6617 egyénétől vett vérmintát vizsgáltak meg. Az eredmény meg-

döbrentő volt. A japánokra jellemző marker-gének előfordulási aránya Koreán és Észak-Kínán át egyre nőtt, majd a Bajkál-tó déli és keleti részén élő népeknél érte el a csúcspontját. Ez nem kisebb tény, minthogy ez a terület – a *Bajkál-tó déli és keleti része* – tekinthető a japánok őshazájának.

Ebből a centrumból kiindulva Matsumoto és munkatársai ezt a mongolid népekre jellemző marker-gént végig követték a Bering-szoroson át az amerikai kontinens Sziklás hegységén és az Andokon keresztül egészen a Tűzföldre. – (Lásd a csatolt térképet.) – Ebből egyenesen következik, hogy az indiánok őshazája a Bajkál-tótól keletre található és onnan északnyugat-Szibérián keresztül a Bering-úton – és nem ahogyan eddig véltük, az Aleutakon át – jutottak le a Tűzföldre.

Az (amerikai) indiánok külön nagyraszba való sorolása genetikailag tehát nem indokolt.

Az osakai intézet kutatói a Szovjet Tudományos Akadémiával együttműködve – annak megbízásából – a Szovjetunió területén élő északi és déli burjátoktól, a mongoloktól, valamint számos un. „uráli” (ugor) néptől – (manysiktól, hantiktól, komiktól, udmurtoktól, mariktól és mordvinoktól) – vettek vérmintát. Az uráli (ugor) népeknél – akikkel a magyarokat is rokonítják – az említett japán kutatók ugyanazt az IgG típust találták meg, amely a Bajkál-tótól ma délnyugatra élő népeknél is előfordul. Így arra a következtetésre jutottak, hogy az uráli népek ősei Belső-Ázsiából – feltehetően Kelet-Turkesztán területéről származtak.



A mongolid nagy-rasz eredete a Bajkál-tó dél-keleti vidékén és népeinek elterjedése a földön, a japánok által felfedezett és vizsgált – IgG marker-gén mérések adatai alapján

A japán kutatók az ázsiai („mongolid”) népeket az immunglobulinok előfordulása alapján két csoportra – északra és délre – osztották. A *déli csoport*hoz tartozók Dél-Kínát, Délkelet-Ázsiát, Malaysiát, Melanéziát, Mikronéziát és Polinéziát népesítették be, – amint azt a csatolt térkép szemlélteti. Az *északi csoporton* belül két alapvető vál-

tozatot mutattak ki. Az egyik típus – amint már említettük – az amerikai kontinens felé vonul. Ugyanebből a csoportból egy másik ág kelet – Koreán keresztül a Japán szigetek – felé mutat.

A másik változat a Bajkál-tótól délnyugatra eső területről indulva, észak-nyugat felé vette útját, majd hosszabb-rövidebb ideig megszállt az

Ural-hegység délkeleti, majd délnyugati részén, aztán innen nyugatra költözött; egy részük ma is ott él sok más helyi lakóval keveredve – más részük a „honfoglaló magyarság” egy részét alkotta.

Amíg ezen uráli (ugor) népek egy részénél – (az északi mongolid népek nyugati ágánál) – az ázsiai népekre jellemző marker-gének 2/3 - 1/3 arányban oszlanak meg, addig az e csoportból kivált, ún. „finn” népeknél ez már nem található meg. Matsumoto említi munkájában, hogy az uráli népeknél az europidokra jellemző marker-gének is előfordulnak.

Mit jelent a tudomány számára a japán kutatók felfedezése? Olyan új, objektív vizsgálati módszert, ami eddig nem állt a kutatók rendelkezésére és ezért jórészt csak hipotézisekre támaszkodhattak bizonyos népek eredetének és vándorlásának kutatása során. Mit jelentene nekünk magyaroknak egy hasonló vizsgálat elvégzése? Ha nálunk is kimutathatók lennének az észak-mongolidok nyugati ágára jellemző marker-gének, akkor végső biológiai eredetünket nem fedné többé homály.

A mongolid népekre jellemző marker-gének kutatására a japánok eddig hozzávetőlegesen any-

nyit költöztek, amennyibe nekünk a paksi atomerőmű teljes beruházása kerül (egyetlen vizsgálat ára 600,000 forint). Így reális esélyünk a vizsgálatok elvégzésére egyelőre nincs, hacsak nem kerül sor egy gyümölcsöző japán-magyar tudományos együttműködésre. Az anyagi bázis hiánya teremtette korlátok természetesen más szakterületen is jelentkeznek. Ezért rendkívül fontos az országok közötti minél szorosabb kapcsolat a tudományok művelése terén is.

Megjegyzés: A szerző, Dr. Kiszely István antropológus, ezévi 1986. május-júniusban felkereste Kínában az ujugurokat és ezt megelőzően többszöri kutatóutakon vett részt Kínában és Ázsiában. Értesítése szerint, az említett Matsumoto japán professzor elvégez számára 400 marker-gén vizsgálatot, az ujugurokról, valamint Erdélyből, Gömörből és Magyarországon négy endemikus helyről is. Az így nyert adatok majd nagymértékben fognak hozzájárulni a magyarság eredetének, útjának és összetételének vizsgálatához.

Megjelent és átvéve: Magyar Nemzet – 1986. március 17. számából. – Budapest.

Theoretical migration route



The probable route of Asian Ob-Ugrian tribes that settled in California about 3000 years ago, travelling as sea-faring people by boat through the Bering Strait and then following the coast, during salmon-runs to California

Prof. Otto J. von Sadvosky

Bakk István

Miért apostoli királyság Magyarország?

*A legenda híd, amely a valósághoz vezet...**Arab közmondás*

Egy budai lelet a Történeti Múzeumból

A társadalom mindig a jelenbeli állapotnak próbál megfelelni. Ez az állapot egyrészt a környezet, külvilág, a történelem együtthatásának eredménye, másrészt az ember önmaga állítja elő. Ez által a társadalmat, mint cselekvőt csak állandóan változó és átalakuló folyamat és valamely dolog tulajdonságainak összességének értelmezhetjük. A cselekvés minőségét, irányait, dinamikáját a kulturálisan meghatározott komplex világ-stratégia szabályozza. Az Istenről mintázott tekintély erősíti az egészséges önértékelést és ez szeretetből fakad. A mi magyar őseink a megváltás, szeretetet és a béke céljaiból a szeretetet és a békét választották.

Napjainkban talán minden eddiginél idősebb ez az emberi magatartás.

„A viszonyulások történelmi kategóriák, hiszen a történelemből születnek meg. Egyrészt abból a történelemből, mely időrendiség és kauzalitás, hiszen a viszonyulások, leegyszerűsítve, egy adott történetnek az eredményei, – azonban nem végeredményei, hiszen a történet lezáratlan. Másrészt abból a történelemből teremtődnek, melyet úgy hívhatunk, hogy élő történelem. A közösség, ahogyan konstruálja, használja, alakítja a múltját, alkotja meg, formálja, teszi maradandóvá, vagy éppen törli ki az adott viszonyulásokat.”¹

Vagyis az élő történelmet befolyásolja az oksági² történetiség, ezzel az okszerű³ történetiség is meghatározza a viszonyulások létrehozását, és

nem szabad nekünk sem megfedelkeznünk egy fontos szemponttól, hogy az élő történelem önteremtő aktusát pontosan az egészséges öntudat⁴ és az abban belefoglalt viszonyulások tartják mozgásban és határozzák meg. Így tehát a történelem és önazonosságunk⁵ kapcsolatát körköröségben határozhatjuk meg. A magyar történelmet dogmává merevített, azaz egy kőbe vésett, megváltoztathatatlanul lemerevedett és az aktuális fejlődést esetlegesen kihagyó tudományterületté próbálták átalakítani.

Középkori történelmünk objektumainál, „a lelőhely minél nagyobb mértékű feltárása XII-XIII. századi nemzetségi-családi monostorainkra vonatkozó ismereteinket gyarapíthatja, a középkor későbbi századaiban pedig egy mezővárosi rangú, főúri birtokközpont egyházi és világi épületeinek topográfiájához nyújthat adatokat.”⁶

A XXI. századi, egyesült Európában (EU) Magyarország jelentős kulturális és keresztény értékeket helyezett ebbe a közös történelembe. Így Magyarország, mint történelmi nagyhatalom, meghatározójává vált az európai arculatnak, kultúrának és a fejlődésnek. A magyarság ősi múltja is természetesen nyomott hagyott az emberiség felemelkedésében.

A mi élő történelmünk országa a Mária országa Európa közepén, Jézus székében ülő, Szentkoronát viselő, szent királyokkal, azért, mert kezdettől fogva Szűz Mária, Boldogasszony volt a magyarok legfőbb oltalma, koronázó templomaink, főpapi székesegyházaink is az ő oltalmazó égisze alatt állnak, ez a Szent Korona eszméjének és a magyar múlt együttesének rendkívülisége.

Mátyás király uralkodása kezdetén született Werbőczy István (1458-1541), aki az 1514-es jogi gyűjteményét egységes szerkezetbe foglalta Tripartitum, azaz Hármaskönyv címen. Tudta, hogy az addigi uralkodók több évszázadon keresztül átívelő törvényeket alkottak, ezeket össze kell gyűjteni egységes formába, beleértve az Árpád-házi királyok törvényeit, Nagy Lajos törvényeit,⁷ Zsigmond király jogalkotó tevékenységét, tudta, hogy Mátyás király kiemelten sok törvényt hozott a

nemzet javára, s természetesen az ehhez tartozó 1444. évi és az 1505-ös országgyűlés végzéseit is egy összefoglaló munkában. Elkészítette a Hármaskönyvet Werbőczy István majd 1517-ben jelentette meg Bécsben, melyet minden jogász fontosnak, helyesnek tartott. Mai szóhasználat: ez volt a "hatályos jogszabályok gyűjteménye".

Werbőczy István jogtudós, országbírói ítélőmester, köznemes 485 éve megjelent Hármaskönyve⁸ az ősi szkíta származásunkat bizonyította, azt, hogy 896 előtt is, sőt, igen régóta élnek és államot alkotnak a magyarok a Kárpát-medencében! Árpádék is már kész, meglévő államszervezetet hoztak! A jogkönyv 1504-1514 között íródott, melynek egyes részeit idézem:

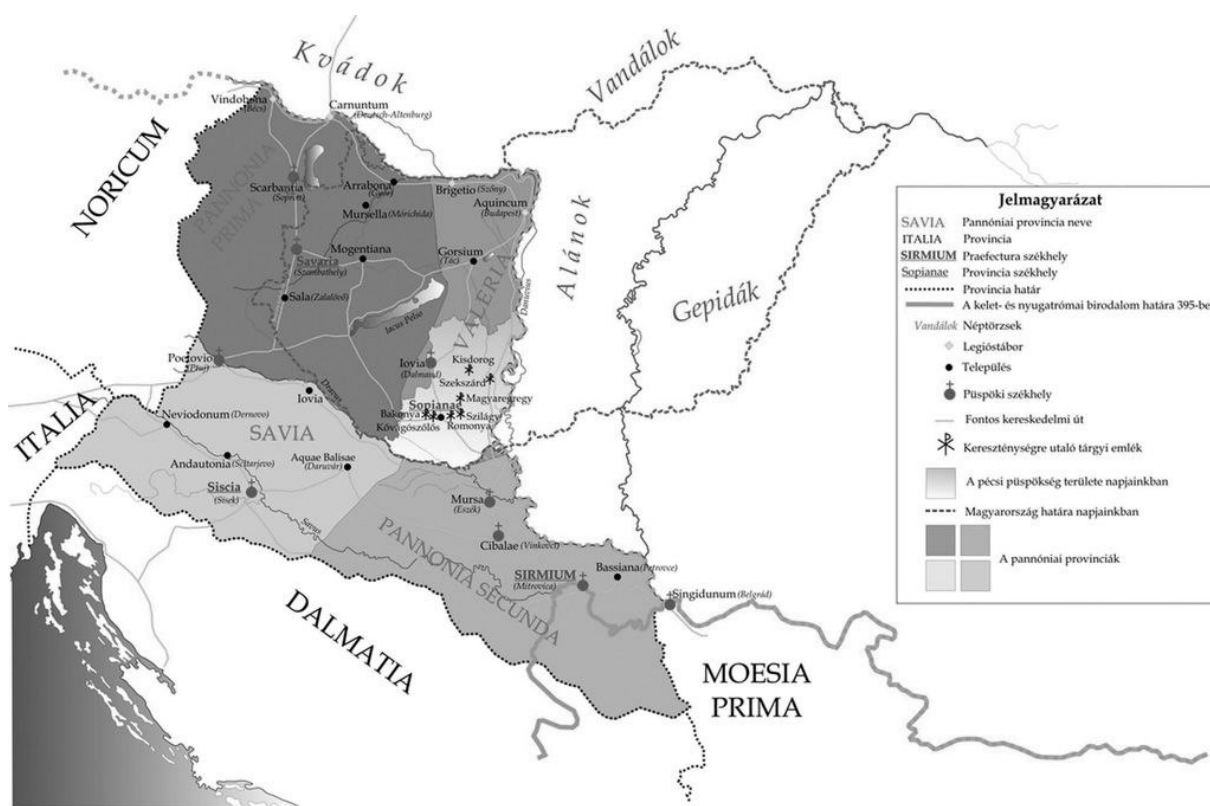
I. rész, 3. czim, 1. §: "A nemesség, amelyet többnyire a szabadok elnevezése alatt is szoktak érteni, úgy mondják, hogy eredetileg a hunnok és magyarok közt keletkezett, miután ezek Scythiából Pannoniába nyomultak, amelyet most változtatott néven, az ittlakó magyaroktól Magyarországnak neveznek".

III. rész, 4. czim: "Az erdélyi scithákról, akiket székelyeknek hívunk. Vannak az erdélyi ré-

szeken a scithák, kiváltságos nemesek, akik a scitha néptől, ennek Pannoniába való első bejövetele alkalmából származtak el, akiket romlott néven "siculusoknak" nevezünk; akik teljesen külön törvényekkel és szokásokkal élnek; a hadi dolgokban legjáratosabbak".

Az apostoli uralkodókat a királyt választó primorok a főkegyúri joggal rendelkező fehérnökök, ők voltak akik a fehéregyháza bábarnokai nemcsak királyt, hanem apostolt is választó zászlósurak voltak. Ezen zászlósurak nemcsak comes várispánok voltak, hanem a családjuk adta az egyházi vármegyék püspökeit és érsekeit is.

A Kárpát-medencében a magyar népnévhez tartozók a székelyek nemzetségéhez tartozó *matanok, szikulóták, zakhlumok* első hulláma érkezik Kr. e. 2. században és Kr. u. 1. század között és ugyanekkor jönnek ide a szarmatákkal együtt, a második hullámként a magyarok északi ágából a *materia, meterea turba* nép.⁹ Már 381-ben az aquileiai zsinat elismeri, a fentebb említett magyaroknak Pannoniában működő érsekségeik vannak.



A pannoniai püspöki székhelyek. (Internet)

A harmadik hullámban a hunokkal¹⁰ jött magyarok érkeztek a Kárpát-medencébe, az északi

ágból a *mater* nép, valamint rokon nép: a *székelymagyarok* 2/b nemzetségei a 4-5. században.¹¹

MAGYAR ŐSTÖRTÉNET ÉS TÖRTÉNELEM

Ennek a népnek vezére volt Attila, aki átkelt az Alpokon, elérte a Pó vonalát. A kereszténység és a világ történelmének egyik legizgalmasabb kérdése: Mi történt Attila hun király és I. (Nagy) Leó pápa találkozásakor Kr. u. 452-ben? Mindeneset-

re érdemes megfigyelni az alábbi két képet, hogy a Képes Krónika ábrázolása (Kálti Márk) és a Raffaello festménye között eltelt több mint száz év alatt, hogyan változott meg találkozásuk (Attila és Leó pápáé) viszonya.¹²



Attila¹³ és Leó pápa (a Képes Krónika 21. lapján). *Attila* és *Leó pápa* találkozására, *Attila* lóháton fogadja a gyalogszerrel érkező pápát.



Raffaello Sanzio: Attila hun király találkozására Leó pápával (1514). freskó 500 cm × 750 cm (200 in × 300 in)
Vatikán: stanza di eliodoro, palazzi pontifici.

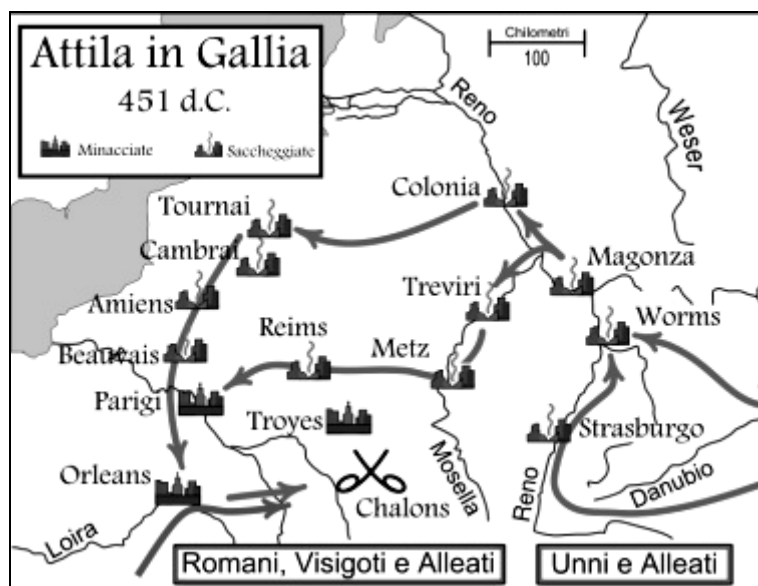
Attila halála után ugyanis a hun birodalom népei pártokra szakadtak, s fiai az örökség felett egymással harcba keveredtek. A hun törzsek Csaba királyfival tartottak, aki Attila fia volt Honorius görög császár leányától. A germán fajú hun alattvalók azonban a német Krimhildtől született Aladár mellé állottak, a ravasz Detre (veronai Ditrik)

bujtogatására. Az első ütközetben Csaba győzött, de a második csatában, mely Sicambria (Óbuda) vidékén két hétig folyt, Csaba hadát úgy szétverték, hogy a hunokból igen kevesen maradtak. Csaba tizenötezer hunnal Görögországba, Honoriushoz futott, de onnan nemsokára visszament Scythiába atyafiaihoz, kiket aztán arra buzdított,

hogymenjenek vissza Pannóniába, hogy a németeken bosszút álljanak. Szilágyi végeredménye: „kétségtelennek tartható, hogy a legdicsőségesebb Béla király jegyzője közvetlenül ura halála után, 1196 és 1203 közt írta a *Gestá*-t. N. kérdése.¹⁴ A krónika¹⁵ megírására aránylag kevés idő állt rendelkezésére, ez az oka a befejezetlenségének. A rejtélyes N-re, Anonymus barátjára nézve is van javaslat: Nem más, mint a nagy műveltségű Csák Miklós, (Csák nb. Miklós), aki magyarra fordította a *Trója históriá*-t, amelyet Anonymus latinul állított össze, még közös tanulmányuk idején.^{16 17} „Maradt volt még a hunokból, — folytatja tovább a hun krónika — háromezer ember, kik a „krimhildi” csatából futással menekültek, kik is félvén a nyugati nemzetektől, Árpád idejéig a *Csiglamezón* maradtak, s ott magukat nem hunoknak, hanem *székelyeknek* nevezték.¹⁸ Ezen székelyek ugyanis a hunok maradványai, kik midőn megtudták, hogy a magyarok Pannóniába másodszor visszajöttek, a visszatérőknek Ruthénia határszélein eléjük menének, s Pannóniát együtt meghódítván, abban részt nyertek, de nem a pannóniai síkon, hanem a *határszéli hegyek közt kaptak osztályrészt*. Ezek a székelyek azt hitték, hogy Csaba Görögországban veszett. Ahonnan a köznép ma is azt mondja példabeszédben: akkor térj meg, — mondják a távo-

zónak — mikor Csaba Görögországból”. A krónikaíró jobban vélte tudni, mert alább így folytatja: “Tehát ez a Csaba Attilának Honorius görög császár leányától született törvényes fia, kinek fiait Edeménnek és Ednek hívták. „Edemén aztán, mikor a magyarok másodszor visszatértek Pannóniába, atyja és anyja igen nagy atyafiságával bejőve, anyja ugyanis a korozmin nemzetből való vala; Ed pedig Scythiában maradt atyjánál. Ezen Csabától származott az *Aba* nemzetsége.”¹⁹ Csaba királyfi emlékezete hagyományos kegyeletben maradt fenn késő századok folyamán továbbra is a székelyeknél. Az ő és vitézei serege lett őrszelleme és végső reménye a székely népnek. A monda szerint, midőn a székelyeket nagy veszély fenyegeti, segélyökre Csaba királyfi seregével alászáll a mennyégből a *Hadak útján* (a csillagok Tejútján), melynek sok ezernyi csillagserege az ő lovaik ezüst patkószegeitől csillog.”²⁰

A hun krónika tehát úgy tudta, hogy a székelyek Attila hunjai töredékének a régi Pannónia valamely vidékén (az ismeretlen Csiglamezón) maradt ivadékai, kik midőn meghallották, hogy a magyarok új honfoglalás céljából közelednek, Ruthénia határszélére eléjük mentek, hozzájuk csatlakoztak, a honfoglalásban²¹ nekik segítettek, s aztán Erdély határszélén kaptak osztályrészt.



Attila galliai hadjárata (451) (Internet)

Attila az a történelmi személy (†453), aki a hun-magyar mondkör központi alakja lett.²² Középkori történetírásunk tőle származtatja Árpád-házi királyainkat, népével, a hunokkal azonosítja

népünket.²³ Különösen eleven a székelyek²⁴ Attila-hagyománya, jelentőségében nem kisebb, mint fiáé, *Csabáé* (Csaba-monda).²⁵



Európa 450-ben (Internet)

Ilyen például, hogy Attila megölte testvérét, Budát, mivel az Pannónia fővárosát a maga nevé-ről nevezte el, vagy máshol azt találjuk, hogy a városa számára kegyelmet kérő Leó pápa kérésének Attila azért engedett, mert a pápa feje fölött karddal fenyegetőző alakot látott lebegni.²⁶ A IV. hullámban az álavar *uar-khíóniták* vagy *várkunok* nyomán jött "fehér" ágból a székelyek 3. nemzet-sége is beérkezett a 7. században a Kárpát-medencébe. Ellenük támadt I. Nagy Károly frank király (742-814) a kora-középkor egyik uralkodó-ja. 791-ben három hadsereggel támadta meg az avarokat²⁷ az egykori Pannóniában, de azok nem hódoltak be. 793-ban újabb hadjáratot indított Károly, és végül is a sikert az avar belharcok hozták el. Pannónia maradékát Károly fia hódította meg 796-ban, ekkor Bizánc jelent meg a színen. 812-ig hadakozott egymással a két fél. Árpád és Álmos vezetésével a IX. században megérkezik a fekete magyarok V. hulláma az északi ágból a Kárpát-medencébe.²⁸



Kétlű kard a Duna medréből, II. századi (Budapest, Erzsébet-híd)
 Budapesti Történeti Múzeum, főszerk.: Buzinkay Géza. Corvina, 1995, 47. old., 43. kép.
 Budapesti Történeti Múzeum. (mek.oszk.hu)

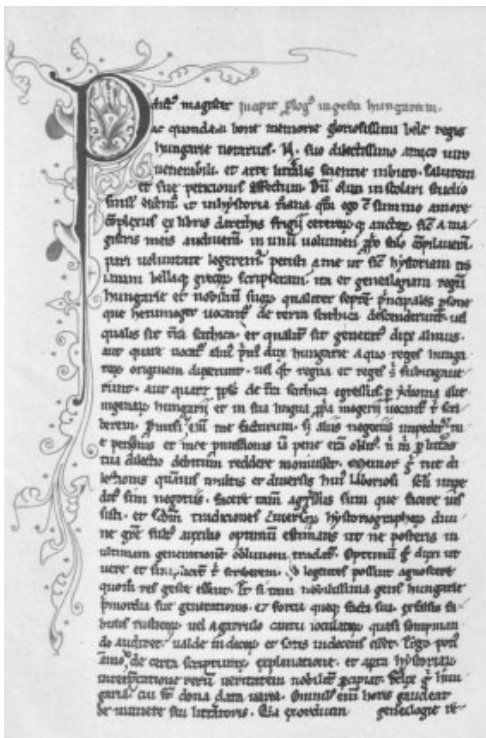


III. Béla király nagypecsétje
 az Országos Levéltár 1195. évi okleveléről

Az előzőleg bejövő székely népekkel szöveteztek a fekete magyarok. „*És mivel az isteni kegyelem volt velük, félt tőlük minden ember; mégpedig leginkább azért félték tőlük, minthogy hallották, hogy Álmos vezér fia, Árpád vezér, Attila király ivadékából származott.*” A kor technikai és harci tudományát ötvözve a magyarok szövetsége összefog a támadó nyugati egyesült haderők ellen.

A pozsonyi csatánál ott egyesültek a több hullámban érkezett Kárpát-medencei székely népek

és a magyarok összefogva fényes győzelmet arattak, megsemmisítették az ellenséget a pozsonyi csatánál. A honfoglaló magyarság a Kárpát-medencébe való érkezésekor a korábban már ide települt, késő avarként ismert székelységgel, szkíta-pártus-avar népekkel találkozott. Ennek vezetőit később már az árpádkori nádorok között találjuk. Már az Árpád-kor első történetírója úgy tudta, hogy a székelyek, akik előbb Attila népei voltak, a honfoglaló magyar sereg előtt, az első sorban harcoltak.²⁹ Béla király jegyzője (Anonymus)³⁰ azt írta róluk, hogy a székelyek Attila király népei voltak, a honfoglaló magyarokhoz itt az új hazában (Szentés vidékén) csatlakoztak, és a honfoglalásban nekik segédkeztek. Már a honfoglalás alatt is egytömbű népesség a székelység, vezetőjük Ösbő, Árpáddal szemben ő a rangidős, ebből arra következtethetünk, hogy a pozsonyi csata irányítását és a logisztikát a székelyek tartották a kezükben.³¹



Anonymus: Gesta Hungarorum.

Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

A P. dictus avagy Mesternek mondott P.³² (OSZK)

“A székelyek, kik előbb Attila király népei voltak, meghallván Usubuu (Ösbő vezér) hírét, mindnyájan békességesen elébe menének... Usubuu serege előtt az első sorban kezdének Menoumorout (Ménmarót) ellen harcolni”. Ösbő vité-

zei “élükön a székelyekkel, Ménmarót ellen kezdének lovagolni”. “Mikor ezt hallotta Ménmarót, hogy Usubuu és Velek, akik Árpád vezér legnemesebb vitézei, a székelyek vezetése mellett erős sereggel ellene jönnek, kelleténél jobban megijede... A székelyek és magyarok sok embert agyon nyilazának”...³³ Anonymus, a magyarok Gestájának írója szerint azonban nemcsak a székelyek voltak Attila népei (a hunok ivadékai), hanem a magyarok is.³⁴ A honfoglaló Árpád vezér pedig – szerinte – egyenes ivadéka volt a nagy hun királynak. Az általa feljegyzett monda tehát egyaránt emlegeti a hun-székely és a hun-magyar rokonságot. Talán az sem véletlen, hogy Árpád vezér Fehéregyházán lett eltemetve.³⁵

Ma az ezeréves Magyarországhoz tartozó Erdély keleti határszélén öt vármegyében összefüggő, tömör néprajzi egységben laknak a székelyek, a magyar nemzet egyik legkiválóbb törzse. Számuk mintegy félmillió. Eredetük, néprajzi sajátosságai, régi alkotmányuk és történetük sokban eltér a magyar nemzet főtörzsének sajátosságaitól. E különbség emlékezete fennmaradt a székely népköztudatában, hagyományaiban, jogszokásaiban. Ezeket említik meg a legrégebbi történetíróink is, sőt, erről szólnak törvénykönyveink, fenntartották emlékezetét a régi székely jogszokások, kiváltságok és intézmények.³⁶

A magyarság többszöri honfoglalása a Kárpát-medencében az itt élő székelységgel közösen jött létre, feltehetőleg az egység háttérében a székelység teljes szabadságát megtartva és a belső tradicionális belső szerkezetüket megőrizve az újabb időszakokban is, bele értve az általuk működtetett kereskedelmi jogokat és bányákat (arany, só) is. A székely emlékezet megőrizte közös hun-szkíta hagyományt, mely egyesítette azt a fajta történelmi háttérrel, ami egyben összehangolta a szkíta, a pártus és az avar népességet. A hun hagyomány, mely szerint az uralkodó papkirály,³⁷ és a Nagyboldogasszony hagyományában ott a korai keresztény hatás, még az avar királyságban is jelen volt.³⁸ Anonymus így ír Árpád sírjáról: „Ezek után urunk születésének 907. esztendejében Árpád vezér elköltözzék e világból, ki is tisztességesen lőn eltemetve egy kis patak forrása fölött, mely egy kőmederbe folyik alá Athila király városába; holott is a magyarok megtérése után egyház épült, melyet Albának (Fehéregyháznak)

neveznek, boldog szűz Mária tiszteletére." Vagyis keresztény szokás szerint templomba helyezték el Árpád vezérünket.

Hartwik püspök I. István király³⁹ halála után mintegy 100 évvel később írta le a tíz püspökséget, az ő saját idejének állapotából következtetve. Nem vette volna figyelembe azokat a szempontokat, hogy Esztergom hegyén már Géza fejedelem építtetett keresztény templomot, fia védőszentjének, Szent István vértanúnak a tiszteletére?⁴⁰



Az esztergomi Szent István vértanú-ábrázolás, Schmidt litográfiája (Máthes 1822. VI. tábla)⁴¹

Továbbá azt sem vette figyelembe, hogy templomok már voltak az országban, például a veszprémi Szent Mihály-templom, amit Taksony fia Mihály építtetett? A Maros-várba, a későbbi Csanád-várba Ajtony vezér hozatott görög szerzeteseket, a már meglévő Keresztelő Szent János kolostorába. Szent Márton pannonhalmi monostorának már Géza fejedelem vetette meg az alapját. Igaz ugyan, hogy a királyi család birtokán alapították meg Szűz Mária tiszteletére a Veszprém völgyi apácakolostort. Viszont a kalocsai, a váci és a pécsi püspökségnek/érsekség megalapításának körülményeinél több fontos befolyásoló tényezőt kell még figyelembe venni.⁴² A király a régi uralkodói nemzetségeknek a hatalomban a nádorságot biztosította, amely az akkori jogi szerkezet szerint az uralkodói hatalommal azonos. Ezzel így létrejöhett a szkíta és az avar uralkodásban megszokott társuralkodó intézmény. Az 1090-ben létrehozott bácsi érseki központ 1135-ig önálló érsekség, a kalocsaival egyrangú. Az országban három önálló érsekség van ebben az időszakban: Esztergom, Kalocsa, Bács. Viszont az úgynevezett

egyesítés nem lehetett az 1135. évben, mert 1219-ben a kalocsai és bácsi káptalanok együttműködnek a kalocsai érsek választásában. A zágrábi püspökségalapító levelének (1092-94 évekből) kezdetén Fábián⁴³ szerint bácsi érsekség. A kalocsai püspökség mellett egy külön bácsi püspökségről csak Fábiánnak az 1096-iki megemlézése szól, akit a zágrábi okirat szerint bácsi püspöknek kell tartanunk. Az 1094-ben említett bácsi érsek után csak 1124-1130-ból ismerünk más bácsi érseket nevezetesen Gergelyt és 1134-ből pedig Ferenc nevűt, aki egyben, az utolsó is.⁴⁴ 1229 óta a szerémi püspökség is volt, amely a kalocsai érseki megyéből hasítatott ki, s ekkor már egy külön bácsi érsekségnek nem találjuk a helyét. Viszont 1266.évi pápai okirat először említi a kalocsai és bácsi egyházaknak egyesítését. Az 1233. évi és 1234. évi okiratok azt mutatják, hogy a kalocsai érsek intézkedik Bács városában. 1135 óta csak a kalocsai érsek névvel találkozunk, viszont Mikó felváltva írja a kalocsa (1156 és 1169-ben) majd ismét (1169-ben) bácsi érseknek magát. Így később András kalocsai érsek is 1179-ben bácsi érsek is. 1135-től az érseki székhely – eleinte felváltva, de később ismét Kalocsára tették át – mellett Bácsban is továbbra is fennállott egy külön székes káptalan, amelynek okiratos említése 1158-ból való. De azért egy 1184. évi okirat (Fejér, Cod. dipl. III. 217.) is még határozottan említi a kalocsai érsekről, hogy székhelye Bácsban van (habet sedem Bachiensem et habet duo millia et quingentas marcas...). 1266-ban egy pápai oklevél megemlíti az egyesítést. (Balics Egyh. tört.: II. 21.) A kalocsai érsek közelsége miatt a befolyásosabb kalocsai káptalan által, jogaiiban és befolyásában csorbítatott a bácsi káptalan tett lépéseket a pápánál az irányba, hogy a kalocsai érsekség és a bácsi érsekség egy székesegyházba való hason szerű egyesítése által veszélyeztetve van az egyenjogúsága a két egyenlő rangú érsekségnek és csak ilyen értelemben lehet szó az egyesítésről szóló Károly Róbert 1311. február 3-án kiadott okiratában. A bácsi érseki székhely (bácsi prépostság, székes káptalan) működéséről számtalan okirat bizonyít így a 1158. évi okirat, amelyben a tagjainak a névsorát is megemlíti. Azon kívül, mint hiteles hely is számtalan kiadványban adott jelt életéről és működéséről.⁴⁵ Tehát ez a három érseki központ 1090-1135-ig állt

fenn. Utána a bácsi egyesült a kalocsai érsekséggel, de a kétközpontúsága megmaradt (Bács-Kalocsa).⁴⁶ A későbbiekben a két érsekség, az esztergomi és a kalocsai, ennek okán rivalizáltak a központi elsőbbségért. Ezt jól érzékelhetjük III. István és II. László megkoronázási problematikájában. Lukács esztergomi érsek, aki III. Istvánt koronázta meg, nem akarta a "schizmatikus" ("görög" vallású) Lászlót megkoronázni. Helyette végül Mikó kalocsai érsek koronázta meg Lászlót. Ebből a helyzetből értelmezhető a korona apostoli joga, amely nem követte a korábban végbe ment *egyházszakadást*.⁴⁷



A zágrábi püspöki várkastély (Forrás: mek.oszk.hu)



Nagyvárad alapítása a bécsi Képes Krónikából. A nagyváradi székesegyház építése. Miniatúr kép a Bécsi Képes Krónika 1358. évi kéziratából.

Az eredeti szempontok azonban hamarosan megváltoztak, és például Szent László királyunk idején (Bihar-várról Váradra, a mai Nagyváradra költözteti a püspökséget)⁴⁸ az érseki tartomány területének déli-nyugat irányú növekedése miatt az (zágrábi püspökség)⁴⁹ egyházmegye központja délebbre, könnyebben elérhető helyre települ.

A kalocsai érsekséghez tartozott hosszú időn keresztül a zágrábi püspökség. A kalocsai érsekség és a bácsi érsekség 1090 előtti meglétére biztosan következtethetünk. A kalocsai érsek így az 1090-es évektől egy évszázadon át új székhelyükön, Bács várában tartózkodtak.⁵⁰ Bár az is igaz, hogy a bizánci kapcsolat okán már 1072-ben ide telepítették a szerémi görög püspökséget. A 13-14. században a Kalocsa-Bácsi Érsekség egyik székhelye, a székesegyháza 1351-ben leégett.⁵¹ Magyarországon az akkori időszakban egyedülálló volt Európában a több-érsekesség tradíciója, ez az avar társkirályság hagyományába vezet vissza.

Mindkét érsek a saját maga elsőbbségét próbálta bizonyítani, az ebből adódott viták csak az 1220 években záródtak le. Ezt megelőzően II. András Elvint (váradi püspök), Mokot (nádor) valamint a Bihar vár hatalmi státuszát tudatosan felszámolta. Fehéregyháza Szentháromság területi központjából Bak megszűnésével Kalocsa válik kettős területi központúvá, Bács bevonásával. Így az a furcsa helyzet áll elő, hogy a két érsekség háromközpontúvá lesz. Tudjuk, hogy Európában ebben az időszakban országonként csak egy érseki központ volt. Ezzel kapcsolatosan megállapíthatjuk még, hogy a tatárjárás (1241-42) alatt mindkét központ erősen károsodott, de végleges pusztulásukat 1344-re tehetjük. A Turul nemzetség a Szentháromság központját felerősítette, Tác⁵² központ helyett Fehérvár lett a hangsúlyosabb az Árpád-ház számára, és a királyi hatalom az erdélyi területet is folyamatosan igyekezett birtokba venni. Ennek a nyomára lelhetünk már 1011-ből, Mercurius „Princeps Ultra Sylvánus” jelöléssel. 1077-ben Erdély területét fehérvári ispánságnak nevezik. 1200-ban ennek a vezetője a vajda címet képviseli. Könyves Kálmán törekvéseit vizsgálva látható, hogy 1105-ben, felszámolta a „Dunán-túli ducatusokat és ennek a területi elve, vagyis a ducatus intézménye, átkerül Erdélybe, a régi nemzetségeknek köszönhetően. Az áthelyezésénél nemcsak a ducatus mint intézménynek az át-

mentéséről van szó, hanem mintegy átvonulás történik a régi nemzetségek részéről az erdélyi területre. A régi nemzetségek vezető rétege megőrzi és fenntartja magának a Maros menti területeket és a kereskedelmi utakat, a különböző bányákat. A tömegek nagy része a Kárpátokhoz közeli széki intézménybe tömörülve, a régi nemzetségi hagyományokat fenntartva, a kettős királyság régi hagyományaként megőrizték e függetlenséget a Szentkorona jogi szerkezetétől. (*Trium genere siculorum* elnevezés a hármass területi egységet őrizte meg.) A területi egységek közösségében megtalálható természetesen a Holló nemzetség, Bak nemzetség és a Nagykutya nemzetség leszármazottai. Példaként felhoznám a Nagykutya nemzetségéhez tartozó Mátyás király székelő származású királyi helytartóját (locumtens) Mot(is) Sándort.⁵³ Vagyis az ország irányítása a hármass központúságból ekkor már kettőre csökkent a Szentkorona jogi szerkezte alatt. II. András időszakában felszámolódnak a Holló, Nagykutya és a Bak régi nemzetségek egyházi és hatalmi befolyásolása, és elindul a nemzetségi területek átrendeződése is.

Ennek az egyik egyértelmű hatása látható 1227-ben, II. András⁵⁴ ifjabb királyi címmel Erdély kormányzását átengedte, azért, hogy a területre áthúzódnó régi nemzetségeket felügyelete alá tudja vonni, és így a nyugati keresztény liturgikus hatást is érvényre képes juttatni. Ezért politikai és katonai lépésekre szánta el magát, hogy nagyobb

hatással lehessen és a korábbi fehérvári ispánság liturgikus központjára, betelepítette a szászokat Erdélybe. Ezzel egyházi liturgikus hatásában is felszámolta a Mok nádor időszakát.

Összegezve tehát: Erdély egész területének vajda intézmény alá jutása Erdélyben 1200-ban fejeződött be. Gyula vezér templomáról is van tudomásunk. Keresztény templom keletkezése a gyulafehérvári, a király után harmadik méltóságot viselő Gyula nevéhez kapcsolódik.⁵⁵ Egy 1356-os oklevél szerint a pápa Nagy Lajos királyt Krisztus védőpajzsának nevezte, nem véletlenül, hiszen Mária országának Jézus székében ülő uralkodója volt. Az apostoli uralkodókat, a királyt választó primorok, a főkegyúri joggal rendelkező ferhérnökök a fehéregyháza bíbornokai nemcsak királyt, hanem apostolt is választó zászlósurak voltak. Ezen zászlósurak nemcsak comes várispánok, hanem a családjuk adták az egyházi vármegyék püspökeit és érsekeit is. *Az Isten Mária országába helyezte egyházát, a Fehéregyházát.* A latin nyugat (római katolikusok) és a görög kelet (pravoszláv) között helyezkedtek el a magyar (fehér) katolikusok. Így a királyi trón Jézus széke, a magyar uralkodó viseli Jézus koronáját, a Szentkoronát. A magyar fehéregyház hívei, a fehérkatolikusok Szentkoronájának primátussága érvényesült a jeruzsálemi királyságában is. A korinthusiakhoz írt első levelében olvasható, „...az egyházban, pedig Isten némelyet apostolokká, másokat profétákká, ismét másokat tanítótokká tett” (1 Kor 12.27).



Ezen a térképen jól megfigyelhető az osztrák hercegi terület. (Internet)

A latin Nyugat és a görög Kelet között helyezkedett a fehér magyar egyház. Királya nem Isten apostola, hanem Mária országának Jézus székében viseli Jézus koronáját.



A Corvina *Pontificale* miniatúrája a király megkoronázása. (Főszékesegyházi Könyvtár, Esztergom) Figyeljük meg a képen, hogy a koronázásnál mindkét esetben három egyházfői személy vesz részt.

Míg a latin hitvallásban a Szentlélek az Atyától és a fiútól (filioque) származik, addig a keleti vallásban az Atyától a Fiú által. A Szentkorona nem tesz különbséget apostoli feladataiban, mindegy, hogy keleti vagy nyugati rítusban van az uralkodó.

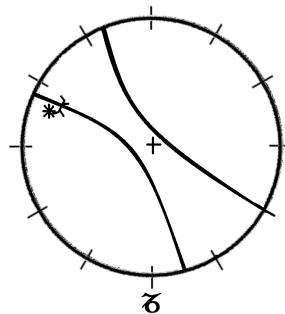


IV. Károly koronázó szertartása (Mol)

Az egyházszakadás hátterében a latin Nyugat és a görög Kelet közötti, évszázadok során kialakult dogmatikai és szertartásbeli különbségek voltak. E kettő között helyezkedett el sajátos egyházi és hatalmi múltjával a Kárpát-medencében állandósult az apostoli királyság. Az Ariánus⁵⁶ kereszt-

ténység is egyfajta keresztény irányzat. Pannoniában már a II. századtól erősödik a kereszténység, sőt a III. században itt már bazilikákat építettek.⁵⁷ A Kárpát-medencei Pannóniának vazallusai voltak a bizánciak, akik évente adót fizettek. Az uralkodói nagylelkűség és a mellérendelés mind a népet, mind az uralkodókat jellemezte.

Mária országának mennyei királysága az égi térképen látható, és ennek a földi mása a szentháromság megjelölése: a (Holló, Bak és a Nyagutya) csillagképek által határolt terület.⁵⁸



Nézzünk egy részletet Gyárfás István Tihámér Pannonia őskeresztény emlékei című írásából: Diocletianus idejében keresztény kőfaragók dolgoztak a Sirmium közelében fekvő márványbányákban, akiknek mártírhalála (294-ben november 8.) nyitja meg a dunavidéki keresztényüldözést (*Passio Sanctorum quattuor Coronatorum*, Wattenbach, *Untersuchungen zur röm. Kaisergeschichte*, 3, 324–379). ebből is láthatjuk, hogy a hitélet mennyire virágzott Sirmiumban.⁵⁹ A sírkamra, melyet 1780. fedeztek fel (V. ö. Henszlmann, *Pécsnek régiségei*, I. rész; Gyárfás, *Pannonia őskeresztény emlékei*, 77-87. old.) a középkorban *Quinque Ecclesiae* vagy *Quinque Basilicae* néven volt ismeretes.

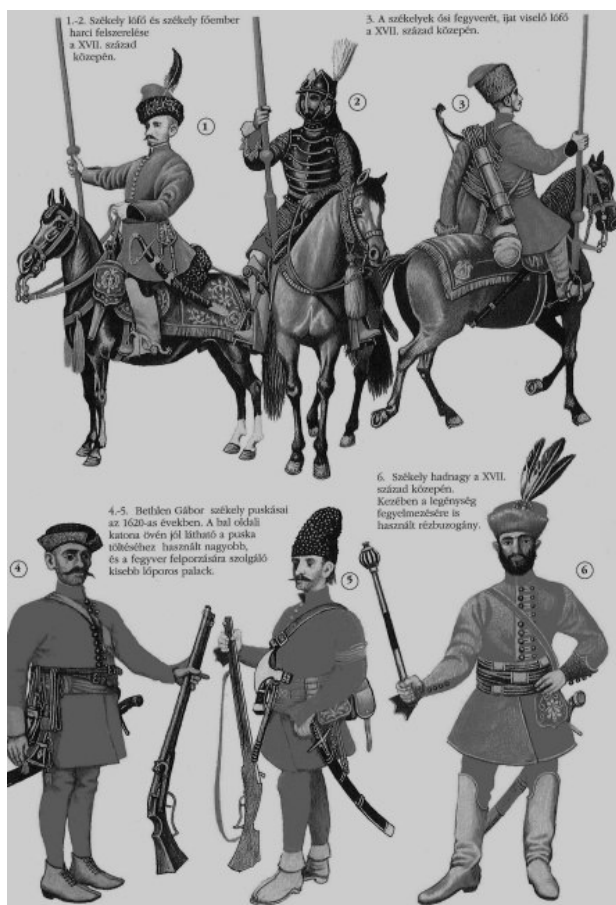


Szarkofág Szekszárdról [Szikszárd] (Internet)

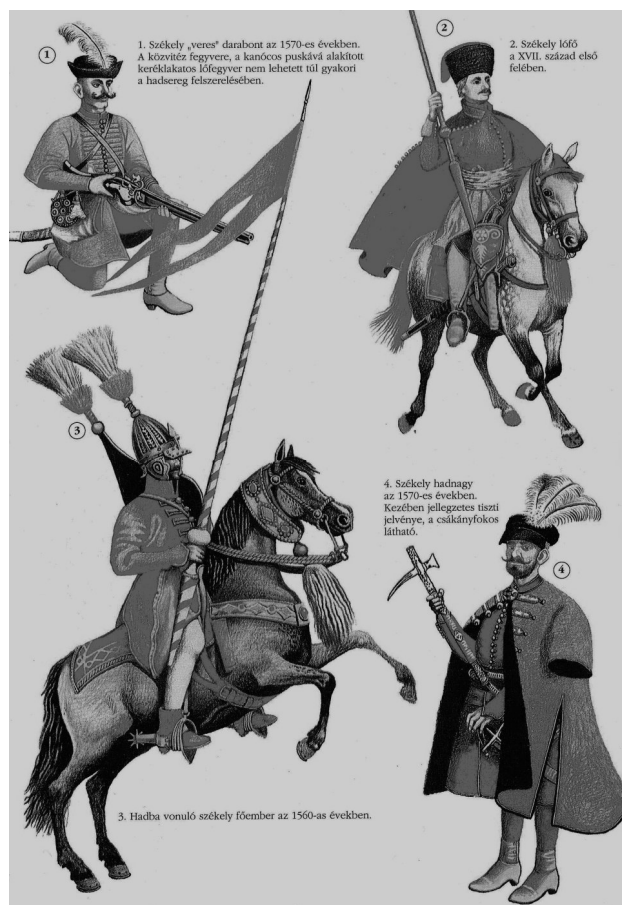
Mária országában a fehér katolikusok a fehér-egyházban, a Német-Római Birodalom területén. Az árpádkori székely-magyar egyesség érdekesége, hogy Árpád leszármazottai mint uralkodók soha nem gyakoroltak, és nem gyakorolhattak nyomást a Szentkorona birtoklásával arra, hogy a székelység örökségébe lépjenek. Nem az általuk adott magyar és erdélyi címek érvényüket veszítették, a székelység területén használati tilalom alatt álltak. Ennek függvényében Európa legkülönbözőbb jogi fejlődésen végig menő népét láthatjuk, mely nép a nemzetté válásával nagyon jelentős szerepet vállalt a későbbi az erdélyi fejedelemség idején is. A székelyek által képviselt jog az Árpád-házi királyok idején az ország bármelyik részében, ahol éltek érvényes volt, része volt a mentességnek az ősfoglalás jogán alapuló adómentesség és nemesség, így a Baranyában élő vátyi székely ispánság és a Fertő-tónál a sasvári székelység is ehhez tartozott. A honfoglalás-kori székely-magyar egyesség a társuralkodásban való részvételben is megnyilvánult. Vezetői a királyválasztó egyházi ranggal rendelkező zászlósúrak.⁶⁰

Amennyire lehetett, a székelység az Árpád-házi uralkodók alatti lázadásoktól távol tartották magukat. A somogyi Koppány-lázadás idején a vátyi székelyek távol maradtak, az erdélyi Gyula idején az erdélyi székelység, sőt még Ajtony lázadását sem támogatták a székelyek. A székelyek vezetői valószínűsíthetően pártus és szkíta hercegi leszármazottak voltak, amire utalnak a királyi szkítákhoz kapcsolódó székely herceg népe, herceg törzse elnevezések stb., és ez az eltérés látható a székelység etnikumában is, a csíki és háromszéki székelység esetében mellérendelt Atya, Fiú és Szentlélekkel. Ennek a földi vetületnek, Szentháromság központja a rómaiaktól kezdve az Árpádokig: Tác-Székesfehérvár.⁶¹

A székelység társnemzetként élt együtt a magyarokkal, aminek jogi alapja a Szentkoronán belül a székelység ősfoglalása volt. E jog a székely intézmények ágait pl. a törvénykezést, a birtokjogot, a székely jogszokásokat stb. jelentette és a székelységet nemcsak a rendiségbe érés idején kíséerte végig, hanem kiterjedt és elismerésben részesült az egész történelmi Magyarországon is.



B. Szabó János-Somogyi Győző:
Az erdélyi fejedelemség hadserege
Budapest: Zrínyi Kiadó, 1996. XI. ábra



B. Szabó János-Somogyi Győző:
Az erdélyi fejedelemség hadserege
Budapest: Zrínyi Kiadó, 1996. IX. ábra.



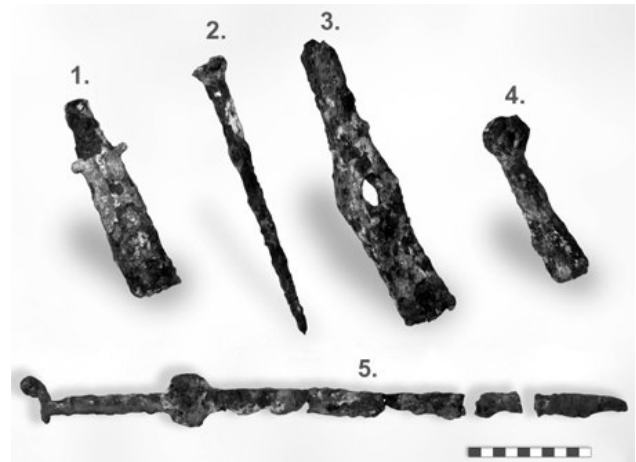
Emberek Aranyban. Fejedelmi sírok leletei a sztyeppe piramisáiból. Krym Altynbekov professzor szkíta aranykincseit bemutató kiállítása, 2012. Budapest.

Közelebbről vizsgálva a magyar és székely eseményeket az Árpád-korban, feltűnik a III. Béla idejében szolgáló, székely származású Mok nádor.⁶²

Mok III. Béla bizalmasai közé tartozott, 1185-86-ban udvarbíró, 1188-ban nyitrai ispán. A nádori méltóságot 1192-93-ban és 1198-99-ben töltötte be, a bácsi ispánsággal együtt. 1199-ben Mok fegyveres lázadást szervezett Imre király ellen, aki ezért megfosztotta a nádori tisztségétől, s feltehetően ez készítette arra, hogy a Szentföldre menjen. (1192-ben avatják szentté László királyt.) II. András trónra lépése után ispán lett. 1206 után újból betöltötte a nádori méltóságot, egyúttal bihari és somogyi ispán volt, de a király belső hívei hamarosan kiszorították a hatalomból, ez után csak ispán-tisztséget kapott. 1206-ban bihari, 1208-10-ben pozsonyi ispán volt. Az ő idejében érik el az Árpádok európai nagyságú metropolisz építkezését Visegrádon.

III. Béla és II. András idején Mok nemcsak az országbírói, hanem a nádori tisztséget is többször viselte. Így az értelmezés szerint az országbírói,⁶³ a nádori cím és a hadvezetés örökös jogon került olyan nemzetségek kezébe, ahol apáról fiúra, ill. nemzetségi ágon belül öröklődött ez a tisztség. A nádor Mok jól érzékelte a magyarok és németek viszálját, és az ebből eredő belső feszültséget. Így mentesíteni tudta az általa irányított politikát, és a kimagaslóan jó diplomáciai érzékén

keresztül meg tudta oldani, hogy magát a székelységet. A „kedvenc” királyának felesége meggyilkolásába bevonják. De idejében felismerte azt is, hogy a székelység egyben maradását csak úgy tudja biztosítani, hogy eltávolítja erről a helyről a székelyeket, sajátosan fejlődő hatalomtól, őket saját irányításával elindítja erdélyi ősi földjükre, és ehhez a visszavándorláshoz igénybe veszi a Keleti- és a Déli-Kárpátok szabadon megmaradt területeit. Ennek előzménye volt az, hogy II. András trónra lép, vele együtt a merániai család és minden rokona, barátja, aki szeretett könnyen élni, eltelepte a királyi udvart. Olyan helyzet alakult ki, hogy egyszerre csak azon vették észre magukat az ország vezetői, hogy háttérbe szorulnak. 1210⁶⁴ körül sikerül a legnagyobb nádort, (3 királyi nádor volt,) Mok-ot (aki Bakmonostor = Bátmonostor alapítója)⁶⁵ is kiszorítani a hatalomból.⁶⁶



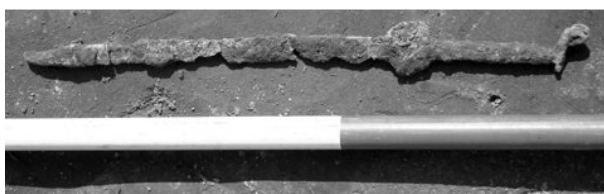
Szkíta fegyverek Bátmonostorról.
Forrás: regesztet.org.hu



A csontból készített tömlővég töredék is felszínre került. Ezek közül az egyik darabon pont körös és vízszintesen, illetve ferde irányban karcolt vonaldíszítések figyelhetők meg.



1. Lándzsahegy-védő 2. Karos vasbalta 3. Ár
4. Fokos 5. Nyílhegy



A szkíta rövid kard (akinakész)⁶⁷

Pálos rend alapítása

Minden előkelő helyet, javadalmazó állást Gertrudis környezete kezd elfoglalni, és az országban teljesen otthonosan viselkednek. A király a teljes királyi vagyont elajándékozta az idegeneknek. Még olyan fontos főpapi székbe, mint a kalocsai érsekség is, Gertrúd Berchtold nevű öccse kerül. A pápa által vizsgálatra kiküldött salzburgi érsek Berchtold alkalmatlanságát állapítja meg. Az ősi nemzetségek, hogy megmentsek az idegenektől a fehérekatolikusságot, kikerülték II. Andrást és a merániai egyházi beavatkozást, inkább a pápa hatáskörét választották, és a nagykutya nemzetséghez tartozó Özséb kanonokot kérték fel a rendalapításra, azért hogy a fehérekatolikusság addigi értékei fennmaradjanak. Az ősi nemzetségekkel keletebbre kerül a fehérekatolikusok tömbje, és a székely vezető réteg kegyúri joga szűkül a merániaiak miatt. II. András idejében a magyar egyház a merániai család befolyása alá került, és magatartásuk zavarokat keltett az egyházon belül. A primor fehérnöki dinasztiák lófősegeit követő fehérekatolikus papok egyházmegyéjének papsága nem akart római irányítású püspököket. Inkább egyházon kívüli, Jézus természeti szabadságát követő, tudós papokká váltak. A sajátos, jézusi ha-

gyományokat őrző szabadon székelységben táltosnak nevezték, és ezzel a népiünk őskeresztény hagyatékát őrző papok maradtak.⁶⁸ A baranyai vátyi székelységtől délre, Horvátország területén Paulinerekként ismerték e papokat.⁶⁹ IV. Béla,⁷⁰ a tártárjárás után is, az egyház és a hatalom további szétesése következett be. Szükségessé vált a fehérekatolikusság őskeresztény hagyományát ápoló és fenntartó szervezete a Pálos-rend megalapítása, amelynek alapítója Boldog Özséb lett. Valószínűleg nem a királyi családhoz, hanem a nádor rokonságához tartozhatott. A Szt. István király által elindított, idegen uralkodói házakból hozott házastársak által az országba érkező királyné köréhez tartozó egyházi, ill. rendi tagok a nyugati, a Vatikánhoz közel álló liturgiát erősítő szertartást részesítették előnyben. A királynő hatalmi környezete ezzel a keresztény környezettel természetesen összhangban volt. A magyar egyház nemzeti jellege ősi keresztény szimbóluma és egyházi szertartása módosul, és az országba újonnan érkező papok hatalmi igénye egyre erősödik, ami a korábbi nemzeti sajátosságot háttérbe szorítja. I. István király az 1054-es egyházszakadást megelőzően intézkedéseket hozott a magyar katolikus egyház orientációjára vonatkozóan. A Szent Korona egyházi liturgiákat szintetizáló, az egyházi központok felett álló sajátosságát szüntette meg. Ezt a folyamatot II. András Merániai-házhoz kötődő kapcsolata zárja le véglegesen. A Szent Korona fehérekatolikus papjai az ősi liturgiával miséznek, ez közelebb áll a bizánci liturgiához. A Merániai-ház a magyar királyság élő Krisztus-koronájának az őskeresztény, a fehér katolikus apostoli jogát képviselő, az ősi nemzetség által betöltött, magas egyházi méltóságok helyét a saját udvari környezetével töltötte be, így a meráni Bertoldot, a királynő öccsét, aki a pápa szerint alkalmatlan volt rá, a kalocsai érseki székre ültette.⁷¹

Tovább folytatva, a pécsi püspökségbe a pápa által "debilnek"⁷² minősített Bertalant helyezték. Folyamat súlyosságára a Vatikán is felfigyelt, sőt a pápa figyelmezteti II. Andrást, hogy a Szent Korona tisztességét állítsa vissza.

A régi nemzetség vezetői kiszorultak a magas hivatali beosztásokból és az egyházi vezetésekből, így közvetlenül a Vatikánnal együttműködve keresik a régi keresztény értékek fenntartásához a megoldásokat.

Az idegen országokból érkezett püspökök késleltették, és ezzel akadályozták a nemzetségek monostorépítését. Ezért más megoldást kellett találniuk: a Szent Korona hatását kikerülve közvetlenül a pápai jóváhagyású intézmény keretén belül volt elképzelhető a korábbi egyházi értékek fenntartása.

Erre a célra egy magyar alapítású rend volt a legmegfelelőbb. A régi őskeresztények egyikét, Thébai Remete Szent Pált⁷³ tartották alkalmasnak az újonnan alakult rend névadójának. Olyan egyházi személyt kellett találni az országban a régi nemzetségek tagjai közül, aki tanultságát és az egyházi rangját tekintve is alkalmas a rendi alapok lerakására.



Pécsi altemplom sírkamra-freskója. Forrás: Internet ORION a KÉT KUTYA csillagkép között

Az átvándorlás nemcsak a Nyugat- és Dél-Magyarországon élő székelységet érintette, hanem a korábbi erdélyi székely területeket is, melyek a későbbiekben a szászok által lakott területekké váltak II. András "jóvoltából".

A nádor áttelepítése viszonylag könnyen zajlott ebben e korban, hiszen a székelység mindig könnyen mozgósítható hadinép volt. Nem tévesztendő össze a különböző szerzők által megnevezett „királytelepítések, határőrök és csatlakozott, nyelvváltó” stb. A megnevezések, tudjuk, ezekre vonatkozó oklevélhivatkozások nincsenek ill. azok, amelyek a székely nemzetet a különböző korszakokban lásd pl. a Géza féle oklevélre hivatkozva az egységes székely nemzetet próbálták felbontani és folyamatosan jobbágyi sorba süllyeszteni. A fentebb idézett II. Géza féle oklevél az

„oláhok”-ra vonatkozó Erdélyben való megjelenésükről, mint a legkorábbi írásos adat nem létezik csak némelyek fantáziájában arra adatra hivatkoztak, ami soha nem létezett.

Mint a fentebbi eseményekből is érzékelhetjük, hogy nem a király által telepített népcsoport a székelység. Nem a nomád életmódú, hanem hadi-rendben lakó népességről van szó, továbbá a székelységre ráerőszakolt, határőrségi probléma Mária Terézia időszakában merül fel, hiszen mint tudjuk, a Habsburg-ház férfiágon kihalt, de ebből a számukra el nem fogadott tényből fakadó probléma: az egységes népcsoport elleni lesüllyesztési törekvés okán támadtak a jogrendet mindig tisztelő, ősfoglaló népcsoport ellen. Zichy István feltevése, hogy a magyarság, mint a *finn-ugorságnak* kezdettől fogva legkeletibb tagja először jutott át az Ural keleti oldalára, az erdő- és szeppe-régió határára, ezek a következtetések a Zichy-féle expedíció Kaukázusban (1895-ben) szerzett tapasztalatai alapján. A székelység vezető nemzetsége a de genere Mot,⁷⁴ melyhez a következő, akkor már élő családok tartoztak, mint Mok nádor⁷⁵ és Szik⁷⁶ fejedelmi nemzetségi tagok stb. A nemzetségen belül a gazdaság sókereskedelmét a Szikek vitték Erdélyben és Székelyföldön, az akkori szállítási lehetőségét figyelembe véve, és a só gyűjtőhelye Szeged volt. Innen száraz úton, a Káliz útvonalon vitték tovább Mok nádor családi monostoráig: Bát monostoráig, ahonnan tovább Dunai vízi utat biztosították. E szállítmányok biztonságát a székelységre bízta, ezért maradt fenn a dunapataji székelység is ezen a területen.

Az új Budára érkezve, tovább Visegrádra érve, a székely nemzetségek birtokai (székely örökség: haereditas Siculica) végig megtalálhatók voltak, mintegy őrző rendszer védték nemcsak a királyt, hanem a nádort is, ahol nemcsak a falvak őrizték meg a székely vezetőik nevét, mint Szik (Csík) Budaörsön, vagy a Biatorbágy⁷⁷ melletti, középkori székely falu.

A Buda név is székely vezető neve, kinek fia Sebes volt. Kézdivásárhely mellett is van egy Buda nevű település. A szászok 1224. évi kiváltságlevele említi *Sebesi székelyek földjét*, Baróttal szoros kapcsolatban. A név máig sem enyészett el, mert a grúzok még most is *zikh*-nek nevezik az *adighe* cserkeszeket. Az *adighe* nevet is a *zikh*-ből származtatják. A régi név átalakulva maradt fenn

a cserkeszek legnyugatibb ága, a Fekete-tenger parti sapsi (sabszik, sapsug) nép nevében, melynek első szótagja a szabirok nevére emlékeztet.⁷⁸ Ennek a régi (a Krisztus születése óta ismert) Zichia (Szichia) tartománynak őslakosai nagy népkeveredésen mehettek át a népvándorlás századai folyamán, mert a Meotisz és Kubán vidéke (Zichia északi része) útjába esett a keletről előtörő népáradatnak. Szent László alatt a besenyőkkel szemben védik a sebesi gyepeket a székelyek. A gyeperendszer emlékei megmaradtak a hegyek, patakok és helységek neveiben is. Ilyenek: Gyepű- és Gyepespatakok, Gyepűfeje, Gyepes, Vaskapu, Kapustető, Lestető, Magasles, Leshegy, Látóhegy, Nézőhegy, Őrhegy, Nagyőrhegy, Kürtölőtető, Lövéte, Száldobos stb. Még a XI. század elején is kétféle magyarságot különböztettek meg nálunk: *fehér* és *fekete* magyarokat (székelyeket és magyarokat). Az Őrs falu is, ahol folyamatosan őrséget biztosítottak az udvarnak küldött só és arany szállítmányokat kellett biztosítani. A másik ugyanilyen Őrs (Őrsön) a Bobag mely Bő a (Szalók) nemzetség a Bak(k) pedig a Mok nemzetség nevét őrzi meg. II. András alig tért magához, amikor rádöbbsent, hogy a magyar főurak elvesztésén túl a székelységet is elvesztette.

Az átvándorlás, amit Mok nádor intézett, olyan változást jelentett, ő amivel nemcsak katonailag erősítette fel magát, hanem a székelység ősi jogát is koncentrálni tudta, úgy, hogy a nemzeten belül, ahol a Szent István királyi korona hatása megállt, más jogalapú nemzet tudott fennmaradni.

SZKÍTA – HÁZ

SZKÍTA KIRÁLYI HÁZ

SZPARGAPEITÉSZ (KIRÁLY)

LÜKOSZ (KIRÁLY)

GNUROSZ (KIRÁLY)

SZAUliosZ

IDANTHÜRSZOSZ

ARIAPEITÉSZ K. e. 500-470

SZKÜLÉSZ K. e. 440.

ERDÉLY K. e.

A dolog nehézsége abban is megmutatkozott, hogy felerősödött Mok és rokonsága, a Szik és a Bát (Bakk) családokat fejedelmként tisztelte a székelység, e vezető réteghez nemcsak vezetői erő, hanem jelentős gazdasági erő is társult, mint az erdélyi só- és aranybányák. Döbbsenten tapasztalta II. András, hogy az Aranybullával átalakult és meggyengült a királyi hatalom (I. István-i karizmatikus öröksége). Az Árpád-házi királyok életében először nem erősítette a királyságot a belső hatalom, új megoldásokat kellett keresni, hogy visszanyerje a Szent Korona és a királyság fényét. Ezt a folyamatot, a királyság erejét a tatárjárás tovább gyengítette. A IV. Béla időszakában Bak comesnek, az ugocsai és erdődi ispánnak⁷⁹ is újra kellett gondolnia a védelmi rendszer építését. A székelység a maga várépítésével erősítette, amit a Bak(k) ill. Szik családok várbirtokai és monostorai igazolnak. A tatárdúlás a magyarságot jelentősen megritkította, így a kunok befogadásán túl, feltehetőleg német tanácsadásra, a székely lakosság által kiürített területeket királyi hatáskörbe vonták Mok nádort orvul megölték, a két család aranybánya és sóbánya vagyonát királyi hatáskörbe vonták és a székelységet a mai területre korlátozták. A bányák és a vezető családok megsemmisítésével, széjjelszórásával és az Aranyoszék odaadományozásával sem volt csillapítható a székelység sérülése. E folyamat legsúlyosabb részét az Árpád-házi király, III. András pecsételte meg. A székelység nagy kereskedelmi központjába, ahol az öröm és a bánat ünnepét ülték, megemlékezve élőkre és holtakra, Torda városában, III. András király ahol az első király és Árpád egyezsége kötött a székelyekkel felrúgta, az isteni köteléket feloldotta, a székely szabadságot súlyosan megritkította és a székelység okiratait megsemmisítette. Ettől a perctől kezdve az Árpád-ház és a szkíta-pártus szövetség megszűnt Isten előtt. Századok múltán is megmaradt az Erdélyt alkotó nemzetek között a székely nemzetnek a magyartól és szásztól való törvényes megkülönböztetése. Mert a székely nemzet közjogi és politikai értelemben is külön nemzeti egyediség volt, a honfoglalás idejétől kezdve, a középkorban a királyok, a XVI-XVII. században az erdélyi fejedelmek alatt, és a XVIII-XIX. században, a gubernium korszakában mindvégig, egészen a legújabb időkig.⁸⁰ A magyar állam szilárdságának egyik

alapfeltétele a királyi udvar és az egyház együttműködése volt, melynek élén, az apostoli uralkodó áll fején a Szentkoronával. III. András (1290-1301) uralkodása idején a püspöki karban és a bárók többségében is megszilárdult az a meggyőződés, hogy az ország világi tekintetben független a pápaságtól. Magyarországot Szűz Mária örökségének tekintették, vagyis nem Szent Péterének. Már a korai időkben is Szűz Mária (Boldogasszony) lett a magyarok legfőbb oltalma. A királyt választó zászlósurak számára az ország szuverenitásának védelme fontosabb szempont volt, mint a pápának való engedelmesség. Az ő véleményük szerint az 1301-ben megüresedett trónt csakis választással lehetett betölteni. A pápa viszont jelöltjét, Anjou Károlyt, mint az Árpádok törvényes örökösét igyekezett elfogadtatni a magyar főurakkal. Komoly diplomáciai munkával a pápának sikerült elérnie a Magyarországra küldött legátusok így Gentilis bíboros⁸¹ révén, hogy sok kompromisszummal rábírják a püspököket és főurakat Károly megválasztására. Az egyik feltétel a Pálos-rend regulájának elfogadása volt. A pálosok a keresztény öntudatot, részben pedig az őskeresztény példák felelevenítése által a szerzetesi önértelmezésük megerősítését célozták meg. Mindkét cél érdekében az irodalom terjesztésére a legmodernebb eszközt, a könyvnyomtatást is felhasználták. Ennek több jellemző megnyilvánulása volt, úgy számos alkalommal jelentek meg a pálos munkák gyűjteménye, melynek főcélja a nemzetünk oktatása volt.

Visszatérve a pápai hatalom által trónra segített Károly Róbert, uralmának megszilárdítása után, hamar összeütközésbe került a magyar főpapokkal is.⁸² Csalódtak az új királyban, mert a zászlósurak szerint országgyűlés összehívása nélkül, önkényesen uralkodik. A tartományurak sérelme szerint az új király a régebben elvett egyházi birtokokat is magának tartja meg.

A megüresedett főpapi székeket gyakran világiakkal tölti be, ezzel sértve az ősi fehéregyházi hagyományt. Korlátozza zászlós urak jogát a püspöki és érseki székek betöltésénél, és amit még az Árpád-korban is szabadon gyakorolhattak a nemzetségek, és ezeket az uralkodók mindig saját jóváhagyásukkal erősítették meg.

A főpapoknak pedig erejükön felül kell bandériumaikat kiállítani, sőt egyháziakat gyakran világi törvényszék elé idéznek. A király csak a saját jelöltjeit engedi püspöki méltóságra, és ha kell, ezt a káptalanok kánoni választásának mellőzésével is keresztülviszi. Ezeket és hasonló vádak tartalmazott az a levél, amelyet a püspökök végső elkeseredésükben 1338-ban küldtek a pápának. Sajnos, a pápai figyelmeztetésnek nem lett fogantatja. Az uralkodó Károly Róbert nem változtatott egyházpolitikáján.

Maga I. Károly erős kézzel igyekezett országa érdekeit érvényesíteni azzal a pápai hatalommal szemben is, amelynek támogatása nélkül nem juthatott volna trónra. Sajátosan kezdi átalakítani az apostoli hatalmat, és római katolikus elemeket épít bele.



1331-ben Nagy Lajos Diósgyőr vára előtt fogadja Remete Szent Pál ereklyéjét. (Fotó: Hervay Tamás) Lillafüred Kastélyszálló. A kép festője Helbing Ferenc (1870-1958) magyar grafikus és festő.

Következésként alkalmazta az Árpádoktól örökölt főkegyúri jogát, sőt megadóztatta az 1332-37-es években beszédett úgynevezett pápai tizedet is. A külföldi behajtók csak az után kezdheték meg munkájukat, mi után a pápa lemondott a király javára az adó harmadáról. Jelentősek továbbá a monostorok érdekében tett intézkedései: egymás után erősítette meg a különböző apátságok régi kiváltságait, sőt az uralkodása idején a szerzetesrendek, ezen belül is a kolduló rendek politikai befolyása jelentősen megnőtt. Több szerzetest püspöki méltóságra jutatott.

Az őt követő Lajos igazi lovag- király, aki egyensúlyt tudott tartani a különböző főúri érdekcsoportok között, de mégis, az 1351-ben kiadott törvényeivel a Szent Korona jogszerkezetét kodifikáltatta (törvénybe foglalta).

Az ősi nemzetségek vezetői a Horváti Pál zágrábi püspök és testvére János (bán) által vezetett bárói ligák köré csoportosultak. Az erősen katoli-

kus Lajos király felismerte, hogy a püspök köré szerveződő bárók jelentős birtokadományokat adnak a pálosoknak. A király véglegesen meg kívánta nyerni a Horváti-ligát, hogy a lányát meg tudja koronáztatni, ezért Velencéből hadi sarként Remete Szent Pál ereklyéit el is hozatta.

„Nagy örömet okozott Lajos királynak, ki ez időben a hit örök vigasztalásait mindinkább kereste, hogy Velence Remete Szent Pál ereklyéit Alsáni Bálint és Horváti Pál püspökök által neki ajándékozta.” A fiú-örökös hiánya miatt Lajos Mária lányának kívánta odaadni a királyi koronát. A Szent Korona sajátos apostoli jellege ezt nem engedte. A nő koronázása miatt a Horváti-liga tiltakozott, sőt a későbbiekben „Horvát(hy) János, a tenger melléki bán, testvére Horvát(hy) Pál, Zágráb püspöke a Mária megbuktatására alakult szövetségnek már 1383-ban kitűzték a lázadás zászlaját.”⁸³



Kis Károly megérkezik Magyarországra
(Képes Krónika)

Az apostoli jogokat női uralkodó nem gyakorolhatja, ezért törvénytelen, illetve semmis a női koronázás. 1382-ben a Horvátiak ellenében mégis megkoronázták a 12 éves Máriát. A Garai Miklós nádor mögött álló liga megszegte a korona apostoli jogát. A Horváti Pál zágrábi püspök vezette bárói liga lemondatta Mária királynőt, és az ő jelenlétében Székesfehérvárott az esztergomi érsek a Szent Koronával magyar királlyá koronázta Kis Károlyt (II. Károly néven), akit 1386-ban merénylettel megöltek. A Horváti-pártiak elfogták Máriát és Erzsébetet, az anya királynőt Mária szemeláttára



Nagyboldogasszony és magyarországi fejedelmek
és királyok társaságában. (Képes Krónika)

megfojtják.⁸⁴ Mindez Luxemburgi Zsigmond hatalomra jutásával indult el. A Horvátiak köré csoportosult főurak teljes vagyonát elkobozták. A korona férfiuralkodót kapott, de a nemzeti párt súlyos vereséget szenvedett, és a hatalomból is kiszorították egy időre. A Garaiak és a Cilleiek a Horváti-párt⁸⁵ elkobzott birtokaiból az ország jövőjét befolyásoló ligát hoztak létre. Ezzel a csoporttal kellett az országrészben szerveződő, illegálisból kikerülő Hunyadiak köré csoportosuló ligának szembenéznie.

HIVATKOZÁSOK

¹ Soós Ádám Levente.

² kauzális

³ kauzalitás

⁴ identitás

⁵ identitásunk

⁶ Biczó Piroska

⁷ Lajos király Istvánt, zágrábi püspököt 1356-ban a kereszthirdetés engedelmének megnyerése végett a pápához küldte, s ez haza térvén, a király parancsának megfelelően megbízó levelét magának visszaadni kérte, VI. Ince eképp válaszolt Lajos királynak: „Nos, quia de more Curie Romane huius modi et alies imiles scripture consueverunt in archivio ipsius Curie conservari, litteras ipsas duxi mus retinendas:” (Theiner, Monumenta Hist. Hung. Sacra illustrantia, II. k. Róma 1860. 28. l.)

⁸ Tripartitum Pars. Megjegyzés: Szádeczky Kardoss Irmánál olvashatunk a Quadripartium meglétéről is, ami szintén a jogi gyakorlat gyűjteménye. Négyes könyv (teljes latin címe: Quadripartitum Opus Juris Consuetudinarii Regni Hungariae)

⁹ Farkasinszky Tibor: Magyar őstörténet új alapokon Kr. e. kb. 2000-től. Az eredeti – azonos című – könyv rövidített és kiegészített változata, Miskolci Bölcsész Egyesület: Miskolc, 2008. 74. p. [6]

¹⁰ A XV. századi történetírók közül Bonfini a hun eredet mellett a székely név latin siculus alakját a scythából formált scythulus névből származtatta, amiben Werbőczy is követte őt. Továbbá Ant. Bonfinii: Rerum Ung. decades. Posonii 1744. kiadás. “Scythuli populi e Scythis ingenuis oriundi” (21. l.); “Seque Siculos, mutata T in C literam appellarunt” (83. l.); “Sihuli” (416. l.) “Scythuli vetustissimum Ungarorum genus” (g17. l.). – Werbőczy István: Decretum juris consuetudinarii Pars III. tit. 4. Scituli nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingressu in Pannoniam propagati, quos nos corrupto vocabulo Siculos appellamus. – Szamosközy történeti maradványai. II. 374.

¹¹ Farkasinszky Tibor: Magyar őstörténet új alapokon Kr. e. kb. 2000-től Az eredeti – azonos című – könyv rövidített és kiegészített változata, Miskolci Bölcsész Egyesület: Miskolc, 2008. 74. p. [6]

¹² Szent Leó pápa (Illusztráció a Pannonhalmán őrzött Legenda Aurea Sanctorum című műben. 452-ben Mantuánál visszafordulásra bírta Attila hun királyt.

Attila és Leó pápa találkozását a vizigót Jordanes, Ravenna püspöke írta le. Attila hallgatja a főpásztor szavait, de másra figyel: Leó pápa feje fölött csodálatos alak lebeg, aki óvón terjeszti ki karjait Róma városa fölé. Attila és Leó pápa találkozása, Raffaello reneszánsz-kori festményén (1514). A Képes Krónika (Nagy Lajos megkoronázásának időpontja Székesfehérvár, 1342. július 21.) Tehát 1514-1342 = 172 év telt el.

¹³ Attila (395 k.; †453, Etzel, Attil, Atilla etc.)

¹⁴ Nicolaus 1205-től nádor. II. András uralkodásának legelején, 1205-ben töltötte be a nádori méltóságot.

¹⁵ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára Cod. Lat. Medii Aevi 403.

¹⁶ Súlyom Károly: Új szempontok az Anonymus-probléma megoldásához. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 1968. 54-84.

¹⁷ Szilágyi Loránd. Az Anonymus-kérdés revíziója. In: Századok, 1937. 1-37. p.; 136-203 p.

¹⁸ Az erdélyi Szamosközy István (a XVI. század végén élt történetíró) ezt a vélekedést cáfolva, először érvelt amellett, hogy a siculus szó a magyar székely szóból formálódott, a székelyt pedig a szék (sedes) és hely (locus) szavakból képzett névnek tartotta.

¹⁹ Kézai Simon mester magyar krónikája, ford. Szabó Károly, Pest, 1862. 39. l.

²⁰ Sebestyén Gyula: A magyar honfoglalás mondái. I. k. 466. l.

²¹ Szentkatolnai Bálint Gábor: A honfoglalás revíziója, Püski, 2008. A kiadvány az 1901-ben Kolozsvárt megjelent könyv hasonmás kiadása.

²² „A lüttichi Anzelmmel egykorú író műve a *Chronicon Mediani Monasterii* (1049-1050 körül), mely a magyarok 917. évi hadjáratáról szól, őket *húnok*nak nevezi. Ugyanez időtájt még két író azonosítja a magyarokat a húnokkal, a XI. századi kódexben ránk maradt *Chronicon Eberspergense* írója és Hersfeldi Lambert az Attila kardjáról szóló, alább részletesen tárgyalt tudósításában.

²³ Álmos vezér: „Álmos vezér pedig, miután világra született, nagy öröme szolgált Ügyeknek és rokonainak, továbbá Szcítia majdnem összes előkelőinek, merthogy az apja, Ügyek, Mágóg király nemzetségéből eredt. Maga Álmos meg szép, de barna orcájú volt; a szeme fekete, de nagy; a termete magas és karcsú; a keze nagy, az ujjai vaskosak. Álmos egyszersmind kegyes, jóakarátú, bőkezű, bölcs, derék katona volt; vidám adakozó mindazok részére, akik Szcítia országában, abban az időben katonák voltak. Midőn pedig Álmos az érett kort elérte, mintegy a Szentlélek ajándéka jutott neki, s így fiatal létére mégis hatalmasabb volt és bölcsőbb Szcítia összes vezéreinél. És az országnak minden dolgát abban az időben az ő tanácsai szerint, vagy az ő segítségével intézték. Mikor érett ifjává serdült, Álmos vezér akkor feleségül vette azon a földön egy igen nemes vezér leányát. Ettől született Árpád nevű fia, akit magával vitt Pannóniába, amint majd a következőkben előadjuk.” In: Álmos vezér. Anonymus: Gesta Hungarorum. Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

²⁴ A székelyek eredete. Erdélyi Múzeum 1898. és külön nyomat, Kolozsvár 1898.

ANONYMUS.

1. *Ed és Edömén népéről:*

De Rutenia ... contra Almu venerunt. Ed, Edumen (etc.)... se sua sponte subjugaverunt... cum uxoribus et filiis, necnon cum magna multitudīne in Pannoniam venire... una cum cognatis... egressi in terram Pannonie..... Edu et Edumen... ex quorum progenie descendit... Oba...

2. *Zoárdról.*

Zuardu... in Greciam eundi ... in eadem terre duxit uxorem et populus ille, qui nunc dicitur Soba-Mogera.... in Grecia remansit.

Hún-krónika.

1. *Székelyekről:*

...in Rutheniam eis occurrerunt conquetrantes simul. Pannoie regionem

2. *Csabáról és népéről:*

Chaba genuit... ex uxore de Corosmina Edumen et Ed...

Edumen... cum maxima multitudīne, ex cognatione patris et matris sue introivit in Pannoniam...

Ex isto etiam Chaba Aba generatio ... est exorta.

Fugit ergo Chaba in Greciam ... et non permansit sed rediit in Scitiam, ... uxorem ex ea non duxit, sed de Corosminia... Siculi Chabam in Grecia periisse putaverunt.

²⁶ A XIII. évszázad végén a Kézai Simon mester által írt ú. n. *Hun krónika* bővebben adja elő a székelyek eredetét, bizonyára a Csaba-mondában megörökített hagyomány alapján is. Lásd még: Hóman Bálint: A magyar-hun-hagyomány és hunmonda Bp., 1925; Solymossy Sándor: Monda. A magyarság néprajza, II., Bp., 1941-43; Györffy György: Krónikák és a magyar őstörténet Bp., 1948.

²⁷ Az avarok a Duna folyó mentén tanyáznak, hol most a turkok laknak. Magyar Honfoglalás Kútfoi. p. 114.

²⁸ Farkasinszky Tibor: Magyar őstörténet új alapokon Kr. e. kb. 2000-tól Az eredeti – azonos című – könyv rövidített és kiegészített változata, Miskolci Bölcsész Egyesület: Miskolc, 2008. 74. p. [6]

²⁹ Mátyás király 1463. évi hadi szabályzata szerint a székelyek, régi szokásuk alapján, az ország seregébe haderejük kétharmadát tartoztak küldeni, egyharmaduk otthon maradt. A székelyek 1492-ben II. Ulászlóhoz intézett emlékiratukban önérzetesen hivatkozhattak arra, hogy „minden hadjáratban részt vettek az ország védelmére, őseik vére a harctereken különböző országokban bőven omlott, vérukból patakok folydogáltak, holttesteikből halmok emelkedtek”. A XVI. századi magyar törvénykönyvben (Werbőczy István Tripartitumában) is leíródott, hogy a székelyek kiváltságos nemesek, akiknek külön törvényeik és jogszokásaik vannak, hadi dolgokban nagyon jártasak, s örökségeiket és tisztségeiket ősi szokás alapján nemek és ágak szerint osztják fel maguk között. Miként azt Werbőczy törvénykönyve is említi a Pars III. titulus IV. Sunt praeterea Transsylvanis in partibus Scituli (alább Scytuli) nobiles privilegiati részében.

³⁰ Bakk Erzsébet: Anonymus kérdés. Rejtély vagy áldozat? In: Dobogó, 2007. június, VI. évfolyam, 3. szám, „Csapody Csaba szerint: „rendkívül érdekes P. mester bámulatos földrajzi tudása. A mai, térképekhez és könyvekhez kötött látásmódunk alig tudja megérteni, hogyan lehetett valakinek a XII-XIII. században olyan tájékozottsága Magyarország földrajzi képeiről, hegyeiről, völgyeiről, folyóiról és átkelőhelyeiről, meg kis patakjainkról, hogy kutatóink mindezt hibátlanul térképre tudták vinni a csillagász Hell Miksa 1766-ban készített térképétől, Pais Dezső „Magyar Anonymus”-ának térképmellékletéig és Györffy György által rajzolt térképéig.” Vagyis ez a következtetés is alátámasztja azt a gondolatot, hogy egy országbíró, több ízben nádornak, vagyis Péternek, a Gesta írójának alaposan kellett ismernie az országot, hiszen a király második emberként irányított. Bővebben: Csapody Csaba: Az Anonymus-kérdés története, Magvető Kiadó, Bp., Magvető, 1978. 150. p

³¹ Balázs Gábor - Cenner Mihály - Domokos Jenő: A székely művelődés évszázadai, Panoráma, 1988. p. 21.

³² Csapody Csaba: Az Anonymus-kérdés története, Bp.: Magvető 1978. 9. p.

³³ „Hosszú idő múlva pedig ugyanazon Mágóg király ivadékából eredt Ügyek, Álmos vezér apja.” Szcítia. In: Anonymus: Gesta Hungarorum. Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

³⁴ In: Pannonia elpusztítása. Anonymus: Gesta Hungarorum. Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

³⁵ „Ezután az Úr megtestesülésének kilencszázhetedik esztendejében Árpád vezér is elköltözött ebből a világból. Tiszteleggel temették őt el egy kis folyónak a forrása felett, amely kőmederben folyik alá Attila király városába. Egyszersmind ott a magyarok megtérése után a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére egyház épült, amelyet fejérnek hívnak.” In: Ósbó meg Velek. Anonymus: Gesta Hungarorum. Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

Tóth Sándor történész ennek nyomait Deutsch-Altenburg mellett találta meg. Győztes csatáink. MVSZ kiad. 2012.

³⁶ Szádeczky Kardoss Lajos: Székely nemzet története és alkotmánya, Budapest 1927.

³⁷ Megjegyzés: Népdalaink szövegeiben is megőrződött.

³⁸ Megjegyzés: Joannes Zonaras (avagy Joannes Monachus) XII. században élt görög szerzetes Epitomé historiája világtörténet a kezdetektől 1118-ig, II. Joannes Komnenos trónra lépéséig. Történeti értékét különösen megemeli, hogy a szerző azóta elveszett forrásokat, mindenekelőtt Dio Cassius teljes munkáját használta a megírásához.

³⁹ A külföldiek befogadásáról.

⁴⁰ A Szent István vértanú temploma a Várhegy északi oldalán állt, Géza fejedelem építtette. Maradványait a mai bazilika építése idején elbontották. Az oltár előtti kőlapokon még megtekinthető a Szent István vértanú templomának korabeli alaprajza.

⁴¹ Rabb Péter: Középkori fejtörő avagy, összetéveszthető-e Szent István király alakja Szent István protomártíréval <http://arch.et.bme.hu/korabbi_folyam/24/24rabb.html> 2013. július 20. In: Bakk István: Esztergom elpusztított középkori templomai és kápolnái. <http://szentozseb.hu>

⁴² Szőnyi Ottó: A pécsi őskeresztény cubiculum vízmentesítése és a régi puszkaporos-torony restaurálása. = 1913/2. 84–85. /KK/.

⁴³ Az a körülmény, hogy Fábián érsek utódai hazai okleveleinkben püspököknek írnak, nem nagy jelentőségű, minthogy egyházmegyéjére vonatkozólag minden érsek püspök.

⁴⁴ 1075. Dezső kalocsai püspök. 1093. Dezső kalocsai püspök. 1094. Fábián bácsi érsek. 1103. Ugolin, 1111. Pál és 1111. Fulbertus kalocsai püspökök. 1124. Gergely, 1134. Francica és 1135. Simon kalocsai érsek.

⁴⁵ A bácsi káptalanról lásd: Érdhelyi M.: A kalocsai érsekség a renaissance korban. p. 141.

⁴⁶ A Szent István és a Szent László korabeli bácsi székesegyház alapfalait Henszlemann 1872-ben nem a vár udvarában, hanem ettől távol a várostól keletre a köztemetőben találta meg, de szerencsére az új temetések miatt alaposan nem "kutatta" saját bevallása szerint. In: Arch. Értes. 1879. 90.

⁴⁷ Királyi könyvek, szerk. Gáspár Zsuzsa – Horváth Jenő Gyula, Békéscsaba: Officina Nova, 4. kiadás, p. 41. Az egyházszakadás történetére és a pápák szerepére nézve lásd: Theodoricus de Niem, Hist. de schismate, Libri IV. – Du Puy, Hist. du Schisme. – Baluzius, Vita P. P. Aven. – Bulaei, Hist. acad. Parisiensis IV., V. és Hist. ecclesiae Gallicanae VI. – Lenfant, Hist. du Concile de Pise. – Walch, Geschichte der Pápste, 322.

⁴⁸ Bécsi Képes Krónika 1358. évi kéziratából.

⁴⁹ A horvát fejedelemség az avar hatalom bukása után alakult ki. Ezen a területen a nemzeti közösségek élén nemzetségfők, és a három ősi nemzetség: a holló és a bak, a nagykutya szállás területei voltak. László király nem mint hódított tartománnyal, hanem mint magyar impérium alá tartozó királyi birtokával bánt Szlavóniával. Nyugaton pontos határt vont a püspökség és a pécsi egyházmegye pozsegei főesperessége között.

⁵⁰ <<http://www.asztrik.hu/kinestar/muzeum/kiallit.htm#1ter1tab>>2013. június

⁵¹ Megjegyzés: a térképek vizsgálata alapján Bács és Bodrog megyék ábrázolásában érthetetlen cserélgetés történik.

⁵² Guzsik Tamás: Beszélő kövek. Gondolatok a magyar kőépítéssel első emlékeiről: „Gorsium /ma Tác/ az említett legutóbbi ásatások a város területén két, merőben más alaprendezésű templomot is találtak.”

⁵³ Mátyás király: 1485. évi X. törvénycikk a király távollétében ennek helytartója

1. § Kivéve mindazonáltal a kegyelmezést és a koronára háramlott jogok adományozását.

2. § Ezen kívül még egyéb dolgokat, melyek a régi rendtartásnál fogva, mindenkor egyenesen a királyi méltóságra tartoztak.

⁵⁴ 6. § A negyedik és utolsó dekrétum foglalta össze a nemességnek a királyi roszs döntéseinek ellenszegülő jogát. (Werbőczy Tripartitum.)

⁵⁵ Már 953-ban megkeresztelkedik az akkori gyula Konstantinápolyban, és az országba egy Hierotheus nevű szerzetessel tér vissza, akit püspökké szentelnek. (Entz G.: A gyulafehérvári székesegyház. 73, 75.; Hóman-Szegfű: Magyar tört. I. 1651.)

⁵⁶ Arius (Areios) az alexandriai püspök (260-336)

⁵⁷ Lásd erről bővebben: Gyárfás István Tihamér: Pannonia őskeresztény emlékei: régészeti tanulmány Budapest: Franklin Ny., 1889. 102 p.; 24 cm. - Gyárfás István: Őskeresztény műemléki, Budapest: Franklin, 1887. [4] 104 p.; 25

⁵⁸ Gyárfás Ágnes: A magyar pálos rend őstörténete 9-11. p. In: Bakk István - Bakk Erzsébet - Gyárfás Ágnes - Juhász Miklós-Kovács Bea - Kovács Balázs: Pálos Rend a történelemben, Budaörs: Bakk Endre Kanonok Alapítvány Traditio 2. 284. p.

⁵⁹ Gyárfás István: (1889, 19. l.)

⁶⁰ Zászlós urak, In: A Pallas nagy lexikon; Zászlósúr, In: A magyar nyelv értelmező szótára, VII. köt., Bp., Akadémiai Kiadó, 1962. p. 585.

⁶¹ Az Árpádház ősi szállásbirtoka lett, és a várban családi szentélyül és koronázó templomul építették a székesfehérvári Szűz Mária-egyházat. A társaskáptalan prépostja közvetlenül az érsek hatósága alá tartozott, és csak az érseki zsinatokon volt köteles megjelenni.

⁶² (Az 1201. évi okmány igen hiányos kivonata található Fejérmél, Cod. Dipl. II. k. 386. l.)

⁶³ Országbíró (iudex curiae regis) Vö. Wertner 33-38; Fügedi: Mobilitás 106; Bónis 46-65, 175-189; Bertényi Iván: Az országbírói intézmény története a XIV. században. Bp. 1976.

⁶⁴ 1211-ben szállták meg a német lovagok a Barcaságot, II. András hívta őket Magyarországra, érdekes módon éppen abban az időben, amikor 1210-től Mok nádornak már nincs okirati nyoma.

⁶⁵ A Mot-Bak nemzetségi-családi monostor (XII-XIII. sz.) önálló tanulmányban dolgozzuk fel. A Bátmonostorról Biczó Piroska tanulmányt írt. „Szkíta kori fegyverkészlet Bátmonostorról.

Forrás: <http://www.antikregiseg.hu/hirek/szkita_kori_fegyverkeszlet_batmonostorrol_648.ph>2010. január.

⁶⁶ Mok nádor a Bakmonostori/ Bátmonostori székelységet Arad mellé telepíti át II. András király elől menekítve őket. Lásd erről még: Bakk Erzsébet - Bakk István: A székely vezetőréteg az Árpád-korban 1-2. rész. In: Dobogó 2009. VIII. évf. 4-5. szám Megjegyzés: Az átköltözés – viszonylag könnyen zajlott ebben a korban, – hiszen a székelység mindig könnyen mozgatható hadinép volt. Nem tévesztendő össze a különböző szerzők által megnevezett, „királytelepítések, határőr- és csatlakozott, nyelvváltó” stb. megnevezésekkel, hiszen ezekre vonatkozó oklevéli hivatkozások nincsenek.

⁶⁷ Megjegyzés: „Az Alföld szkíta korában (Kr. e. 7. század második fele – 4-3. század fordulója)”

Források: www.magyarregesztet.hu, <http://www.nemzetihang.hu/forum/viewtopic.php?p=12616&sid=da2f1de17403d03acbbb8b3f337d229c>

⁶⁸ Wass Albert: Hagyaték

⁶⁹ Gyárfás Ágnes: A magyar pálos rend őstörténete 9-11. i.m.

⁷⁰ Rogerius mester *Siralmas Éneke (1243 körül) A tatárok magyarországi pusztításáról írt Siralmas Ének-hez Rogerius magister levele, tisztelendő Jakab úrhoz, a prenestei egyház püspökéhez.*

⁷¹

⁷² „Intellecto to in duobus... In: Koller: Historia Tom. II. pag. 49.

⁷³ Gellért a legszigorúbb regulák szerint élő velencei Szent György-kolostorból jött a királyi udvarba. Később a velencei szerződés egyik pontja, hogy Gellértet Velencével Remete Szent Pál testéért cserébe adja Lajos király.

⁷⁴ MOT castrum: Dans la sphère d’attraction des plus grandes villes, il s’était déjà constitué des zones maraîchères telles que le Hóstát à Kolozsvár (quartier dont le nom vient de l’allemand Hochstadt) ou les villages d’Aranyosszék qui ravitaillaient Torda et la Terre des Mot (Moți = Roumains des Monts métalliques).

<<http://mek.oszk.hu/02100/02114/html/205.html#f-543>> 2006.07.25.

⁷⁵ A. Ch. 1206. Idem Andreas R. H. obmunus coronationis Ecclesiae Strigoniensi annuus 100... „In nomine sanctae Trinitatis, et indiuiduae Vnitatis. Andreas, Dei gratia, Vngariae, Dalmatiae, Choroaciae, Ramae, Seruiae, Galiciae, Lodome-riaeque rex, in perpetuum ...

⁷⁶ Később természetesen csak merő „véletlenségből” lesz Ozorai Pipo után, mint Szik István kamaragróf, sóispán Széken (Sziken).

⁷⁷ Küldötteik Árpád vezért a Torbágy-erdőben vadak után járva-keelve találták. „Ösbő meg Őse részéről több mindennel köszöntötték őt...” In: Anonymus: Gesta Hungarorum. Kezdődik az előbeszéd a magyarok cselekedeteihez.

⁷⁸ A háromszéki székely nyelvjárás ma is mondja Seps helyett, hogy *Sapsi*. “Sápsiszányorgyiek” – írja Erdélyi Lajos: Magyar nyelvi tanulmányok. I. k. A háromszéki nyelvjárásról. 58. p.

⁷⁹ Az 1264. évi kiváltságlevél. III. Endrétől 1291-ben megerősített alakja. Katona: Historia Critica, VIII. könyv, 577. l. – Szatmárnémeti levéltár. Act. 1319. Fasc. 1. Nr. 40. Szirmay: I. r. 148. l. – Szatmárnémeti levéltár: Act. Dipl. Nor. 27 Szirmay: I. r. 139. l.

⁸⁰ A darabontok a székekben századokra voltak osztva, és élükön egy százados-hadnagy (centurio) állott. Ezek felett állott a kapitány (capitaneus), s legfőbb parancsnokuk volt a székelyek főkapitánya, a generális és maga a fejedelem, mint székely ispán (comes Siculorum). Némelyek közülük a várakhoz: Udvarhely, Várhegy és Görényvárhoz volt szolgálatra rendelve, mások a fejedelmi udvarban szolgáltak. A székelyek a magyar királyság korszakában, a középkor folyamán, adómentességet élveztek, s ősi szokásjog alapján csupán ú. n. ökörsütéssel tartoztak. Az erdélyi fejedelemség megalakulása után, az állam szükségletei növekedésével, lassanként önkéntes, majd kényszerű adó alá vonattak; – a harmadik rend: a közszékelyek. A két felsőbb rend, a főnépek és a lófők, miként az ökörsütés alól kivonták magukat, úgy a pénzadó alól is megmenekültek, hadiszolgálatuk fejében. A székelyek adóztatási rendszere és módja éppoly változatos képet mutat, miként történetük. Az erdélyi fejedelemség megalakulása után a kormányzó Fráter György, az állam rendkívüli szükségleteire való hivatkozással, rábírta a székelységet a közterhekhez való hozzájárulásra.

⁸¹ Kékési értekezlet. Visegrád közelében a pálosok kékési kolostorában 1308. nov. 10-én találkoztak egyezkedés céljából Gentilis bíboros pápai követ és Csák Máté. In: Ipolyi Arnold: Magyar szent korona, 41-89. p.

⁸² Megjegyzés: Az Árpád-házi királyok házasságai révén, idegen családokból az országunkba kerültek római és bizánci keresztények. A fehér katolikusok püspöki és érseki székéért történő harc a nemzeten belüli versengéssé alakult. In: Árpád-kori és Anjou-kori levelek XI-XIV. század szerkesztette: Makkai László - Mezey László Gondolat Kiadó, Budapest, 1960, 226-227. p.

⁸³ Bakk Endre: A Bak és Jancsó család története, Bp., Nyomtatott „Hunyadi Mátyás” Intézetében, 1883. p. 15. Bővebben erről: Frankl Vilmos: A magyar nemzet története. II. f. p. 64.

⁸⁴ Mások szerint *Erzsébet* királyné meggyilkolása *Palisnay János* rendeletére történt, aki személyesen meg volt bízva a lázadók részéről a királynő őrizetével. *Fejér Cod.* Dipl. X/2., 411., 415. – *Márki Sándor*, Mária királyné (*Magy. Tört. Életrajzok*, 1884.) – *Huber*, Die Gefangennehmung der Königin Elisabeth und Maria von Ungarn und die Kämpfe König Sigismunds gegen die neapolitanische Partei (Archiv für Öst. Geschichte, LXVI.). – *Paulus de Paulo*, Memoriale, Schwandtnernál III. 726. – *Caresinus* krónikája. Mútorinál, XII. 476.

⁸⁵ Horváthinak is írják. Lásd: Bunyitai Vincénél a Nagyváradi püspökség történetében.

Gyárfás Ágnes

BÉKAMESÉK

Béka királykisasszony. A teremtés legendája

A gömri falvak apró, hordozható Babba Mária szobrocskái kezében pálca van, melynek kisztergályozott mintázata a kerek és a hosszú váltakozásából jött létre. Egy pillanatra elgondolkoztam, miért nem egyszerű, egyenes pálca van a kezében? Ezt az kisztergált keményfa botot elég ne-




héz lehet tartani. Gyerekesnek minősítettem és elhessegettem az egészet.

Szemem elé került azonban az ominózus pálca az egyik legrégebb pecséthenger vizsgálata közben. Egy fekete diorit pecséthengeren vízen és szárazföldön közelednek az emberek az Istenő kapuja felé. (104. ábra)¹

Istenő kapuja




Bagdadi Múzeum 11953. sz.

Az első férfi kezében látható a vonalakból és körökből álló rúd. Inanna feje és haja látható a pózna tetején. Ez egy fontos azonosulási pont Inanna és a magyar Boldogasszony között. Ebben az egyszerű mintázatban genetikai kódot rejtettek el. Egyébként az egész kép gazdag az eredet lényeges elemeinek közlésében. Az Istenanya kapuján a víz és a fény szimbólumai váltakoznak =  a csónakon érkezők a SZEM, MAG zöld ágát hozzák  és a kapu mellett áll az élőfa sematizmusa  az asszonyfa.

Hun és Mag sárkánybárkán ereszkedtek le az égi vizekről a földi vizekre. Mag szinte össze volt nőve a csónakkal, a Magurral, ezért nevük is összefonódott. (686. sz. ábra)¹

Ezek a fiúk, mivel testük, lelkük, szellemük alapja a víz és a fény volt, keresték a vizes, nádas, de napos helyeket. Így kerültek a folyamközökbe, Subirba, Kárpátuba, Egyiptomba, a Földközi-

tenger szigeteire, a Jordán mellékére, Rhodosz szigetére és sokfelé, amiről nekünk még nincsenek pontos forrásaink, biztosan a Volga és folyamtársai, a Van tó, India és Belső-Ázsia vízben gazdag vidékein ütöttek tanyát.

Hun és Mag itt a földön atyjuk földi megszemélyesítőjéhez Nimrudhoz sietett. Vitték az égből kapott tárgyakat, az ekét, a Kárpát korsót, a fokost és a kardot. Isteni édesanyjuk személyesen nincs jelen, csak csillag és a félkörív  képviseli mindig.

A magyar népmese is a kezdetekhez megy vissza a Hol volt, hol nem volt bevezetővel, a Káld-subir turánok ugyanezt teszik pecséthengerre vésett írásaikban. Feltüntetik a teremtés elemi részecskéit, Hun és Mag életfáját és közli, hogy a f o r g á s , az utazás, a kirándulás a folyamközi népek őstudása. Biztos vagyok benne, hogy ősünk látták a forgó Világmindenséget, s nemcsak révületben, hanem onnan érkeztek.

Egyik magyar népmese a Béka királykisasszony a világ békasós eredetét és forgó-keringő

¹ Pritchard i.m. Megtekinthető a Vizek könyve II. 54. old.

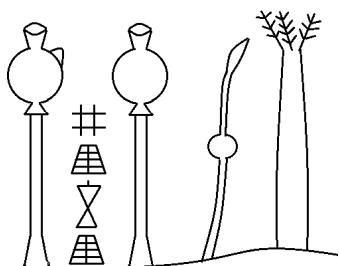
valóságát meséli el, méghozzá olyan tudományos precizitással, amelyben a férfi és női erők szakrális rendje sorrendben követi egymást, mint a Hun és Mag életfája melletti szalagon, mint a Boldogasszony pálcán és az Inanna póznán.

Béka Királykisasszony

Férfi és női erők szerepe
a világ működésében

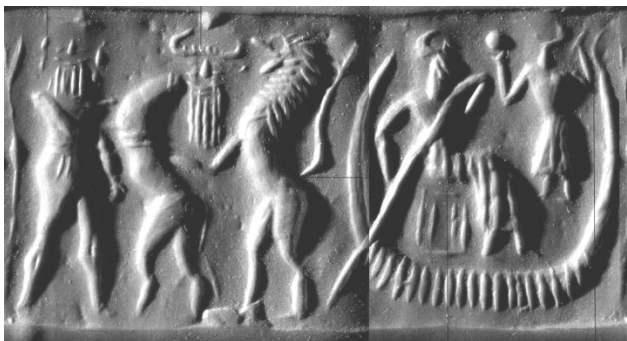



Az életfával kezdődik a mese, itt az életfát c s e r e f á n a k nevezik, mert cseréli a helyét. Ami fenn történik, ugyanaz történik lenn és amilyen a lenti világ olyan lesz a fenti is (Hermesz Trismegisztosz). A cserefa a föld kellős közepéből nőtt ki, teteje az eget verte. Annak legfelső ágán ült egy ősz öreg ember, a szakálla a földet verte. Cserefa a cserét minden szinten véghezviszi. Felfelé nő, a tetején az ősz öreg ember szakálla lefelé a földet éri. Fel és le. Ezt a képet vésték a Tellói jóslat elnevezésű pecsétengerre is.² Hun és Mag életfája mellett a szakállszerű jelkép a földet veri.



„KURTU: USTU” = az utazás, a forgás, tudás: Óstudás (638 sz. ábra)

ÉGI UTAZÁS SÁRKÁNYBÁRKÁN



A Sárkánybarkán álló nő kezében van a petesejt , ezt hozzák le a földre.

A történet férfimozzanattal indul. Csináltassanak a királyfik három nyilat és három nyílveszőt, s ahova a nyílvesző lehull, onnan hozzanak feleséget.

○ Belépnek a nők, két királyfi szerencsés, a legkisebbnek csak egy béka jutott.

|| Férfias események következnek. Hazaviszi a békát a királyfi, nagy kényszeredetten, de az apja elzavarja békástól.

○ Egy rengeteg erdő tisztására értek, lepihentek, hát lássunk csodát, reggelre egy szép vár állott a tisztáson, benne a béka, mint királykisasszony.

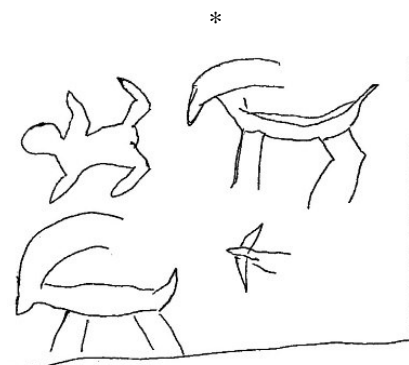
Boldogan éltek, de a királykisasszony nem tudta feledni, hogy a férje őt háromszor megalázta, sőt elhagyta, s hipp-hopp, otthagytott csapot-papot, magára maradt a királyfi. Csak egy gyűrűt hagyott rá a felesége.

|| Férfisors következik. Eltűnt a palota, csak a lova maradt, erre felkapott s ment szolgálatot keresni.

Egy m a l o m b a n felfogadták segédnek. Oda egy griffmadár hozta-vitte a lisztet. Bebújt egy zsákba, meg is érkezett a királykisasszony sütőházába. Felfogadták sütősegédnek. Egy szép fehér cipőbe belesütötte a királykisasszony gyűrűjét. Erről megismerték és most már ásó, kapa...

A női és férfi erők váltakozó, rituális rendje után a befejezés humorosan, de mesteri plasztikusággal a találkozás célját, a beteljesült szerelem művét mondja el átvitt értelmű szövegével.

FÖLDI ÉLET A NÁDASBAN



"Lovam lába megbotlott egy békasóban..."

² Képe és elemzése előző számunkban

* 59. BM 12 88 59 (Herzfeld Coll.); metamorphic rock; 7,0x1,65 cm; Wisemann, 1962 Pl. 13. b; cf. 62 for figure

A mesében a MAG, MALOM fogalomkör új elemekkel bővül, amelyek választ adnak a Világmindenség népünk által elfogadott arculatára és a teremtés szakadatlanul megújuló folyamatára.

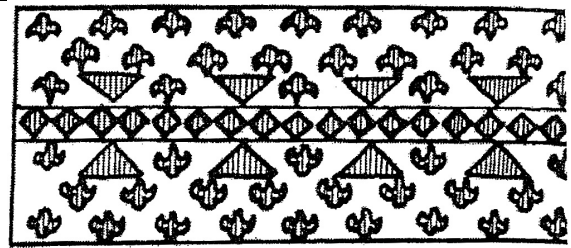
Új fogalom az átalvető, melyben griffmadár hozza-viszi a magot és a lisztet.

Szerepet kap a liszteszsák, ebben viteti át magát a királyfi a tündérek várába a griffmadárral.

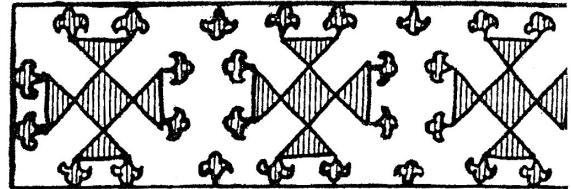
Azokból a mesékből, amelyek a Teremtő művét helyezik a mesehallgatók figyelmének középpontjába, nem hiányozhat a békasó-békalencse, s maga a béka, aki a békasó lerakója a földön. A béka állapot, hangulat, petéző kedve életfeltétel, s ami szükséges hozzá a lápos, mocsaras nádas, a békák kedves tartózkodási helye.

A békalét másodlagos állapot, az irigy, rosszindulatú tündérek vezekelnek „békabőrben”. Ha királykisasszonyt varázsolnak békává, akkor a teremtés mezejére a tündérpalota melletti selyemrétre a griffmadár átalvetőben hozza a lisztet, amelyből majd a kenyér készül, és átalvetőben viszi a MAG-ot is a malomba.

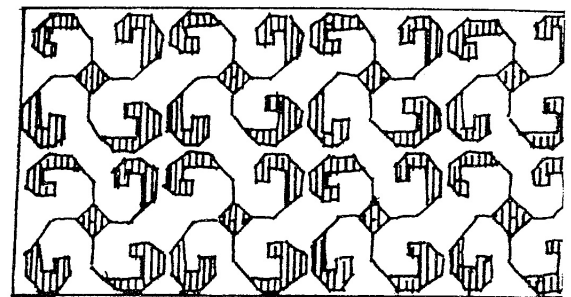
A béka, mint királykisasszony rosszat tett az embereknek, ezért büntetésből lett békává. A királyfi megváltotta és a királykisasszony selyemréjének selymes, bolyhos bársonyába eljuttatta az átalvető kettős zacskójában szállított férfiminőségűt a MAG-ot.



Középtengelyes üsthorgas. Csirkelábas

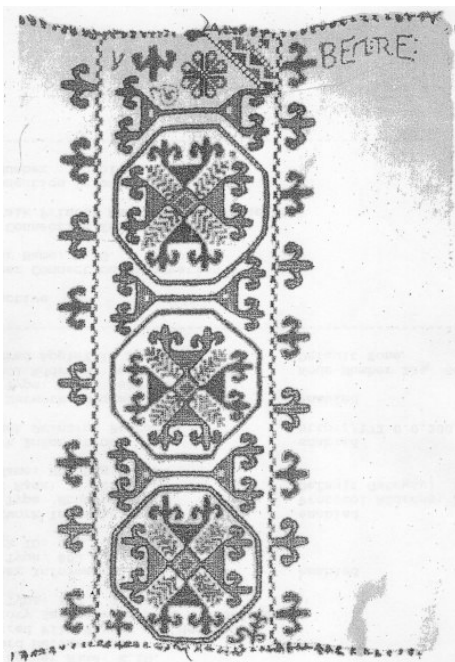


Szakaszosan elrendezett üsthorgas

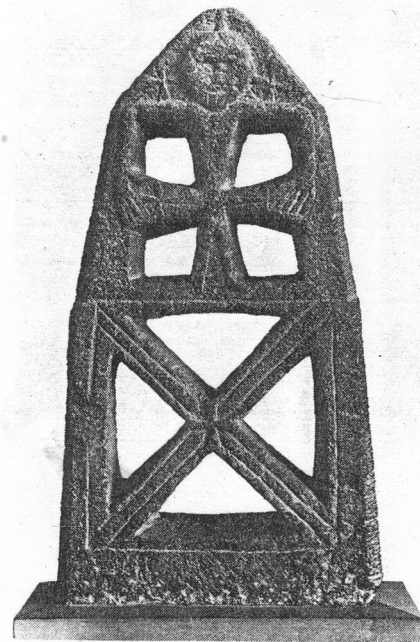


Szélrózsaszerű üsthorgas, kétrendes

Torockói mesterek mintái.
Forgókerék. Napkerék, Malom



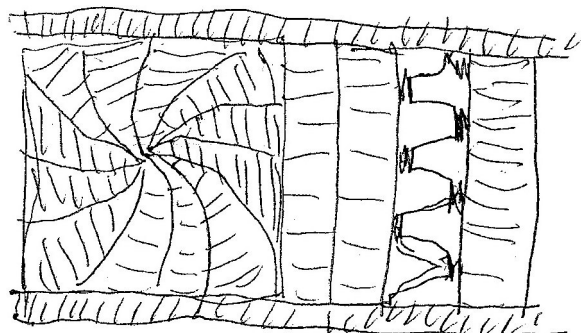
Lapickás mintájú fonott keresztzemes párnabűt
Homoródalmásról, pirossal-kékkel varrva.
Magántulajdon



23. ábra. Moselkerni stéle 700-ból Szent Valerius templom temetőjében ásták ki 1915-ben. 80x40x15 cm. A bonni Rheinisches Landesmuseum-ban található Isten malmának ez a plasztikus ábrázolása. (29. old.)³

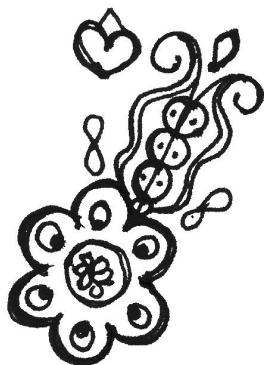
³ Fränkische Funde aus dem Rheinland. Siepen, Margareta és munkatársa Krefeld. 1998.

Isten malma a magyar népi hímzések mintázatában gyakori. Kalotaszegen a válltűs minta rózsája maga a forgó 'malom', mellette a függőleges aszúrminta a rendszerességet érzékelteti, a vízszintes szélminta. (101. old.)⁴



Isten malma a Világmindenségben,
és ahogyan felülről látszanak a zikkurátok,
az emberi környezet szimbolikus építményei

A kalotaszegi forgórózsa a felülnézetben látott Isten malma női és férfi 'magokkal' (8) és a megfogant valóság szimbolikus ábrájával (♡).



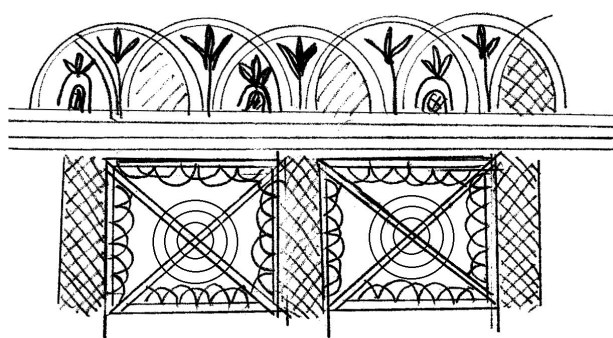
A Boldogasszony száma váltakozik a magyar férfi hármás számával. Kihangsúlyozzák, hogy a teremtéshez kétféle minőség szükséges. Az eredmény, maga a teremtett világ, amely az eredeti kétféleség variációja. Itt a forgórózsan ez úgy érzékelhető, hogy, ha alulról nézem a 'szíveket' női minőségű teremtményt látok (♡). Ha pedig lefelé pillantok, a kép fordítottját érzékelem férfi szívet (♡). (Középső kék színű ábra)⁵

A szuszékok mintáit a forgó Világmindenség ábrázolásának szentelte a magyarság. Saját pita-

runkban álló szuszékon naponta elgyönyörködöm. Ezen is kitapintható a felülnézet és az oldalnézet.



Saját szuszékunk⁶



A szuszékok formavilága a szarkofagra emlékeztet. Mintázata az eget, a földet és a forgást ábrázolja.

A mezopotámiai ✕ Kur=magos és a magyar napraforgótányér MAG mintája ötvöződik a 'bíborfelhők' boldogasszonyi rajzával (8).

Ugyanígy jelentették meg a felhők felett lebegést a Miskolci Kelengyészládán.

A MAG, a MALOM, a MALASZT a MAGASSÁGBAN

Mennyei malasztban teremtette Isa a mi ismét Adámot írja a bencés szerzetes a HB-ben. A 'mal' gyökkel sokat foglalkozott a Czuczor-Fogarasi féle Magyar nyelv szó-tárja. A malom működését forgást, őrlő munkáját figyelembe véve a mennyei malaszt anyagszerűségére gondolva a teremtés művéhez vezet a gondolati út.⁷

A MAG képjele minket jelöl, magyarokat. ✕

A malom az ősi bölcséletben a Magosság, a Világmindenség forgását, állandóan megújuló életét jelképezi. A ✕ KUR gyökszó mozgalmassá

⁴ Várady Pál – Borbély Anikó: Kalotaszeg. Zrínyi ny. 1990.

⁵ Kuszto Ildikó Mária: Hímzett kincsek a bánffyhungyadi templomban. 2004.

⁶ Saját fotóm

⁷ A HB mondattana. MBE. 2010 i.m.

teszi ezt a folyamatot. Jelentése: magosság, vagyis a Magosság műve a forgás. A rovásírás aTy, atya betűje még érzékletesebben fejezi ki ezt a fogalmat, mert a forgástengelyt is beleilleszti: χ . Ezáltal a 'magosság malma' jelzős főnév olvasható ki az aTy betű formavilágából.

A MALOM megőrli az átalvetőben hozott MAG-ot, s a lisztet már zsákban viszi a griffmadár. Az egyik zsákban ül maga a királyfi, a szerelmes, szép tündérfeleségét kereső férfi. Mind az átalvető két zacskója, mind a zsák formája kifejezi a célt, amiért a malom kereke forog, amiért a griffmadár ide-oda száll, és ami a királyfi lelkének legfőbb vágya.

A szerelem nem egyedüli mondanivalója a teremtés-közeli meséknek. Mindig összekapcsolódik a megtisztulással, a vezekléssel. A királykisasszony azért vezekel, mert előző életében sok embernek ártott. A királyfi azért, mert háromszor kísérelte meg elhagyni béka aráját, pedig a kilőtt nyíl, a sors ómenje világossá tette, hogy ez a te jövődő feleséged. Szóval szembeszállt a sorssal. Pedig a sors nagy szerepet szánt neki. Ő az, aki nemcsak molnárként őrli a MAG-ot, hanem a tündérpalota sütőházában meg is süti a kenyeret, kalácsot. Ő az, aki megvalósítja a teremtő szándékát, s a tündérvilág jövőjét biztosítja.

A mese humorosan, önmagát is kigúnyolva teszi általánossá, minden ember számára átélhető eseménysorrá a szerelmi élményt, amely nem más, mint egy út, amelyen az ember az égből a földre jut.

A Mesélő Önmagát teszi nevetség tárgyává, hogy senkit ne sértsen meg, de általános igazságot mond el mégis a rövidke humoros leírásban.

„Én is ott voltam, a griffmadáron mentem fel, s feneketlen kancsóból ittam a bort. Hazafelé adtak egy lovat, akinek tök volt a feje, viasz a dereka, kender a farka, kóró a lába, acél a patkója. Ahogy a földre ért, megbotlott a lovam egy békasóban, szikrát vetett a patkó, tüzet fogott a kender, elégett a kóró, elolvadt a viasz, leesett a tök, s hupp, lepottyantam én is a földre, hogy nagyot nyekkentem belé.” (190-196. old.)⁸

Két kulcsszó a tök és a békasó, mely világossá teszi a férfi szerepét és a sikeres fogantatást, hiszen megbotlott a békasóban.

A mesék turáni elve a szerelemben fogant világ bölcséletét rögzítette. Ez a világ a szerelem által tartható fenn. Minden más világ álságos és nem a Teremtés műve.

A mezőföldi Kálok szimbólummal és rövid mottóval mondták ki ezt az elvet. A Tellói jóslat című pecséthenger bevezető szimbolikájáról és mottójáról van szó.

Az életfa melletti férfi és női minőséget hordozó sejszál, fonal megérinti az életfát, támaszkodik is rá, meg élteti is.

♯ A KUR = forgás képjele nyitott a négy égtáj felé, hogy beépítse, megőrölje, újjáteremtse a MAG-ot \boxtimes , az élet csíráját. Emberi szinten ez a MAG a magyarság a magnép, a teremtő gondolatának őstudója, hol tudatos, hol tudat alatti hordozója.



⁸ Benedek Elek I. i. m.

Békakirály. A fennmaradás feltétele

A békakirály című mesét több magyar népmese gyűjtemény is feldolgozta, most azonban a Grimm mesei változatot elemezzük.

A királykisasszony boldog gyermeki lelke szembetalálkozik az eddig ismeretlennel, az *agresszivitással*, amely számára elfogadhatatlan. A jó modor, az illem az „adott szó” miatt egy darabig együtt él az undorítóval, de végül is felülkerekedik benne az ősjó és a békát, az undorítót falhoz vágja. Mindez úgy történt, hogy az arany kertben, arany golyóval játszó királykisasszony kútba ejtette az arany golyóját és ezért keservesen sírt.

Előjött a béka, s ígéretet csikart ki a királykisasszonyból, hogy ha felhozza az aranygolyót, minden kívánságát teljesíti. Mit volt mit tennie a kis királylánynak, megígérte a békának, hogy ez így lesz. Megkapta a golyóját, s el is felejtette az egészet.

Azonban este kipp-kopp, tics-toccs totyog a béka.

- Szép királylány nyiss ajtót... és síró hangon figyelmezteti a lányt az ígéretére.

A béka evett az ételéből, ivott a poharából bement a szobájába, hogy ott töltsen az éjszakát. Mindezt nagy nehezen eltűrte a leány, mert az édesanyja figyelmeztette az adott szó hatalmára.

- Ha megígérted leányom, tartsd meg a szavad, mivel az ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó.

A szólások, közhelyek nevelnek is, butítanak is, néha fedezéskül szolgálnak a teljes igazság megismeréséhez. Az anya szava szent volt és a leány beengedte hálókamrájába a békát. Ott azonban nem várt esemény következik be. A sarokban kuksoló béka megszólalt:

- Engedj be az ágyacskádba, ott szeretném álomra hajtani a fejedet.

A királykisasszonyt elfutotta a pulykaméreg.

- Még mit nem kívánsz te rusnya állat! S fogta a békát és haragjában falhoz vágta.

A mesékben az igazságot nem a pulykaméreg szokta kinyilvánítani, hanem a türelem, a hűség vagy a született szentség ereje, mint a Libapásztorlány (Árpád-házi Szent Erzsébet) esetében.

A kis királykisasszony azonban egy serdülő

lány, aki életében először találkozik az ízlése ellen törő agresszivitással. Gondolatnak is rémes egy békával együtt aludni. Ennek zsigereiben ellenállt. Lehajolt, megfogta és falhoz csapta a békát.

- Pusztulj rusnya állat, nem alszom veled egy ágyban.

A csoda megtörtént a béka helyett egy daliás királyfi toppant elé a padlóra, akit a varázslat alól pontosan így lehetett feloldani.

Igaz lenne, hogy az adott szó törvényét átlépheti az „emberileg elfogadhatatlan” törvénye? Különös, de mindkettő kizárólag erkölcsi törvény, melyhez a tapasztalati példatárat az élet teremti elő.

Megnézhetjük egyénre szabva és társadalmi szinten. A kis királykisasszony úgy találkozott az erkölcsi békával, hogy az valódi béka volt és ő falhoz tudta vágni. Végleg megszabadult tőle. Ha azonban a béka már akkora, hogy emberformát öltött, akkor mi a teendő?

Akkor vissza lehet utasítani a kellemetlen kérést és az élet látszólag megy tovább, de csak látszólag, mert a béka ott ül a sarokban, megbújik a szőnyeg alatt és bosszút forral és egy életen át ellehetetleníti a kis királykisasszonyok egyéni sorsát. A béka viresaft áthatolja a határokat, a kontinenseket, globális hatalomra törnek, s a naiv királykisasszony egy szép napon már nem találja sem a szobácskáját, sem a palotáját, s számkivetett emigráns, disszidens vagy hajléktalan módjára tengeti életét. A béka pedig minden javainak birtokosaként, vasárnap a templomba menet kol-dusfillért nyom a markába.

És társadalmi szinten ugyanez történhet. Az erkölcsi békaság világméreteket öltött. A világ népei felett egy óriási béka uralkodik s minden nemzet alatta kuporog. Ha moccanni mer valamelyik, a béka ezt megérzi és békaerővel lebé-nítja, aztán felfalja.

A királykisasszony idejében figyelmeztette a világot arra, hogy a gazdasági fejlődés alattomos maszlagába álcázott agresszivitást addig kell falhoz vágni, amíg megtehetjük, amíg nem ül a fejünkre. Addig, amíg nem késő.

*Béka királykisasszony*⁹

Mikor volt, mikor nem volt, még az ántivilágban volt, volt a föld kellős közepén egy cserefa, olyan magas, hogy a teteje az eget verte. Ennek a fának a legfelső ágán ült egy ősz öregember, akinek a szakálla a földet verte. Ez mondta nekem ezt a mesét, hallgassátok meg.⁹

Hol volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy király, s annak három szép dali fia. Azt mondja egyszer a fiainak a király:

- Na, édes fiaim, ti már meg is házasodhatnátok, mind a hárman jól kinőttetek az Isten markából.

- Hiszen mi meg is házasodnánk - mondák a fiúk -, de hol találjunk hozzánk illőt?

- Ezen én is sokat gondolkoztam - mondá a király -, mert sem keletre, sem nyugatra, sem északra, sem délre, ahány ország vagy, egyben sincs olyan királykisasszony, aki hozzátok illő volna.

Gondolja a király, összehívhatja a tanácsosait, hátha azok kitalálnak valamit. Mindjárt összehívhatja, ahány bölcs ember van az országban, összeülnek, tanakodnak ezek, s azt határozzák, hogy a három királyfinak csináltassanak három nyilat s három nyílveszőt, álljanak ki az udvar közepére, onnét lőjék ki a nyílveszőt, s amely országnak a földjén leesnek, ki-ki abból az országból vegyen feleséget.

Megcsináltatják a három nyilat s nyílveszőt. A királyfik ki is lövik hárman háromfelé, aztán elindultak a lövés irányában. A két idősebb fiúnak jó szerencséje volt, mert azoknak hét nap s hét éjjel sem kellett menni, megtalálták a nyílveszőjüket, az egyik egy, a másik más király udvarában, leányt is találtak szemrevalót, feleségül is vették, nagy lakodalmat is csaptak, s még tán ma is lakodalmaznak, ha meg nem haltak.

Hej, hanem a legkisebb bezzeg szerencsétlen csillag alatt született. Ment, mendegélt erdőközön, folyóvizeken által, de csak nem talált, haj, nem talált a nyílveszőjére. A hetedik nap már éppen vissza is akart fordulni, mikor az Óperenciás-tenger partjára ért, s hát Úram, Isten, mit látnak szemei! A tengernek közepén van egy szép zöld sziget, s annak a szigetnek épp a kellős köze-

pén van az ő nyílveszője. Búsult szegény királyfi, tünődött, évelődött magában, még a könnye is ki-csordult.



Hát ő most hogy tudjon odajutni, ahol az ő nyílveszője van?

Amint így tünődne magában, csak kiugrik a tengerből egy csúnya varasbéka, s kérdi tőle: - Mi bajod van, te királyfi, miért adtad búnak árva fejedet?

Ránéz a királyfi: - Hát te honnét tudod, hogy én királyfi vagyok?

Mondá a béka: - Nemcsak azt tudom, hogy királyfi vagy, hanem azt is tudom, hogy mi a bajod. Ugye, szeretnél általmenni a szigetre, hogy visszahozzad a nyílvesződet? No, ne búsulj, én általhozom neked, de csak azzal a feltétellel, hogyha feleségül veszel engem.

Nagyot kacagott a királyfi: Mit beszélsz te? Hogy én téged feleségül vegyelek?!

- Hát jól van - mondá a béka -, ne végy feleségül, menj, s keresd tovább a nyílvesződet.

Mit gondolt, mit nem a királyfi, azt mondja a békának: - No, te istennek förtelmes állatja, úgyis el vagyok keseredve, feleségül veszek.

Azzal felült a lovára, maga mögé ültette a békát, s indult vele hazafelé az apja udvarába. Út-

⁹ Benedek Elek összes meséi

közben elesteledtek egy erdőben, s ott megháltak, de a királyfi csak azt várta, hogy a béka elaludjék, fölkapott a lovára, s úgy ott hagyta, mint Szent Pál az oláhokat. Vágtatott, mint a szél, a szélnél is sebesebben, s örült, hogy megszabadult szépszerént ettől a förtelmes állattól.

Az ám, ahogy visszanéz véletlenül, mit lát? Ott ült a béka a lovának a farán.

- Úgy-e, meg akartál szokni tőlem - mondá a béka -, de megállj, ezt még megkeserülöd!

Hej, búnak ereszkedett a szegény királyfi. Mit tudjon csinálni? Megpróbálta másik éjjel, harmadik éjjel, ha valamiképpen meg tudna szabadulni a békától, de mikor azt hitte, hogy hetvenhét mérföldre van tőle, ahogy hátranézett, ott ült a béka a lovának a farán, s megfenyegette a béka másodszor is, harmadszor is: Megállj, királyfi, ezt te még megkeserülöd!

Mit volt mit tenni, haza kellett vinni a békát. Otthon még mindig lakodalmaztak a bátyjai, folyt a dínomdánom. Bemegy a palotába, s kérdi tőle az apja, kérdik a bátyjai: - No, fiú, hoztál-e feleséget, hol van, merre van?

Mondá a királyfi nagy búsan: - Menjete ki az udvarra, s nézzétek meg!

Kimennek mind az udvarra, de ott bizony nem láttak semmiféle asszonyi állatot.

Kérdik tőle ismét: - Hát hol az asszony?

- Itt van ni! - mondá a királyfi -, ott ül a lovamon.

Haj, szörnyű haragra gerjedt a király! Hogy őt így megcsúfolta az ő legkisebb fia! Kitagadta a királyságból, ki az országból, ki mindenéből, azt mondta neki: fel is út, le is út, többet a szemével ne lássa.

Felült a királyfi a lovára, s keserves könnyhullatások közt elindult az apja udvarából. S az a csúf, fertelmes állat ott ült, üldögélt szépen a háta megett, nem szólt egy szót sem.

Ment, mendegélt a királyfi hetedhét ország ellen, s egyszer úgy estefelé egy rengeteg erdőbe ért. Annak az erdőnek a közepén volt egy szép tisztás. Ottan megállott, a lovát belecsapta a fűbe, maga pedig leheveredett egy fa alá, s elaludt.

Hanem reggel, amikor felébredt, szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól. Egy olyan palotában ébredett fel, hogy annak minden szegeköve ragyogó gyémánt volt, s abból a fertelmes csúf békából olyan gyönyörűséges szép asszony

lett, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Bezzeg hogy megváltozott most egyszerre a királyfi kedve, bezzeg hogy megváltozott most a szíve indulatja. Szép gyöngén megfogta a felesége kezét, s mondta: - Te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Mosolygott a szép asszony, ő is azt mondta: Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket! Hanem azért azt gondolta magában: - Megállj, mégis megbüntetlek azért, hogy háromszor elhagytál engem!

Telt, múlt az idő. Éltek egymással nagy békességben, de az asszony sokszor el-elszomorodott, mert szerette az urát, de nem tudta felejtetni, hogy háromszor hagyta el.

Észrevette a királyfi, hogy a felesége mindig szomorkodik. Meg is kérdezte egyszer: - Talán bizony nem is szeretsz, feleség, hogy mindig szomorkodol?

Mondá az asszony: - De bizony szeretlek, édes férjemuram, hanem azt nem tudom elfelejtetni, hogy egyszer olyan erősen gyűlöltél. Látod, uram, látod, nem voltam én mindig olyan förtelmes állat, mint amikor először láttál engem. Tündérr király leánya voltam. Sok embert megvarázsoltam, csak meggondoltam valamit, már meg is csináltam. De egyszer mégis megjártam. Feleségül akart venni egy lidérc, s hogy nem mentem hozzá, békának varázsolt, s arra ítélte, hogy békának maradjak, amíg olyan királyfival nem találkozom, aki nyílvesszővel keres magának feleséget.

- Hej, ha én ezt tudtam volna, lelkem, feleségem - mondá a királyfi -, bizony nem szomorítottam meg a szívedet!

A szép asszony csak mosolygott, nem szólt semmit, de most is azt gondolta magában: Azért mégsem felejttem el, hogy amikor béka voltam, megvetettél.

Áközben hírül vitték az öreg királynak, hogy van az országában egy olyan fényes, ragyogó vár, hogy az övé leülhet mellette. Hírül vitték azt is, hogy a kitagadott fia építette azt a ragyogó várat. Azt hitte az öreg király, hogy bizonyosan az ő bosszúságára építette a várat az a kitagadott fiú. Mindjárt üzent neki, hogy kitakarodjék az országból, mert különben így meg úgy.

Megszomorodott a királyfi, de a felesége azt mondta, hogy egy tapodtat se menjenek. Majd eligazít ő mindent annak rendje szerint. Visszaüzent

az öreg királynak: hát jöjjön ide, s kergesse ki, ha van szíve hozzá.

Hát bizony az öreg király nem is várt második üzenetet: indult még aznap akkora sereggel, hogy a föld rengett alatta. De a szép asszony sem dugta össze a kezét. Nem hiába volt tündérkirály leánya, egy minutára annyi katonát varázsolt elé, a jó Isten tudja, honnét s honnét nem, hogy az ég is elfeketedett belé. Úgy széjjelverte az öreg király seregét, hogy hírmondónak sem maradt abból. Csak az öreg királynak s a két idősebb fiának hagyták meg az életét: hadd menjenek haza Isten hírével, de aztán őket többé meg ne háborítsák.

Hát ez így volt, ahogy volt, aztán telt-múlt az idő, eltelt egy esztendő, két esztendő, s élt a fiatal pár nagy békeességben. Hanem a szép asszonynak még mindig nem ment ki a fejéből, hogy a királyfi csak akkor szerette meg, amikor szépséges szép leány lett belőle, de bezzeg, mikor béka volt, irtózott tőle, el is akarta hagyni, pedig segített rajta. Azt mondta egyszer az urának:

- No, lelkem, uram, emlékszel-e, hogy mikor feleségül vettél, megesküdtél nekem, s utánam mondtad, hogy ásó, kapa s a nagyharang válaszszon el minket.

Mondá a királyfi:

- Emlékszem, emlékszem, lelkem, feleségem.

- Hát arra emlékszel-e, hogy háromszor akartál megszökni tőlem?

- Hej, arra is emlékszem, nem is tagadom, lelkem, feleségem.

- No bizony, ha emlékszel is, s nem is tagadod, most én is elhagylak téged. Nesze, adok egy gyűrűt emlékül, az Isten áldjon meg.

Eleget istenkedett a királyfi, hogy ne hagyja el, ne bolondozzék, ami elmúlt, elmúlt, felejtse el, de a szép asszony nem hallgatott rája, csak

kikerült-fordult az ajtón, s úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el.

Búsult a szegény királyfi, hogyne búsult volna! Még csak most volt igazi világ árvája. Sem apja, sem anyja, sem felesége, sem országa, sem hazája! Meghiszem azt! Reggelre még az a szép ragyogó vára sem volt, mert - halljatok csudát! - ott ébredt fel a rengeteg erdő közepén, azon a tisztáson, hol az éjjel megháltak volt, amikor az apja világgá kergette. Ott legelészett a lova is még a jó kövér fűben.

- No, édes lovam - mondá nagy búsan -, összekerülénk megint, most mehetünk ismét világgá.

Felült a lovára, s ment, amerre a szeme látott. Ment hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön által, ha valahol szolgálatot találna. Addig mentek, mendégéltek, míg egyszer rengeteg erdőben egy malom elé értek. Bemegy a malomba, s köszönti a molnárt, akinek olyan fehér volt a haja, mint a búzaliszt: - Adjon Isten jó napot, molnár gazda!

- Adj' Isten, ecsém, hol jársz itt, ahol a madár sem jár?

- Én bizony szolgálatot keresek, bátyámuram, ha találnék.

- No bizony, ha igen, állj be hozzám molnárlegénynek. Nekem sem gyermekem, sem senkim a világon, ha jól viseled magadat, neked hagyom a malmomat s minden gazdaságomat.

Kezet csaptak, áldomást ittak, s a királyfi ott maradt a malomban. Ügyes legény volt, hamar kitanulta a molnárságot, de nem tudta elgondolni, hogy miféle malomba került, mert őrlenivaló volt mindig, hanem sem azt nem látta, hogy ki hoz őrlenivalót, sem azt, hogy ki viszi el a lisztet.

Meg is kérdezte egyszer az öregtől:

- Ugyan bizony, bátyámuram, hogy kerül ide a sok őrlenivaló, s ki viszi el innét, hogy én azt sohasem látom?

- Hej, ecsém, azt mindig éjjel hozza egy griffmadár, s éjjel is viszi el, amikor te alszol.

- Hát aztán hová viszi?

- Hm, ecsém, a királynénak viszi egyenest. Ide nem messze van egy kőszikla, annak a tetejében egy ragyogó fényes vár. Abban lakik a mi királynénk szomorú özvegyességben.

Hiszen a királyfinak sem kellett egyéb. Nem feküdt le az éjjel, s éjfélkor, ahogy jött a griffmadár a lisztért, belebújt egy liszteszsákba, s a griffmadár a többi zsák közt vitte őt is a királyné várába. Ott, amikor kioldották a zsákokat, kiugrott nagy lisztesen, hogy a szegény kenyérsütőt majd kitorpte a „rossz”.

- Ne félj - szólt a királyfi -, nem vagyok kísértet! A malomból jöttem, hogy itt szolgálatot keressék.

- Jól van - mondá a sütőmester -, éppen sütőinasra szükség vagyon, felfogadlak annak.

Hát bezzeg hogy a királyfi kitanulta a sütőmesterséget is. Eleinte csak fekete kenyeret süt-

tettek vele, de süttött aztán fehér cipót is, szép piros ropogóst. Hanem a királynét még egyszer sem láthatta, pedig amiatt jött ide, ha mondom nektek.



Hetek múltak, hónapok múltak, hát egyszer, amint kitekint a sütő ablakán, látja, hogy éppen az ablak alatt sétál el egy szépséges szép asszony. Uram, Jézus, ne hagyj el! Hiszen ez az ő felesége! Hej, Istenem, nem találta helyit. Mit csináljon, hogy kerüljön a felesége színe elé? Gondolt ide, gondolt oda, ő bizony azt gondolta, hogy a gyűrűt belekeveri egy cipóba, s majd megtudja erről a fe-

lesége, hogy itt van. Nem sokat teketóriázott: belekeverte a gyűrűt a tésztaiba, s süttött ebből olyan ropogós piros cipót, hogy még a sütőmesternek is táva maradt a szája. Vitték is mindjárt a királyné asztalára. Ott az inas felvágja a cipót, s hát kigurul belőle egy gyűrű. Fölkapja az inas a gyűrűt, s jelenti a királynénak, hogy mi történt. Nézi, nézi a királyné, s a színében csak hol elhalványodik, hol kipirosodik. Hívátja a sütő mestert: - Ki sütötte ezt a cipót?

Mondja a sütőmester:

- A sütőinas, felséges királyné.

- Küldjed ide mindjárt!

Küldik a sütőinast, be is megy nagy lisztesen, de bezzeg nem nézte a királyné: lisztes-e, nem-e, a nyakába borult. Még aznap nagy lakodalmat csaptak, de olyant, hogy hét országra ment a híre.

Én is ott voltam, a griffmadáron mentem fel, s feneketlen kancsóból ittam a bort. Hazafelé adtak egy lovat, akinek tök volt a feje, viasz a dereka, kender a farka, kóró a lába, acél a patkója. Ahogy a földre ért, megbotlott a lovam egy békasóban, szikrát vetett a patkó, tüzet fogott a kender, elégett a kóró, elolvadt a viasz, leesett a tök, s hupp! lepottyantam én is a földre, hogy nagyot nyekken-tem belé.

Itt a vége, fuss el véle!

A Békakirály¹⁰

Élt egyszer egy király; annak a legkisebbik lánya olyan szép volt, hogy még a nap is elcsodálkozott, ha rásütött, pedig az már látott egyet-mást, mióta fent jár az égen.

A királyi palotától nem messze egy rengeteg nagy erdő sötétlett; sűrű lombos kerek hársfák álltak a szélén, a legvénebb, legterebélyesebb hársfa alatt pedig volt egy kút. Ha nagyon meleg volt, a királyné kisétált az erdőszélre leült a kút kávjára, úgy pihent a mélyből áradó hűvösségben. Volt úgy, hogy elunta magát; ilyenkor fogta az aranygolyócskáját, földobta meg elkapta, ez volt a legkedvesebb játéka.

Történt egyszer, egy szép nyári napon, hogy amint így játszadozott, túl magasra találta dobni a golyót; nem tudta elkapni, a fényes aranygömb le-

esett a földre legurult a kis lejtőn, be egy lyukba, azon át a kútba. A királyné már csak a loccsanását hallotta, ahogy elmerült a vízben. Ijedten hajolt át a káván, de hiába: a kút olyan mély volt, le se lehetett látni a fenekére. Egy ideig csak nézett, nézett a fekete semmibe, aztán nagy búsan leült egy kőpadra, szeméből kibuggyant a könny, egyre hangosabban sírt-rítt, sehogyan sem tudott megvigasztalódni.

Hát ahogy ott sírdogál, egyszer csak azt mondja valaki:

- Mit búslakodol, szép királykisasszony? Olyan keservesen zokogsz, a kőszikla is meglágyulna tőle!

A királyné körül nézett, kereste honnét jó a hang, de senkit nem látott. Hanem amint így kémlelődik, észreveszi, hogy egy csúnya, kövér béka mászik ki a kút repedezett kövei közül.

¹⁰ Grimm legszebb meséi

- Csak nem te szólítottál meg, öreg sárdagasztó? - kérdezte csodálkozva.

- De bizony én! - felelte a béka. - Azt tudakoltam, milyen bánat nyomja a szívedet.

- Úgyse tudsz te azon segíteni! - sóhajtott a királylány. - Beleesett az aranygolyócskám a kútba, azt siratom.

- No, csak csendesedjél; inkább azt mondd meg, mit adnál nekem, ha visszahoznám a játékodat.

- Amit csak akarsz: királyi ruhámat, gyöngyömet-gyémántomat, még az aranykoronát is a fejemről!

- Nem kell nekem sem a ruhád, sem gyöngyöd-gyémántod, sem az aranykorona a fejedről. Csak egyet kívánok: hadd legyek a játszópajtásod; ültess asztalodhoz, etess tányérodából, itass poharadból, altass az ágyadban; ha ezt megígéred, leszálok a kútba, fölhozom az aranygolyócskádat.

- Mind megteszem, amit kívánsz, csak hozd vissza a golyómat! - mondta örvendezve a királylány, magában azonban ezt gondolta: "Ugyan mit fecseg ez a buta béka! Csak nem képzeled komolyan a dolgot? Hogy lehetne pajtásom, ha egyszer odalent kuruttyol a vízben?"

A béka pedig, amint az ígéretet megkapta, lebukott a kútba, s alighogy a királylány a gondolata végére ért, máris előbukkant; szájában az aranygolyóval; odatotyogott vele a gyepre, és a lány elé gurította. Annak nagyot dobbant a szíve az örömtől, amint kedves játékát viszontlátta; fölkapta, és elszaladt vele, ügyet se vetett többet a békára. Az nagy brekegéssel kiáltott utána:

- Várj csak! Várj csak! Vegyél az öledbe; én nem tudok olyan gyorsan futni, mint te!

De hiába hajtogatta, ahogy a torkán kifért, hogy "Kvakk! Kvakk!" meg "Várj csak! Várj csak!" - a királylány dehogyis várta meg, örült, hogy megszabadult tőle. Attól fogva, hogy hazaért, eszébe sem jutott többet a csúnya jószág. Hanem másnap, mikor éppen ebédnél ültek, és a királykisasszony jóízűen falatozgatott az aranytányérjából, egyszerre csak valami furcsa placcsogás hallatszott odakint a márványlépcsőn, pliccs-placcs, pliccs-placcs, aztán - egypercenyi csend után - kopogtattak az ebédlőterem ajtaján, és valaki azt kiáltotta:

- Kis királylány nyiss ajtót!

- Neked szólnak - mondta a király -, eredj, lányom, nézd meg, ki az.

A királylány nem szívesen mozdult a helyéről, de hát az édesapjának nem mondhatott ellent. Kinyitotta egyarasznyira az ajtót, de nyomban be is csapta, és halotthalványan szaladt vissza az asztal mellé.

- Mi az, édes lányom? - kérdezte a király. - Mitől ijedtél meg annyira? Talán egy óriás van odakünn, és el akar rabolni?

- Jaj, dehogy, édesapám - felelte a királylány -, nem óriás az, csak egy rusnya béka.

- És mit akar tőled az a béka?

Mit tehetett mást a királykisasszony? Elmondott mindent töviről hegyire: hogy hogyan vesztette el az aranygolyóját, meg hogy mit ígért érte cserébe a békának.

Mire végére ért a történetnek, a szeme tele lett könnyel, és úgy rebegte:

- Jaj, ha én ezt tudtam volna! De sosem gondoltam, hogy kibúvik a kútból, és utánam jön!

Akkor a béka megint kopogtatott, és másodszor is bekiáltott:

*Kis királylány,
nyiss ajtót!
Elfeledd,
mit ígértél
tegnap künn a kút vizénél?
Kis királylány,
nyiss ajtót!
Én vagyok itt,
nem hallod?*

Hogyne hallotta volna szegény! Hiszen éppen az volt a baja, hogy hallotta. Hát még mikor az édesapja ráparancsolt:

- Amit megígértél, meg is kell tartanod! Menj, és engedd be!

A királylány ajtót nyitott, a béka meg nyomban beugrott, és a lány nyomában egészen a székeig placcsogott. Ott leült és rákiáltott:

- Végy föl magad mellé!

A királykisasszony tétovázott, de a király megint rászólt:

- Ígéret szép szó ha megtartják, úgy jó!

Erre aztán, bárhogy utálkozott mit tehetett? - fölvette. Hanem a béka nem érte be ennyivel: a

székről fölkíváncozott az asztalra, mikor pedig az asztalon ült így szól:

- Told közelebb a tányérod, hogy egy tálból ehessünk, ahogy megígérted.

Azzal jóízűen nekilátott a falatozásnak nem sokat törődött vele, mit szól hozzá a királylány. Evett a tányérjából, ivott a poharából, s mikor már jóllakott, azt mondta:

- Ettem-ittam eleget, most aztán pihennék egyet. Vigyél a szobádba, vedd meg nekem a selyemágyad, hadd aludjam.

A királylány sírva fakadt; úgy irtózott ettől a hideg békától, hozzá sem mert nyúlni, és most belefektesse a szép habos ágyba! A király azonban haragosan ráncolta a homlokát:

- Ha a bajban jó volt, ne vedd meg a baj múltán sem!

Szegény kis királylány megfogta két ujjával a békát, fölvitte a szobájába, és letette a sarokba. Igen ám, de a béka megszólalt:

- Én is olyan kényelmesen akarok aludni, ahogyan ti alusztok, jó puha ágyban, nem itt a sarokban.

Erre a királylány kénytelen-kelletlen felemelte a békát, és akárhogy is irtózott tőle, ágyába fektette.

- Nesze rusnya jószág! De most aztán nyugton maradj!

A béka befeküdt a szép fehér selyemágyba. S abban a szempillantásban híre-nyoma se volt többé békának; a királykisasszony egy takaros, szép szemű, mosolygó királyfit látott maga előtt.

- Egy gonosz boszorkány békává varázslott; te vagy az egyetlen a világon, aki megszabadíthatott a varázslattól - mondta. - Most aztán felelj: állod-e, amit ígértél, elfogadsz-e pajtásodnak; nem is pajtásodnak, de hitese társadnak?

A királylány igent mondott. Még aznap este megtartották a lakodalmat, és úgy határoztak, hogy másnap hazatérnek a királyfi országába.

Ahogy a nap fölkelt, fényes nyolclovas hintó gördült a palota elé, mind a nyolc ló habfehér, arany a szerszámjuk, struccollas csótár a fejükön; hátul a hágsón pedig ott állt a királyfi szolgája, a hűséges Henrik.

Ez a derék szolga úgy elbúsult, mikor a boszorkány békává varázsolta a gazdáját, hogy hár-

mas vaspántot kellett a szíve köré kovácsoltatnia, nehogy szétrepedjen bánatában.

A hintó előállt, a hűséges Henrik besegítette az ifjú párt, aztán visszakapaszkodott a hágsóra, onnét tekingetett széjjel a vidéken, s közben hal-kan füttyörészett, mert hát azt sem tudta, hová legyen örömeiben, amiért a gazdája megszabadult a varázslatból.

Amint így mennek, egyszerre csak reccsenés hallik, mintha kettéroppannát volna valami. A királyfi hátrakiáltott:

Tengely törik, rúd szakad tán?

A hűséges Henrik meg azt felelte:

Egyiknek sincs baja, gazdám;

csak a szívem pántja pattan:

bánatomban rávonattam,

mikor a kút vizében

béka voltál a mélyben.

Még kétszer hallották útközben a reccsenést. A királyfi mind a kétszer azt hitte, a kocsival történt valami baj. Pedig csak a vaspántok pattantak le a hűséges Henrik szívéből.



Siklósi András

Rózsa Sándor, a leghíresebb betyár. Születésének 200 évfordulójára



Rózsa Sándor

Mottó: „Ha még egyszer születhetnék,
újra megint betyár lennék,
betyár lennék a csárdában,
betyár – az Isten házában!”

(betyárnóta)

Rózsa Sándor (Szeged-Alsóváros vagy Rösze? 1813. július 16. – Szamosújvár, 1878. november 22.), a közismert betyárvezér elsősorban a nép megsegítése s a szegények istápolása révén él a magyarság emlékeiben, de persze megítélése saját idejében s az utókorában is eléggé ellentmondásos. Voltak, vannak olyanok, akik közönséges bűnözőnek, gazfickónak tartják. Kétségtelen, hogy nem volt „szent ember”, azonban tudatos gonosztevő sem; hiszen káros tetteinek oka nem elsősorban gyenge jellemében, szándékos elvetemültségében rejlik, hanem a mostoha körülményekben s a félfudális társadalom érzéketlenségében, végzetes eltiportságában gyökerezik. Tanulmányomban ezt a problémakört igyekszem körüljárni, s a célszemélyen kívül szeretném megvilágítani néhány hazai és külföldi sorstársának hányatott világát, valamint összevetni a kései „utódok” magatartásával, motivációjával is.

Bevezetésül hadd idézzek néhány passzust *Murgács Kálmán* megrázóan tanulságos (film)novellájából.

„– Mondják kegyelmetek, miért adták erre a szomorú mesterségre a fejüket? Látszik, hogy nem ide indultak valamikor, s nem a szívük szerinti a rablás, meg a gyilkolás. Miért nem térnek vissza az emberek közé, hol becsületes munkával, becsületes kenyeret, nyugodt álmot szerezhetnek maguknak, ahol családot alapíthatnak? Ne mondják, hogy nem lehet. Széles az ország, sok vármegyében még a nevüket sem ismerik, menjenek el oda, ott új életet kezdhetnek. Szébbet, jobbat, boldogabbat.

– Azt hiszi uram, hogy meg nem tennék, ha lehetne? Ha csak egyetlen mód volna rá, megpróbálnánk. Avagy azt gondolja, hogy boldogság nekünk nádasban bujkálni, erdőben rejtőzködni, lesni folyton az üldözőket; fagyban járni, hóban hálni, s négy széles vármegyét keresztül kószálni csak azért, hogy két-három napra meghúzzuk magunkat, s ne ma, hanem holnap kerüljünk az akasztófára?

– De ha tudják, hogy ilyen a szegénylegény-élet, minek álltak oda?

– Mondom, hogy muszájból. Dezertőrök vagyunk mind a ketten, de azt is mondhatnám, hogy jóformán mindnyájan, kik szegénylegények lettünk. Én, uram, honvéd voltam *Kossuth Lajos* alatt. Gyerek voltam még, nem kényszerített senki, hogy katonának álljak, mégis odamentem. *Perczel Mór* seregében szolgáltam, s harcoltam Alibunárnál, ott voltam Szenttamásnál, verekedtem Jarkovácánál, szaladtam Mórnál, sebet kaptam kétszer, panasz el nem hagyta miatta az ajkamat soha, mert amit tettem, a hazáért tettem. Azután elvittek német katonának, őriztem a hegyeket Klagenfurtban, harcoltam ötvenkilencben a taljánok ellen, és miért? A kapitányom, egy részeges, komisz morva ember, még a magyar szótól is eltiltott. Ha valaki magyarul beszélt, tíz kemény pálca járt ki érte. Hétszer verték rám a tizet-tizet, de eltűrtem. Tudtam, hogy el kell következnie a szabadulásnak, ami után hazatérhetek zsellérnek, szegénynek,

más földje túrójának, de otthon lehetek a halasi határban, melynek minden fűszála, virága, pasirtája engem vár, és értem imádkozik a városzéli kurta kis viskóban egy szegény asszony hajdon lánya, aki immár tizenkét esztendő óta sóhajtozik utánam, aki hű maradt úgy, ahogy megígérte valamikor, mikor katonának vittek. Vártam a szabadulás percét, ami el is következett. Hívatnak le a századirodába, s ott a kapitány tudomra adta, hogy kész az obsit, mehetnék is haza, ha neki nem kellene az olyan kemény, katonának teremtetett ember, mint én vagyok. Tehát ő káplárt csinál belőlem, csak kapituláljak be újabb tizenkét esztendőre. Megköszöntem a kegyes jószágát, de azt feleltem, hogy nem. Nem, még a klagenfurti hét templomnak minden tornyáért sem; nem, ha nekem adnák ezt a német várost házastól, határos-tól együtt. Megyek haza Halasra koldusnak, szegénynek, zsellérnek. A kapitány azt mondta, jól van, s intett az őrmesternek, aki méltó hóhértársa volt. Egy perc múlva ott állt a deres az udvaron, mellette az őrmester, kezében a nádpálca. Intett a katonáknak, azok lerántottak a húsz körmömről, s én megkaptam a káplári zsold előlegét, nem pengő forintban, hanem jól puffanó huszonöt botban. Kiállottam jajszó nélkül. Utána megkérdezték újból: akarok-e önként, szabad akaratból további szolgálatot vállalni? Mit tehettem uram, azt feleltem, hogy legyen. Odarajzoltam a keresztet valami német írás alá, felvarrtam a káplári csillagot a gallérra, s néztem este a Göncölszekeret, mely nem mutat nekem többé utat Halasnak sohasem. Pedig hát mutatott. A múlt év tavaszán munderokat szállítottunk Aradra, és kíséror kellett a szekerek mellé. Kivezényeltek engem is, és jöttem haza örvendező szívvel az ősi földre, hol magyarul turbékol még a vadgalamb is. Bajánál jöttünk át a Dunán, Szabadka felé igyekeztünk, hanem uram, mikor megéreztem ennek az áldott homoki földnek az illatát, mikor meghallottam a nádas zizegését, tudtam, hogy itt maradok, mert itt kell maradnom. Még akkor éjjel megszakítottam, s negyednap ott voltam a Bogár János bandájában. Hova szegődhetne más helyre egy szökött katona? Hát ezért nem mehetek én vissza az emberek közé egyetlen egy vármegyébe sem. Köröznek engem mindenfelé, s ahol megtalálnak, ott velem virít az akasztófa. Máskülönben ez a cimborám története is, annyi különb-

séggel, hogy ő csak négy évig ette a császár kenyérét, de nem bírta a füle a sok 'kutyamagyart' hallgatni, nem bírta a magyarságáért méltatlanul kapott ütlegetek, kereket oldott, amint lehetett. Kínkeserves magyar sors a miénk, amelynek vége mégis csak az akasztófa. Pedig higgye meg, nem tapad embervér a kezünkre, lopás sem szennyezi a lelkünket más, mint egy postarablás, ahol a németnek azt a pénzt vettük el, amit magyar ember verejtékezéséből rakott be a kasszába. A magyar uraságok komenciót mérnek, s ezért jobban vigyázunk a gulyájukra, nyájukra, ménesükre, mint a drága pénzzel fizetett pásztorok. Ilyen betyárok vagyunk mi, kérem, akiknél nagyobb gazemberek járnak emelt fővel, kevély arccal, s élnek jó mód-ban, boldogságban, megtiszteltetésben.

Sóhajtott egyet, megfogta a tele palackot, s úgy vágta a korcsma falához, hogy az üveg ízzé-porrá tört. Búsongó lelke terhén akart vele könnyíteni. A deákok könnyes szemmel hallgatták a szomorú magyarok szomorú sorsát elbeszélő szavait. Remény-ittas lelkük összelelkezett a betyárok reményvesztett lelkével. Nem ítélték el, csak szánták, végtelenül szánták a magyar sors kálváriás útját járó nyomorultjait, akiknek egy bűnük van, hogy magyarok. Egyszerű lelkük minden érzésével szeretik ezt a földet, amelynek a tulajdonosa, ha idegen is, de a föld porában ott hamvad ősapáik teste. Ott van a barázdák közé becsurgatva elődeik vére, verejtéke, hogy dús kálászt növeljen az idegenből ideplántált császári kegyenceknek, talpnyalóknak, kiknek egyetlen érdemük, hogy szívük mélyéből gyűlölik a magyart. (...)

Ki volt a betyár, s ki nem, ma se tudjuk megmondani. Voltak becsületes szegénylegények, s voltak a hatalom minden erejével rendelkező 'betyárok', csak éppen a nevük volt komisszárius, bezirker, csendbiztos, meg a jó Isten tudja, miféle, feljebb. Betyárnemzetnek, rebellisnek gúnyolják a magyart. Talán nem is olyan szegény. Hisz köztük sokkal több nemes szívű, melegebben érző ember volt, mint azok közt az 'urak' között, akiket a magyar nemzet nyakára szabadított a sors kegyetlen akarata. Zöldell a fű tavasszal betyár-síron, pandúr-síron, hisz az Úristen esőt ad, mind a jóknak, mind a gonoszoknak földjére..."

1.) A törvényen kívülség okai s a számkivetettek sanyarú élete

Kik és mik voltak a betyárok?

A szó eredeti jelentései: korhely suhanc, zsoldos, igazmondó; foglalkozás és birtok nélküli, facér legény; nőtlen, rátarti parasztivadék; nyalka ifjú, urasági cseléd; rabló, csavargó.

A betyárság egyfajta „intézmény” volt. Élethivatás, a maga külön erkölcsi törvényeivel. Az óriási pusztaságok, mocsaras lápvidékek, irdatlan erdők szinte kínálkoztak, hogy a lecsúszott egzisztenciájú emberek falkába verődjenek, mint némely állatfajták, s „társadalmat”, hierarchiát szervezzenek. Lehetővé tette ezt a rossz közigazgatás, a gyatra közrendészet, a fokozódó nyomorúság, vagy a levert és brutálisan megtorolt szabadságharc utáni szigorú *Bach*-korszak. Sokan menekültek a jobbagység elviselhetetlen terhei elől, másokat elhajszolt a nem ritkán igazságtalanul kiosztott büntetésekkel járó megbélyegzettség. Az sem mellékes, hogy eleinte 12, majd 10, végül 8 esztendőre fogdosták össze a nehéz sorsú legényeket katonának, ami elől sokan elszöktek a pusztába vagy az erdőbe, ahol átalakultak „fenevaddá”. Ilyen emberekből fejlődött ki a betyárság. Persze, sok rosszvérű, züllött egyén is csatlakozott hozzájuk, ill. keveredett velük. A „betyármozgalomnak” ez az eléggé ismert időszaka az 1890-es évekig tartott, utána szinte varázsütésre megszűnt, főként a körülmények megváltozása miatt, noha később sem vált egészen okafogyottá. A nép a hányatott életű betyárokat zömmel tisztelte, szívébe fogadta, sőt pienesztálra emelte, s étellel-itallal, ruhane-művel támogatta. Olykor még a veszélyt is vállalva, a saját portáján bujtatta, fedezte őket a szimatoló „fejvadászok” elől.

A betyárok sem voltak egyformák; eltérő eszközeik, céljaik és „munkamódszereik” szerint oszthatók csoportokra. A **gyalogbetyár** a legalacsonyabb rangú: nem volt felszerelése vagy hátszállova. A betyárok „legelőkelőbbje” viszont a **fegyveres lovas betyár** volt. A **kocsin járó betyárok** ravaszok voltak: fedeles kocsin közlekedtek, a szalma alatt pedig fegyvert rejtgettek. A **házásó betyárok** rablási módszerükről kapták a nevüket: a fal alatt üreget, csatornát vájtak a szobába, úgy vitték el az értéktárgyakat. A **lókötők** természetesen állatokat (lovat, marhát, juhot, sertést) tulaj-

donítottak el, elsősorban tavasszal és ősszel, amikor kevesebb nyom maradt utánuk. A **futó betyárok** az különböztette meg a többiektől, hogy állandóan bujdosnak, míg mások időnként törvényes foglalkozásuk mellett betyárkodtak. A „**selyembetyárok**” vagy „**muszájbetyárok**” a ritkábban előforduló köznemesi származékokat takarják. A **kapcabetyárok** olyan hitvány gazemberek, akiknek még társaik közt sincs becsülete. (E kifejezés garantáltan feldühítette az érintetteket, ezért többnyire meg is torolták a súlyos sértést, már ha módjukban állt.) A **betyárbecsület** pedig az összetartást jelentette, vagyis azt, hogy valamirevaló betyár sohasem árulta el a bajtársait, és semmiképpen se viselkedett velük tisztességtelenül. A zshiványokat az szeparálta el tőlük, hogy komoly indok nélkül is vért ontottak, senkit nem kíméltek, emiatt mindenki gyűlölte őket.

A betyárok általában éjjel „tevékenykedtek”, nappal békés pásztoroknak mutatkoztak. Egyik legfőbb feladatuk volt a szorgalmas figyelés, nehogy a csendőrök váratlanul meglephessék őket. Igen elterjedt jeladásuk a kútágas felengedése és a feltűnő pipázás (füsteregetés) is. Ez figyelmeztetett a zsandárok közeledésére, ill. jelenlétére. A betyárok nemigen használták a valódi nevüket. Hozzá tartozóikat nem akarták bajba keverni, ezért azt még a bitófa alatt sem árulták el. A betyárokat olyan paraszti hősként emlegették, akik a németből gúnyt űznek, a gazdagot emberségre tanítják, a szegényt segítik. Az idegenből jött osztrák csendőrség nem ismerte az országot, sem pedig a népet. Az üldözött betyárok folyton félrevezették, kicselezték őket. Így alig értek el eredményeket a betyárvilág felszámolásában. A vármegyék merev szabályai, rendeletei és a túlzott megyei önállóság is megnehezítette sikeres elfogásukat. A furfangosan rakott szalmakazlak s a csárdák pincéi, titkos földalatti járatai, rejtett ajtói gyakran búvóhelyet, menekülési útvonalat nyújtottak a pribékek elől. (Volt olyan csapszék, mely két megye határára épült. Mivel a pandúrok engedély nélkül nem léphették át megyéjük határát, előfordult, hogy a betyárok békésen iszogattak a csárda egyik felében, míg a fegyveres perzekutorok tehetetlenül szemléltek mindezt a másik oldalon, ám a „szabály az szabály”. A környék népe, de főleg az érdekelt betyárok pedig jót mulattak rajta, hogy az üldözötteket éppen az üldözők rendeletei védik. Éltették,

vivátozták a megye bumfordi vezetőit, hogy tartsa meg Isten továbbra is ezt a „bölc” szokásukat.)

A **betyárbandák** általában 6-7 főből álltak, és szigorúan hierarchikus felépítésűek voltak, melyben mindenkinek megvolt az állandó helye („tisztsége”), a rátermettsége, képességei szerint, amit befogadása előtt bizonyítania kellett. A **vezér** (egyben a banda névadója) mindig a legkiválóbb, legtekintélyesebb középkorú személy volt, aki elegendő tapasztalattal rendelkezett, hogy a csapatot hatékonyan vezesse. Helyettese, tanácsadója, a fiatalabbak kiképzője volt az **öregbetyár** (kb. társelnök), ami a második rangot jelentette a bandában. A **nagybotos** volt a legerősebb s a legügyesebb verekedő, a **lövő** pedig a puskákhoz, pisztolyokhoz értett leginkább. A **kutyás** (vagy **pecér**) a felbőszült ebeket képes volt lecsillapítani, a **paripás** viszont a megvadult lovakat és bikákat „szelídítette” meg egy-egy állatszerzés és elhajtás során. A **kujtorgó** a hírek szállítását, a felderítéseket, a külső kapcsolattartást látta el, s az orgazdákkal egyezkedett az „üzletek” bonyolításakor. Végül a **kéményleső** a rejtekhelyre vigyázott, a csapatra főzött, s karbantartotta, javítgatta a harci eszközöket (karikás, fokos, vasalt bot, balta stb.) és egyéb szerszámokat. Persze előfordult, hogy egy legény 2-3 „funkciót” is ellátott, sőt az sem volt ritka, hogy némelyik pozíció betöltetlen maradt. A betyárok állandó edzésben voltak (birkózások, erőpróbák, fegyveres gyakorlások), aminek tényleges haszna a rablások és menekülések alkalmával mutatkozott meg. Jobbára magukban „dolgoztak”, másoktól elkülönülve éltek, de nagyobb akciók során alkalmi szövetségeket is kötöttek riválisaikkal. Meglehetősen szilaj, szűkszávú, morózus természetűek voltak (bár duhajkodásra, részegeskedésre is hajlamosak), ezért az életre-halálra szóló, kemény összecsapásokban nem kértek és nem adtak kegyelmet.

A betyárok a szabadságért önként vagy kényszerből elhagyták a társadalmat (ill. a peremére kerültek), fűtültek annak szabályaira és normáira; dacosan, öntörvényűen viselkedtek, azaz értékrendjüket áthidalhatatlan szakadék választotta el a „normális” világtól. Azért kompromisszumok is akadtak, hiszen akinek családja volt, gondoskodnia kellett felesége és gyermekei folyamatos látogatásáról, eltartásáról. A falusi, tanyai lakosság közelebb állt a betyárokhoz, mint a városi.

Pártolta őket, felnézett rájuk (olykor a földesúri s az idegen elnyomás megfélemezőit látta bennük), teljesítette „kérdéseiket”, ugyanakkor félt is tőlük, hiszen megszokott rendjét alkalmasint veszélybe, bajba sodorhatták. A távolabbi városiak már kevésbé kedvelték a betyárokat, inkább felforgatóknak, zűrös, erőszakos elemeknek tekintették őket, akiktől nem ártana megszabadulni. A betyárok mindig vigyáztak a „jó hírükre”, s egyáltalán nem igaz, hogy nem törődtek a társadalom róluk alkotott képével, értékítéletével. Gyakran kikémlelték a lakosság véleményét, s olykor igyekeztek az elvárásokhoz idomulni. Akik megsértették a betyártörvényeket, s antihumánus cselekedeteikkel szégyent hoztak társaikra, azokat rövid úton elintézték, vagy kizárták maguk közül. Az ilyen szerencsétlenekből lettek a megvetett kapcabetyárok, akiknek ezután vajmi kevés mozgási lehetősége maradt. A hatalom kezdettől bűnözőket, üldözendő és likvidálandó haramiákat látott a betyárságban. El is követtek mindent ennek érdekében. Új rendvédelmi szerveket hoztak létre, a „fogdmegyek” számát pedig jelentősen földuzzasztották, de sokáig eredménytelenül „kerülgették a forró kását”. Ha mégis elkaptak egy-egy legényt, roppant kegyetlenül bántak vele, mintegy példát statuálva a többieknek is. Persze a betyárok sem tétlenkedtek ezalatt, mert jó néhány karhatalmistát, zsandárt küldtek át az örök vadászmezőkre. Itt említeném meg a Galíciából hazavezényelt, szabadkőműves **Ráday Gedeont**, aki jól felkészült, kíméletlen kőzák lovasaival rettenetes pusztítást végzett a délalföldi betyárok közt. Az ő gyalázatos terrorjának „köszönhető”, hogy a 19. század végére a legaktívabb, legszervezettebb Szeged környéki (csongrádi) betyárok szétverése befejeződött.

2.) Haramiák, rablók, útonállók, kalózosok és hasonszörűek Európában és a világban

A **társadalmi kitaszítottság nem magyar specialitás** (noha nálunk talán gyakoribb, mint másutt, hiszen okai is bőségebbek és nyomósabbak). Többé-kevésbé minden népben, nemzetben előfordul valamilyen mértékben, ezért meg se kíséreltem, hogy a világ banditáit leltárba vegyem. Erre alighanem egy lexikon is szűknek bizonyulna. Találomra csupán néhány híres-hírhedt nevet

ragadok ki a sokaságból. Rögtön leszögezem azt is, hogy az idegen bujdosók közt vannak a mi szegénylegényeinknél jóval sötétebb és brutálisabb figurák, noha akadnak azért tiszteletünkre és/vagy száznál munkra méltó emberek is bőven.

Robin Hood a brit mondakör és folklór egyik legünnepeltebb hőse, „a tolvajok fejedelme”. Egy törvényen kívüli, képzett íjász, aki társai segítségével fosztogatja az angliai Nottinghamshire megyében utazókat. Leginkább arról közismert, hogy „elvesz a gazdagoktól, és a szegényeknek adja”. Alakja a középkortól egészen napjainkig felbukkan könyvekben, filmekben és a média minden területén. Az őt megidéző balladák a 14. században terjedtek el. A következő század elejére már a nyárköszöntő mulatságok egyik jellegzetes karaktere lett. A róla szóló történetek a sherwoodi erdőbe és Nottinghambe helyezik, holott a történészek szerint yorkshirei lehetett. A balladákat és dalokat először csak az énekmondók propagálták, s csupán később terjedtek el szélesebb körben. Származását illetően van olyan történet, melyben közember, de ismeretes olyan is, ahol földbirtokait vesztett, lecsúszott nemesként kerül említésre az „angol betyár”. A legenda valóságalapjával, személyével kapcsolatosan megoszlanak a vélemények, s ma sincs egységesen elfogadott álláspont. Számos forrás szerint az feltételezhető, hogy egy normann nemesember volt, akit alattomosan kiforgattak javaiból, ezért törvényen kívülé és a trónbitorló **János** király ellenségévé vált. Mindaddig harcolt az igazságtalanság és a zsarnokság ellen, míg a törvényes király, **Oroszlánszívű Richárd**, haza nem tért a szentföldi keresztes hadjáratból (aki aztán méltóképpen megjutalmazta kitarató hívét).

Mindenekelőtt szögezzük le, hogy **Rinaldó Rinaldini** sohasem élt, pusztán egy nagyszerű ponyvaregény, úgynevezett rablórománé hőse. Nem is foglalkoznánk tovább a kérdéssel, ha nem a költőóriás **Goethe** sógora, **Christian August Vulpius** írta volna 1798-ban. Megjelenése után rögtön franciára és angolra fordították, majd minden európai, sőt néhány azon kívüli nyelven is kiadták. Terjedelme egyre nőtt, és számos változata keletkezett az idők során. Magyarországon a 19. század közepén kezdte meg pályafutását, s ez még a 20. század elején is tartott. Pedig nem különösebben értékes munka. A kusza és szellemtelen kalandhal-

maz végső soron unalmas. Viszont a lovagias rabló figurája: a szegények és elnyomottak védelmezője, a gazdagok, hatalmasok ostora ügyesen megragadta a néphangulatot, amely már ekkor rajongott a szabadságért és az emberi jogokért. Érdekességként megemlíthetjük még, hogy a szerző húgát, a 23 éves munkáslányt (**Vulpius Krisztina**) Goethe a házába fogadta, s miután gyermekük is született, feleségül vette. (28 esztendeig éltek együtt.)

Sir Francis Drake (1540 körül – 1596. január 28., Portobelo) angol tengerész, navigátor, helyettes admirális, felfedező és kalózhajó parancsnok, ill. politikus **I. Erzsébet** királynő idejében. Az általa vezetett flotta másodikként került meg a Földet, és ő volt az első kapitány, aki élve hazajutott erről a vállalkozásról. Érdemeiért a királynő lovaggá ütötte. 1588-ban jelentős szerepet játszott a spanyol Győzhetetlen Armada visszaverésében. 1595-ben, egy San Juan (ma Puerto Rico) elleni sikertelen támadás után, vérhasban halt meg Panamában. Legendás vakmerősége meglehetősen ellentmondásos. Az angolok szemében nemzeti hős volt, a spanyolok számára szimpla kalóz („El Draque” = sárkánykígyó). **II. Fülöp** spanyol király 20.000 dukát (ma kb. 8 millió USD) vérdíjat tűzött ki a fejére. Meglepő, hogy a különben elég finnyás angol udvarnak semmi kifogása sem volt Drake módszerei ellen, sőt igénybe vették szolgálatait, felhasználták képességeit a leendő gyarmatbirodalom megteremtése végett.

Henry McCarthy (1859. november 23. – 1881. július 14.), leginkább **Billy, a Kölyök** néven ismert, de más álneveket is használt. Hírhedt amerikai törvényen kívüli, aki főleg ló- és marhalopásokból, valamint bankrablásokból tartotta el magát. **Pat Garrett** és Billy kölyök valaha együtt róttá az utakat, illegálitásban burkolózva. Garrett egy idő után úgy dönt, a tisztesség útjára lép, és rendőrnek áll. Nem sokkal később bebörtönzi régi cimboráját. Billy azonban megszökik, és meggyilkolja Garrett két helyettesét. Garrett kénytelen hajtóvadászatot rendezni hajdani legjobb barátja elfogására. Sokan akarják Billyt holtan látni: bankárok, földbirtokosok és a terület kormányzója is. Menekülése közben Billy nem hajlandó rejtőzködni, és hamarosan össze is találkozik Garrettel. A kaland végül Billy halálával végződik, de hamarosan kibontakozik páratlan legendája. (Jellemző az USA silány históriájára, hogy efféle kétes ala-

kokat, valamint az indiánok lemészárolóit, azután a még kártékonyabb gengsztereket, politikusokat emelte rivaldafénybe, hiszen náluk tisztességsőbb hősei nemigen voltak. Mégis ők akarják megszabni több ezer éves múlttal, hatalmas kultúrával rendelkező népeknek, hogy miképpen, milyen keretek közt élhetnek.).

Juraj Jánosik (Terhely, 1688. január 25. – Liptószentmiklós, 1713. március 17.), a magyarul **Jánosik Györgynek** nevezett tót (szlovák) betyár is legendává vált, életét számos irodalmi mű és film dolgozza fel. A tót népköltészet és a romantikus művészeti alkotások is tovább gazdagították, árnyalták alakját. Trencsén vármegyében, a szülőfaluja környéki hegyi tanyákon nőtt fel. Tizenyolc évesen beállt *Rákóczi* seregébe. Amikor 1708-ban, a trencsényi csatában a császári csapatok vereséget mértek a kurucokra, ő fogságba esett, és kényszersorozás útján a *Habsburgok* szolgálatába került. Raborként szolgált a bitcsei várban, ahol megismerkedett az egyik fogvatartott zsványkapitánnyal. Jánosik később visszatért szülőfalujába, de amikor barátja 1711-ben megszökött, beállt a bandájába. Többek között lovakat csempésztett Lengyelországból. Később őt választották vezérré, de nem sokáig tölthette be ezt a tisztséget, mert a lipcsei pandúrok 1713-ban elfogták. A kínzást sem nélkülöző „bírósi tárgyaláson” fosztogatás és a Rákóczi-szabadságharcban való részvétel vádjával halálra ítélték és kivégezték. (Állítólag egy otromba húskampót vágtak a hátába, majd fölhúzták, s addig lógatták rajta, amíg kiszenedett.)

Avram Iancu, magyarosan: **Janku Ábrahám** (Felsővidra, 1824 – Körösbánya, 1872. szeptember 10.) az egyik legbarbárabb magyargyűlölő és etnikai gyilkos, aki gyalázatos nevét örökre beírta az oláh (román) s a honi történelembe. Erdélyi jogász volt, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ellen szervezett császárhű oláh felkelés vezetője. Felszabadított jobbágycsaládban született. Apja vagyona révén humán tárgyakat tanulhatott, azután jogi iskolát végzett Kolozsvárott. Marosvásárhelyen lett írnok, majd visszatért az Érc-hegységbe, s Topánfalván elkezdte összegyűjteni a móc parasztokat a jobbágyfelszabadítás ürügyén. Eleinte békés tiltakozó akciókat szervezett, s gyorsan a környék mozgalmának egyik vezetőjévé vált, különösen a balázsfalvai oláh népgyűlésen

való részvétele után. Radikálisan ellenezte a magyar forradalmárok követelését, azaz Erdély és Magyarország egyesülését (unióját), ami ettől függetlenül létrejött 1848. május 30-án. Július 11-én vált forróvá a helyzet, amikor Magyarország nyilvánította Ausztriától való elszakadását. Ekkor Iancu és az oláhok (osztrák ígéretek és uszítások nyomán!) nyíltan ellenünk fordultak, s véres összecsapások alakultak ki a magyar nemesség és oláh jobbágyaik közt. Iancu ekkor már nyílt separatizmust képviselt (azaz Erdély oláh bekebelezését), amit még az osztrákok is elleneztek; s a hegyekbe visszavonulva magyarelles gerillafelkelésbe, mérszárlásokba kezdett. Azonban *Bem József* diadalmas serege ellen nem tudott komoly eredményeket fölmutatni, csupán a rombolásban és öldöklésben élte ki magát. Abrudbányán, Zalatnán, Nagyenyeden, Hariban, Nagylakon, Borosbenedeken és Járán példátlanul kegyetlen és alatomos vendettákat, valóságos magyar népirtást rendezett a békés polgári lakosság soraiban. Többek között *Vasvári Pál* – a pesti márciusi ifjak egyik szószólóját, aki éppen követségben járt a vidéken – is elfogták és felkoncolták. Avram Iancu a magyar forradalom leverése után sem vonták felelősségre, de legalább leszerelték és félreállították, ill. megfigyelés alá helyezték. Mellőzése, megaláztatásai miatt idegösszeroppanást kapott, alkoholista csavargóvá züllött, s élete végéig félőrültként, magányosan bolyongott a Kárpátok hegyeiben. Rövidlátó, önző, sovíniszta politikájával nemcsak nekünk okozott súlyos károkat, hanem oláh testvéreinek is; mégis a mai Románia tele van a szobraival, emlékműveivel, s nemzeti hősként tisztelik.

3.) Betyárbandák, lókötők, zsványok a történelmi Magyarországon

Itt is nagy a választék, ezért nem könnyű megrostálni a mezőnyt, de elkerülhetetlen, hiszen a főhősünk eleve adva van, Rózsa Sándor személyében. Miközben a szelektálást végeztem, szemembe ötlött, hogy a hazai betyárvilág nagyjából a mai Csonkaország területére korlátozódik (Alföld, Bakony, Somogy, Mátra stb.), azaz a Felvidéken, Erdélyben és egyéb régiókban alig-alig mutatható ki ez a „deviáns” életforma. Ennek okait persze

most nincs módomban kutatni, noha egyszer valakinek érdemes lenne alaposan megvizsgálni. (Valami olyasmire gondolok, hogy ez a középső, viszonylag sík terület volt leginkább kitéve a történelem viharainak, pl. az idegen hódítók betöréseinek. Jellegénél, domborzatánál, dúsan termő földjeinél, enyhe éghajlatánál fogva is ez a táj legalkalmasabb a megművelésre és a nagyállatok legeltetésére; márpedig a betyárok az alacsonyabb társadalmi rétegekből, főként a zsellérek, pásztorok [csikósok, gulyások, juhászok, kondások], ill. a szénégetők, favágók, szökött rabok és katonák soraiból eredeztethetők.)

Klasszikus értelemben a kishemesi származású (*Székely*) **Dózsa György** (Dálnok, 1474? – Temesvár, 1514) nem tartozik szorosan a betyárok közé, inkább azok történelmi előképének tekinthető, álláspontom szerint. Gyerekkorát falujában töltötte testvéreivel, apja halála után Makfalvára került. Mindig a vitézi pálya vonzotta, apja nyomdokaiba akart lépni, így később katonának állt. Több végvárban is szolgálhatott (bár erről nincsenek adatok), mivel **Szapolyai János** erdélyi vajda 1513-as török elleni harcaiban lovaskapitányként vett részt. A hadjárat után nándorfehérvári őrségben maradt. Itt vívott győztes párviadalt 1514. február 28-án, a szendrői lovas szpáhik vezérével, az epeirosi *Alival*, aki már sok vitéz halálát okozta. Ezért a tetteért **II. Ulászló** király kétszeres zsold és aranylánc mellett lovagrendbe emelte, falut ajándékozott neki, valamint engedélyezte, hogy a családi címerébe a hőstett emlékére egy karddal levágott vérző kart illesszen. Eközben **Bakócz Tamás** esztergomi érsek és szentszéki követ 1514. április 9-én kihirdette a pápai bullát, azaz a törökök elleni keresztes hadjáratot, melynek vezérévé Dózsát választotta. Május közepére az országban mintegy 40.000 fős paraszti had gyűlt össze, azonban szervezési hiányosságok, Bakócz visszakozása, a keresztes háború lefújására tett kísérletek, a nemesek ellenkezése és az akkor uralkodó viszonyok együttesen a felkelés kibontakozásához vezettek. Dózsa György, hírnevét igazolva sok diadalt aratott, és bár az egész országban kitört a lázadás, ő csak a keresztes sereget irányította, a helyi zavargásokhoz nem volt köze. Bár a felkelők több helyen vereséget szenvedtek, ő seregével elfoglalta a Maros menti várak többségét. Egészen a temesvári csatáig (1514. július 15.)

nem szenvedett vereséget, itt azonban Szapolyai beavatkozott, és nagy csatában legyőzte a felkelőket. Dózsa György és **Gergely** testvére fogságba esett. Később mindkettőjüket borzalmas kínok közt kivégezték. A korabeli feljegyzések így írtak erről: „Először is tüzes vassal megkoronázták Györgyöt, aztán még élve, meztelenül, lábainál fogva megkötözve saját katonái, akiket közönségesen hajdúknak neveznek, s akiknek cselekedetei annyi sok szörnyűséget hoztak..., fogaikkal szét tépték és felfalták.” A szeme láttára három darabra vágták öccsét, majd ezután bitófára függesztették. A hiedelemmel ellentétben a trón, amelyre ültették, nem volt tüzes, csupán a korona, melyet a fejére raktak. A tüzes trónról szóló legenda csupán **Petőfi Sándor** (*A nép nevében*) költeménye után terjedt el széles körben. Dózsa György később az elnyomó főúri hatalom elleni harc jelképévé vált (lásd *Ady* és *Petőfi* verseit), bár a bolsevizmus alatt történelmi szerepét túlhangsúlyozták (a korabeli nemesi szemléletű krónikások viszont leminősítették).

Angyal Bandi (Borsod vármegye, 1760? – 1806. november), eredeti nevén (*Szentmártonyi*) **Ónody András**, a legrégebbiről ismert betyár. Felvidéki nemesi családból származott. Apja **Ónody András**, anyja **Olehváry Krisztina**, akik Borsod egyik legkiterjedtebb birtokával rendelkeztek. Gondos nevelésben részesült; gyermekkorát Sajószentpéteren töltötte, majd felváltva a család birtokain lakott. Legkedvesebb tartózkodási helye a dusnokpusztai major. Kétszer nősült. Első felesége Nyíriből való, az elszegényedett nemesi **Angyal család** leszármazottja. (Valószínűleg ragadványként innen kapta az Angyal nevet.) Első törvénysértéseit az 1780-as években követte el. A Hortobágyon gyakran megfordult gyanús alakok, kupecsek, orgazdák között. Hajdúböszörményben 6 hétig tartják fogva, mire igazolja, hogy a város méneséből a saját lovait szakította ki. Először 1787-ben fogja el a vármegye, négy ló ellopásáért. Mire egy év múlva kihirdetik az ítéletet, elég sok bűncselekményért kell felelnie. Tizenkét ízben elkövetett tolvajlással vádolják, de csak hármat találtak ebből bizonyítottnak. Leghíresebb tette a karcagi, mezőtúri vásárok szétverése. Elég szigorú büntetést róttak ki rá: 8 évi börtönt, közmunkával súlyosbítva. Kegyelmi kérelmére az udvari cancellária a büntetést két évre mérsékelte, s édes-

anyja kérelmére további hét hónapot engedtek el. Ebben nagy része volt nemesi származásának. Ez később is hasznára volt. A család kiterjedt rokoni kapcsolatai révén időnként sikerült eltussolni ügyeit. Azokból pedig volt bőven. Továbbra is tartotta a kapcsolatot korábbi cimboráival, orgazdaságba, lopásba keveredett. Börtönbe kerülésekor írta meg a maga mentségére „*Apológiáját*”, hibáinak, tetteinek magyarozatát. Íráskészsége a korabeli átlagnál magasabb iskolázottságra vall. Négy vármegyében (Borsod, Abaúj, Gömör, Hajdú) ismerték viselt dolgait. 1799-ben a borsodi bíróság újra elítélte 2 évre. Megint fellebbezett, de ezúttal a kancellária megduplázta (4 évre) a büntetését. Mivel Ónody nem vonult be önszántából a szegedi börtönbe, országos körözést adtak ki ellene. Ekkor már Angyal Bandinak nevezte magát. A néphagyomány és Csongrád vármegye elfogatóparancsa szerint jó kiállású ember volt, hivalkodóan cifra pásztorgúnyában járt, torzonborz bajuszát pederve viselte. Az okmány említi, hogy több nyelven beszélt: magyarul, deákul (latinul), németül, tótul. Angyal Bandi haláláról sokféle mendemonda terjedt el. Az egyik szerint börtönben halt meg 1804-ben, a másik szerint felakasztották, illetve kisfia halála után felhagyott a betyárkodással, és békés öregségben halt meg. Az igazság az, hogy az 1805-ben kiadott körözés ellenére Angyal Bandi nem került börtönbe, hanem 1806-ban kelevényben (gennyes kelések) halt meg. Az alakját övező legenda még életében kialakult, később több szabadlegény vette fel a nevét, s a lovas betyár mintájává vált. Viselt dolgai, kalandjai megjelennek a népdalokban, balladákban. Nemesi származása miatt az **úri betyár** alakja nagyon foglalkoztatta a közvéleményt. Még népszínmű is készült róla, sőt **Jókai Mór** egyik elbeszélésének (*A népdalok hőse*) is ihletője. A népnyelv egy vasútvonalat is elnevezett róla, a „puszták réméről”. A pástorok körében elterjedt mondák szerint birtokán föld alatti istállóban vagy kazalnak álcázott rejtkehelyen tartotta lopott állatait, amelyeket 1-2 éven át nevelt, és csak akkor adta el, ha biztos volt, hogy eredeti gazdája már nem ismeri föl.

Sobri Jóska (Erdőd major, 1810. – Lápafő, 1837. február 16.), eredeti nevén **Pap József**, a maga idejében rettegett útonálló volt, aki később legendás dunántúli betyárként vált közismertté,

alig pár évnyi zsványkodás következtében. Halála után még ötven évvel is arról beszéltek, hogy nem halt meg, azaz „Sobri él”, és gazdag számadó valahol az Alföldön, ill. emigrált Amerikába. Rózsa Sándor után talán a leghíresebb magyar betyár. Körülötte valóságos kultusz alakult ki: mesék, dalok és táncok őrzik emlékét. Szombathelyi börtönbüntetésekor, a szóbeszéd szerint, Sobri valóságos paraszt-Adonisszá vált. Amikor közmunkára vezették, a cselédek és az úrinők fürkésző tekintete követte minden mozdulatát. Apja, **Pap István**, a Sopron vármegyei Sobor faluból került Vas vármegyébe, a mai Bögöte közelében fekvő Erdőd majorba kanásznak, ahol Jóska nevű fia született. (Valószínűleg édesapja szülőfaluja után kapta a Sobri ragadványnevet.) A legenda szerint fiatalkori rossz társaság terelte a tévútra. Még szinte gyerekként inkább legénykedésből, mint bűnöző szándékkal részt vett egy bakonyi disznólopásban, majd az eltulajdonított jószág értékesítésében. A cselekményre azonban hamar fény derült, s Jóskát a törvényszék a kár megtérítésére és a szombathelyi börtönben letöltendő 2 év büntetésre, továbbá pálcázásra ítélte. A néphagyomány szerint a börtönben megváltozott. Romantikus történeteket szöttek a **Benkő Lázár** nevű porkoláb feleségével létesített szerelmi kapcsolatáról. Egyik rabtársától tanult meg írni, olvasni és öltözködése is megváltozott. Mikor visszatért, cifra ruhát viselt (varrottas mellény, ezüstgombos dolmány, piros bagaria csizma), és kész kalandor volt. A börtönből való szabadulásáról is többféle mendemonda kering. Az egyik szerint az említett porkolábné segítségével szökött meg, míg a másik szerint (ez a valószínűbb) rendszeren kitöltötte büntetését. 1835-ben társával, **Fényes Istók** bojtárral kirabolták a kolomposi juhászt. Istókot elfogták és felakasztották, Sobrinak azonban sikerült megszökni. Ettől kezdve bujdosásra kényszerült, és csakhamar a csavargó szegénylegények vezérévé vált, akikkel a Dunántúl erdős vidékein garázdálkodott. Alvezérét **Milfajt Ferkónak** hívták. (Milfajt hat iskolát végzett, s több nagyúrnál szolgált inasként, Sobri bizalmasa és tanácsadója volt.) A Bakony és a hozzá közel lévő Vas, Zala, Győr és Veszprém vármegyék voltak működésük területei. Bandájukkal általában gazdag számadó juhászokat, kereskedőket fosztogattak. Sobri 1836-ban követte el talán leghíresebb tettét, amikor Kónyiban a győri káptalan

pénztárát rabolta ki, és az uradalmi számtartó minden vagyonát elvette. Másik híres esete **Hunkár** ezredes kirablása volt, ami végzetesnek bi-zonyult számára, hiszen az áldozat (akinek ez-úttal szó szerint egy fillért sem hagytak a házában) nagytekintélyű és befolyásos ember volt. Az ezre-des nem volt rest, magánál a királynál és a nádor-nál is panaszt tett, így a vármegyék és a kormány-zati szervek szigorú és megfelelő intézkedésekre utasítottak. A közvélemény eddigre már félte Sobri nevét. Az országban gyakoriak voltak a rab-lások, melyeket akkor is az ő számlájára írtak, ha nem ő követte el. Veszélyessé vált az utazás. A kancellária a bűnözés megállítása érdekében moz-gósította hat vármegye katonaságát, és valóságos hajtóvadászatot rendeltek el ellene. Fejére 100 arany vérdíjat tűztek ki. Az üldözött Sobri csapatát kétfelé osztotta: az egyik Milfajt vezetésével a Vértes felé vonult, míg ő a másikkal a Bakonyon át Tolna felé tartott. Alvezérét érte előbb utol a végzet: egy elfajult mulatság során saját magát lőtte meg; a sebesült betyárt elfogták, és 1836. december végén a rögtönítélő bíróság felakasz-tatta. Sobrit és öt társát Somogy és Tolna várme-gye határán, Lápafőnél kerítették be. Itt szabály-szerű ütközet alakult ki, a sarokba szorított betyá-rok bátran védekeztek, még sebesülten sem adták meg magukat. Sobri folyamatosan tüzelt a 30-35 főnyi katonára, akik végül mégis a közelébe fér-köztek, és egy tiszt lándzsával rontott rá. A betyár célba vette, de amikor rádöbbsent, hogy körül van véve, a fegyvert maga ellen fordította, és szíven lőtte magát. A még életben lévő társai közül né-hánynak a zűrzavarban sikerült kereket oldani. Sobri az 1800-as években a magyar közbiztonság elrettentő helyzetének szimbólumává vált, egye-sek a magyar Rinaldo Rinaldininek nevezték, s olyan tettekkel is felruházták, melyeket el sem kö-vetett. *Vahot Imre, Eötvös Károly, Krúdy Gyula* is írt róla, ponyvakiadványokban is gyakran szere-pelt, de még a német nyelvterületekre is eljutott a híre. 2002-ben pedig kalandfilm készült életéről.

Bogár (Szabó) Imre (Bócsa, 1842. április 6. – Pest, 1862. július 19.) az ország egyik leghíre-sebb lovas betyárja volt, minden vidéken ismerték a nevét. Mikor felcseperedett, gulyásbojtárként szolgált. 1860-ban történt, hogy a gulyából hiány-zó ökrök miatt gyanúba került, vallatásra fogták, és 1861-ig börtönben ült; pedig a néphit szerint

ártatlan volt, s nagyon bántotta az igazságtalan bá-násmód. Nyilván nem volt született gonosztevő. Szabadulása után nem szegődött el sehova, hanem felcsapott szegénylegénynek, s társaival rabláso-kat, fosztogatásokat követett el. Bandájának tag-jai: **Bogár Jakab** (az öccse), **Bogár Mihály** (az unokatestvére), **Zsákai Ferkó, Dönti Péter**. Be-tyárkodása alig egy évig tartott, mégis jelentős hír-névre tett szert. Bujdosása során beüzent az úri házakba, hogy küldjenek ki neki ételmezt, italt, pénzt. Ha teljesítették a kérését, akkor nem bán-tott senkit. Rendszerint mindent megkapott, mert a betyárbandáktól való félelem abban az időben mindenkit önkéntes adakozásra biztatott. (Amiatt, hogy nagyobb rablások és gyilkosságok nem fű-ződtek nevéhez, az emberek idealizálták a szemé-lyét, s halálát is megsiratták.) 1862 nyarán ismét fogságba esett, s azonnal ki is végezték, noha a rögtönítélő bíróság kevés bizonyítékot talált elle-ne. Inkább elrettentő példát akartak statuálni ve-le, hogy az elharapódzó betyárságot megfékezzék. Az akkor húszéves, „igen szép külsejű és arcú” ifjú akasztása sokakat megmozgató esemény volt Pesten. A nép ellepte az utcákat, amikor virág-koszorúval a kezében a vesztőhelyre szállították. Nyilván a nagy érdeklődés volt a fő oka, hogy az egyik legszebb betyárballada fűződik nevéhez, amelynek írott változatát már 1870/71 telén föl-jegyezték, ám szinte semmiben sem egyezik a megállapítható tényekkel. Az elfogás körülmé-nyeit is másként adja elő, s a dalban emlegetett lányról sincsen szó a törvényszéki és csendbiztosi iratokban. Fizimiskáját valóban daliásnak írják le az egykorú újsághírek (egyik szerint „arcvonásai az Isten képmását viselik”), s ennek lett a követ-kezménye, hogy a népköltésben – közvetetten stil-lizálva – aranyos zablját, ezüstös kantárját emle-getik. Híres betyárokról gyakran vélték úgy, hogy előkelő származásúak. Bogár Imréről is suttogták, hogy a kalászdí gróf fia, akit egy dunai hajóska-pitány lopott el, majd egy cigányasszony nevelte fel. Borsodban úgy tudták, hogy a kepesi gróf tör-vénytelen fia volt.

Vidróczki Márton (Mónosbél, 1837. novem-ber 12. – Mátraverébély, 1873. február 8.) híres mátrai, palóc vidéki betyár volt. Bandájával beka-landozta Heves, Gömör, Nógrád és Borsod várme-gyét. Az életéről nem maradt fent semmi. Apja **Vidróczki András** juhász volt. Azt, hogy miért vá-

lasztotta a szegénylegények hányatott életét, a néphagyomány sokféleképpen magyarázza. Egyes történetek szerint katonaszökevény volt, mások szerint bojtár korában kegyetlenül megverte a számadója, s ezért állt betyárnak, de romantikus szerelmi történetről, árva sorsról, törvénytelen származásról is beszélnek vele kapcsolatban. Legvalószínűbbnek az első két verziót tartják a kutatók. A mondák szerint szép, derék ember volt, lobogós ujjú inget, bő gatyát viselt, pisztolyokkal, puskákkal bőven felszerelve járt. A hiedelem szerint nem fogta a golyó, kegyetlenül megbüntette ellenségeit, nagylelkűen meghálálta a segítséget. Csak a gazdagtól rabolt, a szegényt nem bántotta. Sok történet szól vakmerőségéről, féktelen természetéről, mulatozásairól. Mindezek miatt félelemmel vegyes tisztelet övezte nevét az emberek között. Egy ízben betért egy mikófalvai lakodalomba, amikor a pandúrok már országosan körözték, s egy nemes úr, akinek korábban megmentette az életét, juhásznak öltözve, a subája alatt menekítette ki. Vidróczki haláláról szintén többféle verzió látott napvilágot. Egyesek szerint a szeretője árulta el, többen gondolták úgy, hogy egyik társa ölte meg. A korabeli sajtó közleménye is ezt igazolja. Ezek szerint **Pintér Pista**, egyik bandatársa végzett vele Verebély határában. Örök álmát pedig Egerben, a Rókus temetőben alusza. Sírját kopjafa jelöli, s barlangot és forrást is neveztek el róla. Alakját **Kodály Zoltán** is felidézte egyik zeneművében (*Mátrai képek*), valamint számos népdal, ballada is fűződik hozzá.

Patkó Bandi legendabeli betyár, akinek alakjához dalok és mondák kapcsolódtak a 19. század végén és a 20. század elején. Hagyománya főképp a Dél-Dunántúlon élő. Alakja folklorizáció eredménye. Egy versbéli betyár elevenedett meg a népi képzeletben. A hozzá kapcsolódó történetek más híres betyárok történeteinek az elemeiből variálódnak (megajándékozta a szegény asszonyt a gazdag kereskedő rovására, vérdíjért elárulják stb.). Patkó Krúdy írásában (*Valakit elvisz az ördög*) is megjelenik, de nem betyárként, hanem mint a vidéket járó **Alvinczi Eduárd** önkéntes testőre. Somogyban „saját betyárjuknak” tartják. Barcs mellett egy hatalmas kocsányos tölgy „Patkó Bandi fája” néven ismert. Zamárdiban nyaranta róla elnevezett „hétpróbás betyárversenyt” tartanak. 1904-ben **Rákosi Viktor** egyik munká-

jában (*Az én falum*) elbeszéli egy csárdában töltött éjszakáját. A gazda egy fapadot jelölt ki alvóhelyül a számára, melyen harminc évvel korábban Patkó Bandi sokat hált. „Betyárnak jó lehet – felelém –, de nincsen egy becsületes ember számára való fekvőhelye? – Oda magam fekszem – mondá a szíves házigazda.”

Savanyú (vagy **Savanyó**) **Jóska** (Izsákfa, 1841. szeptember 12. – Tótvázsony, 1907. április 9.) hírhedt bakonyi betyár volt, s egyben az utolsó a „nagyok” mezőnyében. Vas vármegyei katolikus családban született. Édesapja, **Savanyú József**, juhászszámadó volt Orosziban, édesanyja neve **Kovárczi Erzsébet**. Két édes fiútestvére volt, **István** és **János**, valamint egy **Mária** nevű féltestvére, apja második házasságából. István öccse is betyárnak állt, de őt a pandúrok 1879. június 29-én lelőtték. Savanyú Jóska birkát lopott, és emiatt lett törvényen kívüli. Betyárnak állt, és bekalandozta a dunántúli Vas, Zala, Győr és Veszprém vármegyét. A róla szóló mondák jelentős része is ebben a régióban keletkezett. Elsősorban kismemeseket, módos parasztgazdákat, falusi kereskedőket, tehetősebb iparosokat rabolt ki bandájával (**Doma Vendel**, **Horváth Venczel Mihály**, **Czifra János**, **Hajdú Borzas István**, **Orbán János**). Elkövetésükre jellemző volt a különös kegyetlenség, hiszen áldozataikat gyakran megverték és megkínózták. Először 1860-ban fogták le, amikor nyolc hónapot töltött a veszprémi fegyházban fegyveres csavargásért. 1872-ben egy sitkei rablás miatt megint letartóztatták, de ekkor a bűnrészeségét nem tudták bizonyítani. Másodszor 1875-ben, Sümegen egy hónapot töltött börtönben, súlyos testi sértés miatt. 1881-ben **Bogyai Kálmán** csabrendeki földbirtokos kúriáját próbálta társaival sikertelenül kirabolni, de ekkor már gyilkosságba keveredett, hiszen lelőtték **Bogyai Antalt**, a ház urának testvérét. Ezután egyre merészebb lett, és a nagyvázsonyi uradalmi pénztárt vakmerő módon, fényes nappal harmadmagával rabolta ki. Az 1880-as évekre az ország legkeresettebb betyárjává vált. Sok vidéken feltűnt, és a nyelvekkel is elboldogult, hiszen jól beszélt a magyaron kívül tótul, és németül is megtanult élete során. Magyarul és németül írni és olvasni is tudott. A hatóságok évekig tehetetlenek voltak ellene, hiszen Savanyú és számkivetett cimborái sikeresen bujkáltak a Bakony sűrűjében. Alacsony termete

(mindössze 159 centiméter magas volt) sokszor segítette abban, hogy el tudott rejtőzni a Bakony legkisebb sziklahasadékaiban is. Végül a fejére kitűzött 1000 forintos vérdíj mellett a bosszúvágy segített kézre kerítésében. Bandája egyik tagja, **Magyarósi István**, billegi bojtár feladta őt, mert Savanyúék 1883-ban a nagybátyját a henyei erdőben agyonlőtték. 1884. május 4-én, a halápi csárdában, mulatozás közben fogták el. Magyarósi ide hívta a betyárokat áldomásra, és a borba erős altatót kevert. Az így elbódított betyárt már könnyen lefogták. Az 1886-os bírósági tárgyalásán 29 bűntettel vádolták meg, köztük rablással, emberöléssel, súlyos testi sértéssel, hatóság elleni erőszakkal. A gyilkosságot nem tudták rábizonyítani, de még így is életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. Ezután több mint 20 évet a börtönben töltött, 1901-ig Illaván, majd 1906-ig Vácott. Végül gróf **Csáky Kálmán Emánuel** váci püspök kérelmére kegyelmet kapott. Kiszabadulásakor, jóval túl a hatvanon, már kiöregedve a betyársorból, szabóműhelyt nyitott, de hamarosan öngyilkos lett, amit búcsúlevelében azzal indokolt, hogy reumája miatt kibírhatatlan fájdalmai voltak. Az orvosai szerint, fájdalmai enyhítése érdekében amputálni kellett volna a lábát, ám ő a műtét elől mereven elzárkózott. Nagyon jó tanyái voltak a Gyöngyösi, a Vámosi, a Billege csárda, vagy az alföldi Pusztá csárda. Volt egy cseles szokása, hogy pandúrnak öltözött, és így járta az erdőket, mindenhol érdeklődve Savanyó Józsi felől. Egyszer egy erdőkerülő el is árulta neki, hogy hol található meg. No, de meg is járta! Másnap a Vámosi csárdában a magát zsandárnak kiadó Savanyú és társai meginvitálták a fickót az asztalukhoz. Ott elvették a puskáját, a sörétet kiszedték belőle, beleszórták a borába, és megitták vele. Közben fegyvert szegeztek rá, és a feje felett ütésre készen egy baltát tartottak. Elverték, s mivel egyik lába kificamodott, a fél lábán kellett táncolnia. Azután megeskették, hogy soha nem árulja el őket, majd Savanyú felfedte kilitét. A Keszthely c. lap 1884. május 11-i számában írják Savanyú Józsi elfogásáról, a „hős” csendőrök felmagasztalásával. A hely, időpont és a szereplők megfelelnek a valóságnak, csupán az elfogás módjának és körülményeinek leírásában van hazugság. A rettegett betyárvezért több mint tíz évig hiába keresték, üldözték, s most a csendőrök csak úgy kimennek az erdőbe, rávetik magu-

kat és elfogják? Nem ment ez ilyen egyszerűen. Az igazság az, hogy csellel, árulással gyúrta le a hatóság Savanyúékát, amiről az újságolvasó városi népek nem értesülhettek, ellentétben a csárdák látogatóival, ahol még sokáig emlegették. Savanyúnál elfogatásakor egy díszesen gravírozott Lancaster, egy szép Lefauheux kétcsövű fegyver, egy tizlövetű forgópisztoly és egy kettős fedelű Remontoir ezüstóra volt. A csárdajárók imígyen szóltak róla: „Jó ember volt az kérem, nagyon jó ember; a szegényeket nem bántotta, de nem bántott az mást sem; nem rabolt, nem gyilkolt, vér nem tapadt a kezéhez, csak szépen elkérte az uraságok pénzét.”

4.) Rózsa Sándor, a betyárkirály

Rózsa Sándor a legkimagaslóbb, legkarizmatikusabb az összes magyar betyár közül, nincs olyan ember, aki ne ismerné a nevét, hírét, vagy néhány róla szóló történetet. Már életében csodálat és tisztelet vette körül, rengeteg ballada és szájhagyomány fűződik a nevéhez, születése napjától fogva. Viszonylag alacsony növésű, vékony, „egybenyakú”, sötét bőrű, dús bajuszú, szőkés hajú, szúrós tekintetű, hosszas orrú, hirtelen haragú, robosztus alkatú legény volt, aki az ész és fufang osztásakor sem állott éppen hátul. Számos gaztette (kb. 30 gyilkosság, lopások, rablások stb.) ellenére istenfélő, vallásos (katolikus) ember volt, naponta imádkozott, sohasem káromkodott, s ezt társaitól se tűrte. **Gémes Eszter**, egy balástyai parasztasszony ezt írta róla: „Viharban született, és olyan erős volt, hogy kirúgta magát az ócska pólyából. Tíz évesen már bárkivel öltre ment, és földhöz vágta.”. Anyját **Kántor Erzsébet**nek hívták. Apját, **Rózsa Andrást**, korán elveszítette, mert lólopásért felakasztották, más források szerint rablás közben Bácskán agyonütötték. Mindez nagy hatással volt életének további alakulására. („Zsiványnak zsivány a fia is!”) Analfabéta volt, nem sajátította el az írást és olvasást, de iskolába se nagyon járhatott. Első bűnét Kiskunhalas határában követte el, Balotapusztán. **Darabos István** gazdától két meddő tehén ellopása miatt 23 éves korában, 1836-ban indult ellene eljárás. Ekkor került a szegedi börtönbe. Becsületét és tekintélyét már itt megalapozta azzal, hogy sehogy sem

tudták kiszedni belőle a társai nevét. Szökése után futóbetyárrá lett, és hírhedt kalandok sokasága kapcsolódott nevéhez. 60 kitudódott bűnesete ismert. Megölt két katonát, a makói csendbiztost, tanyákat rabolt ki, szarvasmarhákat, lovakat hajtott el. Mindezért állandó menekülésben, üldözöttségben volt része. („Rózsa Sándornak még a lován is fordítva van a patkó, hogy mikor megy, azt higgyék, hogy jön” – tartotta róla a fáma.) Az Alföld hatalmas pusztáin, tanyáin bujkált, a **Veszélka** családnál talált gyakorta menedéket. 1845-ben kegyelmi kérvényt nyújtott be a királyhoz, miszerint szeretne becsületes útra térni, azonban ezt elutasították, sőt egész Csongrád vármegye parancsot kapott, hogy kerítsék elő. Azonban ez nem sikerült, a környéken pedig tovább szaporodtak a bűntettek. Bandájában (**Rózsa András**, **Tombác Antal**, **Csonka Ferencz**, **Szabó Imre** stb.) szigorú rendet és fegyelmet tartott, és az emberek nem mertek a szemébe nézni. Ha valakivel találkozott, az volt a szava járása: „Jól megtörölje kend a száját, se látott, se hallott, érti?”

1848. október 13-án a Honvédelmi Bizottmány (OHB) és Kossuth menlevelével (amennyiben derekasan vitézkedik, kegyelmet kap) csatlakozott a szabadságharcához 150-200 fős szabadcsapatával, a Délvidéken. Szokatlan kinézetükkel (csupa erős, izmos, daliás legény; pörgekalapban, lobogó kék ingben és gatyában, fekete posztódományban, fehér szűrben, bőrcsizmában; karikás ostorral, fokossal, pisztolyokkal felszerelve; szilaj paripákon vágatva) és fantasztikus, portyázó harcmodorukkal hatalmas sikereket arattak mindenütt, még a harcedzett **Damjanich János** tábornok elismerését is kivívták. November derekán közvetlen felettesük, **Asbóth Lajos**, egy kisebb település (Ezeres) lefegyverzésére vezényelte őket, s itt ólmozott csapójú ostromaikkal legalább tízszeres rác (szerb) túlerőt likvidáltak, ill. kergették el. De mindenütt kivédhetetlenek, tarthatatlannak bizonyultak, ahol megjelentek. Az egyébként szintén kemény, alaposan kiképzett rác (granicsár) megszállók rettegtek tőlük, s örültek, ha rommá verten szétszaladva legalább a rongyos életüket megóvhatták. Ami hónapokig nem sikerült a hadseregünknek (vagyis a rác és oláh martalócok megfékezése s a déli részek felszabadítása), azt Rózsáék pár hét alatt tökéletesen megoldották. Ja, hogy közben öltek és fosztogattak is? Vajon az nem szá-

mít, hogy előzőleg a délszláv gyilkosok békés magyar falvak tucatjait tizedelték meg, és rabolták ki, vagy gyújtották fel? Úgy gondolom, megérdemelték a betyáros választ! A mieink valóban boszorkányos ügyességgel bántak a karikással (kiverték az ellenségek szemét, vagy a nyakuk köré tekerve az ostort, lerántották őket a nyeregből a földre), s miközben jelentős hordákat szórtak szét és/vagy semmisítettek meg, maguk csak minimális veszteségeket szenvedtek. (Egy alkalommal, a strázσαι ütközetben, kb.700 rác holttest maradt a csatatéren, ám a betyárok közül csupán egy sérült meg könnyebben. Nem rossz arány, ugye? Mintha az égiek is vigyáztak volna rájuk!) Persze az nem vitás, hogy Sándor bandája nem volt alkalmas a huzamosabb katonáskodásra, mert senki sem parancsolhatott nekik, s mindig a saját belátásuk szerint cselekedtek. Megtették, amit tudtak, s ezzel örökre beírták magukat históriánk legfényesebb lapjaira (még a pesti lapok is róluk cikkeztek!), de hosszú távon nem számíthatott rájuk a honvédség, ezért hamarosan fölsozlatták őket azzal, hogy fölmentésük ezután is érvényes, de a továbbiakban lehetőleg ne vétkezzenek.

Ekkor Rózsa Sándor Szeged környékén csi-kósnak állt, és megnősült. (Elvette kedvesét, **Bodó Katalint**, akitől két gyermeke született.) Boldogsága azonban nem tartott sokáig. A szabadságharc elfojtása után (Kossuthék immár nem garantálhatták büntethetlenségüket) a labancok rátörtek a házára, mert el akarták fogni, és bár sikerült elmenekülnie, megint bujdosni kényszerült. Az a hír járta róla, hogy forradalmi szervezkedés irányítója, így kézre kerítése érdekében roppant magas, 10.000 koronás vérdíjat tűzött ki a fejére **Albrecht** főherceg. Sokáig ennek dacára sem sikerült „begyűjteni”, mígnem 1857-ben a komája, bizonyos **Katona Pál** szegedi tanyás gazda, besúgta a pandúroknak. (Sándor ezt megneszelte, s az árulót dulakodás közben halálosan megsebeztek; azonban a zajra előjövő felesége egy baltával hátulról fejbe kólintotta a vezért, aki elájult, s így a szomszédok könnyen megkötözték, majd átadták a zsandároknak. Tárgyalását 1859 februárjában tartották. A szabadságharcban való részvétele óta nagy népszerűségnek örvendő betyárt nem merték kivégeztetni, az ítélete életfogytig tartó börtön lett. A büntetést Kufstein várában kezdte letölteni (ahol vasárnaponként, jó pénzért a piactéren mu-

togatták, mint az egyetlen köztörvényes foglyot), szigorú őrizet alatt. Itt 1865-ig raboskodott, majd Theresienstadtban, később Péterváradon őrizték. 1868-ban amnesztiával szabadult (*Mária Valéria* hercegnő születésének köszönhetően), de nem sok esélye kínálkozott az újrakezdésre. 55 évesen megpróbált becsületesen élni, de az előítéletek ezt szinte lehetetlenné tették. Így hát megint összeszedte a régi cimboráit, s postakocsikat, vonatokat raboltak ki (mert hát haladni kell a korral!). Nevezetes a Kistelek melletti akciója, melynek során a síneket felszedve siklatták ki a szerelvényt. Ám pechjükre a kocsikban katonák utaztak, akik hét társát lelőtték, s Rózsa térdét is komolyan eltalálták, így megint elfogták. Rablógyilkosságért először halálra ítélték, majd ezt 20 évig tartó börtönre változtatták – ám ő hamarosan újfent megszökött. Végül 1869. január 12-én Ráday Gedeon ravasz csellel (kihasználva, hogy mindig pandúr szeretett volna lenni) becsalta a szegedi várba, ahol csapdába esett. Borzalmasan megkínózták, igyekeztek minden vélt és valós bűnt ráolvasni, s az 1872. decemberi per során életfogytig tartó rabságra ítélték. 1873. május 5-én Szamosújvárra került, ahol az 1267. törzskönyvi számon tartották fogva. A börtönben szabás-varrás, illetve később (gyengesége miatt) harisnyakötés volt a munkája. Befelé fordult, mogorvává vált, s nem barátkozott senkivel, csak a galambokat etette a börtönudvaron. Egészsége azonban nagyon megromlott, és 1878. november 22-én gümőkórban (tüdővész) meghalt. Sírja ott domborodik az újvári fegyencház komor temetőjében, a többiek jeltelen, sivár sírhantjai között. (Furcsa, hogy Rózsa Sándor végső nyugalomát megzavarva, a holttestéről levágták a koponyáját, hogy az osztrák orvosok „agresszióra utaló szervi elváltozások” után kutakodhassanak a fejében.). Egyszerű sírkövét azóta felújították, virág is mindig nyílik rajta. (A *Romantikus Erőszak* nevű nemzeti rock-együttes és rajongótábora 2005-ben, *Bese Botond* kecskedudás népzéneszszel, Sándor bácsi kedvenc nótáival tisztelgett a hős magyar betyár előtt, és megkoszorúzza síremlékét. Hasonlóképpen cselekedett a *Kárpátia* együttes is, *Petrás János*ék két autóbusznyi híve piros-fehér-zöldbe borította a sírját.) Megfontolandó, hogy Rózsa Sándor hamvait visszahozassuk szülővárosába, hiszen bárhova is vetette a sorsa, azért csak ide tartozik, a szegedi földbe.

Rózsa Sándor felbukkanásával nyert igazi értelmet a „betyárbecsület” szó. Valódi igazságosztó volt – nemcsak a nép, de a többi haramia között is. A korabeli források szerint csakis a gazdagoktól vett el, a szegényekkel bőkezűen bánt: elismerését szívesen fejezte ki jutalmazással. A zsákmányt mindig egyenlően porciózta ki cimborái között, magának sosem hagyva többet, mint másnak. Mi több: barátai családját is felkarolta, ha bajba jutottak. Rózsa eredeti mestersége szerint pásztor volt – és lám, később, betyárként sem lett hűtlen szakmájához: komoly karriert futott be, mint „a nép pásztora”. Alakját idealizálták védenecsei, sőt emberfeletti képességek birtokosaként tartották számon. Egyes történetek szerint mérhetetlen varázsereje volt, amellyel táltosok ajándékozták meg. Ez a fajta bálványozó tisztelet nem ritka más népek betyármitológiájában sem: elég csak az angol folklór népszerű útonállójára, Robin Hoodra gondolnunk. Ha hihetünk a szájhagyománynak, Rózsa Sándoron nem fogott a golyó sem, mert burokban jött a világra. Mára elmondhatjuk, hogy az idő szintúgy nem hagyott nyomot rajta. Karizmatikus alakja rendre fölbukkant az évszázadok során a szépirodalomban, a ponyvafüzetekben (német nyelven is!), népszínművekben, dalokban, nótaslágerekben – de a Rózsa-legendárium visszaköszön csárdák, utcák és köztetek neveiben is. A pandúrokat leleményesen kicselező betyárkirályt televíziós filmsorozatban is megörökítették. (*Hofi Géza* rendszeren ki is parodizálta!) Legutóbb az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban bukkant fel egy átfogó kiállítás főszereplőjeként. A szervezők Rózsa születésének 195. évfordulóján gigászi munkával összegyűjtött, eredeti dokumentumokkal és tárgyakkal, valamint autentikus zenével és „betyártoborzóval” adóztak emlékének. Rózsa idejében az ún. „betyárfészken”, azaz Csongrád megyén túl is sokaknak inába szállt a bátorsága, ha szárnyra kapott a hír, miszerint a nagy betyár „összevonta a szemöldökét”. Akkor vajon mi táplálta és táplálja mégis a Rózsa-kultuszt? (Gyakran olyasmiket is ráruházva, amikhez halvány köze sincs.) Talán a betyárvezér szabadság- és igazságvágya, valamint embersége az, amivel oly könnyű manapság is azonosulni. Hiszen törvényellenes cselekedeteiért mindig is vezekelni kívánt, sőt: az 1848-as szabadságharc idején csapatával a forradalmárok nézeteiért küzdött. Az ő

szabadságról és becsületről alkotott fogalmai azonban a törvényeken kívül álltak. Az volt számára a biztos, ha a maga módján szolgált

igazságot, és társaival egyénileg gondoskodik arról, hogy mindenki megkapja, ami jár neki.



Rózsa Sándor sírja a szamosújvári fegyház temetőjében

5.) Művészeti, irodalmi ábrázolások; a néhai betyárok összehasonlítása korunk förtelmes gonosztevőivel

Embertelen, zsarnoki rendszerek, idegen megszállások, hitvány ideológiák sorra követték (követik) egymást hazánkban, s mindegyik (belső és külső) ellenségünk olyan betyárképet igyekezett kreálni magának, amiből hasznot húzhat. A felvilágosodást felváltó romantika nagymértékben idealizálta a betyárok jellemét és tetteit, de sok máig ható igazságot is kimondott róluk. Mostani tudásunk erről a különös, férfias világról lényegében ekkor alapozódott meg. Én úgy vélem, hogy a mindenkor őszinte népművészetben (naiv festők, pásztorfaragások) és népköltészetben (betyárdalok és balladák, rabénekek) megőrzött többségi emlékezet nem tévedhet nagyot, tehát hajlamos vagyok ebbéli ismereteimre, tapasztalataimra hagyatkozni. Mindezt jól kiegészítik a ponyvairodalom termékei, s főként nagy íróink, poétáink művei is. Hadd említsem meg itt Krúdy és *Móricz Zsigmond* nevét. Előbbi plasztikus, vonzó kisregényt írt a betyárvilágról (lásd *Források*, a végén!), noha eléggé elnagyolja, felszínesen kezeli a kimeríthetetlen témát. Utóbbi pedig szívszorító, drámai

hangvételő novellákban és regényekben pingál árnyalt és monumentális freskót róla. Tervezett regénytrilógiájából sajnos csak kettővel készült el (melyekkel hatalmas vihart kavart az értelmiség körében!), s halála miatt a második is csiszolatlan, töredezett torzó maradt (maga is elégedetlen volt vele). Viszont az első rész valódi remekmű, a legolvasottabb könyvei közé tartozik. Nincs módomban, hogy elemezzem a jelzett alkotásokat; helyettük inkább a (nép- és mű-) dalokból szakítanék egy szín pompás mezei csokrot, megfejeelve *Arany János* szépséges költeményével.

„Zsindelyezett a mizselyi csárda,
Rezgő pohár, víg muzsika járja,
Jó bor mellett, cigány mellett,
Betyárok közt énekelget
Kocsmárosné kökényszemű lánya.”

„Teremtéskor azt mondta az Úristen,
Hogy a földön betyárgyerek is legyen.
Ha a földön betyárgyerek nem volna,
A jó gazda sohase imádkozna.”

„Betyár vagyok, annak hívnak engemet,
Bárki mondja, nem szégyellem nevemet.
Az is lehet, mégpedig nem sokára,
Szükség leszen honvédra vagy huszárra.”

„Ruzsa Sándor nem katonának való,
Gyenge testyit feltöri a szilaj ló.
Dupla fényes fegyver kiláccik a subából,
Ruzsa Sándor nem fil harminc zsandártól...”

„Mert magyarok a szüleim,
Magyarok két testvéreim,
Magyarország az én hazám,
Magyar leány az én rózsám.
Ne nézzétek vétkeimet,
Tekintsétek bús fejemet,
Én becsülettel akarom
Bevégezni feladatomban.
Elmegyek, s rácot gyilkolok,
Hatért hatvan fejet hozok,
A harcban is vezér leszek,
Csak aztán kegyelmet nyerek!”

„A Savanyó hamuszín subája
Elakadt a cserfabokor ágába,
Cserfabokor ereszd el a subámat,
Ha úré vagy, ha paraszté, leváglak.”

„Kértem Marcit az egekre,
Hogy ne menjen Fegyvernekre.
De nem hajlott kérésemre,
Bánatot hozott szívemre.”

„Azt kérdezik, mi a nevem,
hol az utazólevelem?
Megállj zsandár, megmutatom,
csak a lajbim kigombolom!
A lajbimat kigomboltam,
pisztolyomat előkaptam,
kettőt mindjárt agyonlőttem,
ez az utazólevelem!”

„Sobri Jóska mostan éli világát,
Porkolábné jól viseli a dolgát,
Ölelés és csók közt telt el ideje,
Sajnálja, hogy kitelt a büntetése.
Marasztalja tovább is őt az asszony:
Maradj itt még szerelmes galambom.
De a törvény azt mondja, hogy elég,
Menjen, aki kitöltötte idejét!”

„Zöld erdőben táncolnak,
kávéházban mulatnak,
esznek, isznak, dalolnak,
pandúr elől nem futnak.”

„Lápfő határán búsul az a nagy fa,
híres Sobri Jóska aluszik alatta.
Olyan mélyen alszik a fekete földben,
nem is tudja, hogy a sírját fű benötte.
Sötét holló szállott a fa tetejére,
nézi a sírt, fejét sem fordítja félre.
Lassan járj ott pajtás, holló meg ne hallja,
el ne szálljon onnajt, Sobrit hadd sirassa.”

„Zavaros a Tisza, nem akar apadni,
Az a híres Bogár Imre által akar menni.
Által akar menni, lovat akar lopni,
Debreceni zöld vásárban pénzt akar csinálni.
Pénzt akar csinálni, subát akar venni,
Deli Marcsát, a babáját bé fogja takarni. (...)
Harangoznak délre, fél tizenkettőre,
Hóhér mondja, Bogár Imre, álljál fel a székre.
Kiszáradt a Tisza, csak a sara maradt,
Mehalt szegény Bogár, csak a híre maradt.”

„Pusztá-csárda két oldalán ajtó,
Oda ugrat pejparipán Patkó.
Szép csárdásné, úgy adja fel a szót,
Látott-e már egy lovon hét patkót?
Ha nem látott, jöjjön ide, láthat,
Négyet visel e gyönyörű állat,
Az ötödik magam vagyok, nemde?
Kettő meg a csizmámra van verve.”

Arany János

Rózsa Sándor
(1849)

Rózsa Sándor, Rózsa Sándor,
Hova lettél?
Mevagy-e még, harcolsz-e még,
Vagy elestél?
Megvan-e még az a híres
Karikásod,
Akivel úgy meg-meghajtád
A vad rácot?

Derék magyar Rózsa Sándor,
Ha magyar kell,
Fel is ér a granicsárból
Vagy ötvennel.
Mert a félszet kiskorában
Ha ismerte,
Rossz feje volt, a nevét is
Elfeledte.

Félni rossz, de jó tartani
Néha-néha,
Sokszor esik az emberen
Kuruc tréfa:
Sándoron is, ki az oka,
Hogy megesett?
Kár volt jobban nem vigyázni
Egy keveset.

Kivezeték istállóból
Paripáját,
Leakaszták a fogasról
Karikását,
Fegyvereit összeszedék
Egy rakásba:
Úgy nyomák meg szegény Sándort
Vetett ágyba!

Illyen-olyan szedte-vette
Cudar népe,
Így ejtitek ti az embert
Kelepcébe?
No, várjatok – de itt osztán
Mecifrázta –,
Belékerül ez a játék
Öt-hat rácba.

Ennyit mondott. Nem is szóla
Másnap estig;
Naplementkor kivezették,
Hogy elvesztik.
Körülfogták renyhe rácok,
Szerviánok,
Kopasz szájú hetyeke tisztek,
Kapitányok.

Rózsa Sándor, megszorultál
Most az egyszer;
Egy anya szült: innen ugyan
Nem menekszel.
Jobb lesz neked könyörögni
Térden állva,
Mint nyakason bevágtatni
A halálba.

Kérne is ő, szépen kérne,
De ha nem tud.
Körülhordja a szemét, de
Nincs egérút.
Rést keres a sokaság közt,
Merre nyílna; –
Azt műveli két szeme, mint
A vasvilla.

Kutya madzsar! lement a nap,
Este van rád:
Add számon a sok jó vitézt,
Sok szép marhát.
Egy halálod száz halálnak
Semmi ára:
Elevenen kínozzunk a
Másvilágra.

De ha mégis megtanítasz
Hamarjában,
Hogy kell bánni ostoroddal
A csatában,
Rövidítünk a halálnak
A cifráján:
Hat golyó száll egy fészekbe
Szíved táján.

Egyet gondol Rózsa Sándor,
Hogy attól még
Más ember csak gondolva is
Elirtóznék.
Ide hát a karikásom
Jobb kezembel!
Szellőfogó paripámat
Fölnyergelve!

Szellőfogó paripáját
Fölnyergelik,
Hosszú cifra szij-ostorát
Előveszik:
Nyerít a ló örömeben,
Az ostor is
Megöleli jó gazdáját
Háromszor is.

Rajta, rajta, hív paripám,
Karikásom!
Nem eleget látott a rác,
No, hadd lásson.
Tiszt uramék megkövetem:
Egyszer-másszor
Így, meg így tett ostorával
Rózsa Sándor.

Avval neki! az urakat
Verni képen,
Jobbra-balra, össze-vissza,
Mindenképen.
Szerencsés rác, akinek csak
Kék a háta,
Hogy a hollónak valóját
Ki nem vágta.

Szerencsés rác, aki jókor
Elfuthatott,
Ki Rózsának, ostorának
Helyet adott.
Mint egy szerű, annyi helyen
Ő a gazda,
Meg sem is áll, míg ki nem ér
A szabadba.

Akkor kezdi rossz fegyverét
Csattogtatni,
Komisz porát nagy hiába
Puffogtatni,
Bolond esztét – de már későn –
Szánja-bánja,
Eb a lelke sok vadráca,
Szerviánja.

Fütyülő kis ónmadarak,
Fütyüljetek!
Lám, no, én is vígan futok
Tiveletek.
Mit izentek gazdátoknak?
Éjféltájban
Lagzi lesz a szerviánok
Táborában.

Lett is lagzi; megtartotta
Rózsa Sándor,
Mint azelőtt, meg azóta
Egynehányszor.
Kenyerét, borát a rácnak
Ő fogyasztá:
Barna földet evett a rác,
S vért ivott rá.

Lássunk egy mintát a népi kézművességből is. Ebben és számos hasonló fafaragásban a betyár (a föld porából) szinte szakrális (égi) magasságokba emelkedik. Minden kelléke megtalálható itt egy misztikus utazásnak (táltos paripa, életfa, tuli-

pán stb.); s ha alaposabban megfigyeljük a művet, bizony az állatövi utalások is föllelhetők rajta, miáltal az egész kompozíció kozmikus dimenziókba s a Teremtő oltalma alá helyeződik. Valóságos „csodának” lehetünk szemtanúi!



Színezett tükrös, domború faragással.
Felirata: „Itt utazik Bogár Imre”

Befejezésül térjünk vissza a jelenkor szomorú realitásába. Gondoljuk át egy pillanatra, hogy milyen fertőben, miféle vad, élheterlen világban robotolunk, mily’ alacsony nívón vegetálunk napjainkban? Vessük össze a betyárok sokat kárhozott bűneit a mostani országvesztő, népirtó maffiák garázdálkodásával és állami terrorjával. Ugye üdvös lenne 150-200 évet visszamenni az időben? Vegyük észre, hogy Rózsa Sándor és társai földre szállt angyalok voltak 20-21. századi „törvényes vezetőinkhez” képest. Akkor még „titkos féreg” foga rágta a nemzetet, most ránk uszított mohó ragadozók szagatják szét a húsunkat, vámpírok szívják el az utolsó csepp vérünket, alvilági démonok fertőzik meg a lelkünket. Ennél már a pokol se lehet ijesztőbb, ennyi kores, amorális parazita még soha nem támadt a magyarságra! Akkor csupán pár száz betyárlegénnyel kívántak leszámolni, most egy egész nemzetet próbálnak eltüntetni a térképről! Azok a szerencsétlen számkivetettek csak élni akartak, és sohasem okoztak fölösleges szenvedést senkinek. Ezek a brigantik, ezek a szívtelen pribékek semmivel se törődnek magukon kí-

vül, lelopják a napot az égről, s mindenkit halálba kergetnek! Ők bezzeg nem bujkálnak, nem óvatoskodnak, nincs bennük „betyáros szemérem”, hanem a legotrombább nyíltsággal zúzzák be a koponyánkat, metszik át a torkunkat. Aki nem teljesen vak és gyengeelméjű, világosan láthatja, érzékelheti a különbséget akkor és most, azok és ezek között. Hejh, ha még egyszer megadatna, hogy úgy istenigazában, betyáros virtussal rendet vághatnánk sírásóink, hóhéraink tömegében! Nyilván örökre elfogyna a kedvük, hogy valaha is ártsanak nekünk.

Véleményem szerint az elfajult társadalmi rothadást, az állami (háttérhatalmi) bűnözést nem lehet kívülállóként, magányos farkasként, a társadalomból kivonulva csökkenteni vagy megszüntetni. Bár mindig voltak efféle kísérletek, legföljebb átmeneti enyhüléseket hoztak, azonban a kiváltó okokat sohasem törölték el. Ezek a mindnyájunkat (a magyarságot s az egész emberiséget) érintő problémák, az egészséges, szabad életet ellehetetlenítő visszasságok csak egyetemes összefogással, közös akarattal, a társadalmon (s a tör-

vényes renden, már ha létezik ilyen) **belül maradván orvoslhatók**, még akkor is, ha kínunkban s kilátástalannak tűnő helyzetünkben hajlamosak vagyunk külön ösvényeken járni. Megértem tehát a betyárokat, méltányolom jobbító küzdelmeiket, áldozataikat, mégsem állíthatom őket példának bárki, különösen az ifjúság elé, hiszen eleve bukásra vannak (voltak) ítélve. Az ő életfelfogásuk, lázadásuk sokunk számára rokonszenves lehet, akár az ösztönös ellenállás, a bátorság, hősiesség szinonimája is; viszont követni mégsem érdemes őket, mert nem hozhat gyökeres változásokat, nem vezethet el bennünket a tartós (örökkévaló?) igazság, függetlenség és önrendelkezés kivívásához, azaz a pusztító gyarmati leigázottságból való kitöréshez és fölemelkedéshez. Nincs kifogásom a mai betyárok (betyárkodók?) ellen sem, de nekik is tudomásul kell venniük, hogy **elmúltak a „daliás idők”**, s nincs sok értelme nosztalgiázni, mert ez csak fölösleges energiapocsékolás. Az eredményt, a hatékony megoldást másutt kell keresni, de ezt már jómagam is számtalan írásomban kifejtettem. **Ennek dacára őrizzük meg az egykori vitéz betyárok, kiváltképpen Rózsa Sándor emlékét, akik zömmel vérbeli hazafiak voltak, s bár nem értek el átütő sikereket, legalább megpróbálták harcolni (ésszel és erővel) az elnyomás, a sátáni gonoszság ellen.**

FORRÁSOK, IRODALOM

Murgács Kálmán: Kik is voltak azok a betyárok?

Krúdy Gyula: Rózsa Sándor (A betyárok csillaga Magyarország történetében)

Móricz Zsigmond: Betyár + Barbárok + Rózsa Sándor a lovát ugratja + Rózsa Sándor összevonja szemöldökét

Bálint Sándor: Történetek a szegedi betyárvilágból

Békés István: Magyar ponyva Pitaval

Magyar Néprajzi Lexikon

Küllős Imola: Betyárok könyve

Szűcs Sándor: Betyárok, pandúrok és egyéb régi hírességek + A régi Sárret világa

Szenti Tibor: Betyártörténetek (Betyárvilág a Dél-Alföldön)

Tömörkény István: Betyárlegendák

Veszelkáné Gémes Eszter: Történetek Rózsa Sándorról

Szentesi Zöldi László: Rózsa Sándor – legenda és valóság

Tóth Máté: A betyárok világa (Kuruc.info)

Internetes honlapok témába vágó cikkei

Rózsa Sándor – színes magyar tévéfilmsorozat (*Oszter Sándor*, 1971)

Sobri – kalandfilm (2002)

Szomjas György: Rosszemberek + Talpuk alatt füttyül a szél (játékfilmek)



Betyárok kocsmában és börtönben (Internet)

Berényi László Géza

*MaG, SziK, SzáR = eGY**MaGyar, SzéKely/SzKita, SzaRmata = HuN*

Dúcz László egy előadásán a *kézfogást* szkíta találmánynak nevezte. A bővebb indoklás akkor elmaradt. Talán ezt most pótolhatjuk. Mit jelent pontosan ez a rítus? Miért pont a szkítáknak jutott ez eszébe? Mi a mögöttes tartalma? Ilyen kérdéseket kell feltegyünk magunknak, ha tisztán akarunk látni ebben a kérdéskörben. A *KöRiSteN* szemlélet ismeretében ezeket a kérdéseket máris megválaszolhatjuk. Szimbolikus cselekedetről van szó, és nem arról, hogy békés szándékunkat kifejezve fegyvertelen kezünket nyújtánánk előre. A végtagok nevei – mint látni fogjuk – ebben a jelképrendszerben fontos szerepet kaptak.



1. kép SzaNaTRuG pártus uralkodó szobra

A *KéZ* voltaképpen egy hármas egység: a *KaR*, amelyhez egy csuklós *íZület* (csukló = „*iZ*”) segítségével kapcsolódik a *TeNyér*. Kiolvasható belőle a „Mikrokozmosz” cégéreként, a *KöRiSteN* háromság, mint *eGység* összefüggés. A kézfogás az *EGYSégtudatnak*, (a *KöRiSteN* szemléletnek) az ellenőrzését és egyben elmélyítését is szolgálta. Az előre nyújtott fél kéz összekapcsolódik a másik „fél” előrenyújtott (fél) kezével. Így jön létre a két

félből az „*EGY*”, azaz „a két fél mindenben *EGY*et ért”! Egy üzleti tárgyalás végén ez ma is így szokás!

A szkíta szemlélethez hasonló világszemléletű pártus kultúrában a jelbeszéd megint csak a *KöRiSteN* idézi. (1. kép) Míg az előbbi kézfogásnál a szimmetria/antimetria jelenléte egy „*oldalnézeti világmodell*” sejtet, addig az uralkodó kéztartása *TeNgely-(TeNyér)* irányú, azaz „*felülnézeti világmodellre*” vall. A *TeNyér (TeN)* és az ujjak (*iZ*) jól látszanak, a *KaR* csak részben, ezért a *KöRt* formázó csuklópánt jelenléte teszi teljes értékűvé a „női minőséget”. Az uralkodó neve (*SzaNaT-RuG*, fo: *GuR-TeN-iSz*) mutatja, hogy a szemlélet elnevezése esetenként az uralkodók nevében is visszaköszön. A térségben jó ezer évvel korábban létrejött KaSSzu (KuSita) birodalom neve *KuR-TeN-iZ* volt!

A „felülnézeti” világmodell a *Makrokozmoszt* idézi meg, az „oldalnézetinek” mondott változat az emberi léptékű világot, a *Mikrokozmoszt* hivatott megjeleníteni. A *Mikrokozmoszt*, mint „*egyTeNgelyű dualitást*” az uralkodó kezében lévő palmaágról (*Yin*) és a fején lévő madár ábrázolásról (*Yang*) könnyen felismerhetjük. A két modell egyidejű („közös *TeNgelyű*”) előfordulása (az uralkodó gerincevonala a közös *TeNgely*) további információt rejt. Arról tanúskodik, hogy eleink felismerték a világegyetem *fraktál* jellegét, azt, hogy kicsiben és nagyban ugyanaz a szerkezet („*KöR-iS-TeN*”) nyilvánul meg, más szóval a *Mikrokozmosz és a Makrokozmosz ugyanaz az EGY!*

Észak-Nyugat Indiában, a mai Radzsasztán Kács nevű tartományában a VI.-VIII. században ott élt fehér hunok hagyatékát nagyszámú síremlék formájában ma is megtalálhatjuk. Idézzünk fel egy példát Dr. Aradi Éva fotóiból válogatva. (2. kép) A *Makrokozmoszt* itt a (körszimmetriát mutató) felső részben látható Nap (*Yang*, „*iS*”) és Hold (*Yin*, „*KöR*”) szimbólum idézi meg, míg az alsó (tenge-

KÖRISTEN

lyes szimmetriát mutató) táblán a *Mikrokozmosz* ismerős jelképegyüttese fedezhető fel. A *TeN*Yér (*TeN*) és az ujjak, csukló, könyök (*iZek*) mellett a *KaR*on *KaR*perecek, az ujjakon *GyűRűk* erősítik a *Kör* szimbólum jelenlétét. A *TeN*Yér közepén a virág (növény, „*Kör*”) megint csak „egyközpon-tú” a *TeN*Yérral, míg a *GyűRűk*ről, *KaR*perecek-ről az „egy*TeN*gelyű” elrendezés olvasható le. A *Makrokozmosz* és a *Mikrokozmosz* jelképei egy-más felett, „közös *TeN* gelyen” megjelenítve itt is az „*EGY*ségtudatot” hirdetik!



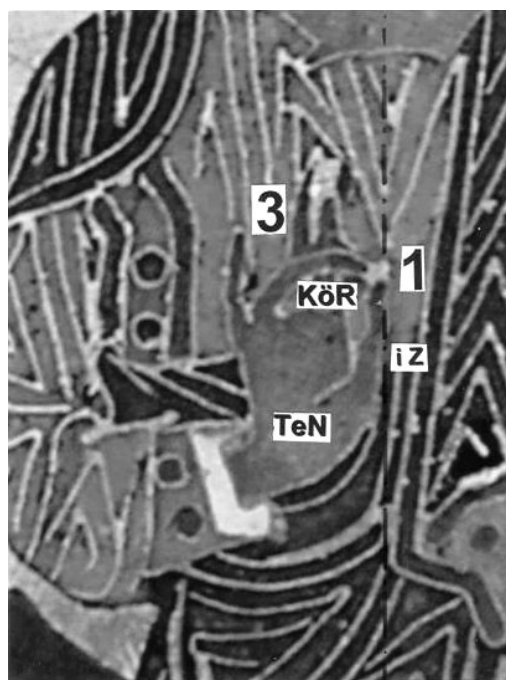
2. kép A fehér hunok hagyatéka, sírkő Észak-Nyugat Indiából

A szittyá (SáKja) Budához (Buddha) hasonlóan az ugyancsak szittyá (PáRtus) Jézus is az *EGY*ségtudatot hirdette. Ismert kijelentése: „Én és az Atya *EGY*ek vagyunk”, a *Mikrokozmosz* (a látható világ) és a *Makrokozmosz* (a nem látható világ) egységére, azonosságára mutat rá. A szittyá (HuN, MaGyar) mágusok a *Sze-NT KoR-ona* („*olvasata*”: fo:*KoR* - fo:*TeN-iSz*) Jézus zománcképén megint csak a „*KéZ*” egyes alkotóelemeinek neveiben rejlő lehetőségeket aknázták ki, az *EGY*ségtudatot hirdető, mindaddig legkisebb léptékű jelkép kidolgozása során. (3. kép)

A hüvelykujj és a negyedik ujj (*iZek*) formázza a *Kör*t, a jól látható *TeN*Yér mellett, a figyelem felhívó 3 ujj a „Háromság, mint egység” szerkezetre

mutat, melyet az összecsípett két ujj által közrefogott „*MaG*” (az „*EGY*”, világ*EGY*etem) jelképez. Jelképesen szólva: a *Mikrokozmosz (Kör-TeN-iZ)* és a *Makrokozmosz (MaG)* „ugyanabba a körbe tartozik”, egymástól el nem választható. A XX. században a kvantumfizikusok ébredtek rá először, hogy az „*én*” és a „*nem én*” között nincs éles határ! Mint a mellékelt ábra mutatja: „a kettő összeér”, valóban nem választható el egymástól. Röviden szólva: ugyanaz az *EGY*!

Elismeréssel kell adóznunk a zománcképet megtervező mágusoknak, hogy a „*Minden EGY!*” kijelentést (egy miniatúra formájában, hihetetlenül kis helyen) ekképpen sikerült megvilágosítani. Jézus mint élő személy (*Mikrokozmosz*) és a *MaG* jelképezte *Makrokozmosz* (az „*Atya*”) el nem választható egymástól! Nem hiányzik nekünk bármiféle bibliafordítás („ferdítés”), ez a képírás 1500 éve nekünk szól, változatlan tartalommal.



Kör iS TeN

„*MaG*”-os tengely
(*MaG* = *MaGzat*)

3. kép A „világ*MaG*” és Jézus súlypontja egybeesik

Az ázsiai hunok és utódnépeik hiedelemvilágáról képet alkothatunk, ha megfejtjük a „*Kör-TeN-GRI*” fogalom (hibásan: „istennév”) igazi jelentését. Nincs nehéz dolgunk: a *Kör* az *Ég* KéKjére

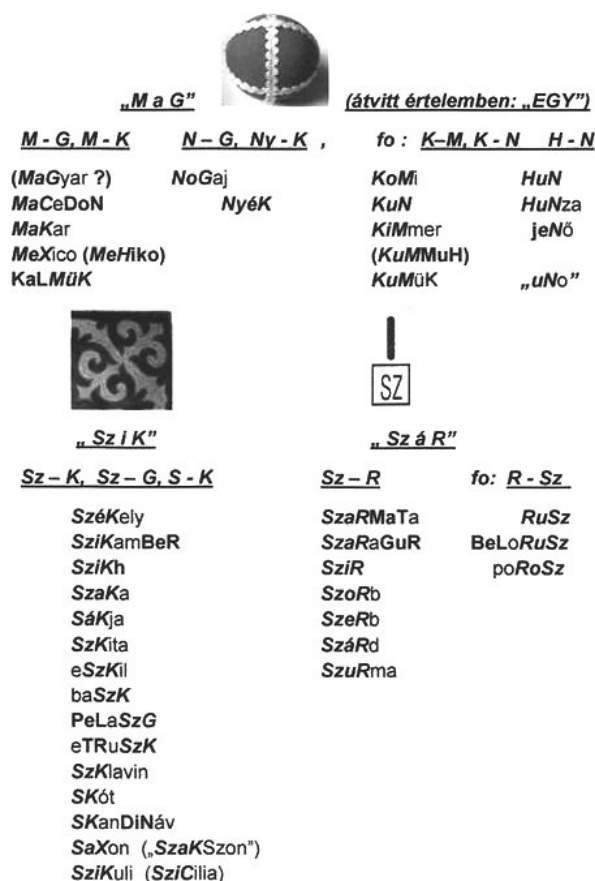
utal, vagyis az „*iS*” gyök megfelelője, a G-R nyílván a K-R, a „*KöR*” egy változata. Összeolvasva: *iS-TeN-KöR*, vagyis „nincs új a nap alatt”, csak a sorrend változott kissé. Érdeemes megjegyezni, hogy az „árpádsáv” színei közül a vere*S* („*iS*”) a felső világ, az Ég színe és nem a kék. Valószínűleg azért, mert az analógiák így több oldalról is támogatják ezt az elképzelést. A víznek is van körforgása (látható világ) és a vérnek is van körforgása (nem látható világ). A víz színe a fe*HÉR*, („*KöR*”, Föld, „női minőség” v.ö.: „fehérnép”), a vér színe a vere*S* („*iS*”). Ezek folyékony kategóriák lévén, vízszintes sávokkal ábrázolhatók, és egymás fölé téve „közös *TeN*gelyre fűzhetők. Kész a *KöRiSTeN*háromság jelképe, már csak arra kell ügyelni, hogy mindig a vörös sáv kerüljön felülre!

A „szittyák”, avagy a „KöR” típusú népvnevek

Kik volnának ezek a szkíták? Vannak-e közeli rokonaik? Honnan ered a nevük? Eddig nem tudunk megnyugtató választ adni ezekre a kérdésekre! Pedig ideje már, hogy sejtéseinket felváltssa a bizonyosság, mert a „kertek alatt ólálkodó sakál népek tudósai” már szemet vetettek a gazdátlanak tűnő szkíta hagyatéokra, maguknak vindikálva azt!

Egy székely ember, *Orbán Dezső* fejtette meg a *SZK*íta és egyben a *SZÉK*ely népnév titkát. Grandpierre Attilával közösen 2009-ben kiadott „Fejezetek a székelység őstörténetéből” című könyvben olvashattunk minderről. A *SZK*íta elnevezést vizsgálva felismerte, hogy az „-íta” végződés nem más, mint egy „népnévképző”, hasonlóan az izraelita, kánaánita változatokhoz. Az „SZK” szótó eredetijeként a „*SziK*”(-levél) gyököt határozta meg. A *SziK*ítha-ból hangátvetéssel keletkezett a *SzK*íta, a „népies” *Szitty*a változat megint csak a *SziK*ítha-ból eredeztethető, egy lágyulás nyomán. A mássalhangzók hordozzák a jelentést, a variáció lehetőségét biztosító magánhangzók felcserélhetők, akár el is hagyhatók. Így a *SzÉK*ely is teljes joggal a *SzK*íta mellé tehető. Grandpierre Attila a „*SziK*” gyököt a „*MaG*”-hoz hasonlítja, az „életközpont” jelleget felismerve mindkettőben.

A „középpont” őseink holisztikus szemléletében (jelszava: „*Minden EGY!*”) minden esetben a „világ közepét” jelentette. A középpont a „Teljességet” /Mindenséget/ képviselte, így az a nép, amelyik a nevében hordozta a Mindenség szimbólumát, teljességgel azonosult ezzel a képzetrel, vagyis a *KöRiSTeN* szemlélettel. Felbátorodva ezen a sikeres azonosításon összegyűjtöttem a belőlük származtatható népek neveit, a két gyök mellé téve harmadiknak a növekedés következő fázisát megjelenítő „*SzáR*” gyököt. A mássalhangzók esetében az elfogadott hangátmenetek (esetünkben $M = N$, $K = G = H$, $S = Sz = Z$, $B = P = V$) figyelembevételével képezett további variációkkal kellett kibővíteni a listát, amely az olvasási irány megfordítása során néhány meglepő kapcsolatot is a felszínre hozott! (4. kép)



4. kép A növény részeiből származtatott népvnevek („KöR” típusúak)

Az összetartozást az elemek nagy száma mellett az is bizonyítja, hogy a három gyök képe több ezer év jelképhasználatában mély nyomokat hagyott, sőt a szimmetriaviszonyok alapján azonosítva az egyes képeket, megint csak a *KöRiSTeN* háromságra ta-

láltunk rá! A „**MaG**” (fordítva: GöMb, ami síkban KöR) a „**KöR**”-rel azonos (körszimmetrikus), a „**SziK**” a tengelyes szimmetriájával az „**iS**” gyököt rejti, a „**SzáR**” nyilván a kapcsolati **TeNg**elyt. Az „**Sz**” rovásjel feltehetően akrofóniával a **SzáR** gyök első hangjából eredeztethető, formája legalább is erre utal. Az egy és kétszíkű növény összevont (jelképes) ábrája régóta ismerős számunkra. Valószínűleg a „**tulipán**” ábrázolás (ami igazán egyik fajta tulipánra sem hasonlít) eredetileg a „**SziK**” gyöknek a szimbóluma lehetett. Később az „**Anjou lilium**” utánozta ezt a formát. „**Karrierjét**” azzal magyarázhatjuk, hogy láthatóan növényről („**KöR**”) van szó, amely viszont egyszerű szimmetriát is mutat (ami az „**iS**” gyök jellemzője) egyidejűleg. Azaz a két minőséget „egy **TeNg**elyűnek” („**EGY**nek”) érzékeltette. Mellesleg a háromság egységét is kiolvashatjuk belőle.

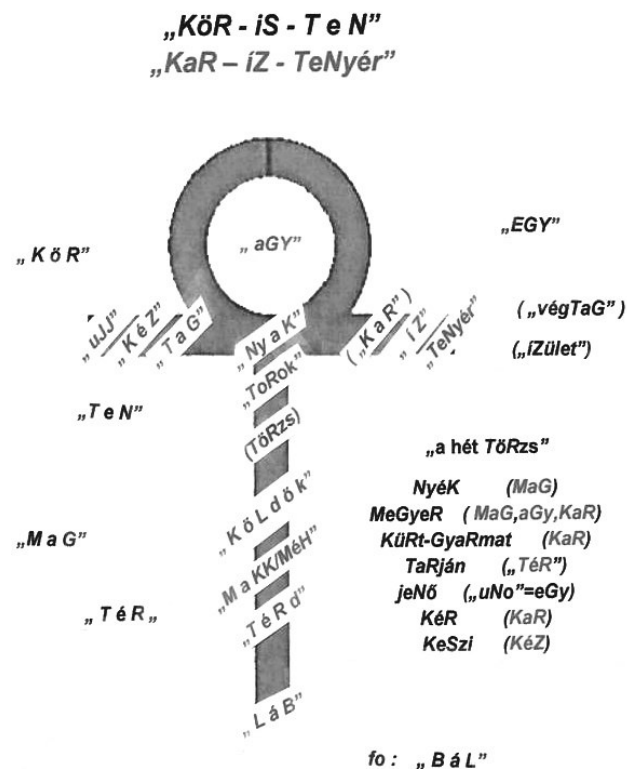
A növényeknél maradván az **áG+Törzs** alkotórész együttes előfordulását sejtethetjük az ismerősnek hangzó **aGaTiRsz** (**aKaCiR**) népnévben. Vajon a **levél** szavunk analógiáját hol találjuk? Logikusan a néptörzsnél is kisebb egységben kell keresni, így minden létező („**levő**”) **éklényt**, „**egyént**” a „**levél**” megfelelőjeként foghatunk fel a „**lélekkel bíró élőlények**” kategóriájában. A „**virág**” sem sajtúítható ki, egy nép sem birtokolhatja (névére sem írhatja), hiszen az mindenkié, az egész „**világé**”! A **virág**ból lesz a **MaG**, azaz minden ciklikusan ismétlődik, örök körforgásban.

Hogyan lesz a „**HuN**”-ból „**MaGyar**”, avagy a „**MaGyar**”-ból „**HuN**”? Az „**M-G**” mássalhangzó váz visszafelé olvasva (láthatóan ez is megengedett) „**G-M**”-nek hangzik. A „**G**”-ből „**H**” is lehet, az „**M**”-ből pedig „**N**”! Már is elérkeztünk a **HuN**hoz! Úgy tűnik a **HuN** útközben másodlagos értelmet is nyert, a világ**MaG**, a világ**EGY**etem számoosságát kidomborítva az **EGy**, **EGyetlen** fogalom jelölésére használhatták. A magyar nyelvben nem maradt fenn, csak a latin nyelvekben (**uNus**, **uNó**, **UMO**!) Talán **JeNő** törzsnevünk vele hozható mégis kapcsolatba, a „**NyéK**” pedig a „**MaG**”-gal. Vagy inkább a „**NyaK**”-kal? Itt jutott eszembe egy korábbi írásom, amelyben az emberi test egyes alkotórészeinek magyar nevét sikerrel azonosítottam a törzsnevekkel (vagyis a „nemzet-

test” egyes alkotórészeivel). A törzsnevek mellett népsneveket is kereshetnénk ugyanevvel az erővel, hiszen minden nép „törzs”-ként kezdte valamikor pályafutását! Addig is örömmel nyugtázhatjuk a címben foglalt matematikai azonosság: „**MaGyar**, **SzéKely/SzKita**, **SzaRmata** = **HuN**” igazolását!

Az „iS” típusú népsnevek

Aki keres az talál! Na, de ennyit! Ha a növények („**KöR**”) alkotórészei után az ember („**iS**”) testrészeit vesszük szemügyre (5. kép) meglepő bőségben találkozunk nép vagy törzsnevekkel, melyek innen nyerték a nevüket. A fraktalitás a Mikrokozmoszon belül is érvényesül!



5. kép Az emberi testrészek és törzsneveink

A hét törzs nevének magyar eredete (magyar nyelven értelmes analógiái) akár természetesnek is vehető. Az a tény viszont, hogy egy-két ezer évvel korábbi – a történelemben komoly szerepet játszó – nagy népek nevei ugyancsak az emberi testrészek magyar nyelvű szóbokrából származtathatók, hatalmas meglepetést okozhat. No persze, nem mindenkinek. Például annak sem, aki a magyar nyelvet ősnyelvként kezelte, és benne látta a „bábéli nyelvzavar” előtti egyetlen nyelvet, mert

ez a fejlemény meggyőzően igazolhatja azt a teóriát. Komolytalannak tűnhet Káldea lakóit a **KáL**dokat a magyar **KöL**dök szóval rokonítani, (ha csak ez a párhuzam állna rendelkezésünkre talán nem is hozakodnánk elő vele), de a több tucatnyi jobbnál-jobb példa meggyőzheti a kételkedőket! (6. kép)

<p>„K ö R” („K a R”)</p> <p>K – R, G – R, H – R</p> <p>KuRd KéR (törzsnév)</p> <p>KIRGiZ</p> <p>KoReai</p> <p>KoRják</p> <p>basKIR</p> <p>BaLKáR</p> <p>BoLGáR</p> <p>HuNGáR</p> <p>KaNGáR,</p> <p>GöRög</p> <p>GRúz</p> <p>GeRmán</p> <p>uGoR</p> <p>GuRdzsár</p> <p>HuRRi</p> <p>HoRvát</p>	<p>„K é Z”</p> <p>K – Z, K – Sz, G – S, G – Z</p> <p>KeSzi (törzsnév)</p> <p>KaZah</p> <p>KoZák</p> <p>KaZár</p> <p>cserKeSz</p> <p>hiKSzosz</p> <p>inGuS</p> <p>oGuZ</p> <p>„uJJ”</p> <p>uJGuR („mi ötön”= ujjak !)</p> <p>fo: JuGaR</p>
<p>„L á B”</p> <p>L – B</p> <p>(LiBia)</p> <p>(LiBanon)</p> <p>(LeBédia)</p>	<p>fo: „B á L”</p> <p>B – L, P – L</p> <p>BoLGáR</p> <p>BeLga</p> <p>BuLak (BLak)</p> <p>(BeLudzsisztán)</p> <p>Polák</p> <p>PaLóc</p> <p>PaLeSzTiN („BáL-iS-TeN”)</p> <p>(PugLia)</p>
<p>„T a G” („véGtaG”)</p> <p>D – K, D – G, D – H</p> <p>DáK</p> <p>DaHa („TaHó”)</p> <p>(DaGeSzTáN)</p> <p>DoGon</p>	<p>(T – G fo): G – T, H – T</p> <p>GóT</p> <p>viziGóT</p> <p>masszaGéTa</p> <p>GuTi</p> <p>HaTTi</p> <p>HeTTita</p>
<p>„K ö L d ö k”</p> <p>K – L, G – L, H – L</p> <p>KáLd(ok)</p> <p>KeLta, GaLata</p> <p>GaLL, GaéL</p> <p>KaLmük</p> <p>anGoL, monGoL</p> <p>portuGáL</p> <p>(GaLícia, HoLics)</p> <p>(HoLland)</p> <p>KoLchis</p>	<p>„I Z” („iZület”)</p> <p>i Z, i Sz,</p> <p>úZ</p> <p>gagaúZ</p> <p>aZeri</p> <p>úZbég</p> <p>KáLiZ</p> <p>jáSZ</p> <p>iSzTaNBuL = „iS-TeN-BáL”</p> <p>aSia („ÁZsia”)</p>

6. kép Az emberi test részeiből származtatott népnevek vagy törzsnevek táblázata („iS” típus)

A korábbiakban az **uJGuR** szóban a magyar „új” jelzőt véltem felfedezni (tudván, hogy viszonylag új államalakulatról van szó), viszont a „kar, kéz, tenyér” után már csak az „**ujj**” hiányzik, így most inkább erre a magyar szóra szavaznék. Teszem ezt azért is, mert Bárdi László „A Fordulat” címmel kiadott, a Magyarság és a Kelet, II. Őstörténeti Konferencia előadásait tartalmazó könyvben említést tesz az ujgurok nevének kínai fordításáról, ami így hangzik valahogy: „összekapcsolva, öten együtt”. Egy ötös törzsszövetségről van szó, mi más juthat eszébe a névadóknak az ötös számról, mint a kéz öt ujját!

A **DoGonok** mitológiájának kozmikus vonatkozásai közismertek, és ha még azt is tudjuk róluk, hogy korábban Észak-Afrikában éltek, kezd hihehetővé válni számunkra a közeli **DáKokkal** való névrokonságuk. A **DáKok** természetesen magyarul beszéltek Decebál („Dicső BáL”) királyukkal az élen.

A „TeN” típusú népnevek

Ahogy a kézfogásnál a **TeNyér** a két fél **eGyesítésének színtere**, a **kapcsolat** létesítésének eszköze (lásd a „**KaR-iZ-TeNyér**” háromságot), úgy ennek megfelelően a **KöRiSTeN**háromságban a **TeN** gyök szerepét is kikövetkeztethetjük. **TeNgely** szavunkra gondolva egy „kapcsolati **TeNgelyt**” vélhetünk benne felfedezni (amely a két pólust összeköti). A harmadik, vagyis a „**TeN**” típusba tartoznak tehát azok a gyökök, melyek mindkét pólushoz (KöR+iS) egyaránt kapcsolhatók (a **TeNgely** egyik ismerve pontosan ez).

A „Dualitás” magyarul „**PáRosság**”. A Yin és Yang dualitást azért kell háromságnak tekinteni, mert a két pólus szerves kapcsolata, a „**PáRosság**” a harmadik elem. Két „fél” alkot egy „**PáR**”t. A páros testrészek „fél értékkel” bírnak, hogy együtt adják ki az **eGyet** (a „**minden EGY**” kívánalomnak megfelelően). A **P = B = V** azonosság felhasználásával három gyökhöz is jutunk („**PaR**”, „**BaR**” és „**VaR**”). A **PaRtus** mellé így a **szabiR** és az a **VaR** is felsorakozhat!

A **ToRok** testrésze és a **TöRök** népnév feltűnő hasonlósága a **T-R** gyökre hívja fel a figyelmet. Test-

KÖRISTEN

részt többet is találunk *T-R*-rel: *TéRd*, *TaRkó* és *TöRzs*. Egy fának is van *TöRzse*. Azaz a *T-R* gyök mindkét korábbi típusba egyaránt besorolható. Az sem lehetetlen, hogy a „*TeRemtő* gyök” éppenséggel a „*TéR*” szavunk. A lég-„*TéR*” kapcsolja például össze az „alsó” és a „felső” világot. A *T-R* gyököt így, ebbe a harmadik csoportba soroltuk. (7. kép)

„TeN” (TeNyér)			
<i>T - N</i>	fordítva: <i>N - T</i>	<i>D - N</i>	fo: <i>M - D(j)</i>
ruTéN	veNéT	DáN	MéD
KaRanTáN		joRDaN	MaDa
BReToN	fordítva: <i>M - T</i>	laDiN	MaGyar
laTiN	MiTaNni	kabarDiN	MeGyer
PaLeszTiN	MaTieN	makeDoN	
TuNguz	MaTyó		

„TéR” (TéR-idő)(TöRzs)	
<i>T - R</i>	
TöRök	aGaTiRsz (áG-TöRzs)
TüRk	
ToRk	
TuRk	
TRák	
oszTRák	
TiRrén	
taTáR	

„PáR”		
<i>B - R</i>	<i>P - R</i>	<i>V - R</i>
szaBiR	PáRtus	aVaR
BaRszil	PeRzsa	VáRhun (VáRkony)
cimBeR	PoRtugál	VaRég
iBéR		szaVáRd
kaBaR		
BeRBeR	„BaRBáR”	
BRít	BaRkó	

7. kép A Mikro- vagy Makrokozmosz egészére vonatkoztatható népvnek vagy törzsnevek táblázata („TeN” típus)

A *MaG* gyököt a növényeknél („*KöR*” típus) tárgyaltuk, bár az emberi testrészekkel összefüggésben („*iS*” típus) is előhozhattuk volna. A Földből kikelő növényi *MaG* függőlegesen az Ég felé tör. Fiatal faként már a *MaGonc* nevet viseli. Ez egy kitüntetett irány: a „Világtengely” a Mikrokozmoszban a *MaG* útja során kijelölt „*MaGos*” – *TeNgellyel* azonosítható. („*MaGasság*” szavunk a „*MaGos*” *TeNgelyen* a talpponttól mért távolságot jelenti) *Férfi* és *Nő* viszonylatában is fellelhető a *MaGos* *TeNgely* analógiája. Az ivarszervek elne-

vezése legalábbis erre utal. A nemi *EGY*esülés során a (férfi)-„*MaG*” a „fallikus *TeNgelyen*” (a „*MaKkOs*” *TeNgelyen*) keresztül jut el a „*MéH*”-be. (*G = K = H*) A fo*MaG*zás után (*M-G fo: G-M*) a *MaG*ból *MaGzat* lesz. A zigóta állapot – melyben a két minőség: a *Női* („*KöR*”) és a *Férfi* („*iS*”) közös burokban „egy *TeNgelyűen*” van jelen – a sejt*MaG* osztódás előtti állapotaként mutatja meg a „*MaG*” szimbólum lényegét, azonosságát a *KöRiSTeN*háromság (a Mikro- és Makrokozmosz) egészével. Más szóval a *MaG* gyök is a harmadik csoportba, a „*TeN*” típushoz sorolandó.

Az azonos szemléletű testvérnépek nagy családjában, a nevek között tallózva ragadjuk ki Szicília névadóinak a *SziKelosz* (*SiCuli*) vagy *SziKán* népnek a nevét, akik több mint 3000 éve telepedtek meg Szicília nyugati részén. Minden bizonnyal hozzájuk kapcsolható az a jelkép, melynek másolatát a turisták számára Szicília jelképeként árusítják napjainkban. (8. kép)



8. kép Szicília jelképe (emléktárgy turisták számára)

Arról hallgat a fáma, hogy az eredeti darabot hol találták, mely korból való, ki készíthette. Talán éppen azért, mert az illetékeseknek fogalmuk sincsen, hogy mit jelenthet ez a szokatlan és furcsa jelkép.

A *KöRiSTeN* szemlélet jelképeit, a világmodelleket, „Mandalákat” (mert itt is erről van szó) szic-

gorú szabályrendszerben formálták elődeink. A korábbi példák tanulságait hasznosítva megkísérrelhetjük megfejteni ennek a jelkép együttesnek a jelentését is.

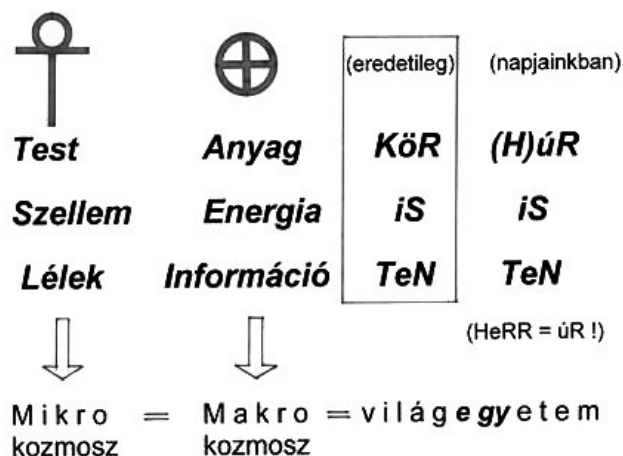
A szerkezeti felépítés mutat utat első közelítésben: az alakok/alakzatok egy része „körszimmetrikus” (a *három láb* pl.), az *arc* (mert a kör közepén található) és a *két pár kígyóból* mondjuk az egyik (lévén egyközpontú a körrel). Az un. „*felülnézeti világmodellek*” sajátossága a „körszimmetria”. A három láb burkolt célzás a *háromságra, mint egységre*. A szereposztás a következő: a *három láb: („alsó világ”, „KÖR”), az arc a „felső világ” („iS”), a kígyó teremt kapcsolatot a kettő között („TeN”).* A kígyók kidugott nyelve 4 pontot rajzol ki, amelyeket ha összekötjük a középponttal egyenlő szárú (*TeN*gely)keresztet kapunk. Rajzoljuk bele a lábak kirajzolta körbe: előttünk áll a „körbe rajzolt kereszt”, a Makrokozmosz jelképe.

„*Egyesített*” világmodellel talákoztunk ismét, ezért a továbbiakban csak az „*oldalnézeti világmodell*” a *Mikrokozmosz megfelelőjét* kell megtaláljuk. Itt az „egyszeres szimmetria” dominál, azaz az *arc*, mint *női arc* most a „*KÖR*”-nek felel meg, a *Szárny* (fordítva az „*iS*” gyököt rejti) és a kígyó is szimmetriát mutat (most a szimmetria *TeN*gelyt jeleníti meg). A kígyók és az *arc* a középpontba kerültek, a középpont a szimmetriatengelynek is része, így az egyszeres szimmetriájú oldalnézeti modellnél mindkettő ismételtlen figyelembe vehető. A Mikro- és Makrokozmosz egyesí-

tett modellje a kettő „egytengelyűségét” vagyis azonosságát fejezi ki. (9. kép)

Eurázsia és Észak-Afrika térképét magunk elé képzelve, az elmúlt 6-7 ezer évet filmként lepergetve, egy érdekes fraktál jelenségnek lehetünk tanúi. Az itt feltűnő, majd eltűnő népek nevei a *KöRiSTeN fraktál* idézik meg. A térkép így életre kel és egy holografikus filmnek is felfogható „mintázat” lesz belőle, amelynek minden részlete képes az „Egészt” (a Mindenséget) megjeleníteni előhívása során. Ha „ránagyítunk” a térkép egy részletére, és előkerülnek, láthatóvá válnak az illető nép által használt jelképek, kiderül, hogy a jelképrendszer is ugyanazt a „mintázatot” tartalmazza. Azaz a *KöRiSTeN fraktál (az Élő Valóság szerkezeti képlete)* a léptékváltástól függetlenül érvényesült.

A jelképekből álló „mintázat” időállóbb ugyan, mint a törzs és népnevek által alkotott „mintázat”, bár információ forrásként ez utóbbit most jobban kell becsülnünk. Mindkettő közös abban, hogy a holográfiából ismert „referenciasugár” – amit a holografikus film előhívásakor, a mintázat megvilágításakor használnak – nem más, mint a *koherens lézerfényhez hasonló, időben változatlan MaGyar nyelv!* Ez a mi szerencsénk, egyben a jobb sorsra érdemes emberiség szerencséje is! *Nyelvünk tehát a kulcs, ősi titkok, az „Óstudás” megismeréséhez.* Hogy mióta van ez így? „*Amióta viláG a viráG*”! (akarom mondani: *amióta „ViláG a ViláG”...*) Vegyük észre az ebben rejlő (világ <> virág) fraktalitást is!



9. kép A KöRiSTeN „fraktál”

Emlékezés a színészkirályra 37 éve hunyt el Latinovits Zoltán

„A tehetséges, ambiciózus és öntörvényű (viselkedésében belülről vezérelt) embertől a bürokratikus szervezet alapvetően idegenkedik. A benne rejlő haszonért nem vállalja a benne rejlő kockázatot. /Ezért középszerű emberekre épít, s a várhatóan kis haszonért a várhatóan kis kockázatot kapja cserébe./”

(Lásd Hankiss Á.: Martinovics Ignác. Valóság, 1978/10. – de Latinovitsról is szólhatna...)

Részletek Latinovits életrajzából

1931. szept. 9., Budapest: a városligeti Gundel vendéglő egyik lakásában megszületik Zoltán.

Apja egy eladósodott bácskai földbirtokos család tagja, anyja Gundel Katalin, nevelőapja dr. Frenreisz István orvos. (Latinovits féltestvérei: Bujtor-Frenreisz István színész és Frenreisz Károly zenész)



Féltestvérek együtt a filmvásznon
(Bujtor I. és Latinovits Z. a *Pendragon legendában*)

Bajor Gizi biztató szavai a színészi pálya felé irányították. A MÁVAG amatőr színjátszó csoportjának volt tagja.

A Műegyetem Építészmérnöki Karát kiváló eredménnyel végezte el. Mérnöki állást ajánlottak neki – 1956. aug. 1-től mégis leszerződött Debrecenbe segédszínésznek. A Miskolci Nemzeti Színházban is játszott.

Kitüntetései: Jászai Mari-díj (1966), Balázs Béla-díj (1970), Érdemes Művész (1975).

Betegségei: 1964: szívinfarktust kap; 1976: Pirandello IV. Henrikjének próbáján sarkát töri; több időt tölt gyógyintézetekben.

1976. jún. 4.: kezében a Vigilia karácsonyi számával int a nyílt pályán haladó vonat vezetőjének – majd, mint aki fel akar szállni, nekiugrott a szerelvénynek. Sérüléseibe nemsokára belehal.

Nem biztos, hogy öngyilkos akart lenni – lehetséges, hogy depressziója múltán, euforikus állapotba kerülve tényleg azt hitte, hogy felszállhat a vonatra...

A tehetség sorsa Magyarországon

A **kivételes tehetség** pusztá létezésével ingerli a kisszerű lelkeket (akik aztán gondoskodnak róla, hogy a szervezet szemében lehetetlenné tegyék a meg nem alkuvót). Latinovitsot hét színházból távolították el (egyedül a kecskeméti színház nem tette ezt). Szellemi életünk nehezen tűri a határátlépőket (hát még ha nincs is színészi képessége...). Ha jól csinálja, akkor meg irigységet vált ki.

A tollforgatók csak leírni akarják az utópiát. De aki élni is akarja? Előbb-utóbb alighanem rajta veszt. A jelen konfliktusait minden idegszálukkal átélők alacsony átlagéletkorúak (pl. James Dean, Zbigniew Cybulski, Soós Imre).

Latinovits békétlenkedéseinek következményeképp apránként kiszorult a színházból. Önmagát az írásban (Ködszurkáló címmel, melyet színházi balesete után írt: „páratlanul szókimondó” színházi tanulmányokat tartalmaz. Egyszerre szenzáció és botránykő. Ezt a csatát Latinovits – kivételesen – megnyerte!) és a rendezésben volt kénytelen keresni. Csupán két rendezése valósult meg – **Németh L.:** Győzelem, **Gorkij:** Kispolgárok. Sikertelen rendezői, színházalapítói tervei teljesen felőrölték. (Az intézményesülés negatívuma, hogy kitermeli a rejtett felelőtlenséget. A túlvállaló ez ellen tiltakozik: magára veszi a felelősség terhét, és ébreszti a kor lelkiismeretét /így bünteti önmagát/).

A **színész** a legősibb, legkezdetlegesebb módon hosszabbítja meg gyerekkorát. Tovább játszik.

Zseni, de örült! – ez a Latinovitsra ráakasztott címke. Ha az, úgy szép örülete van...

Megvádolták, hogy összeférhetetlen, hisztérikus, közösségbe nem való (a féltékeny középszerű acsarkodó dühe félrevezette a közönséget...)

Mindez NEM IGAZ! Mindig a közösség ügyében, a jobbítás érdekében cselekedett!

Tény, hogy Latinovits felkapott lett. (De) visszaéltek teremtőerejével, kizsigerelték maximális

azonosulási készségét. Ő folyton-kereső, lázadó, igazságkereső ember volt. Művészetével közvetlenül akarta az életet megváltoztatni. Maximális önkritika jellemezte. A nagy tehetség törvénye: örökös elégedetlenség önmagával szemben.

Teljesség utáni vágya kikezdte idegrendszerét. A divat pedig a hőst a színpadon tartalékos állományba helyezte. Az átmenet (a 60-as-70-es évek reformja, a materialista javak előtérbe kerülése) esztendeiben azonban meglepő módon csakis (igaz, többnyire múltban játszódó) főszerepeket bíztak rá a filmrendezők.

Ekkor az alkalmazkodás lett a legfőbb erény, a jövőt megelőlegező magatartás fölöslegessé, terhesé ('deviánssá') vált a társadalom számára. Latinovits nem érezte, hogy takaréklángra kellene állítania lobogását. **Mindezek ellenére szerencséje volt.** Három kiváló műben eljátszhatta az emberi élet három fázisát (gyermek-, férfi- és öregkor).

„Annyit értek az élethez, mint egy gyer(m)ek. Amint cselekedetre kerül a sor, rögtön elhibázom...” /Szindbád/

Simó S. (1971): A **legszebb férfikor** /Pillanatfelvétel a 70-es évek közérzetéről, egy feje tetejére állított világban. Dokumentarista stílus jellemzi – mintha utcáról jöve, saját ruhájában sétált volna oda Latinovits a felvevőgép elé!/

Az öreg (Révész Gy., 1975). /1964-ben játszódik a 74 éves bányász története – szerepét Latinovits 44 évesen játszotta el!/



Latinovits, az „öreg”

A színész sorsa

A színész halálával művészete megszűnik. A kortárs halálával emléke is kivész. (A filmek és a hangfelvételek azonban megmaradnak.)

Latinovits jellegzetes (magányos) értelmiségi típus – egyszemélyes színészparadoxon – volt. Radikálisan újat akaró magatartás jellemezte. A teljesít-

mény (az alkotómunka) szerinti megkülönböztetést követelte.

Latinovits sok filmszerepet kapott – mégsem volt igazán filmszínész. Több volt annál. Színművész – építészmérnöki diplomával a zsebében. És színészi képesítés nélkül. A Színpad vátesze.

Minden akart lenni – egyedül. **Túlvállalt.** A rábízott tehetséggel úgy gazdálkodott, hogy mindenki részesedjen belőle, aki kíváncsi az emberi lét mélységeire és magasságaira.

Latinovits /hírveve miatt/ felesleges ráadásként fordult elő némely vígjátékban, ahol „mint vendég” lézengett manírjaikat előadó kollégái között.

A színházi munka feltételei nem kedveztek a gondolkodni és gondolkodtatni, hatni akaró /a közönségre bombát dobó/ színészeknek. Ezért szaporodtak gomba módra az önálló estek a 70-es években. Ezekben Latinovits a jövőre ráérző költőt próbálta „versen érní”.

Egyik rosszindulatú kritikusa kifogásolta: versmondás közben időnként eltorzul az arca...

Önsorsrontó hőseink nem a bőrüket, hanem a lelküket viszik a vásárra. A mitizáló gondolkodás csak a 20. sz. folyamán lett végképp rossz csengésű. (A század irracionális szélsőségei tették egészen lehetetlenné.) Még a csökkent racionalisták sem tagadják, hogy a mitikus gondolkodás kezdetben a valóság megismerésének egyik módja volt. Az ész mindenhatóságának (éppen manapság megkérdőjeleződő) hite kezdte ki a mítosz megismerő szerepét.

Latinovits megtestesítésében láthattuk a filmvásznon

Latinovits talentuma a színpadon kihasználatlan maradt. Annál inkább élt vele a film (túlfoglalkoztatás fenyegette). Szerepformálásának gyakorlata a pszichodramára emlékeztet. Első filmszerepe máris főszerep (Gyalog a mennyországba, 1959). Egy frissen végzett, ambiciózus vegyészt játszik, aki antibiotikumot akar felfedezni (Latinovits a stábbal is összeveszett, ezért csúnyán megverték...).

Huszárik Z. (a nagy kívülálló, 1971): Szindbád. /Krúdy Gyula, az életből kiszoruló ködlovag alakja.

Szindbád hasonmása: maga Latinovits Zoltán. A magányos Szindbád szerepe Latinovits számára „álruha”./

Az idő kegyetlenül meghíúsítja Szindbád-Latinovits vágyait. Belül megmarad tiszta szívű, kíván-

csi gyereknek. Ezért álmaiba menekül (és teremt magának egy másik, igazabb világot).

Ranódy L.: Pacsirta (1963) /Kosztolányi Dezső özvegyétől kölcsönzött, ifjúkori nyakkendőjében játszott el Latinovits Kosztolányi, az író szerepét./

Karinthy Frigyes agyműtét előtt – műteti lázálomban: lásd Révész Gy. (1969): Utazás a koponyám körül. 1970-ben, San Sabastianban, a nemzetközi filmfesztiválon a legjobb férfialakítás díját kapta érte Latinovits!

Jancsó M. (1967): Csend és kiáltás /A fehérterror csendőrpárancsnokát játssza el Latinovits, a főszereplő; Jancsónál nincs is olyan, hogy „főszereplő”: színészei csak „kellékek, tárgyak”, nincs érzelmi azonosulás./

További Jancsó-filmek: Szegénylegények (1965), Oldás és kötés (1962).

Kovács A. (1966): Hideg napok /Cseres Tibornak az 1942-es újvidéki vérengzésről szóló regényét vitte filmre./; A magyar ugaron (1972) /A Tanácsköztársaság bukása után Zilahy tanár úr képes becsületes maradni./

Fábri Z. (1976): Az ötödik pecsét /Sánta F. regényének nyilas parancsnokában a sátán kel életre Latinovits játékában./; Isten hozta, őrnagy úr! (1969), 141 perc a Befejezetlen mondatból (1974)

Várkonyi Z. (1966): Egy magyar nábob – Kárpáthy Zoltán, Egri csillagok (1968), Fotó Háber (1963)



Latinovits Zoltán Ruttkai Évával
a *Kárpáthy Zoltán c. film*ben

Mihályfi I. (1966): Sellő a pecsétgyűrűn /Küitközik Latinovits ellenszenve a jólöltözöttség és a hibátlan megjelenés iránt./

Gertler V. (1962): Az aranyember /Választanunk kell: magunkkal akarunk-e békében élni vagy a többiekkel./

Révész Gy. (1967): Egy szerelem 3 éjszakája /Menyhért, a háborúban megháborodott filosz sorsa./; A Pendragon-legenda (1974)

Mamcserov Fr. (1968): Alfa Rómeó és Júlia

Gaál I. (1967): Keresztelő

Szinetár M. (1971): Csárdáskirálynő

Szatírikus szerepek: kompromisszum

Keleti M. (1967): Tanulmány a nőkről /a kettős életet élő értelmiségi könyvelő esténcént Fényes Szabolcs slágerét adja elő gitárkísérettel.../

Palásthy Gy. (1968): Az örökös /a pénz mindenhatóságát hirdető banktisztviselő, a „kisszerű Mefisztó” sorsa/

TV-produkciók Latinovits szereplésével

Bánk bán (Szinetár M., 1968)

És mégis mozog a föld I-II. (Hajdufy M., 1973)

Latinovits elmaradt szerepei: Ady, Csontváry, Hamlet.

Latinovits, a mítosz

A **balatonszemesei** temetőben található a holtan is eleven színészfenomén sírja.

Latinovitsból mítosz lett. Legenda. Állami filmgyártásunk első és eddig utolsó mitologikus alakja. Akinek utópiái, céljai – kortársaiéval ellentétben – megvalósítható(k)nak tűntek-tűnnek).

A **mítosz** érthetetlen a kívülálló idegen számára. A kritika pl. nem akarta érteni Z., a színész sorsának ismétlődő bevillanását a festő (Csontváry) életébe. /Lásd Huszárik Z. filmje/

Hankiss Elemér találóan mondta: Latinovits **védőszent**. Alakja szimbólummá vált. Produkciójában és magatartásában utópikus ideált követett. Hivatását túl komolyan vette – így kénytelen volt törvényt bontani és konvenciókat sérteni. Mindez társadalmi, közéleti bajokra, anomáliákra utal. Lehet ezért őt nem szeretni – de legendájáról, annak valódi forrásáról tudomást nem venni súlyos hiba lenne!

Irodalom

Kelecsényi L.: Latinovits Zoltán /Múzsák, 1989, 2. kiadás/ – Ruttkai Éva emlékének

Emlékszem a röplés boldogságára (Magvető, 1985, szerk.: Szigethy G.)

Hegy B.: Latinovits. Legenda, valóság, emlékezet (Gondolat, 1983)

Ablonczy L.: Latinovits Zoltán tekintete (Minerva, 1987)

Latinovits Z.: Ködszurkáló (Magvető, 1973)

A Balatonszemesei Múzeum anyaga

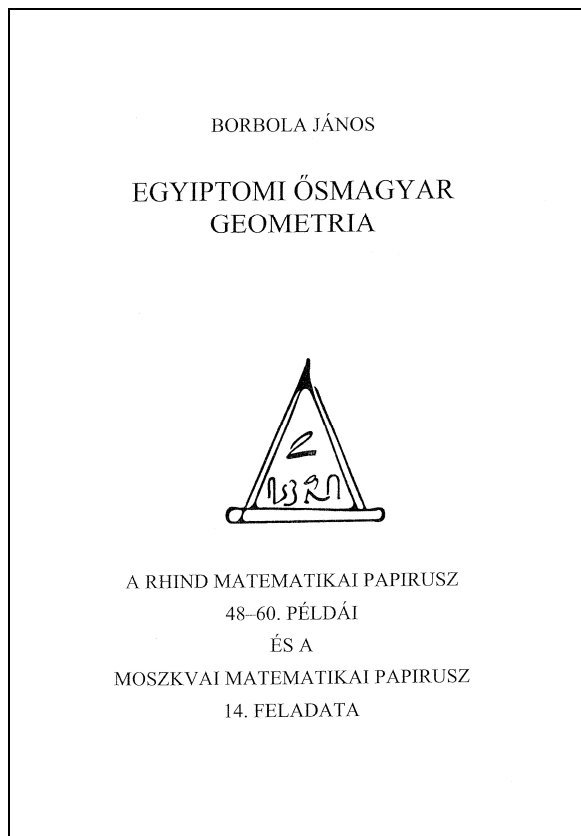
Záhonyi András

Borbola János

Egyiptomi ősmagyar geometria

A Rhind Matematikai Papyrusz 48-60. példái és a Moszkvai Matematikai Papyrusz 14. feladata

Gebauer Pharma Kft kiad. 2013.



A könyv borítója

Borbola János Hollandiában él, fogorvos, a holland egyetemeken elsajátította az egyiptológia tudományát, azonkívül született nyelvész és matematikus. Képességeit az egyiptomi hieroglifák, a demotikus írások és a hierotikus kézírás-szerű írás magyar olvasatára fordította, mert észrevette, hogy a korábbi olvasatok és értelmezések azért szétesőek, bizonytalanok és még egymásnak sem megfelelőek, mert nem anyanyelvi kutató olvassa, elemzi, számolja. Észrevette, hogy ha a matematikai példákat helyesen értelmezzük, akkor lehetőség nyílik a helyes megfejtésre. Tehát a példa értelmezése az a kulcs, amely bebizonyíthatja, hogy helyesen olvastuk el és ennek megfelelően sikerrel oldottuk-e meg matematikailag. Egyszerűen szólva a számolási eredmények igazolják a nyelvi állításokat: ha jó az eredmény, jól értettük a példát.

A különböző síkidomokkal és a háromszöggel foglalkozott a példák közül kiemelten, mivel ezen az úton jutott el az egyiptomi kutatások lényegéhez, a piramisokhoz.

Borbola János könyve célját így foglalta össze: „Célunk az ősi geometria írott adatainak, azaz a szöveges példáknek – ősmagyar nyelven olvasott – megismerése, az ősi bizonyítható összefüggések felkutatása”. (9. old.)

Az egyiptomiak nem ismerték sem az irracionális számokat sem a szögmérést. Ehelyett az ún. hármas modellt alkalmazták.


A számítások szókincese benne van a mai magyar nyelvben, de nem pontosan a számítások nyelvén. Például gyakran olvasható a példák megfejtésénél a 'magyarán mondva', kifejezésünk több formája, 'magyar fejjel' stb. Ezzel mindig a pontosságra, a rendszerességre utalnak vagy az eredmény előtt hangoztatták.

A mesék őrizték meg a legtöbb számtani kulcsfogalom szókincsét, a számok jellegzetes világában. Az RMP példákban maradt meg a kilences és hetes szám gyakorisága és a *p e r e m e s*, mint piramis kifejezés.

Nyelvünk a kör számolásának tanát az ősidőktől összekötötte bizonyos számokkal, s az 'nc' hangokkal. Ez a tudás és nyelvi forma a Nílus partjáról származik: kil-enc, nyo-lc, harm-inc. Ma így írjuk le: $A = \left(d \frac{8}{9}\right)$

A hetes számmal is nehéz feladatokat oldottak meg. A teljes kört az év napjainak számával 360 (?) fejezték ki. Ezt osztották héttel. Az így kapott 51,5-et állították be a nagy piramisok alapjára, mint dőlésszöget. (Utólag tudjuk, hogy ekkor a piramis felső csúcsának szöge 180° lett $180^\circ - (2 \times 51,5^\circ) = 77^\circ$, \triangle)

A hetet is hetedelték, s ezáltal kerültk meg a ma már ismert *s z ö g f ü g g v é n y t a n t*, konkrétan a tangens-kotangens értékeket. Hogyan csinálták? A derékszögű háromszög függőleges szárát hét felé osztották és ehhez viszonyították az alap heted-hét egységben kifejezett hosszértékét.

A szerző úgy tapasztalta, hogy ez a hetesség más számításoknál nem szerepelt, külön jele is van:  Ez a piramisok magasság és dőlésének egységeként megfigyelhető virtuális magasság. A piramisépítés szentséges voltát azzal

is kifejezték, hogy speciális állandókat alkalmaztak.

A heted-hét országon, de még az Óperenciás tengeren is túl mesekezdő mondat minden szava, gyöke visszavezet a Nílus partjára.

Az Óperencia szavunk sem a német Ober Ens helyhatározóból ered, hanem az Ó hang a 'régi' fogalom ősgyöke. A 'per' a peremes alapgyöke. Az eNC a kilenc végződése, a körterület alapszáma.

A 'tenger' = tan-gör → Kör-tan alakban is értelmes.

Ó-PeR(emes)-(Kil)eNC-i(r)ás KÖRTaNa!

Borbola János életműve felbecsülhetetlen érték a világ egyetemes tudományossága szempontjából, mert lerombolta a tartóoszlopok nélküli spekulatív világot és a magyar nyelv ősgyökeinek szilárd alapzatára állította. Nem mellőzve hangoztatjuk ezt, hanem pusztán azért, hogy tovább tudjunk lépni és a történelem előtti korok kultúráját és tudományát megismerhessük. Ehhez úgy tűnik a magyar nyelv nélkülözhetetlen. Borbola János vitathatatlan érdeme, hogy a magyar ősiség megmérettetéséhez hiteles mércét adott.

Borbola János munkái

Olvassuk együtt magyarul!

A Moszkvai Matematikai Papirusz két feladatának magyar nyelvű olvasata *Budapest, 2000*

Királykörök

A Rhind Matematikai Papirusz királyköreinek magyar olvasata *Budapest, 2001*

Csillagszoba

Út a szakkarai piramisfeliratok magyar nyelvű olvasatához *Budapest, 2004*

Tutanhamon a számadó *Budapest, 2004*

A Magyarok Istene *Budapest, 2005*

Kikelet

A feltámadás hieroglifás jelei Meidumtól a Szent Koronáig *Budapest, 2008*

Az Egyiptomi Ósmagyar Nyelv

A Szentpétervári Papirusz 1115 megfejtése *Budapest, 2012*

A Nílus-parti Ósmagyar Képzés

Bevezető előadás DVD *Budapest, 2012*

* * *

Somos Zsuzsanna

MAGYAR SZENTEK ÉS HŐSÖK
A NAGYVILÁGBAN

Történelmi útikönyv

(Kairosz Kiadó, 2013)

A szerző rendszeres írója lapunknak és most megjelent könyvének számos fejezete már az Ósi Gyökérből ismerős az olvasónak. Somos Zsuzsa orvos és elkötelezetten a magyar gondolat őre és képviselője, bármerre járja is a világot, Ő elsőként arra figyel fel, ami magyar emlék.

A legtöbbet Franciaországban találta, de Anglia, Skócia, Németország is bővelkedik a magyar történelembe vezető szálakkal, sőt azt mondhatnánk, hogy ott, ahol hirtelen megemelkedett a civilizáció és a kultúra fokmérője, mindig egy-egy magyar királynő vagy királykisasszony személye keresendő.

Így Skóciai Szent Margit esetében elmondhatjuk, hogy a művelt és tisztasághoz szokott magyar királylány Oannes¹-i életművet hagyott maga után. Erkölcse, tisztaságra, kézi mesterségekre tanította a skótokat, sőt, ahhoz is tudott inspirációt adni, hogyan védjék meg országukat a fosztogató viking hajóhadak ellen.

Ugyancsak elővarázsolta Árpád-házi Szent Erzsébet életét is, aki a Tübingiai őrgrófságban élte meg a szerelem és a szenvedés szentségét máig ható erővel.

Somos Zsuzsa pécsi lokálpatrióta, a város szelleme lüktet gondolatai mélyén, s örül, ha ez felszínre tör és Pécs nagyságát dicsérheti. Így kerültek könyvébe azok a nagy magyar kultúr-hérosok is, akiknek a város szobrot állított. II. Rákóczi Ferenc, Kőrösi Csoma Sándor, stb. Megörökítette a magyar vonatkozású emlékhelye-

¹ Oannes a Közel keleti mitológia szerint a tengerből jött elő és kultúrára tanított.

ket, amelyek főleg Párizsban találhatóak: Gróf Teleki Blanka sírját, a Louvre-ban látható Népek Kálváriája X. stációját a magyarokról, s a Guernsey-szigetén lévő Victor Hugo Múzeumban Orbán Balázs reliktumait.

Az írónőre felfedezés erejű élményt gyakorolt a dúsgazdag nagypolgári Victor Hugo villában található fiatal székely tudós emlékanyagának látványa, mert megértette, miért nem vehette feleségül a cseppet sem ismeretlen székely nemes a világhírré jutott francia költő lányát. Orbán Balázs 1890-ben írt végrendeletében nemcsak testvéreiről gondoskodott, hanem nemzetéről is. Mert minden további vagyont a magyar népre hagyta.

Kinek ajánlom a könyvet? Minden hazáját szerető magyarnak. Javaslom, hogy utazás előtt nézzük át, mert minden útikönyvnél értékesebb anyagot tartalmaz, hiszen nemcsak megemlíti a magyar vonatkozásokat, hanem mélyen leás a történeti gyökerek felé, s anélkül, hogy konkrétan az lenne a célja, mégis rámutat a magyar génusz teremtő erejére.

(Szerk.)



A könyv borítója

* * *

KÖLTŐT AVATTUNK

Túróczi Péter: Pilács

Magánkiadás 2013.

Kaptam egy kis verseskötetet, Túróczi Péter politológia szakos hallgató küldte, címe: PILÁCS. Szerelmes versek, önelemzések, társadalombírálat, jövőlátás, prófétai megérzések. Nem tudtam letenni a kötetet, vonzottak a versek, egyiket a másik után olvastam könnyezve, mosolyogva, megdöbbenve.

Ez a fiatalember nem tartja magát költőnek, azt mondja, hogy csak egy "kulturporonty". Ebből annyi biztosan igaz, hogy kulturált és zsigereiben művelt férfi, fiatalember, úrfi.

Talán maga sem tudja, tehetségének melyik ágát művelje: zenéljen, verseket írjon, prófétaként intse, óvja, irányítsa, jóra vezérelje a jövő nemzedékét. Mindehhez megvannak a képességei, s végül a sors dönti el véglegesen, melyik pályát választja. Én a verseivel ismerkedtem meg, s ezek megragadták a lelkemet. Lehet, hogy az őszi dió

lehulló koppanása volt az a hang, amely kinyitotta felé lelkem kapuját. Kopp, potty, reggel, este, finoman méri a diófa az időnkét. A diófa a magyar időszámítás. Túróczi Péter mindent átlát, s generációkon átívelő együttérző képessége van. Tudati és tudattalan világa együttműködik szinte észrevétlenül az egyetemes jó szolgálatában.

Napjainkban szívesen idézik Pió atya, Régio-montanus vagy a Rába menti táltosok jóslatait, amelyek a magyar jövőt kutatják. A költőt is megérinti ez a kérdés és generációja kvalitásában, erkölcsös voltában látja a megoldás lehetőségét. Féltés, szeretet, kétségek keverednek benne és ezek tömören egyszerűen, találó szavakkal törnek elő verseiben. Szépek a szóképei, rímes játéka, zenélő sorai. Szellemesek a mondatzavai, szóösszevonásai.

Azzal a gondolattal zártam be a kötetet, hogy hátha igaz a meglátásom és valóban ilyen nemes veretű a jelenkorunk ifjúsága. Tudjuk, hogy Istennél egy igaz ember súlyozza a rólunk készült mérleget.

(Szerk.)

XVIII. Magyar Őskutatási Fórum

2012. aug. 5-9.

ÜNNEPÉLYES MEGNYITÓT

augusztus 5-én hétfőn 10²⁰-kor tartották
az Evangélikus templomban

A megnyitón a felvidéki Vakulčík Tamás mondta el a nemrég elhunyt Kiss Dénes költő „Az én magyarságom” című költeményét, egyszerűen, szépen őszinte átérzéssel.

A XVIII. Magyar Őskutatási Fórum 2013. augusztus 5-9 között zajlott le Miskolcon a MBE rendezésében. A Rákóczi és Zrínyi család történeti múltja és a *HIT* kérdésköre volt a főtéma, s ehhez igazodtak a kulturális műsorok is.

PhS. TÓTH SÁNDOR a megnyitóra elhozta azt a zászlót, amellyel II. Rákóczi Ferenc koporsóját takarták le újratemetése alkalmával, s megható, áhítatos szeretettel mondta el a Nagy Fejedelem 1906-ban történt újratemetését. Később Rákóczi Ferenc hadseregéről beszélt és a Nagymajtényi síkhoz vezető szomorú út eseményeit elemezte.

Dr. Eisner Gábor Zrínyi Ilona életét, személyiségét ecsetelte, két házasságát és meghurcoltatását mondta el előadásában.

Tircsné Dr. Propper Valéria a Felvidéki Nagyasszonyok címmel tartott érdekes beszámolót, amelyben Lorántffy Zsuzsannától Orczy Emma bárónőig szinte minden feljegyzett történeti nőalakot bemutatott.

Zsíros József miskolci közgazdász feljegyezte azokat az alkalmakat, amelyeken miskolciak rendezésében Rákóczi emlékműsorokat hallgathatott meg a közönség. Megemlítette a Mandorla egyesület áldozatos munkásságát, a görömbölyi ruszin szövetséget, a miskolci Herman Ottó Múzeum és a város rendezvényeit. Igazán imponáló kép bontakozott ki előttünk. Kár, hogy nem említette meg a Miskolci Bölcsész Egyesület több rendezvénye közül legalább a 2011-ben megtartott Magyar Őskutatási Fórumot, amelyen török vendégeket is fogadtunk és velük együtt néztük meg a kassai mauzóleumot a Szent Erzsébet székesegyházban, továbbá Borsi kastélyát, ahol a fejedelem született.

És az akkori Fórum vezető gondolatát II. Rákóczi Ferenc élete határozta meg. Ezért volt díszvendégünk Rodostó polgármestere IBRAHIM UZUN.

Senki sem tudta közülünk, hogy II. Rákóczi Ferencnek van leszármazottja, akit Ragolczy herceg néven tart számon az irodalomtörténet, s három kötetes Trinozófiája irodalmi érdekesség. Ezt ismertette *Dr. Kovács Sándor* politológus, iskolánk orientológusa.

Nagyon szép dolgozatot írt *Dr. Somos Zsuzsanna* pécsi társunk II. Rákóczi Ferenc Fejedelem bujdosásáról, melyet nem tudott elmondani – elfoglaltsága miatt – de az Ősi Gyökérben leközzöljük.

Kovács Ágota magyarságkutató a rudabányai, kurittyáni és teresztenyei templomokat ismertette, s elsőként vetette fel a templomépítésben felismerhető pálos hagyományokat, amelyek II. Rákóczi Ferenc korában még virágoztak. Volt egy fontos megfigyelése, az, hogy a templomépítészetben csak a pálosoknak voltak egyéni stílusjegyeik. Szeretnénk, ha ezt a gondolatsort végig vezetné és jövőre előadná, ha Isten is úgy akarja.

Történelmi szempontból a Rákóczi-szabadságharc hadászatát és a fejedelem harci felkészültségét elemezte *PhS Tóth Sándor* ruhák, fegyverek, csapatok képeit mutatta be a mindnyájunk számára rendkívül érdekes előadáson.

Gondos Béla ugyancsak soha nem ismert erdélyi halomsírokat és piramis maradványokat mutatott be, mint az ősi dák-szkíták szakrális fővárosának nyomát.

Dr. Máté Bálint a Trianon utáni Lajta-bánság történeti arculatát ismertette. Ennek terjedelmesebb leírása lapunk előző (2013, 41, 1-2) számában olvasható.

A mi történelemkutatásunk más forrásokból táplálkozik, mint a finn-ugor tendenciával írt történeti munkáké. Alapelv, hogy eredeti forrásokra kell támaszkodni. Nem azért olvassuk a rovásbetűt, a hieroglifákat, a képjeleket, a latin eredetit, mert ezért fizetnek, ehhez értünk. Nem bizony, hanem azért választottuk a legnehezebbet, mert nem szeretnénk hazánkról hamis történeti képet továbbörökíteni. *PhS Bakk István* a családi levél-

tárákat faggatja, ahol az ősök személyesen vettek részt a nagy nemzeti eseményekben vagy ezek előzményeiben. Így adott hiteles képet a magyar apostoli királyság eredetéről. Előadását közöljük jelen számunkban.

Kikutatta, hogy a kereszténységen belül ki formálódott a 'fehér katolicizmus' vonala, amely közvetlenül Krisztus égi királyságához kapcsolódik és nem a tanítványokéhoz. Ez az irányzat hatotta át a magyar királyt és népét és élte mindaddig, amíg a Habsburg önkény be nem kebelezte a Kárpát-medencével együtt a lelki Magyarországot is.

A múlt és a jelen történetisége ötvöződött *Dr. Rózsa György* Délvidéket bemutató előadásában. Már a szóhasználat is más, mint a közelmúltban, amikor „Horvátországban Dalmáciában, az Adrián jártunk”, de még magunk előtt is tilosnak tartottuk a Délvidék elnevezést.

Dr. Sípos Erzsébet a közép- és dél-amerikai világba vezette el a hallgatókat vetített képeivel, megfigyeléseivel. Felhívta a figyelmünket arra, hogy sok rokon vonás fedezhető fel az ottani népi kultúra és templomépítészet és a turáni, szkíta, hun, avar, magyar között.

Ugyancsak évezredek fogott át a *Hit*

Dr. Molnár V. József magyar néplélek kutató szólt a magyar nép hitéletéről, s a nyári római katolikus egyházi ünnepek liturgiájának szakrális rendjéről. Az Ő tanítványai vagyunk mindnyájan, akik e Fórumra járunk, ezért szavai és lélekereje egy évre szóló lelki táplálék a számunkra.

Rónai Lászlóné szavaival arra biztatott, hogy aki hisz, képes arra is, hogy magát egészségben megtartsa, s ehhez adott jó tanácsokat, hasznos ismereteket.

A hit kérdésköréhez emeljük ki a Pálos rend múltjával foglalkozó tanulmányt *Fister Mária Magdolna* Hova vezet a ciglédi alagút c. érdekes munkáját. Örömmel tapasztaljuk, hogy a felvidéki pálos hagyományok gondozásában alaposan kivészi a részét, s szeretnénk további kutatásokra buzdítani.

PhS Galamb Gabriella disszertációja lényegét foglalta össze az „Apokrifok” c. előadásában. Nem a történeti apokrif iratokról és mozgalmakról beszélt, hanem saját gondolatait mondta el.

PhS Rostás László a kerek templomok fény viszonyainak szakrális tartalmát elemezte, és mint mindig, most is házigazdája volt a Fórumnak. Neki köszönhetjük a sátorlajújhelyi pálos templom csodájának megtekintését. Templomépítő munkássága európai elismertségű. Keresi azt a pontot, ahol a templomba beáramló fény a pap szíve táján sűrűsödő lelki fénnel fókuszál. A lélek vezérli terveit, ezért kiemelkedő szépségűek alkotásai.

Phs Dr. Farkasinszky Tibor Kétkötetes munkát szentelt a Miska kancsók elemzésének, melyekben az ősi liturgiához sorolandó szent tárgyat ismert fel. (Könyvét Budapesten mutattuk be május 18-án és előző számunkban ismertettük.) Felfedezte azokat a mondókákat, amelyeknek eddig nem volt műfajuk, mert nem táncszók, nem kiszámolók, nem munkadalok-rigmusok, mégis ismerjük őket. A szöveget nem értjük, de lábunkkal dobogunk, ha mondogatjuk (sej, diri-dongó, sejre tyu-tyu stb). felfedezését a néprajzi gyűjtőkkel meg kellene ismertetni.

A hit dolgai között kell emlékeznünk egyesületi lelkészünk *Kovács Imre* beszédeire, aki az ünnepélyes megnyitón és a záróbeszédben egyaránt a lelkünkhöz szólt. Dánielt idézte, aki az oroszánok közül sértetlenül lépett ki, s erőt adott a lelkünknek a hitben való megtartáshoz. Ami Dánielnek sikerült sikerülhet Magyarországnak is, bár Dániel oroszánjai csak fenevadak voltak. Ki tudja mi leselkedik a mi hazánkra?

Nyelv, kép, szimbólum, gondolat, rítus

Felfogásunk szerint a nyelv a lélek ügye, s a Fórum nyelvi előadásai bizonyágtétel erejűek voltak a lélek isteni eredete mellett.

Dr. Czeglédi Katalin az őstörténet nyelvészeti vonatkozásain belül a hitélet szavait elemezte.

PhS Pitlu János Nyelv és lélek c. tanulmányának második részét adta elő. Felfogásmódja egyedülálló. A nyelvi eszközök segítségével a lélek mélyrétegébe hatol le, s mind a magyar mind az európai kultúrtörténet adattárát hívja mondanivalója mellé bizonyosággal.

Dr. Hegyi Johanna a gyökérszimbólumokat kereste a magyar ornamentika és hímzésvilág képeiben és akarva-akaratlanul visszajutott az ősvilág kapujához. Előadása, gondolkodásmódja kiemeli a lelkeket a köznapiságból. Köszönjük, hogy

eljött Kolozsvárról, s velünk volt a Fórum öt napján.

Hasonló indíttatású volt *Dr. Szőnyi Magda* előadása a magyar nép tehetségének forrásairól. A nemzeti zászló és egyéb reliktumok világát szólalatta meg, amely identitástudatunk képvilágát hordozza.

Gyárfás Ágnes a magyar gondolkodásmód magvát kutatta. A duális szemléletmódot nem az ellentétekben, hanem a hasonlóság és a különbözőség fogalom együttesében találta meg, mely a teremtés ősmozzanatához a lételünk két hasonló, mégis különböző eleméhez kötődik: negatív-pozitív, férfi-női, plusz-mínusz, tűz és víz. ☪ Ahhoz, hogy valami legyen, alapvetően kettő kell, mert csak kettőből jöhet létre a harmadik (Farkasinszky Tibor tétele). Nem a külső jelenségeket mutatta be, hanem a gondolkodásmód teremtői aspektusát.

Mg. Hervay Tamás a Dzsungel könyve állatvilágát vetítette fel az állatövre és új színezetet adott régi olvasmányélményünknek. Érdekes, hogy mennyire kézenfekvő, hogy az állatöv eleve nedik meg ebben a veretes mesében, mégis a felfedezés erejével hatott előadása.

Írás

Az ősi írásokkal Dr. Rummy Tamás és Dr. Záhonyi András foglalkozott. Rummy Tamás a rovásírás szabványosítása feladatát vállalta fel, s így küzd a rovásírás nemzetközi elfogadtatásáért. Záhonyi András pedig a turáni népek képjeleit állítja lexikális rendbe és rendszerbe, ezek kezelhetősége miatt. Átfogó gondolatmenete több volt, mint módszertani összefoglalás, átfogó tudománytörténeti kritikai leírást hallhattunk.

KULTÚRA

Dr. Zsiros Sándor a Gulagra elhurcoltak emlékiratait összefoglaló könyv szerzője, s az egyik esti alkalommal irodalmi igényességű előadást tartott a dokumentumokból, ahol meghatóan szép szemelvényeket is bemutatottak.

KIRÁNDULÁS

Gondos Béla és Rostás László tették gazdaggá és értékessé a kirándulásunkat, amely a sáros-

pataki vár Perényi szárnya és a gótikus plébánia templom megtekintésével indult a 41 fokban. Füzér kicsi falujában megnéztük a pálos templomot és meghallgattuk *Tóth Gábor* plébános értékes ismertetését a vidékről, a templomról és a mártírhalált halt pálos szerzetesekről. Ezután a kazettás mennyezetű református templomban ámultunk a kazettás csillagászati szimbólum világán. Felsőregmec református templomában is jártunk, amely most az ott élő magyarok védőbástyája is, az egyre szaporodó idegen hatásokkal szemben.

Sátoraljaújhelyen egy régi iskola és kolostor mellé épített Pálos templomot tekintettünk meg, melynek láttnivalóitól nehezen szakadtunk el.

A templom bejárati ajtaja feletti timpanon díszét egy mezopotámiai eredetű szárnyas Nap adta, amely jelképezhette a hollót is, amely Szent Pál (Thébai) számára a cipőt hordozta, de formáját tekintve megegyezett a szárnyas Nap ábrázolásával.

Itt kívánom megjegyezni, hogy a füzér hajdan pálos templomának bejárati ajtaja felett a timpanonban évszázadok óta le nem koptatható festékekkel a MU, az égi haza, a Magasság képjelét festették.

VÁRADINÉ OSVÁTH ILONA KIÁLLÍTÁSA

augusztus 6-án délután az evangélikus templomban.

Váradiné Osváth Ilona vegyész-mérnök, textil szakember, aki családi hagyományokat követve néprajzi gyűjtő és a népi hímzés eszköztárával fejezi ki mind saját, mind a hagyományos nemzeti érzelmvilágát. A népművészet tárgyi ismereteiben is óriási jártasságra tett szert. Ismereteit Dr. Pap Gábor, Dr. Molnár V. József és Dr. Hegedűs Lóránt óráinak rendszeres meghallgatásával bővítette. Ezért dominál a református kifejezőmód, a Zodiákus motívumainak kutatása és a népi elemekkel kifejezett történetiség.

Figyelemre méltó törekvései lassan Magyarország szerte ismertekké váltak, mert szívesen elmegegy mindenhová, hogy elmondhassa a régi hímzésvilág máig élő hagyományának titkát.

Valamennyien áhítattal és csodálattal néztük a gazdag hímzésvilágot és büszkék voltunk arra, hogy alkotójuk közénk való. Csodáljuk erejét, szorgalmát, műízlését, kitartását. Reméljük sikeresül régi álma egy hímzésmúzeum magvalósítására.

Ehhez is és minden további munkásságához sok sikert és Isten áldását kérjük.

MISKOLCI PASSIÓ

augusztus 6-án este 20⁰⁰-kor az Evangélikus templomban

A bölcsészek kis kamara énekkara *Hampó József* Jézus élete című daljátékából a MISKOLCI PASSIÓ néven ismertté vált harmadik felvonást adta elő a szerző zongora és trombita kíséretében. A mű korábbi előadásáról készült videó felvétel 2013 májusában az Európai Passió Szövetség konferenciáján Earlben már sikert aratott és általa került a MBE és a szerző az Európai Passió Szövetség várományosainak listájára.

A Miskolci Passiót a szerző egy edelényi népi imádság szövegére alapozta, s mivel az imádságnak nem volt dallama, megzenésítette és mintegy tovább imádkozva kibővítette a római katona hitvallásával és a feltámadás nagyjelentéssel fejezte be.

Díszletül Váradiné Osváth Ilona textilművész javaslatára néhány edelényi szöttese szolgált és a templomi virágok.

A Miskolci Passiót PhS Kékes Zsuzsa énekezenet tanzakvezető készítette elő a bemutatásra és a kis énekkar, melyet létrehozott Regöly énekesek címmel tovább működik. Tagjai Rónai Lászlóné, Dr. Németh Erika, Dr. Káli Zsuzsanna, PhS Kékes Zsuzsa, Lőcsei Zsuzsika, Fazekas Lászlóné, Dr. Gyárfás Ágnes, Slezsák Árpád, Hampó József Trux Béla. Felvételvezető kameraman Skornyák József. Az énekkar tovább él és Adventkor mutatja be új számait.

PhS Vincze Ildikó bensőséges szépségű Madonna dombormű lapokat készített mostanában, melyekkel megajándékozta az egyesület kis énekkarának nőtagjait. A férfiaknak *Lóczy Magdolna* állította össze az adományokat, engem magamat pedig *Hegyi Johanna* ajándékozott meg egy szép erdélyi képeskönyvvel, amelyben a tájképeket jeles festőművészek alkották.

A muzsika szépsége és a költői dalszöveg nem érvényesült, mert az énekkar véletlenül olyan helyen állt fel, ahol nem működött az akusztika, s emiatt a közönség nem értette az egyébként tisztán előadott szöveget. Mégis, mindnyájan éreztük, hogy – Vincze Ildikó szavaival szólva – Miskolcon

valami elindult ezzel az előadással. Jézus Krisztus bölcsessége, jósága átjárta a szívünket. Együtt szenvedtünk az Ő fájdmán és visszavonhatatlanul közöttünk maradt.

PhS ROSTÁS LÁSZLÓ kis filmje a Székelyföldön épülő kis kápolnáról

A kis kerek kápolna építése heroikus küzdelem során zajlik. A megvalósulás útján sok ember bemutatkozott és kimutatkozott, míg végre egy három gyermekes székely kőműves elvállalta és be is fogja fejezni. Felesége és az apróságok segítőknek, ők is munkálkodnak. Olyan az egész, mint egy égi csoda.

A falak már állnak, mert láttuk a felpántlikázott zöld gallyat a fal tetején, s láttuk, ahogy a falu népe vígan ropta a táncot a falakon belül.

– Had járják, – mondta egy öreg székely. – Isten együtt örül velük. Ő is örül a kápolnának.

Talán az minden kápolnaépítés titkos célja, hogy örömet szerezzünk Istennek. Nemcsak kérni kell, adni is, és mi mással tudná kifejezni az ember a Teremtő iránti szeretetét, ha nem azzal, hogy házat épít számára és így készíti a maradásra.

A ház a régi nyelvben MADA hazát is jelent. Ahol sok háza van, hazája is van. Új házak is kellenek, mert Isten szeret új szövetséget kötni népével ebben a változó világban.

Mi csak csodálni tudjuk Rostás Lászlót és munkatársát Dr. Rummy Tamást, hogy Magyarországról történő Internetes művezetéssel, embert próbáló lelki erővel építenek házat, hazát a magyarok Istenének.

KECSKÉS EGYÜTTES LILLAFÜREDEN

Augusztus 8-án, csütörtök délután a Kecskés Együttes várta a Fórum vendégeit a lillafüredi Palotaszálló teraszán. Kiutazásunk nehézségei miatt majdnem csődbe ment a program, ugyanis a lekötött autóbusz tulajdonosa 11⁰⁰ körül szólta, hogy a busz nem fér át az alagúton. Szerencsére Polgármester Úr távollétében is gondolt ránk, mert munkatársai készségesen és gyorsan biztosítottak városi autóbuszokat és így szerencsésen odaértünk a csodaszép parkba, ahol hűvös sátrak alatt már vártak Kecskés Andrásék.

A Kecskés Együttes több tagja iskolánk Népzene szakán végzett, András tanárunk volt, s ma is az. Lényegében ők éltetik és viszik tovább azt a zenei gondolatot, amely magát a szakot létrehozta.

Kecskés András az Ősi Gyökérnek is rendszeres írója, tanulmányai ötvözik az ősi és a mai népzene egységét. Szeretnénk munkásságát egy jó könyvben, összefoglalva is elolvasni.

Együttese a szellemi kutatások és a muzsikálás terén egyaránt kiváló alkotó. Nem haladnak kitaposott utakon, hanem felkutatják a régi, magyar zene könyvtári anyagát az egyházi hagyatékokban is és veretes, szép zenét búvároznak ki onnan. Ők képesek a ma magyar nótának nevezett műfaj réges-régi darabjait is feldolgozni és méltósággal, érzelmesen, tűzzel előadni. Ereszkedik le a felhő... vagy a Petőfi versek megzenésített formái együtténeklésre készítették. A Rákóczi nótát nem akartuk abbahagyni. Emlékszem, Déryné is megírta, hogy „a nehéz időkben nem estünk kétségbe, hanem elénekeltük a Rákóczi nótát, amely mindig tette késztetett”.

Nagyszerű fiatal énekessel bővült az együttes és a hegedűsük a mai Cinka Panna az együttes üdvöskéje lett, *Pálmai Árpád*, *Sira Anna*. Itt volt a régi klasszikus Kecskés csapatból *Kecskés Péter*, *Molnár Péter*, *Lévai Péter* s maga a kapitány *Kecskés András*.

Bemutattak egy sétatálcát, ami nem is sétatálcá, hanem fúvós hangszer. Lévai Péter zenésztársuk kislánya Bécsben tanul tovább és a Konzervatóriumtól kölcsön kapta, hogy édesapja nálunk is bemutatthassa a 'csákányt' ezt a régi magyar hangszert. Ez a kislány már a második generáció ahhoz képest, hogy Kecskés Péterék beiratkoztak hozzánk, s azt folytatják, amit szüleik elindítottak.

Külön nagy-nagy hálával kell megköszönni, hogy a tikkasztó hőségben turnéikat megszakítva eljöttek és lelkük erejével, muzsikájuk átható csodájával reményt öntöttek az egyesületi és a palotaszállói vendégekbe, akik ugyancsak szívesen bekapcsolódtak a délutáni zenébe.

A Palotaszálló igazgatójának és munkatársainak köszönjük a szíves fogadtatást. Kívánjuk, hogy egyre több embernek szerezzenek ilyen örömet, mint amilyenben minket részesítettek, hiszen a hely varázsa a zene varázsát fokozta és hatását megsokszorozta.

KISZELY ISTVÁN emlékművének felavatása augusztus 9-én délelőtt

PhS Vincze Ildikó emléktáblában örököltette meg Dr. Kiszely István professzor miskolci jelenlétét, aki ugyanis több volt, mint egy egyetemi előadó. Órái megtartása után elment a kisebb-nagyobb közösségekhez és folytatta a magyar múlt bemutatásáról szóló igaz beszédét.

Sike Gábor akkori TV szerkesztő gyakran meghívta és ilyenkor a képernyőn folytatta, amit a II. éves pszichológusok és magyarságtudatók óráin abbahagyott.

Vincze Ildikó maga is rendszeresen hallgatta Kiszely Istvánt, sőt a disszertációját is átadta végzés után.

Az emléktáblát a foyarban helyeztük el Badiny Jós Ferenc és Süpek Ottó táblája illetve reliefje mellé.

A táblát kis ünnepség keretében avattuk fel, amelyen jelen volt a professzor hitvese *PhS Hankó Ildikó*, a Magyar Demokrata rovatvezetője, s iskolánkunk is tanára.

Itt volt a leánya *Dr. Kiszely Noémi*, édesapja szemefénye. Jelen volt a professzor hűségese munkatársa és a Petőfi kutatások motorja *Kéri Edit*. Ő tartott lenyűgözően érdekes előadást Kiszely Istvánról, akivel végigharcolta a kutatás csatáit. Kéri Edit az egyszerű, tiszta tényeket tolmácsolta, ez hitelesítette szavai igazságát. Műveltsége óriási, a memóriája több évezredre van beprogramozva. Kéri Edit több, mint előadó, egy tünemény, s örülök annak, hogy lapunk korábbi számában lehoztuk egyik írását, mert legalább ez által kapnak képet olvasóink igazmondó hűségéről.

Beszéde után megnéztük a Miskolci Televízió egyik műsorát, ahol Kiszely István Sike Gáborral beszélgetett a magyar őstörténetről. Valamennyien fájó szívvel gondoltunk rá, mennyire hiányzik.

Vincze Ildikó országos hírű elismert kerámia művész. Ő készítette a miskolci Tulipán-ház (Széchenyi u. 90.), a Nyilas Misi-ház (Kossuth u. 16.), a sárospataki Árpád-házi Szent Erzsébet szülőházának kerámia díszzeit. Különös szeretettel vonzódik az Istenanya megmintázásához, érdekli a női szerepvállalás, mint az egyesület hallgatója a szakdolgozatát is a harcos asszonyok témakörében írta. Ő maga csöppet sem harcos alkat, igazán a kemence mellett érzi jól magát.

Hosszú ideig eltűnt a világ elől. Sebeit ápolta, végre-valahára újra munkához látott. Többek között bűbájos sakkfigurákat alkot.

Kiszely professzor emléktábláját alul és felül egymásnak megfeleltetett virágos ornamentikában helyezte el, melyek mintázata szívből fakad. Középen a tarnaszentmáriai templom külső falán látható végtelen szalagot mintázta meg, amely a végtelenség rendjében őrzi a két világot, és itt adott helyet „Az áldott emléké Kiszely Istvánnak szóló felirat számára (1932-2012)”.

Az emléktábla 35x80 cm-es, és nem a falhoz rögzítettük, hanem egy deszkalapra erősítve akasztottuk fel, mert arra gondoltunk, hogy az Egyesület hányatott sorsában kitudja, hogy három év múlva hová kell költöznie. Ahogy Kiszely István minden magyarok professzora volt, emlékművében is közösséget vállalt szeretett nemzetével, amely neki szól, mégis össznemzeti, mert közös törekvésünk képi mintázata: szívből fogant népi ornamentika virágai az örökkévalóság szalagfonatos láncolatát őrzik úgy, ahogy a magyarság őrzi Isten világát. Ezt tette Kiszely István is egész életében. Ezt megértette és virágos kerámiába foglalva megalkotta Vincze Ildikó.

Búcsúvétel

A Magyar Őskutatási Fórum a szerte-szét szóródott magyarság lelki-szellemi összefogása kedvéért létesült, s azért is, hogy a 90-es években haza-haza látogató Badiny Jós Ferenc professzort sokan méltó helyen hallgathassák. Emlékszem, hogy halála után is jöttek bocskai ruhás magyarok, mert nem tudták, hogy már nincs közöttünk. El is mentek, mert csak órá voltak kíváncsiak.

De mi együtt maradtunk és amellet, hogy ápoljuk az emlékét és a magyar múltat, szeretnénk tudományos igényességgel megírni és elmondani a rátapadt hazugságoktól mentes magyar őstörténetet és történelmet. Szeretnénk a magyar nyelvet kiemelni abból a címkézett skatulyából, ahová a kiegyezés után dugták és a saját természetének megfelelő módszertannal megközelíteni a nyelvta-
nát. Szeretnénk a bölcelet eszköztárával megközelíteni a magyar szellemiség gondolati, művészeti és irodalmi lényegét, s az egyetemes magyar Istenkép alapján szemlélni mindezt.

Szeretnénk írásuk, kerámiájuk, épületeik alapján is számba venni őseink karakterét, amelyet egyetlen igazi karakter határoz meg, az Istené.

Mi azonban elsősorban nem vallási módosulásoknak szenteljük munkánkat, hiszen maga a vallás is egy újabb keletű szó. Mi a lélek mélyén a közös turáni Istenképet keressük, amely összeköt minket egymással és a Teremtővel, s létünk minden mozzanatában jelentkezik. Ennek köszönhető, hogy évről évre összegyűlünk. Szeretjük és értékeljük egymást. Azt hiszem, ez a közösségi lét alapja.

Sajnálom azt a pár embert, aki csak eljött, elmondta a beszédét és távozott, mert az együtt töltött hét egy évre szóló lelki élményt adott a sok ismeret és kulturális esemény mellett, s az életben az a maradandó, amit a lélek hordoz.

A XVIII. Fórum gazdag volt előadásokban és kulturális műsorokban.

Elsősorban köszönjük a város kulturális vezetésének, hogy a Passió előadásának támogatására pénzt áldozott és a Polgármester Úrnak a ránk fordított kitüntetett figyelmét. Köszönjük a sok gyors és hatásos segítségnyújtást, amely együttlétünknek szépséget és eleganciát kölcsönzött.

Szeretném megköszönni minden előadónak a felkészülés munkáját, a sok fáradozást és az élményt, melyet beszédükkel nyújtottak.

Köszönjük az elnöki teendőket lebonyolító szakszerűségét, jó stílusát, tapintatát, odafigyelését.

Mindig finom volt a kávé, hála *Tamás Erzsike*nek és simán lebonyolódott minden, amiért *Kubatov Ágikát* és *Fazekas Lászlónét* illeti dicséret és köszönet.

Az evangélikus egyház iránti nagyrabecsülésünket is szeretném tolmácsolni, hiszen egy ilyen tartalmas, sűrű műsort sok ember számára a templom felajánlása nélkül nem tudtunk volna megvalósítani. Ha valami nem került végül a helyére, Molnár József nagytiszteletű Úr szíves elnézését kérjük.

Addig is, míg újra találkozunk, maradjon meg szívünk békéje az égiek szeretetében. Hazánkra és minden magyarra szálljon Isten áldása!



Miskolci Bölcsész Egyesület

Elnök: Dr. Gyárfás Ágnes

3534 Miskolc, Vár u. 9.

Tel: 46-331-981

E-mail: mbe1@chello.hu

MEGHÍVÓ

A MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET 2013/14-es tanévben minősített továbbképzést indított végzett hallgatói és diplomások számára.

Az első előadást

FEKETE GYÖRGY

Kossuth és Munkácsy Mihály díjas építőművész

a Magyar Művészeti Akadémia elnöke tartja

A művészek lelkiállapota, mint a lét mérőműszere
címmel

Az előadás színhelye:

3534 Miskolc, Vár u. 9. Oktatási épület, Nagyelőadó
Autóval csak a Tokaji Ferenc utca

Időpont:

2013. október 4-én 11⁰⁰

Szeretettel várjuk volt hallgatóinkat és minden kedves érdeklődőt.

Dr. Gyárfás Ágnes
MBE elnöke

A 2013. október 4-i nap programja

9 ³⁰ – 10 ⁴⁵	<i>Dr. Gyárfás Ágnes:</i> „A tanulás bölcsebbé tesz, a bölcsesség pedig szabaddá.” (Bárány Péter 1798) Bevezető
11 ⁰⁰ – 12 ³⁰	<i>Fekete György:</i> A művészek lelkiállapota, mint a lét mérőműszere.
12 ³⁰ – 13 ³⁰	<i>Ebédszünet</i>
13 ³⁰ – 15 ⁰⁰	<i>Dr. Gógl Györgyi:</i> A pszichoterápia korszerűsége. <i>PSZICHOLÓGUSOKNAK</i>
13 ³⁰ – 15 ⁰⁰	<i>Phs Bakk István:</i> A történeti magyar királyság apostoli voltának eredete <i>MAGYARSÁGKUTATÓKNAK</i> stb.
15 ⁰⁰ – 16 ⁰⁰	<i>Beiratkozás, kávézás, beszélgetés</i>

----- * * * -----



Fekete György (Zalaegerszeg, 1932. szeptember 28. –)

Kossuth-díjas és Munkácsy Mihály-díjas magyar belsőépítész, szakíró, politikus, helyettes államtitkár. A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) tagja (1995), majd elnöke (2011)

Életpályája

Fekete György 1957-ben végezte el a Magyar Iparművészeti Főiskolát, mestere Kaesz Gyula volt. Az Iparművészeti Főiskola befejezését követően az Általános Épülettervező Vállalatnál (ÁÉTV) lett irányító tervező. 1964-től szabadfoglalkozású iparművész. 1980-tól 1983-ig a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola igazgatója. 1986-tól 1989-ig az Iparművészeti Vállalat művészeti vezetője. 1997-től egyetemi tanár a Soproni Egyetemen. 1995 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja, 2011. november 5-én a köztestületté alakult MMA elnökévé választották.¹

Művészeti alkotómunkája a belsőépítészet csaknem minden területét átfogja. Tervezett múzeumi kiállítási installációkat, középületbelsőket, református templombelsőket, iskolákat, üdülőszállókat, művelődési házakat és külföldi magyar kiállításokat.

Környezetkultúrával foglalkozó hat tévésorozat (67 adás) forgatókönyveinek volt írója és műsorvezetője. 1986-tól 1989-ig a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének alelnöke, 1993-tól 1994-ig a Nemzeti Kulturális Alap elnöke volt, 1995-től társelnöke a Magyar Örökségeket Megnevező Bizottságnak, elnöke a Magyar Örökség és Európa Egyesületnek².

1987 óta lapalapító főszerkesztője a Magyar Iparművészet című, negyedévenként megjelenő szakfolyóiratnak, 1993-ban újraindította. Számos szakcikke, tanulmánya jelent meg a Művészet, Ipari Művészet, Ipari Forma, Magyar Építőművészet, Lakáskultúra, Hitel, Kapu, Faipar stb. szakmai, irodalmi és közművelődési orgánumban.

¹ Fekete Györgyöt választották a Magyar Művészeti Akadémia elnökévé – Hvg.hu, 2011. november 5.

² Magyar Örökség és Európa Egyesület, 2008

Tibold Szabina

...Ha a halál árnyékában járnék is...

Bűbáj dal

Hervadok, majd elenyészek,
de még odáig elérek,
ragyogjon hajamban
arany, nem ezüst,
Bűbájommal telítődjön
újra az üst,
Reménytelenségem
ha volt
köd és füst, vágyam
térjen vissza
mint az üstökös,
Farka mint a seprő,
nem kell hosszú gyeplő,
így száguld egy Táltosnő
Istenanya adj erőt!

Huss!



Szívvvel követem az utamat,
s hagyom, hogy bölcsesség vezessen.
(Engem ne *vezéreljen* senki!
Még ha seggre esek sem!)



„Senkit sem lehet a saját hülyeségétől megmen-
teni...”

„A fájdalom a sajátom – nincsen jogom meg-
osztani veled.”



Az alábbi érzéki gondolatok nem tudom, hon-
nan származnak, talán egy másik dimenzió beli
alteregótól?

Leírtam, mert jöttek, talán egyszer jelentenek
valamit, ha nem, így is meghatottak, meglepetés-
szerűen.

Télen szerette
gyöngéden

Magához ölelte,
Tartotta hevében

Nem követelte,
Nem birtokolta,

Csak tartotta,
tartotta

Jeges lehellet
az ablakkeret,
Kandallóban a láng
kihaló

még fel-feldereng
az utolsó hasábon,
s vörös villanása
a falon fakó –

Télen szerette, ölelte,
ölelte,
gyöngéden levendula
illatú
párnára
fektette

Tenyere száraz forrósága
 égette hátát, combját –
 nem mozdult,
 csak szorította
 teste a lüktető vágyat
 beszívta,
 Arca nyaka hajlatában,
 megszédült testük
 illatában;
 eltűnik Idő valósága,
 Testük megszűnik
 létezni a Térben,
 Pillanatuk örökkévalósága
 Beteljesül
 a Fényben –



Éjjel is szerette
 Hajnal harmatjában
 füröszttötte
 Kebelére vonta
 Hosszan ott tartotta
 Gyengéd szavakkal
 lelkét ápolgatta,
 Gyógyítgatta sebét,
 Tudta titkos nevét
 Puhán leemelte
 Szíve összes terhét –



„Ettem királyok asztalánál,
 Csókoltam hercegnők lábujját –
 De táltosom hol kóborog?
 Ajh,
 vesztettem nyomát!”

(Valaki a 'másik oldalról?')

Merre halad a világ?
 Hol nyílik
 a Mennycsászár?
 Van-e Pokol,
 Hol a mosoly?
 Fagyottak,
 mint egy gyönyörtelen
 nász...



A téli Napfogyatkozásra


Ha hollószárnyon
 repülök az éjben,
 s közelednek a Csillagok,
 megismerem-e titkukat,
 tudják-e,
 hogy halott vagyok?

Csak suhanok láthatatlan
 éjfekete szárnyakon,
 hangtalan ecsetvonás
 indigókék bársonyon...

Így hagyom el
 e múlt világot,
 Éj-sötét hollószárnyakon

Szállok, szállok,
 s megtalálom
 csodálatos Táltosom

Hosszú az éj,
 s a nappal szürke,
 álmos pillanat;
 Ébrednek már,
 lám itt az új Fény,
 Táltos sörényében
 messze, messze csillan...


 nsajnálatomtól
 nem láttam az eget,
 Büszkeségembe
 hátam belegebedt



 Se erre, se arra,
 akkor csak előre,
 vagy fel a csillagra!
 Vagy a tetőre?

Ihajja!



Csuhajja!

Puff!!!



Karácsonyi vicc Amerikában:

WIZARD OF ID



Első kép: Uram! A várat körbe fogták a Hunok!

Második kép: Oh Istenem! Mit gondolsz, mit akarnak?

Harmadik kép: Itt vannak karácsonyi dalokat énekelni idióták!



Túróczy Péter versei

Reménytelen remény

Csend, szellőkések,
Mint lesújtás előtt a kések
Állnak, mindenki kivár és őrlődik
Hatalmas mindent felforgató vihar készülődik.

Az ágyon fekszem, lehunyva tartva szemem,
Várom, hogy mi lesz velem,
Ha kimegyek majd, ha kilépek
Az életbe, lesznek e villámok mennydörgések

A szél tépi e majd a fákat,
Ahogy most csavarja le fejükről a koronákat;
Csak nézem, ahogy e nagy királyok meghajolnak
Vannak, kik térde borulnak, mert bajt szimatolnak

A levegőben, mások szitkokat csikorognak,
De mind hiába vonakodnak
Megadni magukat, egy hatalmasabb akaratnak,
Itt már egyáltalán nincs foganatja a szavaknak

Csak egy kérdés van, és az a kérdés a hogyan,
Agyamban mind több és több képzet fogan,
Hogy itt hamarost vége lesz mindennek,
A világ utolsó napjai, már nem soká itt lesznek,

Erre utal minden, ehhez mérd magad,
Hogy ne érjen váratlanul, ha egy nap a nyelved fennakad,
És bevégzed, átadva magad a végtelen szeretetnek,
Ahol a dolgok végleg összekeverednek,

Létre hozva valamit, valamit, amiről mi már nem fogunk tudni,
Boldog békével, vagy keserves kinnal fogunk örökre elaludni,
És ennyi lesz, a puszta üresség marad csupán,
Mondd, nem lenne jobb hinni, hogy van még élet a halál után?!

Egy zsák dió

Mindenképpen érdekes.
Ez mondható el a korról miben élünk.
Üdvözítő? Végzetes?
Ha vagy bizakodunk, vagy félünk,
Én inkább az előbbit választanám,
Hisz előre talán ez mutat;
Egy vezetőt fogni szaván?
Ez vicc, min senki nem mulat.

Kérdezni kell mindig.
Ez a hitvallásom manapság.
Hisz hiába tanulunk a sírig,
Az életben sosincs csak egy féle igazság.
Körbe kell járni, ki kell bontani,
Az igazság egy zsák dió.
Meg kell kérdezni, mit nem lehet mondani;
Tudni kell, és látni jó.

Az idő hozza meg a válaszokat.
A politika az idő játéka.
Mikor mi ítélünk meg másokat,
Nem vetődhetünk árnyékra.
Pontos dolgok kellenek.
Kiszámíthatóság, tudás és elemzőképesség.
Hisz nemzetünk ma pont egy oly szervezet,
Mely önmaga egy kollektív legbenső szépség.

Dióhéjban

Lassan már koppannak a földön a hajdan volt zöld diók,
Megcsontosodtak, kibújik a héjból, ami eddig benne volt.

Lassan lehámlik rólunk gyermekkorunk burka,

Úgy válik le, mintha sosem lett volna

Védő, ápoló, s eltakaró közeg,

Új fakad a töről, és lehullik az öreg.

A generációm ma ereje teljében

Áll saját lábára ebben a sűrű sötét éjben,

Ami, ki tudja, mit tartogat.

Tapogatni kényszerül,

Ki a védő oltalomból a hideg világba kerül,

Távolodnak el a jól megszokott keretek,

Felnőtté váltak a nem rég még gyerekek,

És döntéseket hoznak, átveszik életük kormányát,

Már saját erőből másszák a tudásoknak fáját;

Kérdőjelek jelennek meg, új emberek, új ideák,

Hallgató lett a védtelen kisdíák,

S csak remélni lehet, hogy elég erős az alap,

Melyre felhúzza e könnyűszerkezetes falak

Nem fognak eldőlni, szilárdan akarnak állni,

S idővel vastag kőfalakká tudnak majd válni,

Melyeket nem döntenek ki az új szelek,

Akármilyen viharos erejűek is legyenek,

Meg tudunk maradni olyannak, amilyennek szántak

Minket azok, kik mára már csak szép emlékké váltak,

Akik szerettek, akik szeretnek, akik szeretni fognak,

Akik csalódást soha nem okoztak,

Remélem, mi sem okozunk soha sem nekik,

S fejüket majd büszkén felemelhetik

Neveink hallatára.

De most szükségünk van minden imára,

Mely értünk száll fel, mely ránk könyörög áldást,

Szilárdnak kell lennünk, túl kell élnünk a váltást,

Hogy olyanok lehessünk, mint nagyjaink,

Ó te Isten, legyenek elég erősek a karjaink,

Ahhoz, hogy kiálljuk az élet próbáját,

S ne törjünk össze mikor az élet diófáját

Elhagyva az aszfaltra pottyánunk,

Legyen sikerekben gazdag az utunk,

Hadd érijünk szeretetben, hadd legyünk olyanok,

Akikre nyugodt szívvel lehet majd rábízni a holnapot!

Az egyetem

Zsúfolt falak, s székek között, nincs hely kéznek, lábnak,

Zúgó szavak, elméletek, a nagy koponyáknak

Kis hely, a kicsiknek széles multikulti özön,

Fogadj el mindent, mindenkit, s a szórt a köldöködön

Figyeld meg jól, hogy növekszik, a deviancia kincs,

Az idő hosszú, de mire kéne, arra persze nincs.

Ez a legjobb, nem utolsó, az elsők között mehet

Bárki a külsőségek útján, ami a semmibe vezet.



A felsőregmeci templom előtt



A lillafüredi Palota Szálló teraszán. Bal oldalt a Kecskés Együttes
KÉPEK A XVIII. MAGYAR ŐSKUTATÁSI FÓRUM ESEMÉNYEIRŐL

Következő szám tartalmából:

Tóth Sándor: Nevezetes ütközetek

Gyárfás Ágnes - Záhonyi András - Nagyné Fülöp Krisztina: Gerberga apátnő ereklyetartó ládikája a X. századból

Somos Zsuzsanna: A Magyar Szent Korona sorsa a mai Skóciában

Horváthné Szathmáry Király Hanna: Erdélyi útinapló
